

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Regesta historiae Westfaliae

in chronologisch geordneten Nachweisungen und Auszügen

Von den ältesten geschichtlichen Nachrichten bis zum Jahre 1125

Erhard, Heinrich August

Münster, 1972

Codex Diplomaticus Historiae Westfaliae. Urkundenbuch zur Geschichte Westfalens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75945](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75945)

CODEX DIPLOMATICUS
HISTORIAE WESTFALIAE.

U r k u n d e n b u c h

zur

G e s c h i c h t e W e s t f a l e n s .

II.

HISTORIAE WESTFALIAE
CODIX DIPLOMATICUS

Urkundenbuch

Geschichte Westfalens

I.

Hildigrimus omnipotentis Dei gratia episcopus, Reginberto preposito una cum reliqua congregatione in domino salutem. Serenam imprimis caritatem uestram non ignorare optamus, quomodo prosperitatis uestrę securitatem semper Christi in gratia pollentem ouare desideramus. Deinde quod nostri iugiter in domino memoriam habeatis tam ris excessibus uel infirmitatibus, quam etiam pro communibus omnium nostrorum necessitatibus siue utilitatibus, obnixe precamur. Proinde nuncium nostrum modo cum Oddone ad palatium ire sciatis propter ammonitionem negotii nostri, pro cuius legatione mentionem uestram coram sancto patrono nostro cotidie fieri modis omnibus persuademus, quatinus per Dei misericordiam quandoque bonitas illius in hoc negotio nostro preualere mereatur in firmitate. Subinde mandamus preposito et omnibus officialibus nostris, ut unusquisque suum ministerium ad communem fratrum utilitatem quasi coram Deo honeste procuret. Nec fratribus aliquid ex suis necessariis uel etiam in uinali propinatione irrationabiliter subtrahatur, sed omnia mensurate fiant. Nam Deo fauente nobis aduenientibus ministeria uestra et cunctas utilitates uestras uobiscum rationabiliter ordinare et utiliter constituere speramus. Quod tamen quando fieri ualeat, redeunte prefato nuncio uobis renunciare curamus. Propterea aedificio turris sine intermissione insistere iubemus, quatinus Deo uolente cum aliis beneficiis hoc etiam nostris temporibus perficiatur. Valete semper horum memores IN Christo Jhesu.

Auswendig: Ragenberto p̄poš.

II.

† IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS NOSTRI JHV XPI. HLVDOVVICVS DIVINA ORDINANTE PROVIDENTIA IMPERATOR AVGVSTVS. Si sacerdotum ac seruorum Dei petitiones, quas nobis pro suis necessitatibus innotuerint, ad effectum perducimus, Non solum imperialem exercemus consuetudinem, uerum etiam ad beate retributionis mercedem talia nobis facta profutura confidimus. Quapropter notum sit omnium fidelium nostrorum solertiae presentium scilicet et futurorum, quia uir uenerabilis Castus abba ecclesie quae uocatur Fiscbechi cum subiectis aecclesiis in eodem pago Leriga et cum decima de silua ammeri et ponte burg, et ceteris ecclesiis in Hesiga et Fenkiga, excepta una ecclesia in Saxlinga, quam concessimus ad porroechiam sancti Pauli reuerti ad locum qui uocatur Mimigernaford, ubi Gerfridus episcopus preesse uidetur, Ueniens ad nos petiit celsitudinem nostram, ut ipsum sanctum locum pro mercedis nostre augmento sub nostra defensione et emunitatis tuitione reciperemus. Cuius petitioni pro diuino amore adsensimus, et ita in omnibus, quia iuste et rationabiliter petiit, per hanc nostram auctoritatem confirmare studuimus. Praecipientes ergo iubemus, ut nullus iudex publicus neque quislibet ex iudiciaria potestate, seu aliquis

ex fidelibus sanctae Dei ecclesiae ac nostris, in ecclesias aut loca uel agros seu reliquas possessiones, quas moderno tempore iuste et rationabiliter possidere uidentur, in quibuslibet pagis et territoriis sitas, uel quicquid etiam deinceps propter diuinum amorem conlatum fuerit, ad causas audiendas uel freda exigenda, aut mansiones uel paratas faciendas, aut homines ipsius ecclesiae tam ingenuos quam et seruos iniuste distringendos, aut ullas redibitiones uel inlicitas occasiones requirendas, ullo umquam tempore ingredi audeat uel exactare presumat. Quicquid autem de rebus praefate ecclesiae fiscus sperare poterat, totum nos pro diuino amore concedimus, ut perennibus temporibus in alimonia pauperum et stipendia seruorum Dei ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Quatenus ipsis seruis Dei, qui ibi Deo famulari uidentur, pro nobis et coniuge proleque nostra et stabilitate totius imperii nostri a Deo nobis concessi atque conseruandi iugiter domini misericordiam exorare delectet. Praedictam uero abbatiam illius circumquaque per diuersos pagos sitam, Nemo fidelium nostrorum ei exinde aliquid abstrahere aut prohibere praesumat. Quin ei liceat per hanc nostram auctoritatem uerbum praedicationis domino auxiliante exercere, et ministerium suum pleniter peragere. Et ut haec auctoritas nostris futurisque temporibus domino protegente ualeat inconuulsa manere, manu propria subscripsimus et anuli nostri impressione signari iussimus.

Signum *Hludouici serenissimi Imperatoris.*

Durandus diaconus ad uicem Helisachar recognoui (L. S. R.)

Data V. Non. Septb. anno Imperii nostri VIII. Indictione XII. Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter ameN.

Das Siegel, welches auf das Recognitionszeichen aufgedruckt war, ist verloren gegangen.

III.

C. In nomine Domini Dei et saluatoris nostri Jhesu Christi. Hludouicus diuina ordinante prouidentia Imperator augustus. Si erga loca diuinis cultibus mancipata propter amorem Dei eiusque in eis locis || sibi famulantes beneficia potiora largimur, praemium apud Dominum aeternae remunerationis nobis rependi non diffidimus. Igitur notum esse uolumus cunctis fidelibus nostris praesentibus scilicet et futuris, quia uenerabilis uir Baderadus episcopus ecclesiae quae est constructa in honore sanctae Mariae semper uirginis et sancti Ciliani in loco qui dicitur Paderbrunno, missa petitione deprecatus est, ut praedictam sedem cum omnibus ad se iuste et legaliter moderno tempore pertinentibus uel aspicientibus, sub nostra tuitione et immunitatis defensione cum rebus et mancipiis constitueremus, quod ita et fecisse omnium fidelium nostrorum cognoscat industria. Praecipientes ergo iubemus, ut nullus iudex publicus uel quislibet ex iudiciaria potestate in ecclesias aut loca uel agros seu reliquas possessiones memoratae ecclesiae, quas moderno tempore infra dicionem Imperii nostri legibus possidet, uel quae deinceps in iure ipsius loci uoluerit diuina pietas augeri, ad causas iudiciario more audiendas uel freda exigenda, aut mansiones uel paratas faciendas, aut fideiussores tollendos, aut homines ipsius ecclesiae contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones uel inlicitas occasiones requirendas ullo umquam tempore ingredi audeat, uel ea quae supra memorata sunt penitus exigere praesumat, sed liceat memorato episcopo suisque successoribus, res praedictae ecclesiae cum omnibus quae possidet quieto ordine possidere et nostro fideliter parere Imperio. Quicquid uero fructus exinde sperare potuerit, totum nos pro aeterna remuneratione praedictae ecclesiae ad stipendia pauperum et luminaria concinnanda concedimus, qualiter melius delectet clericos in eadem sede degentes pro nobis, coniuge et prole nostra Domini misericordiam exorare. Et ut haec aucto-

ritas per futura tempora melius conseruetur, manu propria subter firmauimus et anuli nostri impressione signari iussimus.

Signum

Hludouici serenissimi Imperatoris.

C. Hirminmaris diaconus ad uicem Fridugisi abbatis recognoui et (L. S. R.)

Data quarto Nonas Aprilis anno VIII. Imperii domni Hludouici piissimi augusti. Indictione XV. Actum Aquisgrani palatio regio. In Dei nomine feliciter ameN.

Das seitwärts aufgedruckte kleine kreisförmige Siegel zeigt das ungekrönte, seitwärts sehende Brustbild des Kaisers, mit der Umschrift: XPE PROTEGE HLVDVVICVM IMPERATOREM.

IV.

IC. In nomine Domini Dei et saluatoris nostri Ihesu Christi. Hludouicus diuina ordinante prouidentia Imperator augustus. Cum petitionibus seruorum Dei iustis et rationabilibus diuini cultus amore fauemus, || superni muneris donum largiri non diffidimus. Idcirco nouerit omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam et futurorum sagacitas, quia adiens serenitatem culminis nostri uir reuerentissimus Adalardus abba ex monasterio Corbeia, quod ei dudum in prouincia Saxonica ad augmentum mercedis nostrae ex nouo construere iussimus super fluuium Uuisera in uilla regia in loco nuncupante dudum Hucxori, dicatum in honore sancti Stephani protomartyris, suggestit mansuetudini nostrae, ut idem monasterium et monachos ibidem per tempora degentes cum rebus et hominibus non solum sub nostra tuitione et defensione constitueremus, uerum etiam et talem immunitatem fieri iuberemus, qualem omnes ecclesiae in Francia habent. Cuius petitioni, dignam et proficuum iudicantes, hanc auctoritatem immunitatis erga praedictum monasterium*) Corbegiae eiusque rectores fieri iussimus, per quam decernimus atque iubemus, ut nullus iudex publicus uel quilibet ex iudiciaria potestate in ecclesias aut loca uel agros seu reliquas possessiones membraque monasterii, quas praesenti tempore in quibuslibet pagis et territoriis habet, uel deinceps ibidem conlatae fuerint, ad causas iudiciario more audiendas, uel freda exigenda, aut mansiones uel paratas faciendas, aut fideiussores tollendos, aut homines ipsius monasterii tam ingenuos quam et latos distringendos, aut ullas redibitiones aut inlicitas occasiones requirendas ullo umquam tempore ingredi audeat, uel ea quae supra memorata sunt penitus exigere praesumat, sed liceat memorato abbati suisque successoribus, res praedicti monasterii sub immunitatis nostrae defensione quieto ordine uiuere ac residere. Et quicquid exinde ius fisci exigere poterat, totum et ad integrum nos pro aeterna retributione ad pauperes alendos et luminaria eidem monasterio concinnanda concedimus, qualiter monachi ibidem degentes, pro nobis proleque nostra atque stabilitate Imperii nobis ad regendum commisi, dominum misericordiae adtentius exorare delectet. Sed et hoc placuit nobis huic inserere auctoritati, ut licentiam habeant rectores huiusce monasterii, cum quibuslibet hominibus liberis**) uidelicet ut quicquid iuste et rationabiliter pars alteri contulerit parti, per hanc nostram auctoritatem iure firmissimo teneatur atque possideant, et quicquid exinde facere uoluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi quicquid elegerint.

*) So ist die ursprüngliche Lesart; die Endung um ist aber in beiden Worten ausradirt, und o dafür gesetzt.

**) Schaten schiebt hier die Worte ein: res et mancipia legaliter commutare; die Lücke der, an dieser Stelle stark beschädigten Urkunde, scheint aber nicht so gross, dass diese Worte könnten da gestanden haben.

rint. Et ut haec auctoritas immunitatis atque confirmationis nostrae per futura tempora inuiolabilem obtineat firmitatem, manu propria subter firmauimus et anuli nostri impressione signari iussimus. *F. in 4*

POFS
LJL

Signum *Hludouici serenissimi Imperatoris.*

JC. Durandus diaconus ad uicem Fridugisi recognoui et (L. S. R.)

Data VI. Kalendas Augustas anno Christo propitio X. Imperii domni Hludouici piissimi Augusti, Indictione prima. Actum Ingilinheim palatio feliciter AmeN.

Das neben dem Recognitionszeichen aufgedruckte und dasselbe zum Theil bedeckende Siegel kommt mit dem bei Nr. III. beschriebenen überein.

V.

Aus dem ältesten Kopialbuche des Stifts Corvey.

In nomine Domini Dei ac saluatoris nostri Jhesu Christi. Hludouicus diuina ordinante prouidentia Imperator augustus. Neminem fidelium nostrorum dubitare credimus, quam magnum quondam dominus et genitor noster Karolus christianissimus Imperator cum Saxonibus subiit laborem, ut eos ad cognitionem uerae fidei adduceret, quod et diuina cooperante gratia sicut optauit effecit. Nos uero in eius solio superni numinis dono sublimati, Cuidam uenerabili uiro Adalhardo seni abbati ex monasterio cuius uocabulum est Corbegia, in eadem prouincia Saxonia, ob mercedis nostrae augmentum, monasterium construere iussimus, et ad idem cenobium dedicandum ex sacro palacio a capella nostra misimus uenerabiles ac sacrosanctas reliquias beati Stephani prothomartiris, quod est constructum super Vuisera in uilla regia in loco nuncupante dudum Hucxori. Ac quia auctore Deo praedictus diuae memoriae dominus et genitor noster in eadem gente primum christianae religionis fidem confirmauit, ita et nos ad augmentandum solidandumque eiusdem fidei uigorem, primum monachicae religionis ordinem illic seruandum tenendumque constituimus, quod ita, opitulante omnipotentis gratia, ad effectum rei peruenit, et praedictum monasterium *) ideo Corbegia nomen impositum est, eo quod de antiquo quodam monasterio Corbegia praedicto Adalhardo abbati seni, cui hanc curam commisimus, adsumpto secum germano suo Vuidone cum ceteris quantis et quibus oportebat monachis, infra eandem prouinciam locum aptum et congruum eligerent, atque ibi prout oportunius potuissent praefatum monasterium stabilirent atque construerent. Idcirco placuit excellentiae nostrae, ut praedictam uillam quae dicitur Hucxori cum omnibus finibus uel terminis suis et cum terris, siluis, aquis aquarumue decursibus, cum omnibus adiacentiis et appendiciis suis ad idem monasterium per hanc auctoritatem iure perpetuo conferre et de nostro iure in Jus et dominationem praedicti monasterii praesentialiter tradere, Nec non et res seu possessiones quae a Deum timentibus uel Deum diligentibus Saxonibus infra ipsam Saxoniam ad hoc opus inchoandum uel adiutorium praestandum conlatae sunt, per hanc auctoritatem confirmare, etiam et res quae ad Corbegiam antiquiorem traditae fuerant infra ipsos supradictae Saxoniae fines, in terris, siluis, campis, pratis, pascuis, aquis aquarumue decursibus, propriis uel communibus domibus ac aedificiis uel prius habitis uel postea constructis, mancipiis quoque diuersi generis uel condicionis, mobilibus et immobilibus, datum uel traditum fuit, cum omni integritate ad praedictum monasterium, una cum consensu praefati abbatis uel congrega-

*) Ohne Zweifel war dieser Stelle die bei der vor. Urk. bemerkte und in dieselbe irrthümlich eingeschlichene Correctur zugebracht.

tionis eius celebri donatione contulimus, et perpetuo monachis ibidem Deo militantibus ad possidendum fruendumque concessimus atque confirmauimus. Ideo autem ita fieri debere rationabile iudicauimus, ut quia constabat praedictum locum ex monasterii prioris Corbegiae monachis constructum esse, et quia in omni loco uni domino seruitur, uni regi militatur, dignum erat ut possessiones illae eorundem monachorum obsequiis deputarentur, qui infra ipsam prouinciam eiusdem monasterii primi aedificatores et perpetuo habitatores in omnipotentis Dei seruitio sub sancta regula deputati fuisse noscuntur. Nam si forte talis esset causa, ut idem locus ex propriis in eadem prouincia sibi conlatis nequiuisset subsistere rebus, dignum ut de prioris monasterii rebus benignitatis seu largitatis causa, prout ex utraque parte rationabile esse potuisset, larga manus porrigi debuisset, quanto magis de hiis quae infra eandem prouinciam conlatae, ut dictum est, prius fuisse noscuntur, cum omni benignitate ardentissimo caritatis affectu largiri. Statuentes etiam decernimus atque per hos imperiales apices sancimus, ut quandoquidem diuina uocatione abba praedicti monasterii de hac luce migrauerit, quam diu ipsi monachi inter se tales inuenire potuerint, qui ipsam congregationem secundum regulam sancti Benedicti regere ualeant, per hanc nostram auctoritatem et consensum licentiam habeant elegendi abbatem, quatenus ipsos seruos Dei, qui ibidem Deo militant, pro nobis, coniuge proleque nostra et stabilitate totius imperii nostri iugiter Dei misericordiam exorare delectet. Sed et hoc placuit nobis huic inserere auctoritati. Licentiam habeant rectores huiusce monasterii, cum quibuslibet hominibus liberis res et mancipia commutare, uidelicet quidquid iuste et rationabiliter pars alteri contulerit parti, per hanc nostram auctoritatem iure firmissimo teneant atque possideant, et quidquid exinde facere uoluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi quidquid elegerint. Et ut haec auctoritas largitionis atque confirmationis nostrae per futura tempora inuiolabilem obtineat firmitatem, manu propria subter firmauimus, et anuli nostri impressione signari iussimus.

Signum (L. M.) Hludouici serenissimi Imperatoris.

Durandus diaconus ad uicem Fridugisi recognoui et (L. S. R.)

Data VI. Idus Augusti, anno Christo propicio X. Imperii domni Hludouici piissimi augusti, indictione I. Actum Ingelheim palacio regio in Dei nomine feliciter Amen.

VI.

In nomine domini Dei et saluatoris nostri Jhu Xpi. Hludouicus diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus. Baderado episcopo et misso nostro. Nosse te non dubitamus, qualiter nostra iussione Adalardus quondam abba quoddam monasterium in Saxonia a nouo opere construxit, quod nos et aliqui boni homines de quibusdam rebus sollempni donatione dotauius, de quibus omnibus rebus nostrae auctoritatis praeceptum circa idem monasterium fieri iussimus, ut perpetua saluatione in iure eiusdem monasterii eodem res consisterent. Sed ut relatione Uuarini uenerabili eiusdem monasterii abbatis cognouimus, quidam comites memoratum praeceptum nostrum infringere et conuellere uelint, in eo uidelicet quod homines tam liberos quam et latos, qui super terram eiusdem monasterii consistunt, in hostem ire compellant et distringere iudiciario more uelint, quod nolumus ut faciant, et ideo per has litteras nostras tibi praecipimus, ut tu illud praeceptum, quod sicut diximus eidem monasterio fecimus, adsumas et in praesentia eorundem comitum, in cuius ministeria res praedicti monasterii esse noscuntur, relegi facias, et ex nostra auctoritate eis praecipias, ut ulterius nostrae auctoritatis praeceptum uiolare non praesumant, sed potius sicut in eodem praecepto continetur illud conservare studeant, si gratiam nostram habere uelint.

Auswendig mit gleicher Schrift:

Ad Baderadam episcopum et missum nostrum.

Ein Siegel ist nicht vorhanden.

VII.

C. In nomine Domini Dei et redemptoris nostri Jhesu Christi. Hluthuuicus diuina ordinante prouidentia Imperator augustus. Si aecclesias et loca diuino cultui dicata nostris largitionibus pro||uehere satagimus, atque ibidem assidue Deo famulantibus solacia clementer inpendimus, non solum honorifica regalis munificentiae consuetudinem exercemus, sed et temporalium erogatione donorum, perpetuae nos mercedis premia promereri posse confidimus. Quapropter nouerit omnium fidelium nostrorum presentium scilicet et futurorum industria, quod pro amore diuino atque animae nostrae remedio, ad monasterium quod uocatur noua Corbeia, quod construximus in Saxonia, in honore sanctorum martyrum Stephani atque Viti, cui modo preest fidelis et propinquus noster Uuarinus primus substitutus abbas, concessimus piscationem quandam in fluuio Uuisura, in pago Uuimodia nuncupato, cui confinis est uilla Liusci uocata, in comitatu Abbonis. Quae quia in similitudinem palorum, quos incolae hocas uocant, construitur, gentilicio nomine ab indigenis hoc uar nuncupatur, quae ad ius nostrum pertinebat, quamque idem Abbo comes hactenus in beneficio habebat. Sed quoniam eadem piscatio absque familiis, quae ad eius prouisionem deputatae fuerant, fratribus predicti coenobii non admodum utilis esse poterat, Idcirco triginta duas familias et quicquid ad eandem piscationem pertinens sepredictus Abbo in beneficio habuit, totum et ex integro in proprietatem iam dicti monasterii concedimus, quatinus ibidem Domino seruietes monachos sine cessatione diuinam clementiam pro nobis exorare delectet. Et ut haec concessionis nostrae auctoritas firmior habeatur, et per futura tempora a fidelibus nostris uerius credatur ac diligentius obseruetur, manu nostra subter eam firmantes, anuli nostri impressione iussimus sigillari.

Signum (L. M.) Hluthouici serenissimi Imperatoris:

Hirminmarus notarius ad uicem Theodonis recognoui: (L. S. R.)

Data XVI. Kal. Jul. anno Christo propitio XVIII. imperii domni Hludouuici serenissimi augusti, Indictione X. actum Franconouord palatio regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

Das Siegel, welches neben, und zum Theil noch auf dem Recognitionszeichen aufgedruckt war, ist verloren gegangen.

VIII.

In nomine Domini Dei et saluatoris nostri Jhesu Christi. Hludouuicus diuina ordiina (*sic*) ordinante prouidentia Imperator augustus. Omnibus sanctae Dei || ecclesiae nostrisque fidelibus praesentibus scilicet atque futuris notum esse uolumus, quomodo Corbasiense monasterium in Saxonia propiciante Domino cum consensu fidelium nostrorum in honore sancti Stephani protomartyris Christi deuotissima intentione fundauimus, et ibi competentia subsidia quaeque prae manibus inuenimus debita largitate praedicto sanctificationis loco nostra in elemosina contulimus, Insuper etiam quia locum mercationis ipsa regio indigebat, monetam nostrae auctoritatis publicam ultra ibi semper inesse Christo militantibus proficuum statuimus. Quatenus cum omnitegritate (*sic*) absque ullius contradictione uel impedimenti occasione locus ipse sanctitatis omne inde redditum nostrae auctoritatis publicum possideat, et utilitatibus monasterii perpetuis temporibus multiplicatum nostrum hoc largitatis donum proficiat. Et ut fiduciali perpetuitate haec omnia nostrae auctoritatis dona sibi potiat et teneat, anuli nostri impressione subter roborando firmare decreuimus.

Signum (L. M.) Hludouuici serenissimi Imperatoris.

C. Hirminmarus notarius ad uicem Theodonis recognoui et (L. S. R.)

Data Kal. Junias anno Christo propitio XX. Imperii domni Hludouuici piissimi augusti, Indictione XI. Acta Uuormacia ciuitate. In Dei nomine feliciter amen.

Das aufgedruckte Siegel ist verloren gegangen.

IX.

In nomine Domini Dei et saluatoris nostri Jhesu Christi. Hludouuicus diuina ordinante prouidentia Imperator augustus. Si liberalitatis nostrae munere de beneficiis a Deo nobis conlatis, locis Deo dicatis aliquid conferimus, id nobis et ad mortalem uitam feliciter transigendam, et ad aeternam perpetualiter obtinendam profuturum liquido credimus. Idcirco notum fieri uolumus omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam et futurorum sollertiae, quia cum nos monasterium in Saxonia propitiante Domino cum consensu fidelium nostrorum in honore sancti Stephani protomartyris Christi deuotissima intentione fundatum habuissemus, nomenque noue Corbeie aptassemus, atque ibi competentia subsidia quaeque prae manibus inueneramus debita largitate praedicto sanctificationis loco in nostra aelymosina contulissemus, Uuarinus quem in eodem monasterio abbatem praefecimus suggerendo petiit celsitudini nostrae, ut in memorato ducatu Saxoniae locum prouideremus, ubi sal fieri ad cibos monachorum in eodem monasterio pro tempore degentium salientos atque condiendos potuisset, quod et facere curauimus, et dedimus eidem monasterio per hoc nostrae auctoritatis praeceptum in ducatu Budinisueli quantumcunque iuris nostri in illo sale, quod est super fluuium Uuisara, erat, in pago Logni. Per quod statuentes decernimus ut sub iure ipsius monasterii quantumcunque in eodem sale habere uisi sumus perpetuo consistat sicut diximus ad necessitates seruorum Dei in memorato monasterio degentium fulciendas. Et ut haec nostrae largitionis auctoritas firmiter habeatur, de anulo nostro subter eam iussimus sigillare.

C. Meginarius notarius ad uicem Theodonis recognoui et (L. S. R.)

Data VI. Id. Jun. anno Christo propitio XX. Imperii domni Hludouuici serenissimi Imperatoris, Indictione XI. ciuitate In Dei nomine feliciter Amen.

Das Siegel ist verloren gegangen und die Charte beschädigt.

X.

In nomine Domini Dei et saluatoris nostri Jhesu Christi. Hludouuicus diuina repropitiante clementia Imperator augustus. Si liberalitatis nostrae munere de beneficiis || a Deo nobis conlatis locis Deo dicatis quiddam conferimus, Id nobis et ad mortalem uitam feliciter transigendam, et ad aeternam perpetualiter obtinendam profuturum liquido credimus. Idcirco notum fieri uolumus omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam et futurorum sollertiae, quia conplacuit serenitati nostrae, quasdam uillas iuris nostri sitas in Angrariis, in Logni*), quarum uocabula sunt Sulbichi et Hemlion, monasterio quod dicitur noua Corbeia, ubi praesenti tempore Uuerinus uenerabilis abba pastor et rector esse dinoscitur, sub integritate per hanc nostram auctoritatem delegare, ut nostris et successorum nostrorum temporibus in ditioe eiusdem monasterii perpetualiter consistant ad stipendia monachorum inibi constitutorum et necessitates eiusdem monasterii procurandas atque subleuandas. Has ut diximus uillas sub integritate, cum omnibus rebus, appendiciis et terminis, et cum omnibus ad se pertinentibus**), id est domibus ceterisque aedificiis, terris, pratis, siluis, campis, pascuis, aquis aquarumue decursibus, cultis locis et incultis, mobilibus rebus ac se ipsas mouentibus, mancipiis diuersis sexus et aetatis, praedicto monasterio concedimus atque confirmamus, ut ab hac die in futurum, sicut dictum est, in iure et potestate ipsius perpetuo permaneant, absque cuiuslibet comitis uel publici iudicis aut cuiuslibet persone contradictione uel refragatione. Et ut haec nostrae

*) Diese beiden Worte sind mit anderer Handschrift und Tinte später eingetragen.

**) Im Originale steht aus Versehen: pertibus.

donationis atque concessionis auctoritas inuiolabilem et inconuulsam obtineat firmitatem, manu propria subter eam firmauimus et anuli nostri impressione adsignari iussimus.

Signum (L. M.) Hludouuici serenissimi Imperatoris.

C. Hirminmaris notarius ad uicem Theodonis recognoui et (L. S. R.)

Data Id. Mai. anno Christo propitio XXI. Imperii domni Hludouuici piissimi augusti, Indictione XII. Actum Aquis grani palatio regio, In Dei nomine feliciter amen.

Das neben dem Recognitionszeichen, nahe am Rande der Urkunde aufgedruckte, noch gut erhaltene Siegel zeigt das seitwärts sehende Brustbild des Kaisers, mit der Umschrift: XPE PROTEGE HLVDVVVICVM IMP. †.

XI.

C. In nomine Domini Dei et saluatoris nostri Jhesu Christi. Hludouuicus diuina repropitiante clementia Imperator augustus. Si illius amore, cuius munere ceteris mortalibus praelati sumus, loca diuino cultui || consecrata congruis munificentiae nostrae beneficiis ad diuinum cultum uberius exsequendum sustollimus, digne retributionis praemio nos a Domino fideliter remunerari credimus. Quapropter notum esse uolumus cunctis fidelibus sanctae Dei ecclesiae nostrisque praesentibus scilicet et futuris, quia conplacuit nobis ad quoddam monasterium uocabulo Heriuurth, quod in ducatu Saxoniae, in honore sanctae Dei genitricis Mariae semper uirginis constat esse dicatum, quodque praesenti tempore uenerabilis Tetta abbatisa regere dinoscitur, quasdam res et mancipia nostrae proprietatis, sitas in memorato ducatu Saxoniae, pro mercedis nostrae augmento delegare, ut inde uberius ancillis Christi inibi per tempora degentibus stipendia necessaria ministrentur et necessitates eiusdem monasterii procurentur. Id est, in pago qui dicitur Bursibant, in uilla uocatam Reni, ecclesiam inibi constructam cum decimis et omnibus rebus ac mancipiis ad se iuste et legaliter pertinentibus, et in pago qui dicitur Scopingus, in uilla nuncupata Uuateringas, ecclesiam inibi fundatam cum decimis et omnibus rebus ac mancipiis ad se iuste et legaliter pertinentibus, et in eodem pago qui dicitur Scopingus, in uilla qui appellatur Stochheim, ecclesiam inibi fabricatam cum decimis et omnibus rebus ac mancipiis ad se iuste et legaliter pertinentibus et aspicientibus. Uerum ut eadem nostrae maiestatis largitio futuris temporibus inuiolabilis permaneret, hanc nostrae auctoritatis conscriptionem circa memoratum monasterium fieri decreuimus, per quam decernimus atque iubemus, ut memoratae ecclesiae cum decimis et omnibus rebus ac mancipiis ad se iuste et legaliter pertinentibus uel aspicientibus, in iure eiusdem monasterii Heriuurth nomine perpetuo consistant, et nullus ex successoribus aut etiam ex fidelibus nostris ullo umquam tempore easdem ecclesias subripere aut inde aliquid minuere, aut eas de iure eiusdem monasterii abstrahere praesumat, sed liceat rectoribus et ministris saepedicti monasterii easdem ecclesias et res ac mancipia ad eas iure pertinentibus ecclesiastico ordine disponere atque gubernare. Et ut haec auctoritas nostra firmiter habeatur, manu propria subter eam firmauimus et anuli nostri impressione adsignari iussimus.

Signum (L. M.) Hludouuici serenissimi Imperatoris.

C. Hirminmaris notarius ad uicem Hugonis recognoui et (L. S. R.)

Data VII. Id. Jun. anno Christo propitio XXV. Imperii domni Hludouuici piissimi augusti, Indictione prima. Actum Nouiomago palatio regio, In Dei nomine feliciter amen.

Das Siegel, mit dem an der Urkunde Nr. III. übereinstimmend, ist zerbrochen.

XII.

Aus dem ältesten Kopialbuche des Stifts Corvey.

C. In nomine sanctę et inuidę Trinitatis. Hludouuicus diuina ordinante prouidentia Imperator augustus. Si unius fidelis nostri iustam et rationabilem petitionem libenter implemus, procul dubio reliquorum

fideliū nostrorum deuotionem erga nos promptiorem efficimus. Qua propter omnium fideliū sanctae Dei aecclēsiā nostrorumque praesentium et futurorum nouerit uniuersitas, Quia propinquus noster Warinus abbas monasterii nouae Corbeiae, quod super Vuiseram fluuium in honore beati prothomartiris Stephani sanctique Viti construximus in pago Augensi, cum matrona quadam Addila nos adiit, nostram cum ea deprecatus pietatem, ut res quas praedicta matrona pro se et remedio animae mariti sui Bunichonis ac filiorum suorum defunctorum, Folchmari, Bunichonis, Hemme et Berthildis, prefato monasterio contulit, uidelicet dominicale in Osthouen et quidquid ibidem uel in oppidis hiis, Oppenheim et Vuachenheim, possidere uidebatur, cum manso regali Tyheyle, per nostrae mansuetudinis auctoritatem ibidem confirmaremus. Secundum petitionem ergo ipsorum eidem monasterio ea quae tradidit ab hodierna die et deinceps in nomine Domini per hoc nostrae auctoritatis scriptum confirmamus, ut nullo inquietante, sed Deo auxiliante et nostro imperiali decreto prospiciente, perpetuis temporibus absque ulla contradictione ibi permaneant, quatenus Deo ibi seruiētes pro traditorum salute et regni nostri stabilitate Domini clementiam melius exorare delectet. Et ut haec auctoritas nostra firmior habeatur et per futura tempora a fidelibus uerius credatur et diligentius obseruetur, manu propria nostra subter eam firmauimus et anuli nostri impressione assignari iussimus.

*Signum (L. M.) domni Hludouici serenissimi Imperatoris augusti.
Hrotmundus notarius ad uicem Hilduini recognoui.*

Actum Ingelenheim XVIII. Kal. Decembr. anno XXV. Imperii domni Hludouici Imperatoris augusti.

XIII.

In nomine Domini Dei et saluatoris nostri Ihesu Christi. Hludouicus diuina repropitiante clementia Imperator augustus. Notum sit igitur omnibus fidelibus sanctae Dei ecclesiae et nostris || praesentibus scilicet et futuris, quia ante annos aliquod concessimus cuidam fidei nostro uocabulo Gerulfo quasdam res proprietatis nostrae, quae sunt in ducatu Frisiae, in pago Uuestracha, in uilla Cammingehunderi et in aliis uillis circumquaque se positis. Sed quia interuenientibus quibusdam turbinibus, per ipsius Gerulfi negligentiam, ab eius potestate et dominatione eadem res abstractae, fisco regio sociatae sunt, tandem diuinae misericordiae intuitu placuit nobis easdem res illi restituere, et quemadmodum pridem fuerat, in eius potestatem et dominationem transfundere. Quas ut certius firmiusque nostris futurisque temporibus possidere ualeret, has auctoritatis nostrae litteras ei fieri iussimus, per quas memoratas res cum his quae ad eas iure et legaliter pertinent deinceps iure proprietario ualeat possidere, et quicquid de eis agere uoluerit, liberam habeat potestatem. Neque aliquam ob memoratam occasionem de eisdem rebus ullo umquam tempore calumniam patiatur, sed quicquid sicut diximus de eis ordinare atque disponere uoluerit, liberrimo in omnibus potiatur arbitrio. Et ut haec nostrae restitutionis auctoritas et nostris et futuris temporibus inuiolabilem ualeat obtinere firmitatem, de anulo nostro subter eam iussimus sigillare.

C. Glorius notarius ad uicem Hugonis recognoui et (L. S. R.)

Data VIII. Id. Jul. anno Christo propitio XXVI. Imperii domni Hludouici serenissimi Imperatoris, Indictione secunda. Actum Cruciniaco palatio regio, In Dei nomine feliciter amen.

Das neben dem Recognitionszeichen aufgedruckte, und so wie die ganze Urkunde noch gut erhaltene Siegel, ist das bei Nr. III. beschriebene.

XIV.

JC. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Hludouicus diuina fauente gratia rex. Cum in nomine unice et perpetuae Trinitatis pro regimine sanctae matris et uniuersalis ecclesiae etiam et pro statu regni

nobis diuinitus et paterno iure || commissi, Patherbrunnen peruenimus, aderant inter ceteros fideles nostros quidam monachi cum uenerabili eorum praeposito nomine Uualanae ex monasterio quae noua Corbegia nuncupatur, coramque familiaribus consiliariis nostris in praesentiam culminis nostri adducti, adtulerunt domni ac genitoris nostri Hludouuici excellentissimi Imperatoris quoddam praeceptum, In quo continebatur, qualiter Idem christianissimus Imperator praefatum monasterium in honorem sancti Stephani protomartyris Christi super fluuium Uuisera in uilla regia in loco nuncupante dudum Hucxori Adalhardo cuidam seni abbati germanoque suo Uualanae construi ac fabricari praecepisset, Obsecrantes clementiam serenitatis nostrae, ut pro maiori firmitate ac certiori studio securitatis, nostrae mansuetudinis super hoc praeceptum paterno ac regali affectu confirmari debere. Quorum petitioni iusta et rationabili aures libenter accommodauimus, ac praescriptam uillam Hucxori, quam serenissimus augustus ad praefatum monasterium tradiderat, cum omnibus finibus uel terminis suis, terrisque, siluis, aquis aquarumue decursibus, seu cunctis adiacentiis nec non appendiciis suis, siue res et possessiones quae a Deum timentibus uel gratiam diuinam diligentibus ibi conlatae sunt, etiam et res quae ad Corbegiam antiquiorem, ex cuius uocabulo illud monasterium nomen usurpat, traditae fuerant infra fines regni Saxoniae, terris, siluis, campis, pratis, pascuis, aquis aquarumue decursibus, propriis uel communibus aedificiis prius habitis uel postea constructis, mancipiis quoque diuersi generis uel condicionis, mobilibus et immobilibus datum uel traditum erat, cum omni integritate, praefato monasterio et monachis ibidem Deo soli militantibus ad possidendum fruendumque per hanc nostram auctoritatem in elemosinam praefati piissimi genitoris nostri ac nostram confirmare atque stabilire decreuimus. Libuit etiam nostrae celsitudinis pietatem erga diuae memoriae genitoris nostri nobilissimi augusti institutionem, quando diuina uocatione abbas praedicti monasterii uitam finierit mortalem, quamdiu ipsi monachi inter se talem inuenire huiusce uitae quiuerint, qui ipsam congregationem secundum regulam sancti Benedicti primi instructoris illius normae regere ualeat, per hanc nostram auctoritatem licentiam habeant eligendi abbatem, quatenus ipsos seruos Dei qui illic uni Deo die noctuque seruiunt, pro nobis proleque nostra et stabilitate regni a Deo nobis conlati iugiter Domini misericordiam exorare delectet. Illud uero inserere hoc praecepto nostrae placuit regiae auctoritati, ut licentiam habeant rectores et ministri eiusdem monasterii, cum quibuslibet hominibus liberis res et mancipia legaliter commutare, uidelicet ut quicquid pars iuste et rationabiliter alteri contulerit parti, deinceps per hanc nostram auctoritatem iure firmissimo teneant atque possideant, et quicquid exinde facere uoluerint libero in Dei nomine perfruantur arbitrio faciendi quicquid eligerint. Et ut haec auctoritas largitionis atque confirmationis nostrae per diuturna tempora inuiolabilem atque inconuulsam obtineat firmitatem, Manu propria subter firmauimus et anuli nostri inpressione signari iussimus

Signum (L. M.) Hludouuici gloriosissimi regis.

JC. Dominicus notarius ad uicem Radleici recognoui et (L. S. R.)

Data III. Id. Decembr. anno Christo propitio septimo regni domni Hludouuici regis in orientali Francia Indictione III. Actum Patherbrunnen in Dei nomine

Das Siegel ist verloren gegangen und die Urkunde überhaupt am untern Theile sehr beschädigt. — Wegen der Zeitrechnung in den Urkunden Ludwigs des Deutschen, vgl. Regest. Nr. 368.

XV.

Aus dem ältesten Kopialbuche des Stifts Corvey.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Hludouuicus diuina fauente gratia rex. Si erga loca diuinis cultibus mancipata propter amorem Dei eorumque in eisdem locis sibi famulantibus beneficia oportuna inpendimus, atque de rebus terrenis diuina miseratione nobis conlatis largitionis nostrae munere quiddam

conferimus, hoc nobis procul dubio non solum ad stabilitatem regni pertinere, uerum etiam aeternae beatitudinis praemia capessendo profuturum liquido credimus. Idcirco notum fieri uolumus omni fidelium praesentium scilicet et futurorum sagacitati, qualiter nos ob amorem Dei et emolumentum animae nostrae, quasdam res proprietatis nostrae concessimus ad monasterium quod dicitur noua Corbeia, quod est situm super fluuium Vuisera, constructum in honore sancti ac beatissimi Stephani prothomartiris, ubi praesenti tempore uenerabilis uir Vuarinus auctore Deo abba praeesse uidetur. Sunt enim praedictae res in pago Guottinga in uilla quae dicitur Amphidi, hoc est mansum dominicatum cum casis et reliquis aedificiis, cum aliis mansis uiginti ibidem aspicientibus ac deseruientibus. Has itaque res, sicut diximus, cum domibus, aedificiis, mancipiis utriusque sexus sub uariis,*) terris cultis et incultis, siluis, pratis, pascuis, aquis aquarumue decursibus, adiacentiis, peruiis, exitibus et regressibus, quaesitis et acquirendis, quemadmodum Banzleibi comes in beneficium haecenus habuit et nostri Juris atque possessionis Jure proprietatis est, totum et ad integrum praedicto monasterio concessimus et de nostro iure in ius et dominationem eius liberalitatis nostrae munere contulimus, Ita uidelicet ut quidquid ab hodierno die et tempore de eisdem rebus et mancipiis rectores et ministri supradicti monasterii ob utilitatem et necessitatem facere, ordinare atque disponere uoluerint, per hanc nostrae auctoritatis largitionem libero in Dei nomine perfruantur arbitrio faciendi quidquid elegerint. Hanc itaque auctoritatem largitionis nostrae, ut per curricula annorum inuiolabilem atque inconuulsam obtineat firmitatem et a fidelibus sanctae Dei ecclesiae nostrisque uerius credatur et diligentius obseruetur, manus nostrae signaculis subter eam decreuimus roborare et anuli nostri impressione iussumus adsignare.

Signum (L. M.) Hludouici gloriosissimi regis.

Adalleodus diaconus ad uicem Rathleici recognoui et (L. S. R.)

Data XVIII. Kal. Januar. anno Christo propitio VII. regni domni Hludouici in orientali Francia Indictione III. Actum Rosbah uilla in Dei nomine feliciter Amen.

XVI.

JC. In nomine domini nostri Jesu Christi Dei aeterni. Hlotharius diuina ordinante prouidentia Imperator augustus. Oportet imperialem sublimitatem ut fidelium suorum iustis ac rationabilibus petitionibus || pietatis suae aurem accomodet et effectum concedat, quatinus id faciendo eorum animos in suo semper reddat promptiores obsequio Idcirco omnium fidelium sanctae Dei ecclesiae ac nostrorum presentium uidelicet et futurorum comperiat magnitudo, quia Esich fidelis comes noster deprecatus est clementiam nostram, ut aliquantum ex rebus iuris nostri, quibus ipse ordine possidebat beneficiario, ad proprium concederemus ac per preceptum nostrum traderemus. Cuius deprecationem ob suae fidelitatis deuotionem libenter adnuentes, hos excellentiae nostrae apices fieri decreuimus, quibus iam dicto Esichoni in pago Riboariense in comitatu Bunnense in uilla Castenicha mansos octo ex beneficio suo cum omnibus pertinentiis eorum, Id est cum terris, campis cultis et incultis, uineis, siluis, pratis, pascuis, aquis aquarumue decursibus, exitibus et regressibus, nec non et mancipiis utriusque sexus ibidem pertinentibus ad proprium tribuimus et de iure nostro in ius ac dominationem ipsius perhenniter mansurum transfundimus, ut faciat exinde potissima a nobis percepta licentia quicquid elegerit uel uoluerit, sicut et de reliquis proprietatis suae rebus absque cuiuslibet potestatis contradictione uel repetitione seu qualibet refragatione, Ita tamen ut nusquam a nostra discedat fidelitate, sed immobiliter in nostris perseueret obsequiis absque aliqua tergi-

*) Für diese augenscheinlich corruptirten Worte setzt Schaten, nach eigner Conjectur: salinariis.

uersione. Et ut haec nostrae largitionis auctoritas inuolabilem obtineat firmitatem, manu propria subter eam firmauimus et anuli nostri impressione adsignari iussimus.

Signum (L. M.) Hlotharii serenissimi augusti.

JC. Remigius notarius ad uicem Agilmari recognoui et (L. S. R.)

Data XIII. Kal. April. anno Christo propitio Imperii domni Hlotharii pii Imperatoris in Italia XXIII. et in Francia III. Indictione VI. Actum Aquisgrani palatio regio. In Dei nomine.

Das Siegel ist nebst einem Theile der Charte, welchem es aufgedruckt war, herausgerissen.

XVII.

C. In nomine domini nostri Ihesu Christi Dei aeterni. Hlotharius diuina ordinante prouidentia Imperator augustus. Si unius fidelis nostri iustam et rationabilem petitionem libenter implemus, || procul dubio reliquorum fidelium nostrorum deuotionem erga nos promptiorem efficimus. Quapropter omnium fidelium sanctae Dei ecclesiae nostrorumque praesentium et futurorum nouerit uniuersitas, quia Esich uir inluster comes nostram deprecatus est pietatem, ut res sibi in pago Riboariensi in comitatu Bonnensi in uilla Chestinacha a nostra munificentia adtributas, quas ipse pro remedium animae eius ad monasterium in Saxonia situm Corbeia uocabulo, quod est constructum in honore beati Stephani protomartyris Christi, delegauit, per nostrae mansuetudinis praeceptum ibidem confirmaremus. Cuius precibus libentissime annuentes, hos excellentiae nostrae apices fieri statuimus, per quos memoratas res una cum mancipiis inibi pertinentibus in praedicto pago et in iam dicta uilla consistentes ad praefatum monasterium Corbeiae et ecclesiam sancti Stephani confirmamus modisque omnibus corroboramus, quatenus sicuti a praescripto fideli comiti nostro Esichoni tradite et delegate fuerunt, ita pars eiusdem loci sancti deinceps absque cuiuspiam potestatis contradictione uel inquietudine teneat et possideat, faciatque exinde quicquid utilitas dictauerit. Et ut haec nostrae confirmationis auctoritas inuolabilem obtineat firmitatem, de anulo nostro subter iussimus sigillare.

C. Hrodmundus notarius ad uicem Hilduini recognoui et (L. S. R.)

Das Siegel, welches auf das Recognitionszeichen aufgedruckt war, ist verloren gegangen.

XVIII.

JC. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Hludouicus diuina fauente gratia rex. Si liberalitatis nostrae munere loca Deo dicata et necessitates ecclesiasticas per petitiones pontificum atque sacerdotum nostrorum eleuamus munimine, atque tuemur iuuamine, Id nobis et || ad mortalem uitam temporaliter transiendam et ad aeternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter nouerit sagacitas seu utilitas omnium fidelium sanctae Dei ecclesiae nostrorumque tam praesentium quam et futurorum, qualiter uenerabilis episcopus fidelisque noster Baderadus nomine ueniens in procerum nostrorum praesentiam, obtulit obtutibus nostris praeceptum domni ac genitoris nostri Hludouici uidelicet serenissimi imperatoris, quod ipse facere iussit per petitionem praefati uenerabilis episcopi, ad locum qui uocatur Paderbrunno, quod est constructum in honore sanctae Mariae semper uirginis et sancti Kiliani, In quo praeepto continebatur immunitas atque defensio seu tuicio domni imperatoris genitorisque nostri supra praedictum locum. Sed pro integra firmitate ac securitatis studio praefatus uenerabilis episcopus Baderadus deprecatus est mansuetudinem nostram, ut ipsam defensionem atque tuicionem per nostrae mansuetudinis praeceptum renouari dignaremur. Cuius petitioni ob amorem Domini nostri Ihesu Christi et reuerentiam praenominati uenerabilis episcopi seu anime nostrae remedium libenti animo adsensum praebentes, Tale auctoritatis praeceptum ad ipsum sanctum locum fieri decreuimus, quatinus sub quali defensione domni

genitoris nostri fuit, Ita deinceps sub nostra tuitione et inmunitatis defensione cum omnibus ad se iuste et legaliter pertinentibus permaneat. Praecipientes ergo iubemus, ut nullus iudex publicus uel quislibet ex iudiciaria potestate in ecclesias aut loca uel agros seu reliquas possessiones memoratae ecclesiae, quas moderno tempore infra dicionem regni nostri legibus possidet, uel quę deinceps in iure ipsius loci uoluerit diuina pietas augeri, ad causas iudicario more audiendas uel freda exigenda aut mansiones uel paratas faciendas aut fideiussores tollendos aut homines ipsius ecclesiae contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones uel illicitas occasiones requirendas ullo umquam tempore ingredi audeat, uel ea omnia quę supra memorata sunt penitus exigere praesumat. Sed liceat memorato episcopo suisque successoribus, res praedictę ecclesiae cum omnibus quae possidet quieto ordine possidere et nostro fideliter parere imperio. Quicquid uero fiscus exinde sperare potuerit, totum nos pro aeternae (*sic*) remuneratione praedictae ecclesiae ad stipendia pauperum et luminaria concinnanda concedimus, quatinus melius delectet clericos in eadem sede degentes, pro nobis, coniuge proleque nostra, Domini misericordiam exorare. Haec quippe auctoritas ut plenior in Dei nomine obtineat uigorem et a fidelibus sanctae Dei ecclesiae ac nostris uerius credatur et diligentius obseruetur, manu propria nostra subter subter (*sic*) firmauimus et anuli nostri impressione adsignari iussimus.

Signum domni (L. M.) Hludouici serenissimi regis.

Uualto subdiaconus ad uicem Uuitgarii cancellarii recognoui et (L. S. R.)

Data XI. Kal. Jun. anno Christo propitio XXVII. regni Hludouici serenissimi regis in orientali Francia regnante, Indictione VII. Actum Franconofurt palatio regio. In Dei nomine feliciter amen.

Das neben dem Recognitionszeichen aufgedruckte Siegel zeigt den links (nehmlich nach der linken Seite des Lesers) sehenden ungekrönten Kopf des Königs (welcher aber auch, da er beträchtlich tiefer steht als die Umschrift, der Abdruck einer Gemme sein könnte), mit der Umschrift: XPE PROTEGE HLVDVICVM REGEM. †.

XIX.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Hludouicus diuina fauente gratia rex. Si de rebus terrenis, quas diuina sumus largitate consecuti, loca sanctorum || ob amorem Dei quiddam conferimus, hoc nobis procul dubio ad aeternae remunerationis premia cappingenda profuturum liquido credimus. Idcirco nouerit omnium fidelium sanctae Dei ecclesiae nostrorumque praesentium scilicet et futurorum industria, qualiter nos concessimus quasdam res proprietatis nostrae ad monasterium quod dicitur Herifurd, siue ad reliquias sanctae Marie semperque uirginis in eodem monasterio conseruatas, In pago uidelicet Grainga in uilla quae uocatur Kelueri, id est mansum indominitatum cum domibus, aedificiis et omnibus adiacentibus terris cultis et incultis, siluis, pratis atque pascuis, de reliquo beneficio quod Hrodradus comes habuit dimidiam partem, cum familiis supermanentibus utriusque sexus numero uiginti nouem, In alio autem pago quod dicitur Sutherbergi, in uilla quae nuncupatur Lodre, octo familias et nouem mansos, Et in eodem pago, in uilla quae uocatur Arpingi, unum mansum cum familia supermanente. Has itaque res, sicut superius diximus, cum domibus, aedificiis, mancipiis utriusque sexus, et terris, pratis, siluis, pascuis, aquis aquarumue decursibus, totum et integrum praedicto monasterio ad proprium concessimus et confirmauimus. Propterea hos apices serenitatis nostrae circa ipsum monasterium fieri decreuimus, per quos praecipimus atque iubemus, ut nullus iudex publicus in homines ipsius loci aspicientibus potestatem ullo umquam tempore habeat, preter aduocatum eorum, neque fideiussores illorum tollendo, nec in uadiis aut publicis placitis aliquam distriktionem in eos faciendo, sed ob Dei amorem nostramque concessionem in futurum omnes res superius insertas ad iam dictum monasterium pleniter deseruiant absque alicuius contrarietate aut inpedimento. Et ut haec auctoritas donationis seu confirmationis nostrae firmior habeatur et per futura

tempora a cunctis fidelibus sanctae Dei ecclesiae nostrisque uerius credatur atque diligentius conseruetur, Manu propria subter eam firmauimus et anuli nostri impressione adsignari iussimus.

Signum (L. M.) domni Hludouici gloriosissimi regis.

Coaneatus notarius ad uicem Radleici recognoui et (L. S. R.)

Data VI. Idus Decembris anno Christo propitio XVIII. regni domni Hludouici gloriosissimi regis in orientali Francia, Indictione XV. Actum in eodem monasterio Herifurd, in Dei nomine feliciter Amen.

Die Original-Charte ist sehr beschädigt und das Siegel verloren gegangen.

XX.

In nomine saluatoris mundi et in honore eiusdem patris spiritusque sancti. Jam dudum quidam illustris homo nomine Sidag quandam aecclesiolam ligneam ad monasterium Paderbrunnense tradidit, simul cum tercia parte hereditatis eius quae ex genitoris eius iure contigit ei habere in pago quod Almango nuncupatur, cumque iam pro uetustate stare eadem domuncula nequiret, successores alodi illius inito consilio cum uoluntate et licentia domini episcopi Liuthardi in eorum possessiua hereditate iuxta locum ubi prior aecclesiola stetit lapideam domum Dei construxerunt. Cum uero aedificatores eiusdem domus Dei dominum antistitem Liudhardum cum precibus cogere eandem aecclesiam dedicare, et ipse eorum petitioni faueret et in honore sancti saluatoris multorumque sanctorum eius eam consecraret, tunc predicti constructores et coheredes eadem eandem ad predictum Paderbrunnense monasterium tradiderunt.

Ob ein Siegel vorhanden gewesen, ist nicht zu entscheiden, da am untern Rande ein Stück von der Charte weggeschnitten ist.

XXI.

Nach einer (aus dem ehemaligen Hervordischen Archive) im Königl. Geb. Staats-Archive zu Berlin befindlichen, alten Abschrift.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Hludouicus diuina fauente gratia rex. Si petitiones seruorum Dei iustas et rationabiles ad effectum perduxerimus, et ad humanam¹⁾ uitam, feliciter²⁾ transigendam, et³⁾ perpetuam felicius⁴⁾ promerendam, procul dubio nobis profuturum speramus. Qua propter⁵⁾ notum esse uolumus, quoniam uenerabilis abbas Vuarinus adiit excellentiam nostram suppliciter orans, ut nostra munificentia prospiceremus monasteriis illi commissis, quorum unum est monachorum, noua Corbeia nominatum⁶⁾, ubi et ille primus regulari electione abbas extitit, et alterum est sanctimonialium, Heriford dictum, et proprie abbatisse, cuius nomen Addila, subiectum. Sed iuxta consuetudinem, qua ancillarum Dei congregationibus procurari solent prepositi ex⁷⁾ ecclesiastico ordine, iam dicto abbati commendauimus, ut tam in disciplina abbatissam iuaret, quam in cunctis negociis, quę famulę Christi pro sexu et professione sua exsequi non possent, ipsarum prouisor et patronus existeret. Is ergo petiit celsitudinem nostram recordari, quod pię memorię genitor noster Hludouicus imperator ambo hęc monasteria construi iussit ad normam uidelicet precipuorum in Gallia monasteriorum, Nouam utique Corbeiam ad similitudinem antique Corbeię, Herifordense uero cenobium ad exemplum monasterii sanctimonialium in Suessionis ciuitate consistentium, et ut in elemosinam suam hac⁸⁾ tocuis generis sui institutionum earundem profectio⁹⁾ completeretur, cellam iuris sui quę uocatur Meppia cum¹⁰⁾ decimis et possessionibus undique ad eam pertinentibus, et ecclesiam Eresburg, quam auus noster Karolus primo construens in Saxonia decimis dotauit circumquaque habitantium per duas saxonicas rastas, prefatus noster genitor¹¹⁾ ad nouam Corbeiam tradidit.¹²⁾ Ad

Abweichende Lesarten in der vita Waltgeri: 1) hanc. 2) felicius. 3) ad. 4) facilius. 5) omnibus. 6) nuncupatum. 7) fehlt. 8) ac. 9) profecto. 10) fehlt. 11) gen. nost. 12) trad. Corb.

Herifordensis autem monasterii adiumentum dedit in episcopatu quidem Asnabruggenſi¹³⁾ eccleſiam Buginithi cum ſubiectis ſibi eccleſiis, In parrochia uero Mimigernefordenſi eccleſiam Hreni cum his quę ad eam pertinent eccleſiis, ita ſane ut decimarum aliorumque reddituum prouentus omnes prefatis cederent monaſteriis, et ab ipsis uicissim procurentur ſubiectę plebes in baptiſmate, in eucharistia, in ſepulturis, in confessione peccatorum audienda, Et preſbiteri qui principales ex his eccleſias tenerent, archipreſbiterorum officio fungerentur ad agenda omnia que ſolent fieri ab archipreſbiteris episcoporum. Cum autem ipsi episcopi circationes ſuas ibi agere deberent, ad eorum mansionatica daretur, quod in capitularibus antecessorum noſtrorum preſcriptum habetur. Nos igitur rata eſſe uolentes cetera omnia, tantum expenſas ad ministerium episcopi propter egritudinem et ſenectutem eius qui nunc eſt Gozberti,¹⁴⁾ augere debemus. Quod iuxta petitionem ſepe dicti abbatis Uuarini ita moderari placuit, ut deſcripto quantum ſatis ſit ad ſeruitium episcopi, hoc nullo modo ſubtrahatur, et episcopus uicissim ampliora non requirat, nec cum pluribus ueniat, quam ut¹⁵⁾ eis ſufficere poſſint. In quibus ſatis eę¹⁶⁾ conſenſit prefatus episcopus coram nobis et archiepiscopo noſtro Hrabano ceterisque cum eo in ſinodo¹⁷⁾ agentibus, id eſt ut dentur ad ſingulas eccleſias porci III. or ualentes ſinguli denariis¹⁸⁾ XII. et¹⁹⁾ octo arietes, qui eadem precii ſumma, qua III. porci eſtimarentur, III porcelli, III auceę, octo pulli, XX ſitulę de medone, XX de mellita ceruiſia, XL²⁰⁾ de non mellita, CXX panes, C. modii de auena manipuli DCti.²¹⁾ ſitque in poteſtate episcopi, utrum hec per ſingulas eccleſias ad unam mansionaticam²²⁾ an ad duas²³⁾ uelit habere. Ne autem in ſumma debiti his plus aut minus complectatur, hoc auctoritatis noſtrę precepto cum conſenſu ſynodali decernimus atque iubemus. His²⁴⁾ eciam adiungere placuit liberam utrique loco conſeſſionem eligendę de propria congregatione in regimen ſui per futura ſemper tempora congruę perſonę, et ut omnis hinc dubietas tollatur, manu propria hec roborantes, anuli noſtri impreſſione ea ſignari iuſſimus.

Signum (L. M.) Hludouici ſereniſſimi Regis.

Albertus²⁵⁾ ſubdiaconus ad uicem Baldrici abbatis recognoui.

Data XI. Kal. Jun. anno XX. mo regni gloriſſimi²⁶⁾ regis Hludouici in orientali Francia regnante. Indictione I. Actum in palatio regio Franconoford, in Dei nomine feliciter. Amen.

XXII.

C. In nomine ſanctę et indiuiduę Trinitatis. Hludouicus diuina fauente gratia rex. Si liberalitatis noſtrę munere de beneficiis a Deo nobis conlatis locis Deo dicatis aliquid conferimus, id nobis et ad mortalem uitam || feliciter tranſigendam, et ad æternam perpetualiter optinendam profuturum liquido credimus. Idcirco notum fieri uolumus omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam et futurorum ſagacitati, quia petente atque ſuggerente Uuarino uenerabili abbate, qui monaſterium quod dicitur noua Corbeia noſtra conſeſſione in regimine habere diſcoſitur, quod pię memorię genitor noſter conſtrui iuſſit in honorem Dei et ſancti protomartyris Stephani, ubi et ſancti Uiti martyris præcioſa pignora ſeruari noſcuntur, complacuit celsitudini noſtrę, quandam cellulam iuris noſtri uocatam Fiſchboeki, quę eſt conſtructa in pago Leri, memorato monaſterio adiungere atque per hanc noſtram auctoritatem ei tradere, ut perpetuo ſub eius ditione cum omnibus ad ſe pertinentibus et aſpicientibus conſiſtat. Hanc ut diximus cellulam ſub integritate cum omnibus rebus, appendiciis et terminis ſuis, et cum omnibus ad ſe pertinentibus et reſpicientibus, id eſt baſilicis, domibus ceterisque edificiis, decimis, ſiluis, campis, paſcuſ, aquis aquarumue decurſibus, cultis locis et incultis, mobilibus rebus et immobilibus, mancipiis diuerſi ſexus et etatis, memorato monaſterio ſubditam eſſe facimus atque per hanc noſtram auctoritatem ita condonamus

¹³⁾ Osnaburg. ¹⁴⁾ Gauzberti. ¹⁵⁾ non. ¹⁶⁾ eſſe. ¹⁷⁾ ſynado. ¹⁸⁾ denarios. ¹⁹⁾ aut. ²⁰⁾ LX. ²¹⁾ de (offenb. Miſsverſt.).

²²⁾ unum mansionaticum. ²³⁾ duo. ²⁴⁾ Hiis. ²⁵⁾ Hadebertus. ²⁶⁾ gloriſſi.

atque tradimus, ut in iure eiusdem ac monachorum inibi per tempora Deo deseruientium in diuersis necessitatibus ad diuinum cultum propensius exequendum absque cuiuslibet diminoratione aut retractione permaneat, et nullus fidelium nostrorum ab eorum dominatione uel potestate eam quoquo modo auferre aut in aliam quamlibet partem quacumque occasione transferre praesumat. Neque ullus iudex publicus uel quilibet ex iudiciaria potestate in ecclesias aut loca uel agros seu reliquas possessiones memoratae cellulae quas praesenti tempore in quibuslibet pagis et territoriis habet ac deinceps ibidem conlatae fuerint, ad causas iudiciario more audiendas, uel freda exigenda, aut mansiones uel paratas faciendas, aut fideiussores tollendos, aut homines ipsius cellulae tam ingenuos quam et latos distringendos, aut ullas reditiones aut inlicitas occasiones requirendas, ullo umquam tempore ingredi audeat, uel ea quae supra memorata sunt, penitus exire praesumat, sed liceat memorato abbati sub immunitatis nostrae auctoritate, successoribusque eius et monachis in memorato monasterio per tempora degentibus, iam dictam cellam cum omnibus ad se pertinentibus uel aspicientibus, ad Dei et domini nostri Ihesu Christi famulatum diligentius peragendum, absque cuiusquam contrarietate uti, et quecumque ad suos in domini nostri Ihesu Christi militia usus et necessitates pertinent, ordinare, disponere, iusteque efficere, quatinus pro pii genitoris nostri animae saluatione, et pro nobis, coniuge proleque nostra et pace nostra ac stabilitate totius imperii a Deo nobis commissi alacrius eos indesinenter domini misericordiam exorare delectet. Hanc quoque ammonitionem subiungere curauimus, ut prefatus abbas eiusque per tempora successores prouideant de prefata cellula, ne aliquando neglegatur in diuino cultu, neque cuiuslibet personae in beneficium tribuatur, sed potius procuretur ut ibi in perpetuum Dei cultus perseueret et ad prefati monasterii monachorumque ibidem Deo seruientium usus et necessitates in perpetuum prospiciat. Et ut haec nostra auctoritas inuiolabilem et inconuulsam obtineat firmitatem, manu propria subter eam subscripsimus et anuli nostri impressione assignari iussimus.

C. Signum (L. M.) *Hludouici serenissimi regis.*

Hadebertus subdiaconus ad uicem Baldrici abbatis recognoui et (L. S. R.)

Data XIII. K. April. anno XXIII. serenissimi regis Hludouici (in orientali Francia regnantis). Indictione III. Actum in uilla Eipilingas (in Dei nomine feliciter Amen.)

Das Siegel ist theilweis verloren gegangen und die Charte überhaupt sehr beschädigt. (Die im Datum eingeklammerten Worte sind theils ausgerissen, theils ganz erloschen, und nach der Analogie anderer Urkunden supplirt.)

XXIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Hludouicus diuina fauente clementia rex. Si enim liberalitatis nostrae munere locis Deo dicatis quiddam conferimus et necessitates ecclesiasticas nostro subleuemus iuuamine atque regali tuemur munimine, id nobis ad aeternam uitam feliciter optinendam profuturum liquido credimus. Quapropter nouerit omnium fidelium nostrorum industria praesentium scilicet et futurorum, qualiter nos ob amorem Dei et remissionem peccatorum nostrorum, atque pro remedio animarum antecessorum nostrorum augustissimorum Imperatorum, ad monasterium quod dicitur Heriuurt, quod est constructum in honore sanctae Mariae semper uirginis, situm in ducatu saxonico, ubi praesentis temporibus Hadeuui abbatissa et rectorix esse uidetur, quasdam res proprietatis nostrae in pagis Dreini et Boroetra cognominantibus, et in comitatibus Burchardi et Uuarini coniacentes, id est casas dominicatas duas cum territorio dominicali, unam scilicet in Seliheim et alteram in Stocheim, nec non et mansos triginta pertinentes ad loca praenominata, et quicquid dici aut nominare potest, quae ad praedicta loca iure pertinere noscuntur, cum familiis sexaginta, quae lingua eorum lazi dicuntur, totum et integrum per hanc nostram auctoritatem ad memoratum monasterium perpetualiter in proprium tenendum concessimus, et de iure nostro in ius et dominationem eiusdem monasterii transfundimus et condonamus, ea scilicet ratione,

ut perpetuo sanctis monialibus ibidem Domino iugiter famulantibus in cibariis et uictualibus reliquisque usibus earum per futura tempora Christo propitio consistant, et in beneficio res ipse nulli concedantur, sed solummodo absolute ad mensam eorum iugiter deseruiant, et nullus successor noster hanc auctoritatem largitionis nostrae aliter immutare possit, neque ullus publicus iudex aut aliqua iudiciaria potestas aliquam molestiam aut contrarietatem in his rebus illis facere praesumat, sed liceat ipsis res suas libere et absolute, Domino adiuuante et nostra munitione tuente possidere, omni iudiciaria remota potestate. Et ut haec auctoritas largitionis nostrae per futura tempora firmior habeatur et a fidelibus nostris melius conseruetur ueriusque credatur, subter eam manu propria nostra firmauimus et impressione anuli nostri ad signari iussimus.

C. *Signum* (L. M.) *Hludouici serenissimi regis. Hadebertus subdiaconus ad uicem Uuitgarii cancellarii recognoui et* (L. S. R.)

Data Id. Junias, anno Christo propitio XXVI. Hludouici serenissimi regis in orientali Francia regnante, Indictione VI. Actum in uilla Franconouurt palatio regio, in Dei nomine feliciter. AmeN.

Die Schrift der Urkunde lässt keinen Verdacht gegen die Aechtheit und Originalität derselben zu; das Siegel aber ist nicht mehr das ursprüngliche und gehört einer ganz andern Person an. Es ist kreisförmig, sehr dick, mit starken Pergamentriemen an die Charte geheftet, und zeigt ein vorwärts sehendes Brustbild mit unbedecktem Kopfe; von der Umschrift ist mit Sicherheit nur zu lesen: . . . dolfus Di. Gra Den vorhandenen Spuren nach, muss früher ein anderes Siegel der Urkunde aufgedruckt gewesen sein, dessen Verlust durch das gegenwärtige willkürlich ersetzt worden ist.

XXIV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Hludouicus diuina fauente clementia rex. Si enim locis Deo dicatis quiddam ex rebus quas diuino munere possidemus largitatis gratia conferimus, hoc nobis procul dubio ad aeternam uitam promerendam || profuturum liquido credimus. Quapropter nouerit omnium fidelium nostrorum praesentium scilicet et futurorum industria, qualiter nos ob amorem Dei et pro absolute peccatorum antecessorum nostrorum augustissimorum Imperatorum atque pro remedio anime nostrae, quasdam res proprietatis nostre, quas Folcheri fidelis noster actenus in beneficium tenuit, in ducatu Uestfalorum coniacentes in pagis Grainga et Threuuiti, nec non et in comitatibus Burchardi, Uualberti, et Albrici atque Letti, id sunt mansi XIII. cum familiis uiginti, qui lingua eorum lati dicuntur, ad monasterium quod uocatur Heriuurt, quod est constructum in honore sanctae Mariae semper uirginis, ubi Haduuic praesentis temporibus abbatissa et rectrix esse uidetur, cum omnibus appendiciis, totum et integrum ad praefatum monasterium in proprium perpetualiter tenendum tradimus et de iure nostro in ius et dominationem ipsius monasterii sollemniter condonamus, ita uidelicet ut nullus successor noster easdem res inde ulterius subtraendi licentiam habeat, sed ab hodierno die rectrices atque sanctae moniales ipsius monasterii easdem res recipiant atque deinceps per hoc nostrum praeceptum data licentia Christo propitio habeant potestatem utendi pro communi utilitate earum qualitercumque eis libuerit. Et ut haec auctoritas largitionis atque traditionis per futura tempora firmior habeatur et a cunctis fidelibus nostris melius conseruetur ueriusque credatur, subter eam manu propria nostra firmauimus et impressione anuli nostri roborari iussimus.

Signum (L. M.) *Hludouici serenissimi regis. Hadebertus subdiaconus ad uicem Uuitgarii cancellarii recognoui et* (L. S. R.)

Data VII. Kal. Maias, Anno XXVII. regni Hludouici serenissimi regis in orientali Frantia regnante, Indictione VII. Actum in Franconouurt palatio regio, in Dei nomine feliciter. AmeN.

Die Charte ist sehr beschädigt und das Siegel verloren gegangen.

XXV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Ludthuuicus diuina fauente gratia Rex. Si enim liberalitatis nostrę munere locis Deo dicatis quiddam conferimus, || id nobis et ad mortalem uitam temporaliter transiendam, et aeternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Qua propter nouerit omnium fidelium nostrorum presentium scilicet et futurorum sollertia, qualiter nos ob nostrę mercedis augmentum et pro remedio animarum nostrarum, et per interpellationem Hemmę dilectę coniugis nostrę, quasdam res proprietatis nostrę concessimus ad monasterium Heriuordensis ad usus sanctimonialium ibidem domino famulantium, quod situm est inter fluuios Uuerna et Hardna, in honorem sanctę Dei genitricis et perpetuę uirginis Marię, ubi requiescit corpus sacre uirginis Pusinņę, duas uidelicet casas dominicas, Oueranberg, Liuduuesthorp, in pago Angeresgouue super fluuium Hrenum, cum triginta mansis et omnibus suis appendiciis, hoc est utriusque sexus mancipiis, areis, aedificiis, terris, cultis et incultis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, molis, molendinis, piscationibus, siluis, uenationibus, exitibus et redbibus, uis et inuis, quęsitis et inquirendis, cum decimis et omni utilitate quę ullo modo inde poterit prouenire. Ea scilicet ratione, ut ab hodierna die et deinceps per hoc nostrę auctoritatis preceptum plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, sed domino auxiliante perpetuis temporibus ibi permaneant ad usus sanctimonialium ibidem domino famulantium, ut nulla abbatissa neque alia quęlibet potestas audeat illas alicui in beneficium praestare, sed ille inde faciant quod eis expedit pro communi utilitate. Uolumus etiam atque concedimus ut potestatem habeant ex illis ipsis eligendi abbatissam. Decernimus etiam atque iubemus, ut nullus iudex publicus neque quislibet ex iudiciaria potestate in ecclesias seu reliquas possessiones aut uillas, quas memorato monasterio concessimus uel deinceps ibi uoluerit diuina pietas augeri, ad causas audiendas uel fraeda exigenda seu mansiones uel paratas aut teloneum uel fidei iussores tollere, aut homines predicti monasterii commanentes dstringere, nec ullas publicas functiones seu redibitiones aut illicitas occasiones reddendas deinceps praesumat, sed liceat praedictis famulabus Christi, absque ullius inquietudine perpetualiter et inrefragabiliter Deo seruire, quatenus pro nobis nostrisque domini clementiam deuotius exorent, et ut hęc nostra traditio ac preceptio firmior habeatur, manu propria firmauimus et anuli nostri inpressione signari iussimus.

Signum domni Ludthuuici (L. M.) serenissimi regis.

Euerhardus cancellarius uice Grimaldi recognoui.

Data Kal. Julii anno XXXIII. regni domini Luthuuici serenissimi regis in orientali Francia regnante, indictione prima. Actum Engilahem palatio regio in Dei nomine feliciter.

Das Monogramm ist nicht vollständig ausgeführt. Das Siegel, welches mit einem durchgezogenen Pergamentstreifen auf die Charte geheftet war, ist zerstört.

XXVI.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Hludouuicus diuina fauente gratia rex. Si liberalitatis nostrae munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficii et necessitates ecclesiasticas nostro || releuamus iuuamine atque regali tuemur munimine, id nobis et ad mortalem uitam temporaliter transigendam, et ad aeternam uitam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum praesentium scilicet et futurorum sollertia, qualiter nos ob nostrae mercedis augmentum et pro remedio animae domni aui ac genitoris nostri nec non fratris nostri Hlotharii suiue filii et aequiuoci, concessimus quasdam res proprietatis nostrae ad monasterium situm in Saxonia, quod nuncupatur noua Corbeia, id est uillam quae uocatur Lizzicha, ubi sunt homines L qui picturas*) faciunt et pic-

*) Pictura hat hier die eigenthümliche Bedeutung eines bei Weingärten gebräuchlichen Landmaasses.

turae uinearum LI et VII particulae uinearum, ubi duae carradae colligi possunt, et sunt ibi XXX feminae quae dant censum unaquaque sex siclas uini et de lino XII fusas, III pullos et XV ova, et de terra aratoria ad L modios, et de pratis ad carradas X. Has itaque praescriptas res cum omni integritate totum et ad integrum ex iure et dominatione nostra in ius et dominationem praescripti monasterii tradimus atque transfundimus, ea uidelicet ratione, ut ab hodierna die et deinceps per hoc nostrae auctoritatis praeceptum plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, sed Deo auxiliante, perpetuis temporibus ibi permaneant absque ulla contradictione, ut eis pro nostra ac coniugis carissimaque prole salute domini clementiam facilius exorare delectet. Et ut haec auctoritas largitionis nostrae firmior habeatur et per futura tempora a fidelibus nostris uerius credatur et diligentius obseruetur, manu propria nostra subter eam firmauimus et anuli nostri inpressione assignare iussimus.

Signum (L. M.) domni Hludouici serenissimi regis.

Hebarhardus cancellarius ad uicem Liutberti archicappellani recognoui et (L. S. R.)

Data VII. Kal. Octob. anno XXXIII. regni domni Hludouici serenissimi regis in orientali Francia regnante, Indictione tercia. Actum Aquisgrani palatii. In Dei nomine feliciter AMEN.

Das Siegel liegt, zerbrochen und verstümmelt, lose bei der Urkunde.

XXVII.

Abschrift, nach dem in Mähren aufgefundenen Originale berichtet, im Besitz des Bibliothekars Mooyer zu Minden*).

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Hludouicus diuina fauente clementia rex. Oportet igitur nos qui diuino sumus munere quodammodo prae caeteris mortalibus sublimati, eius in omnibus parere praeceptis, cuius clementia prelati sumus, ac pro suo amore loca quae fideles nostri ad laudem et gloriam nominis sui aedificare et construere ac consecrare uoluerint, eis ad hoc supplementum et solatium conferre ac sub nostra defensione et tuitione suscipere, quatenus quidquid deuota mente in eisdem locis boni conati fuerint impendere perpetualiter absque alicuius molestia et inquietudine ualeat fixum et immobile permanere. Quapropter comperiat omnis fidelium nostrorum presentium . . . et futurorum sollertia, qualiter Theodericus sanctae Mindonensis ecclesiae episcopus construxit per nostram licentiam ex sua hereditate in honore sancti Petri ancillarum piarum monasterium quod dicitur Vuonherestorp, et ex hoc et in omne tempus subiecit ad potestatem sui iam dicti episcopatus, largiens ex eodem episcopatu ad memoratum monasterium decem mansus litorum et quinque seruos cum hoc quod habere uidentur, et ducenta . . . decimarum ad subsidium piarum ancillarum, eo quoque pacto ut sub potestate successorum suorum uidelicet episcoporum consistat ad regendum prefatum coenobium, et habeant regulariter ipsae ancillae piaae inter se licentiam eligendi abbatissam prout oportet futuris temporibus, et omnibus annis pro institutione subiectionis quinque solidos persoluant ad ecclesiam sui episcopatus, et deinceps maneant absque ullius inquietudine cum omnipotentis Dei seruicio sine ulla quaerela suorum propinquorum, et idcirco deprecatus est celsitudinem nostram uenerabilis episcopus Theodericus, ut hoc nostrae auctoritatis preceptum scribere iuberemus, per quod decernimus atque iubemus, ut, sicut superius comprehensum est de prefato monasterio quod predictus uenerabilis episcopus construxit et ordinauit, ita deinceps per hoc nostrae auctoritatis preceptum plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, sed Deo auxiliante, perpetuis temporibus firmum et stabile permaneat absque ullius contradicentis obstaculo et sub nostrae immunitatis tuitione et defensione tam igitur ancillae Domini quam et res earum perennis temporibus consistant, ut eis pro nostra ac coniugis carissimeque prolis salute Domini clementiam delectabilius exorare delectet. Et ut

*) Für die buchstäbliche Richtigkeit ist doch nicht durchgängig einzustehen.

itaque auctoritas firmior teneatur et per futura tempora a fidelibus nostris uerius credatur et diligentius obseruetur, manu propria nostra subter eam firmauimus et anuli nostri impressione adsignare iussimus.

Signum (L. M.) domni Hludouuici regis serenissimi.

Euerhardus cancellarius ad uicem Liudberhti archicapellani recognoui et (L. S. R.)

Datum pridie Id. Octobr. Anno XXXIII. regni domni Hludouuici serenissimi regis in orientali Francia regnantis, Indictione IV. Actum in Franconoford palatio regio in Dei nomine feliciter amen.

XXVIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Hludouuicus diuina fauente gratia rex. Conuenit regiae dignitati semper studere ne ecclesiarum Christi status aliqua occasione labefactari incipiat. Ex hoc || enim et praesens uita sub maiori prosperitate transigitur, et aeternae beatitudinis merces maxima acquiritur. Quapropter expedit nobis sepius retractare concessionem antecessorum nostrorum, simul et nostra praecepta de immunitate ecclesiarum ab exactionibus publicis confirmare, ut et quae prius concessa sunt, numquam infringi patiamur, et de his quae forte minus expresse annotata sunt, et ideo in antiquis praeceptis non contineri contenditur, per nouorum confectionem omnem in futuro dubietatem tollamus. Notum ergo esse uolumus omnibus tam praesentis aevi quam succedentium temporum Christi fidelibus, quia nouae Corbeiae monasterium iussu gloriosi genitoris nostri constructum est in honorem sancti Stephani protomartyris Christi, atque per uoluntatem eiusdem Imperatoris corpore est beati Uiti martyris insignitum, sed et ex integro ab omnibus publicae exactionis officiis et expeditione hostili tam de litis quam de ingenuis hominibus terram eius incolentibus absolutionem promeruit, in quo et nos comprehensum existimauimus, et hactenus obseruatum comperimus, ut decimae de dominicatis eiusdem monasterii mansis non darentur episcopis, sed ad portam monasterii darentur in elemosinam praefati genitoris nostri et totius prosapiae eius, ut uidelicet esset unde ministraretur peregrinis et hospitibus qui numquam desunt monasterio. Nunc uero exorta questione per quosdam episcopos, utrumnam hoc eidem monasterio genitoris nostri nostroque praecepto concessum sit, quanquam ut ipsi dicunt nominatim non sit expressum, sub generali tamen concessione liberae dispositionis rerum suarum, etiam hoc comprehensum fatemur, sicut et seniori Corbeiae, ad cuius normam haec noua instituta est, et praecipuis quibusque monachorum monasteriis antecessores nostros concessisse conperimus. Et ne deinceps hinc aliqua dubietas fiat, rogatu uenerabilis uiri Adalgarii abbatis eiusdem Monasterii per hoc nostrae potestatis praeceptum decernimus atque iubemus, ut et omnia quae prius habuit immunitatis praecepta rata et inconuulsa habeantur, et per hanc conscriptionis nostrae cartam specialiter ei concessum sciatur, ut de dominicatis mansis uel nunc habitis uel post acquirendis a reddendis decimis plenam idem monasterium habeat immunitatem, Nisi sicut hactenus fuit, uidelicet ad portam monasterii in susceptionem hospitem et peregrinorum. His omnibus astipulari recens Adriani apostolici praefato abbati collatum priuilegium cognouimus, dum huius apud nos controuersiae questio uentilaretur. Et ut haec auctoritas nostrae largitionis firmior habeatur atque per futura tempora a fidelibus nostris uerius credatur, manu propria subter eam firmauimus atque anuli inpressione signari iussimus.

Signum (L. M.) domni Hludouuici serenissimi regis.

Hebarhardus cancellarius ad uicem Liudberti archicappellani recognoui et (L. S. R.)

Data XVI. Kal. Jul. anno ab incarnatione dominica DCCCLXXIII. regni autem domni Hludouuici serenissimi regis in orientali Francia regnante anno XXXVII. Indictione VI. Actum Aquisgrani Palacii in Dei nomine feliciter. AMEN.

Das Siegel ist verloren gegangen.

XXIX.

Aus dem Kopialbuche des Stiftes Corvey.

Adrianus episcopus seruus seruorum Dei. Adalgario religioso abbati uenerabilis monasterii sanctorum martirum Stephani atque Viti, quod nuncupatur noua Corbeia, et per te in eodem uenerabili monasterio in perpetuum. Conuenit apostolico moderamini pia religione pollentibus beniuola compassione succurrere, et poscencium animas alacri deuotione congruum impertiri assensum. Ex his enim lucri potissimum premium a conditore omnium Domino promeremur, dum uenerabilia loca oportune ordinata ad meliorem siue firmiorem fuerint sine dubio statum perducta. Et ideo cum constet religionem tuam nostrae sollicitudinis pontificio satis humiliter suggessisse, quatinus prefatum monasterium sub perenni defensione sanctae sedis apostolicae, cui licet indigni preesse dinoscimur, recipere dignaremur, decernentes scilicet atque apostolica auctoritate modis omnibus statuantes, ut et idem monasterium priuilegii nostri decore finetenus uigeat, et monachi qui illic Domino cotidianis laudibus famulantur, de propriae congregationis collegio post tuum decessum deinceps, quem diuinitate summa annuente omnes concorditer elegerint ordinandi abbatem habeant facultatem. Et quia asseris, nuncupatum ipsum monasterium munificencia principum in prediorum facultatibus ditatum fuisse, petis et suggeris ut tam hoc quod nunc possidet quam etiam quod a fidelibus illic fortassis oblatum siue collatum fuerit emissa preceptione confirmare nichilominus dignaremur. Super quibus non solum in Domino gauisi sumus, uerum etiam quia pia esse conspeximus, ut moris est apostolici ad tibi hec impendenda amore Dei illecti uotis tuis fauere decreuimus. Qua propter a presenti sexta indictione iam dictum monasterium in apostolicae auctoritatis defensionem immo perpetuam recipimus tutionem, et omnia predia illius, tam ea scilicet quae a gloriosis principibus uel aliis Christi fidelibus ibi collata sunt et concessa, quam illa quae deinceps prestante Domino conferri poterunt et concedi ibidem siue mobilia siue immobilia confirmamus, et ut a quolibet non usurpentur, inuadantur aut rapiantur auctoritate apostolica promulgamus, iubemus ac definimus. Nichilominus inuiolabiliter apostolica censura ad nostrae mercedis augmentum decernimus, ut omne fas atque omnem licenciam habeant monachi eiusdem monasterii, talem de suis semper abbatem eligere, qualem omnium uota concorditer postulauerint et sibi preficiendum fore uno animo gracia sancti spiritus suffragante illic Domino famulantes uoluerint, nec quisquam presumat alienum siue extraneum illic umquam abbatem constituere aut introducere, sed sicut diximus tales de ipsa congregatione qui eidem monasterio regulariter presint, cum uel tu de hac uita uocatus ad Dominum demigraueris, uel tempore succedente ab unanimitate omnium eligantur qui uitam et omnem monasterialem ordinem teneant et cuncta cum timore Dei et reuerencia regularis disciplinae dispensare summopere fiant, Statuentes apostolica censura sub diuini iudicii attestatione et anathematis interdictu, ut nulli umquam paruo uel magno homini, cuiuscumque sit dignitatis uel ordinis, liceat hanc nostrae auctoritatis quam pio intuitu promulgauimus sanctionem infringere aut floccipendere uel in toto siue in parte quoquo modo uiolare, Et si, quod non credimus, temerario ausu quisquam uel nunc uel umquam transgredi, contempnere, uiolare aut hanc nostram preceptionem infringere presumpserit et non in omnibus obseruauerit, sciat se anathematis uinculis innodandum et a regno Dei penitus sequestrandum. Qui autem uerus custos huius apostolicae pie sanctionis studiosus obseruator extiterit, benedictionem et misericordiam uitamque aeternam a domino Deo nostro consequi mereatur.

Scriptum per manum Stephani notarii Camarae sanctae Romanae ecclesiae, Imperante domino nostro piissimo perpetualiter augusto Hluthouuico a Deo coronato magno imperatore anno uigesimo quarto, Et post consulatum eius anno uigesimo quarto, mense Octobrio, indictione sexta. Bene ualete. Data Idus Octobris, per manus Sergii primicerii defensorum sanctae sedis apostolicae.

XXX.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Hludouicus diuina fauente gratia rex. Si locis Deo dicatis nostrae regiae potestatis beniuolentiam impenderimus, hoc nobis ad aeternae || remunerationis praemia capessenda profuturum liquido credimus. Quapropter nouerit omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam et futurorum industria, qualiter uir uenerabilis nomine Luithardus episcopus scilicet aeclesiae constructae in honore sanctae Mariae semper uirginis et sancti Chilian in loco qui dicitur Paderbrunno attulit in praesentiam nostram aui nostri piique genitoris nostri conscripta, in quibus continebatur qualiter ipsi antecessores nostri res praefatae aeclesiae cum hominibus in ipsis rebus consistentibus sub illorum receperunt mundeburdo et tuitione, precatusque est nostram mansuetudinem, ut hoc ipsum a nostrae regiae potestatis consensu fieri non recusaremus. Nos autem ob amorem Domini et ob remedium animae pii genitoris nostri caeterorumque antecessorum nostrorum nec non et pro nostrae mercedis augmento paternos mores sequentes et benignitati eius consentientes, ita fieri decreuimus. Praecipientes ergo iubemus, ut nullus iudex publicus uel quislibet ex iudiciaria potestate in aeclesias aut loca uel agros seu reliquas possessiones iam dictae aeclesiae, quas nunc infra dicionem regni nostri legibus possidet, uel quae deinceps in iura ipsius loci diuina pietas uoluerit augeri, ad causas iudicario more audiendas uel freda exigenda, mansiones uel paratas faciendas aut fideiussores tollendos aut homines ipsius aeclesiae contra rationem distringendos, nec ullas redditiones uel inlicitas occasiones requirendas ullo umquam tempore ingredi audeat, uel ea quae supra memorata sunt penitus exigere praesumat, hominibus quoque famulatum eiusdem monasterii facientibus in Hursteromarku, qui saxonice Malman dicuntur, praedictum mundeburdum et tuitionem nostram constituimus, ut etiam coram nulla iudiciaria potestate examinentur nisi coram episcopo aut aduocato quem eiusdem loci episcopus elegerit. Quicquid uero fiscus exinde sperare potuerit, praedictae aeclesiae ad stipendia pauperum et luminaria concedimus. Et ipse episcopus cum omnibus rebus suis nostro fideliter pareat imperio et sub nostra consistat defensione, quatinus ipsum fratresque eiusdem loci pro nobis, coniuge proleque nostra Dominum melius exorare delectet. Et ut haec nostrae consensionis auctoritas plenior in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria nostra subter eam firmauimus et anuli nostri impressione assignari iussimus.

Signum Hludouici (L. M.) serenissimi regis.

Arnolfus cancellarius ad uicem Luitberti archicapellani recognoui.

Data Nonas Junii. Anno dominicae incarnationis DCCCLXXXI. Indictione XIII. Auno Vto regni Hludouici serenissimi regis. Datum Franconofurt. In Dei nomine feliciter Amen.

Das Monogramm kommt mit denen Ludwigs des Deutschen überein. — Das aufgedruckte Siegel zeigt das Brustbild des Königs.

XXXI.

XP. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Karolus diuina fauente clementia Imperator augustus. Si petitiones seruorum Dei nostrorumque fidelium, quas pro suis necessitatibus et maxime pro ecclesiarum Dei utilitatibus nobis || suggesserint, ad effectum perducimus, non solum honorificam Imperialis liberalitatis exercemus consuetudinem, uerum etiam ad aeternae retributionis mercedem talia credimus nobis facta profutura. Unde nouerit omnium fidelium nostrorum praesentium scilicet et futurorum industria, quod fidelis noster Bobo abbas monasterii quod uocatur noua Corbeia et situm est in Saxonia, dedicatum uero in honore sanctorum martirum Stephani atque Uiti, insinuauit amplitudini nostrae, qualiter idem monasterium beatae memoriae auus noster Hludouicus Imperator primitus inchoauerit et statim inter ipsa constructionis eius exordia concesserit, ut neque abbates illius loci, neque homines eorum cuiuscumque con-

ditionis in expeditionem umquam ire deberent, sed liceret eis cum quiaete ac securitate praefatę utilitates ecclesiae prouidere, nec non et regiis interdum legationibus exequendis ubi opus esset operam dare. Quam concessionem firmam in futurum esse uolumus, licet ad presens eam instantis periculi necessitas paululum minuere cogat. Nam propter immensam barbarorum infestationem necesse habemus cum uniuerso populo nobis diuinitus commisso ecclesiae Christi defensionem insistere, et ob hoc non omnes sub memorati loci dominio consistentes a profectionibus in hostem immunes relinquere possumus, sed quoniam eiusdem loci abbates missaticum regium peragere soliti erant, concedimus eis ut triginta homines nobiles ab aliis profectionibus secum immunes habeant, et si extra patriam est legatio peragenda, plures nobiles ad hoc opus paratos teneant, reliqui uero cum suo populo in hostem proficiscantur, Et hoc quandiu tanta bellorum pericula imminet. Ubi uero diuina pietas pacem dederit, concessionem quam temporibus gloriosae memoriae aui, genitoris et germani mei habuerunt, firmam et stabilem manere uolumus. Tradimus etiam in remedium animae nostrae et patris nostri et fratris et in elemosinam progenitorum nostrorum quaedam beneficia ad praefatum coenobium in propriam hereditatem, scilicet in Uuehsigo quinque mansos et II. familias quos habuit Liuduuard in benefitium, et in Hession V. mansos et duas litorum familias quas habuit olim Remeias in benefitium, et in Marca Asseki in uilla Etrikeshusun quicquid ad regium ius pertinet in terris, siluis et mancipiis. Concedimus quoque partem uillę quae dicitur Ouenhus, quam habuit olim Uuihric comes in benefitium, et quatuor mansos in Sinutfeldun, quos Lantuardus habuit in benefitium. Et ut haec nostrae largitatis concessio plenior in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria firmauimus et anuli nostri impressione assignari iussimus. *Signum (L. M.) domni Karoli serenissimi augusti. Liulfredus notarius ad uicem Liutuuardi archicancellarii recognoui et (L. S. R.)*

Data Non. Mai. Anno incarnationis Domini DCCCLXXXVII. Indictione III. Anno uero regni domni Karoli XI. Imperii autem VII. Actum Uuebilinga uilla in Dei nomine feliciter amen.

Das Siegel ist verloren gegangen.

XXXII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Karolus diuina fauente gratia serenissimus Imperator Augustus. Si locis Deo dicatis nostrae imperiali potestatis beniuolentiam impenderimus, hoc nobis ad aeternae remunerationis praemia capessenda profuturum fore liquido credimus. Quapropter omnium fidelium nostrorum praesentium scilicet et futurorum cognoscat industria, qualiter uir uenerabilis nomine Bisio episcopus scilicet aeccliesiae constructae in honore sanctae Mariae semper uirginis et sancti Chilian in loco qui dicitur Paderbrunno attulit in presentiam nostram beatissimorum auorum nostrorum augustorum, piique genitoris nostri conscripta, in quibus continebatur, qualiter ipsi antecessores nostri res praefatae aeccliesiae cum hominibus in ipsis rebus consistentibus sub illorum receperunt mundeburdo, Precatusque est mansuetudinem, ut hoc ipsum a nostrae imperialis potestatis consensu fieri non recusaremus. Nos autem ob amorem domini et ob remedium animae pii genitoris nostri ceterorumque antecessorum nostrorum, nec non et pro nostrae mercedis augmento, paternos mores sequentes et benignitati eius consentientes, ita fieri decreuimus. Praecipientes ergo iubemus, ut nullus iudex publicus uel quislibet ex iudiciaria potestate in ecclesias aut loca uel agros seu reliquas possessiones iam dictae aeccliesiae, quas nunc infra ditionem regni nostri legibus possidet, uel quae deinceps in iura ipsius loci diuina pietas uoluerit augeri, ad causas iudicario more audiendas, uel freda exigenda, mansiones uel paratas faciendas, aut fideiussores tollendos, aut homines ipsius aeccliesiae contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones uel iniustas occasiones requirendas ullo umquam tempore ingredi audeat, uel ea quae supra memorata sunt penitus exigere presumat. Homini- bus quoque famulatum eiusdem monasterii facientibus in Husteromarcu qui saxonice Malman dicuntur,

Cod. dipl. hist. Westfal.

praedictum mundeburdum et tuitionem nostram constituimus, ut etiam coram nulla iudiciaria potestate examinentur, nisi coram episcopo aut aduocato quem eiusdem loci episcopus elegerit. Quicquid uero fiscus exinde sperare potuerat, praedictae aecclisiae ad stipendia pauperum et luminaria concedimus. Et ipse episcopus cum omnibus rebus suis nostro fideliter pareat imperio, et sub nostra consistat defensione. Quatinus ipsum fratresque eiusdem loci pro nobis dominum melius iugiterque exorare delectet. Et ut haec nostrae consensionis auctoritas plenior in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria nostra subter eam confirmauimus et anuli nostri impressione assignari iussimus.

*Signum domni Karoli (L. M.) serenissimi Imperatoris Augusti,
Amalbertus cancellarius ad uicem Liutberti archicappellani recognoui et (L. S. R.)*

Data XI. Kal. Octobr. Anno dominicae incarnationis DCCCLXXXVII. Indictione V. Anno uero regni KAROLI serenissimi Imperatoris Augusti, in Italia VII. in Francia V. in Gallia III. Actum ad Lustinauua curte regali in Christi nomine feliciter AMEN.

Das aufgedruckte kleine kreisförmige Siegel zeigt das rechts sehende Brustbild des Kaisers, unbärtig und mit unbedecktem Haupte, aber mit Schild und Lanze; mit der Umschrift: Karolus Imperator.

XXXIII.

Aus dem Original-Codex der vita Waltgeri.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. Arnulfus gratia Dei rex. Si seruorum Dei petitionibus quas pro ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus nobis suggesserint, clementer annuere ac pie prospicere uolumus, et ad presentis uite cursum prospere peragendum, et ad future beatitudinis premia promerenda id nobis profuturum liquido credimus. Unde omnibus sancte Dei ecclesie nostrisque fidelibus notum esse uolumus, quod fidelis noster Bouo abbas monasterii quod uocatur noua Corbeia insinuauit celsitudini nostre, qualiter ipsum monachorum cenobium sibi commissum, nec non et monasterium puellarum constitutum in loco Heriuort nuncupato, cui preest abbatissa nomine Hatwigis, a uenerande memorie antecessore nostro Lodowico, pro eterna ipsius omnisque gloriosissimi generis sui memoria primum constructa, ac deinde tam illius quam filii sui serenissimi regis Lodowici et successorum eius largitionibus illustrata, et defensione ac tuitione actenus fuerint conseruata. Quam ob rem nostram implorauit clementiam, ut eadem monasteria sub nostra tuitione suscipientes, omnes donationes atque concessionem a progenitoribus ac predecessoribus nostris eis collatas nostre auctoritatis precepto firmare ac stabilire uellemus. Cuius rationabili et iuste petitioni assensum prebentes, decernimus atque iubemus in primis ut utrumque cenobium cum omnibus ad ea pertinentibus plenissime immunitatis securitate fruatur, sicut ab antecessoribus nostris eis concessum fuerat, et in eorum preceptis continetur, neque publicis exactionibus uel quibuscumque modis illorum homines a qualibet iudiciaria potestate dstringantur. Sed nec prefatus abbas eiusque successores aliquando in hostem ire cogantur, sed sicut antea eis a predecessoribus nostris concessum fuit, omnes suos uassallos nobiles secum in pria ab expeditionibus uacantes habeant. Inferioris uero conditionis quantis opus habuerint, ad legationem nostram et ad monasterii utilitatem, prout necessitas flagitat peragendam. Deinde supradicta monasteria cum uniuersis rebus suis ita in nostram tuitionem ac defensionem suscipimus, ut eorum decimas uel possessiones, siue regia donatione siue aliorum fidelium traditione adtributas uel proprio labore acquisitas, nulla cuiuscunque ordinis aut dignitatis persona quolibet modo eis auferre presumat. Sed et episcopi qui ecclesias ad ea pertinentes officii sui causa debent adire, non exigant maiores sumptus ad sua mansionatica, quam primum statutum fuerat, et in capitulari libro descriptum habetur. Preterea quod ab exordio constructionis eorundem monasteriorum a nostris antecessoribus constitutum est, nos quoque firmiter seruari uolumus, uidelicet ut ubicumque casas uel cortes habuerint, ex rebus quas bitem sus laboribus acquirunt, decimas dent ad portam monasterii, nec alibi eas dare cogantur, quatinus

inde, in nostram ac totius generis nostri perennem mercedem, superuenientibus peregrinis et hospitibus seruiatur, sicut in capitulari et in decreto sinodali permissum est. Scenodochia et reliqua fidelium pauperumque construi hospitalia, et mos fuit semper in sacris concedi cenobiis. Proinde utrique congregationi regularis electionis potestatem concedimus, ut et monachis inter se abbatem, et sanctimonialibus similiter abbatissam, dum ita res exigit, eligere liceat. Ad extremum quoniam superius nominatus cesar Lodovicus gentem quam pater suus serenissimus imperator Karolus ferro edomitam ad christianitatis fidem conuertit, ad memoriam paterne uirtutis et religionis, monasteriorum constructionibus illustrare disponens, hec duo ad perpetuam tam ipsius quam uniuerse ut supra dictum est gloriosissime prosapie sue elemosinam, secundum antiquam monastice discipline rectitudinem construi et ordinari precepit. Idcirco nos ea cunctorum fidelium nostrorum precipue episcoporum, in quorum parrochiis uel ipsa uel eorum res sunt posite tuitiomi ac benignitati commendamus, ut eis, ubi illorum a suis presbiteris missarum celebrationes exhibeant, quam molestiam ingerant, nec in ipsorum ecclesiis a suis presbiteris missarum celebrationes fieri interdiciant, sed si quid sui iuris sibi inde negari putant, ad nostram presentiam et synodalis examinis iudicium deferant. Iustum est enim ut eis prosit, quod semper sub imperiali et regia predecessorum nostrorum tuitiome fuerunt, et quod defensionem et confirmationem rerum suarum a potestate beati Petri per precepta sedis apostolice consequi meruerunt. Vt autem omnibus innotescat, nos nichil ex hiis que antecessores nostri ad eadem loca donauerunt uelle minuere, etiam ex nostro addere aliquid decreuimus, concedentes ad subsidia fratrum in prefata noua Corbeia domino seruientium, piscationem in Medrike et in uicinis locis que ad nostrum ius pertinebat, atque uniuersum beneficium quod Norbertus eius prouisor habuit, una cum omnibus mansis et familiis que ad ipsam piscationem prouidendam et ad predicti Norberti beneficium pertinebant. Hec uero auctoritatis nostre concessio, ut plenior in Dei nomine optineat firmitatem, manu propria subter eam firmauimus et anulo nostro assignari iussimus.

Engilbero notarius ad uicem Theotmari archicappellani recognoui.

Data III. Idus Decembris anno incarnationis Domini DCCC.LXXXVII*) Indictione VI. anno I. regni domni Arnulfi piissimi regis. Actum Phorpheim palatio regio in Dei nomine feliciter AMEN.

XXXIV.

Conuenit episcopali auctoritati, pie solliciteque semper cogitare, quatinus ita ecclesiarum Dei sollicitudinem habeant, ut sacris locis, in quibus iugi Deus famulantium sedulitate placatur, oportuna conferre suffragia non detrectent. Vnde ego Liudberhtus licet indignus Magontiacensis archiepiscopus, omnibus sanctę Dei ecclesię fidelibus suggero, quia uenerabilis frater noster Bouo abbas monasterii quod uocatur noua Corbeia, attulit nobis quamplura cyrographa gloriosissimorum principum, ad confirmationem priuilegiorum eiusdem monasterii promulgata, inter que proxime ei collatum, communiter et ipsius et Herifordensis monasterii statum confirmabat, datum scilicet a glorioso rege Arnulfo his ipsis diebus nouiter ad regnum prouecto. Super hec etiam cartas duas ostendit Romanorum pontificum Adriani atque Stephani, in ipsis cartis concedentium, ut in tuitiome sanctę sedis apostolice prefatum nouae Corbeie monasterium perpetualiter haberetur, simulque apostolica auctoritate decernentium, ut idem monasterium plenissimam habeat immunitatem ab omnibus quoquo modo foris uel intus monasterium in res ad illud pertinentes sese preter uoluntatem abbatum loci ipsius permiscere cupientibus. His igitur omnibus apud nos relectis, petiit prefatus uenerabilis abbas, quo et ea que sacris litteris piissimorum principum confirmata fuerant, nostra quoque auctoritate roboraremus, et his que ab apostolica sede decreta sunt, nostrę subscriptionis cartulam adiungeremus. Nos itaque considerantes religiosam eius esse petitionem, pastoralisque esse officii, seruo-

*) Die Abschrift in der vita Waltgeri hat die fehlerhafte Jahrzahl DCCCLXXXVI.

rum Dei iugiter utilitati commodisque prospicere, decernimus ut prefata duo monasteria, Corbeense uidelicet monachorum, atque Herifordense sanctimonialium, de omnibus rebus quae uel in communi supra memorati principis carta, uel specialibus aliorum principum preceptis confirmate eis esse noscuntur, nihilominus talem ex ecclesiastica et episcopali sanctione obtineant firmitatem, ut nihil habeant, unde se tueri possint, quicumque sibi promittunt hæc aliquo modo se posse inmutare uel infringere. Habeant igitur prefata monasteria rerum suarum liberam in omnibus disponendi regulariter potestatem, ut quæcumque eisdem monasteriis in auro uel argento, in agris et famulis seu quibuslibet rebus fuerint oblata siue in presenti die collata esse constant, in dispositione maneant eorum qui eisdem locis prelati sunt, ut quicquid secundum Dei timorem regulariter et canonicè disposuerint ad ecclesie ipsius utilitatem, liberam in omnibus, cum consilio fratrum sororumue, faciendi habeant potestatem. Et ut plenius prosequamur quod sanctos apostolicos iam dictos intendisse sentimus, atque ante eos beatum Gregorium et reuerendę memorię Nicolaum sanxisse de statibus monasteriorum inuenimus, nos humiliter tantis auctoritatibus subscribendo confirmamus, ut nullus episcopus Paderbrunnensis aliquam ex eis uel accipiat uel exposcat portionem, neque uel in his qui regiminis locum tenent, uel in ipsis congregationibus aut in ipsis coenobiis potestatem obtineat, neque ipsorum dominatione potiatur ulla, neque in clericis neque in famulis, et in omnibus quæcumque ad monasteria ipsa uidentur habere possessiones respectum, sicut ab omnibus eis hactenus seruatum et consensus est episcopis, in quorum parrochiis res eorundem monasteriorum coniacere uidentur. Nec ad ipsa monasteria uel cellas eorundem uel ipse per se uel economus eius uel archipresbiter aut archidiaconus illius seu quælibet ex eius agentibus persona potestatem habeat accedendi, nisi forte necessitatis causa uel dilectionis gratia uocatus aduenerit, ne importunitate sui ministrorumque suorum inquietudine, sacris locis fiat molestia, neque in ecclesiis prefatis monasteriis subiectis, uel in presbiteris eisdem ecclesiis ordinatis, aliquam temptet facere perturbationem, noua constituendo et antiquam constitutionem uiolando, sed sicut regulariter et canonicè disposita sunt et longo iam tempore manentia, ita quoque futuris temporibus maneant inconcussa. Ordinationes quae necessarię fuerint ipsis monasteriis agere non differat, altaris quoque et basilicarum benedictiones siue consecrationes prout necessitas postulauerit, uel in ipsis monasteriis, uel in agris eorum libenter concedat. Chrisma quoque oleumque consecratum per singulos annos præbere non differat, et pro his omnibus nullum munus exigat, ne spiritus sancti gratiam uendere conatus, Symonis quod absit damnationem incurrat. Hoc constitutum non solum Paderbrunnensem, uerum etiam omnium locorum episcopos, ubicumque prefata monasteria uel ecclesias uel agros uel familias habere noscuntur, obseruare sine cunctatione seu contradictione oportet, ut nullus potestatis iure rebus eorundem monasteriorum abutatur, sed maneant omnia in potestate eis prelatorum et regulari dispositione, quæcumque ut diximus uel in agris, uel in familiis, uel in decimis eis constant esse collata, sicut et apostolica et imperialia præcepta partim simul partim singillatim eis confirmauerunt. Abbatem uero uel abbatissam in his locis eligendi semper habeant potestatem, et eam personam eligant, quę propositum conuersationis in utrolibet monasterio et moribus et habitu profiteatur, non canonicum aut laicum, neque alterius monasterii monachum. In quo specialiter nos audire dignetur regia dominatio, ut nullam eisdem monasteriis præponant personam, quę non ab ipsis congregationibus fuerit regulariter electa. Debent enim mundi principes honorem præstare Deo, quem sibi uolunt præstari a Deo, uidelicet ut quemadmodum cupiunt a Deo sibi collatum regni honorem conseruari, sic ecclesie Christi suam non dedignentur seruare legem. Non enim decet neque iustum uideri poterit, ut sibi militantibus de ecclesie Christi possessionibus mercedem restituant, et quod de re publica sua retribuere debent, id reddere uelint de his quę collata sunt Deo. Qua de re nouerit clementia uel nunc consistentium, uel successionis iure omnium futurorum principum, a sede apostolica sancitum nostraque subscriptione roboratum, nec non et antecedentium regum præceptis cautum, ut prædictis monasteriis nullas præficiant personas de quocumque ordine, nisi quę per electionem probabilem sumatur. Quoniam uero multę quærentur ab importunis hominibus malignitatis occasiones, et necesse est semper aduersarii tela clipeo protectionis repellere, quod apostolica

decreuit auctoritas, nos quoque approbamus, ut qui ordinati fuerint ad regimen sepe dictorum monasteriorum, nulla potestate preualente deiiciantur, nisi criminis causa fuerint deprehensi, cuius merito rectorum non debeant administrare officium. In fame uero maculis siue criminis alicuius denotatione si fuerint appetiti, non preter canonicam et regularem deponantur examinationem. Si quis ergo apostolicę sedis decretum, cui nos hanc confirmationis cartulam ueneranter subscripsimus, contempserit, procul dubio damnationis censuram suscipiet, quam credimus diuino spiritu per apostolicam linguam prolatam. Nos igitur nostram subscriptionem anuli nostri impressione signantes, obsecramus fratres et coepiscopos nostros omnes, in quorum manus ista deuenerint, ut sua etiam auctoritate et subscriptione hec confirmare uelint, ut quicumque hec temerare presumpserit, generalitatis nostre sententiis ita anathematis uinculo obligetur, ut neminem habeat, de cuius fauore sibi blandiatur aut se tueri posse putet a sententia damnationis. Cunctis autem ista seruantibus sit pax domini nostri Jhesu Christi, quatinus et hic fructum bonę actionis recipiant, et apud districtum iudicem premia eterne quietis inueniant. Et quia apostolicę auctoritati subscribentes ista edidimus, iustum est ut illam sacram sedem etiam in hoc honoremus, ut appellationes ad eam fieri liceat a predictis locis cum necessitas fuerit, Eo uidelicet tenore, ut si hoc constitutum ab aliquo fuerit preuaricatum, metropolitanus eorum episcopus, quo ego nunc licet indignus fungor officio, personam huius sanctionis uiolatricem conueniat, et huius nostri decreti testificationem innotescat, utque ab eo quod praeuogessit recedere non moretur, ex communi omnium coepiscoporum auctoritate contestetur. At si ille contumaciter in sui facti perpetratione perstiterit, licentia eis sit Romanam apostolicamque sedem adire et necessitatis sue causas ante papam qui tunc fuerit urbis Rome deponere, ut per eum cognita causa reus iuste damnationis sententia multetur.

Folco munere diuino metropolitanus ecclesię Remensis episcopus tenorem huius sanctionis perlegens et diligenter pertractans, in omnibus eam probandam et corroborandam esse iudicauit, tam propter antiquum ius monasteriorum etiam his coenobiis conseruandum, quam ad precauendas nihilominus molestias hic summam prohibitas, que modernis temporibus contra sacra monasteria per quosdam episcopos recenter ordinatos, nec non etiam per quorundam laicorum infestationem grassari coeperunt. Ad quas inhibendas rationabilis ordo seruatus est, ut et gloriosorum principum hic concessionibus, et pontificum Romanorum priuilegia, et archiepiscopi eiusdem monasterii his omnibus astipulatio, et ut ceteri uelint episcopi assensum prebere, nequaquam spernenda hic contineatur petitio. Cuius gratia illectus simul et presentialiter ab eodem uenerabili archiepiscopo Liudberhto, nec non et a Bouone religioso eiusdem monasterii abbate rogatus, hoc decretum episcopali auctoritate ratum esse decernens, in nomine patris et filii et spiritus sancti confirmaui et subscripsi.

Williberhtus Agrippinensis ecclesię archiepiscopus huic decreto meę mediocritati recitato attestationem et assensum prebens, quod necessario ac rite promulgatum sit, sub obtestatione nominis Domini nostri illud confirmaui et subscripsi.

Thiadmarus ecclesię Salzburgensis archiepiscopus huic decreto consensi et subscripsi.

Redbodo Treuerensis archiepiscopus approbauit et subscripsi.

Johannes Rotomagensis archiepiscopus consensi et subscripsi.

Hildegimus Haluerstadensis episcopus consensi et subscripsi.

Adalgarius ecclesię Hammaburgensis archiepiscopus consensi et subscripsi.

Liutuardus Uercellensis ecclesię episcopus consensi et subscripsi.

Arn. Uuirzburgensis ecclesię episcopus consensi et subscripsi.

Hrodberhtus Mettensis ecclesię episcopus consensi et subscripsi.

Godethancus Uurmacensis episcopus consensi et subscripsi.

Vuicberhtus Hildinshemensis episcopus consensi et subscripsi.

Deth. Uuiridinensis ecclesię episcopus consensi et subscripsi.

Deth. Uuiridinensis ecclesię episcopus consensi et subscripsi.

Dodilo Camaracensis ecclesie episcopus consensi et subscripsi.
 Honoratus Beluacensis ecclesie episcopus consensi et subscripsi.
 Heidilo Nouiomagensis ecclesie episcopus consensi et subscripsi.
 Balthramnus Strazburgensis episcopus consensi et subscripsi.
 Vualdo Frisingensis ecclesie episcopus consensi et subscripsi.
 Thiadulfus Curacensis ecclesie episcopus consensi et subscripsi.

Die Schrift der Urkunde ist eine schöne und sehr charakteristische germanische Minuskel. Die Unterschriften der Bischöfe sind in zwei Reihen, deren jede etwa ein Drittel der ganzen Breite der Urkunde einnimmt, so dass ein Drittel leer geblieben ist, und zwar sämtlich von einer, dem Texte der Urkunde gleichförmigen Hand, geschrieben; nur die Unterschrift des Bischofs Hildigrim von Halberstadt, welche am Ende der ersten Reihe steht, ist von einer besondern Handschrift. — Das unten seitwärts aufgedruckte Siegel ist zerstört, und nur noch ein formloses unkenntliches Bruchstück davon übrig.

XXXV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Arnolfus diuina fauente gratia rex. Conuenit regiae excellentiae ut inter fideles suos mutua utilitatem prouidere et de singulorum rationabilibus commodis assensum prebere uelit. Quapropter omnibus notum esse uolumus, || quoniam inter fideles nostros Bouonem abbatem et Oddonem comitem pro mutua utilitate hanc commutationem fecimus, ut res proprietatis nostre in Godeleueshem et in pago qui dicitur Nihthersi, Oddoni beneficiatas, ad monasterium noue Corbegae, cui prefatus preest abbas, in ius proprietatis traderemus, cum omnibus familiis, mancipiis, agris, pratis, siluis, aquis aquarumque decursibus, et omnibus omnino rebus tam mobilibus quam immobilibus, quatinus ex hoc ad predictum monasterium cum omni integritate mancipentur, e diuerso autem res eiusdem monasterii in orientali parte ultra fluuium Ouaceram coniacentes in nostrum ius cum omnibus quae ad eas pertinent receptas Oddoni in beneficium concessimus, id est in Dalhem litos XIII. Colonum I. et sextam partem salinarum. In Odonhem litos XIII. Colonos II. In Kikthi litos II. In Leri litos XV. Colonum I. mansos II. et dimidium. In Lauhingi Colonum I. In Scodersted litos II. In Mallumstedi litos III. In Soppingi mansos V. In Uradii litos VII. mansos XII. In Rodenesleua litos XX. mansos LX. In Dallangibudli colonos et mansos XV. In Heriuuidi colonos et mansos XVI. In Sladforde colonos VII. et octauam partem totius marcae. In beneficio aduocati mansos VIII. In Ailmundesrothe mansos XX. Utrique ergo per hoc parti consulimus eo quod utrimque maior commoditas in locorum situ habeatur, quam antea fuerit, et ut firmior ista omnibus in futurum temporibus constent, manu propria roborata, anuli nostri impressione signari precepimus.

Signum domni Arnolphi (L. M.) serenissimi regis.

Aspertus cancellarius ad uicem Theotmari archicappellani recognoui et (L. S. R.)

Data III. Id. Jun. Anno dominicae Incarnationis DCCC.LXXX.VIII. Indictione VI. Anno uero domini regis ARNOLFI largissimi regis primo. Actum Franconofurt palatio regio, in Dei *) feliciter AmeN.

Das noch gut erhaltene Siegel zeigt das seitwärts sehende Brustbild des Königs, mit Schild und Lanze, und der Umschrift: Arnolfus Rex.

*) nomine fehlt.

XXXVI.

E Strunckii notis crit. ad Schatenii annales, mscpt.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Arnolfus diuina fauente clementia rex. Si fidelium nostrorum petitionibus pie annuimus, eorumque commoditatibus pro Dei amore succurrimus, sempiternae retributionis compendia inde nobis impertiri minime dubitamus. Quapropter nouerit omnium fidelium nostrorum tam presentium quam futurorum solertia, quoniam Vuolfhelmus uenerandus ac dilectus episcopus noster, mansuetudinis nostrae dignitatem precatus est, ut quasdam iuris nostri casas sibi in proprium concederemus. Cuius supplicationi libenter satisfacientes, dedimus ei in pagis qui uocantur Gifaron et Reimdi*), inter dua loca Seliheim et Solisun, quidquid inibi fratres eius prius in beneficium habuerunt, cum omni integritate sua perpetuo iure in proprietatem, cum curte et casa omnibusque aedificiis, familiis et mancipiis utriusque sexus, agris, pratis, pascuis, siluis, aquis aquarumue decursibus, molendinis, piscationibus, uuis et inuis, accessibus et regressibus, cultis et incultis, quaesitis et inquirendis, mobilibus et immobilibus, et cum omnibus iuste et legitime ad easdem hobas aspicientibus. Haec omnia supra nominato presuli dedimus atque per hoc auctoritatis nostrae preceptum de iure et dominatione nostra sibi in ius et dominium donauimus atque tradimus, eo scilicet rationis tenore, ut ab hodierna die ac deinceps perpetuis temporibus liberam securamque habeat potestatem tenendi, donandi, uendendi, commutandi, uel quidquid exinde in omnibus sibi placuerit faciendi, nullo umquam tempore successore nostro irrupente neque immutante, sed Deo opitulante haec donatio nostra stabilis et inconcussa persistat, muniminis nostri auctoritate semper roborata. Et ut haec largitionis nostrae auctoritas inuiolabilem obtineat stabilitatem, manu propria subtus eam firmauimus anuloque nostro assignari iussimus.

Signum domni Arnolphi (L. M.) serenissimi regis.

Aspertus cancellarius ad uicem Theotmari archicapellani recognoui et S.

Data II. Non. Iulii, anno dominicae incarnationis DCCCLXXXVIII. Indictione VII. anno autem regni domni Arnolphi serenissimi regis II. Actum Franconofort.

XXXVII.

Nach dem, gegenwärtig in Privatbesitz befindlichen, Originale.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Arnolfus diuina fauente gratia rex. Notum sit omnium fidelium nostrorum praesentium scilicet et futurorum industriae, qualiter quaedam religiosa || femina Friduuui nomine nostram adiit serenitatem, petens ut ei liceret omnem sui iuris hereditatem nostrae potestati tradere, quatinus nostrae auctoritatis permissione daretur ei licentia construendi in eadem hereditate puellaris monasterii, quod iuxta morem aliorum caenobiorum sub nostra defensione ac tuitione susceptum ipsi diebus uitae suae habere liceret, et quamdiu quaelibet ex ipsius prosapia in eodem monasterio aptae ad hoc inuenirentur personae, ipsae in eius regimen sibi succedere permetterentur. Cuius petitioni assensum prebentes, omnem ipsius hereditatem in nostrum ius nostraeque protectionis munimen suscipimus, et ut maiorem habeat quietem et securitatem ad construendum ibidem monasterium, plenissimam ipsi et hominibus ad se pertinentibus immunitatem concedimus; per quam decernimus atque iubemus, ut nullus iudex publicus uel quilibet ex iudiciaria potestate, homines ipsius quibuslibet publicis exactionibus distringere presumat, sed liceat eis coram aduocatis ex nostra iussione constitutis iustitiam facere, et omnino iusta concessionem qua praedecessores nostri monasteriis in suam defensionem susceptis immunitatem dare

*) Diese Stelle scheint verdorben zu sein.

consueuerant, sic memoratae sanctimoniali feminae cum omnibus ad se pertinentibus pleniter firmiterque concedimus. Et ut haec nostra auctoritas concessio firmiter habeatur, et per futura tempora melius credatur, manu propria subter eam firmabimus et anuli nostri inpressione assignari iussimus.

Signum domni Arnolphi (L. M.) piissimi regis.

Aspertus Cancellarius ad uicem Deotmari Archicappellani recognoui et (L. S. R.)

Data XVII. Kal. Sept. Anno incarnationis Domini DCCCXXXVIII Indictione VII. Anno II. regni Arnolphi piissimi regis, actum noua Corpeia in Dei nomine Amen.

Das aufgedruckte, einen Theil des Recognitionszeichens bedeckende Siegel kommt mit dem bei Nr. XXXV. beschriebenen überein.

XXXVIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Arnolfus diuina fauente gratia rex. Notum sit omnibus sanctae Dei aecclesiae fidelibus nostrisque, praesentibus scilicet et futuris, qualiter Bobo uen. || abba nostram precatus est celsitudinem, quatinus nos quasdam res proprietatis nostrae, quas quidam nobilis uir Hohuart nominatus prius in beneficium habuit, pro remedio animae nostrae parentumque nostrorum, ad monasterium noua Corphea nuncupatum, cui idem Bobo et fratribus ibidem Domino famulantibus praeesse dinoscitur, in proprium concederemus. Cuius petitioni pro aeternae felicitatis amore annuimus libenter, Dedimusque ad idem monasterium quidquid praefatus uir Houuardus in pago Huueitago in comitatibus Ecperti et Reithardi et Herimanni et in locis Piringisamarca, Schidara, Adekenhusun et Muchohusun nostri beneficii tenuit, cum consensu eius, in perpetuam proprietatem, cum omnibus rebus illuc iuste respicientibus, curtilibus, aedificiis, terris cultis et incultis, agris, pratis, campis, pascuis, siluis, aquis aquarumque decursibus, uis et inuis, exitibus ac reditibus, quaesitis et inquirendis, mobilibus et immobilibus, omnibusque appendiciis et adiacentibus finibus illuc legaliter pertinentibus. Haec uero omnia, hoc sunt hoba XXV. de nostro iure in ius et dominicacionem praelibati monasterii in honore sancti Stephani protomartyris Christi dicati tradidimus atque contulimus, Et iussimus inde hos praesentes regalitatis nostrae apices titulari, per quos decernimus atque iubemus ut idem Bobo egregius abba suiue successores ab hodierna die ac deinceps potestatem habeant integerrimam, easdem res ita ordinare atque disponere, prout usui fratrum inibi Domino militantium necesse esse conspexerint. Et ut hoc firmum et stabile perpetualiter consistat, idem praeceptum propria manu firmuimus anuloque nostro sigillari iussimus.

Signum domni Arnolphi (L. M.) inuictissimi regis.

Aspertus cancellarius ad uicem Deotmari archicappellani recognoui et (L. S. R.)

Data XIII. Kal. Septemp. anno incarnationis Domini DCCCLXXXVIII. Indictione VII. anno II. regni Arnolphi piissimi regis. Actum ad curtem quae uocatur Portanaha. In Dei nomine feliciter amen.

Das Siegel ist verloren gegangen.

XXXIX.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Osnabrück*).

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Arnolfus diuina fauente clementia¹⁾ serenissimus rex. Si liberalitatis nostrae more²⁾ loca Deo³⁾ dicata nostro releuamus iuuamine atque tuemur, id nobis ad tem-

*) Der Abdruck nach Henseler, in Möser's sämmtl. Werken, herausg. v. Abeken, 8. Th. S. 14., zeigt die unten angegebenen Varianten.

1) gratia. 2) munere. 3) domino.

poralem uitam feliciter deducendam et aeternae premia capessendâ profuturum esse liquido credimus. Quapropter omnium fidelium nostrorum presentium scilicet et futurorum cognoscat industria, qualiter uir uenerabilis episcopus atque fidelis noster nomine Egilmarus Osnebruggensis aecclisiae presul nostram adiit serenitatem postulans ut eidem aecclisiae ⁴⁾ nostraeque libertatis et immunitatis preceptum fieri decreuissemus, per quod res et potestates quae suo episcopio iure debentur firmiter ac ⁵⁾ plenius per nostram auctoritatem habere ualisset. Cuius petitionem, ob amorem domini nostri Jesu Christi assensum libenti animo prebentes, ita fieri decreuimus. Precipientes ergo iubemus ut sicut reliquae ⁶⁾ Dei aecclisiae quae per totam Franciam et Saxoniam emunitatis tuicione ab antecessoribus nostris regibus uidelicet et imperatoribus consistunt, ita prefati presulis sancta sedes perpetuo per hoc nostrum preceptum domino opitulante consistat, ita ut nullus iudex publicus neque alia iudiciaria potestas aut comites uel missi dominici per tempora discurrerent in locis illius episcopatus placita habenda uel freta exigenda uel parafreda aut paratas faciendas uel fideiussores tollendos aut seruos et liddones et eos qui censum persoluere debent, nec pontem restaurare. Et ut liceret in eodem loco Osnabruggensi ⁷⁾ mercatum habere et monetam publicam ⁸⁾ instituere et toloneum ⁹⁾ inde accipere omni tempore nemine ¹⁰⁾ contradicente, sed liceat prefato uenerabili episcopo suisque successoribus et suo aduocato ¹¹⁾ res predictae aecclisiae cum omnibus quae possidet uel ¹²⁾ deinceps adquisierit quieto ordine possidere suasque aecclias iuste corrigere et earum ¹³⁾ causas absque ulla contrarietate ordinare atque ¹⁴⁾ disponere. Insuper etiam ad nostrae celsitudinis auctoritatem idem ¹⁵⁾ prefatus episcopus se reclamauit magnam sibi destitutionem habere de decimis quae ad Osnabruggensem aeccliam in honore sancti Petri principis apostolorum consecratam seruire debuissent. Maximae scilicet et quantitate et numero partes ad eandem sedem ex debito pertinentes inter monachos Huxorienses ¹⁶⁾ et inter puellas Herifurdenses ¹⁷⁾ nostrorum antecessorum conspiramine diuisas esse, ob hocque maxime ¹⁸⁾ nullum iter exercitale extra eiusdem episcopatus confinia posse perficere, ideoque pro hac causa eius reclamationi consensum dedimus, ita ut nisi Dani ad delendam christianitatem sui episcopii nauas ascenderent, nullum se suosque ad aliud exercitale iter debite conscensuros. Nec aliquod de regali seruiicio secum haberi, sed eius solummodo pastoralitati christianitatis animaduersio ualida ¹⁹⁾ persistat, ac etiam nos nostrosque predecessores diuinae pietati eius cotidiana commendet intercessio, sicque firma ratione stabilitum est, ut cuncti eius successores haec eadem nobis sancita pari modo sortiti fuerint, et ut hoc uerius credatur et per futura tempora a cunctis fidelibus nostris diligentius conseruetur, manu propria nostra subter eam confirmauimus et sigillo nostro assignari iussimus.

Signum domini Arnolphi (L. M.) piissimi regis.

Aspertus cancellarius ad uicem Theotmari archicapellani recognoui et S.

Data III. Id. Octobr. die anno incarnationis Domini DCCCLXXXVIII. Indict. VII. anno regni Arnolphi regis II. Actum Franconofurt curte regia in Dei nomine feliciter Amen.

XL.

E Strunckii not. crit. msept. *)

In nomine JESU Christi Domini nostri. Ego Vuolfhelmus indignus Episcopus, omnibus desidero manifestari Episcopis et Abbatibus et cunctis sanctae Dei ecclesiae fidelibus hoc quod ad prouisionem salutis

⁴⁾ ecclesiae. ⁵⁾ et. ⁶⁾ eingesch. sanctae. ⁷⁾ Osnepr. ⁸⁾ monetum publicum. ⁹⁾ toloneum. ¹⁰⁾ nemini. ¹¹⁾ vocato. ¹²⁾ et ¹³⁾ eorum. ¹⁴⁾ et. ¹⁵⁾ isdem. ¹⁶⁾ huxilienses. ¹⁷⁾ herivordenses. ¹⁸⁾ eingesch. se. ¹⁹⁾ valide.

*) Die Urkunde erscheint hier, wahrscheinlich aus dem Originale, an verschiedenen Stellen richtiger als bei Kindlinger, obwohl Strunck den Text an einigen Orten, wo er ihm zu weitläufig schien, abgekürzt hat. Die Orthographie ist so wiederhergestellt, wie sie sich in gleichzeitigen Urkunden findet.

animae nostrae perficere cogitavi et cogitatum Deo donante peregi. Cogitabam enim hereditatem paternam diuino famulatu dedicare, ut hoc facto animae meae et parentum germanorumque meorum redemptionem prouiderem. Inter haec, prius quam certius deliberare possem qualiter id fieret, contigit me graui infirmitate aegrotare. Tunc ergo consilio habito cum fratribus meis Aldrico et Vuald et pluribus fidelibus nostris, tradidi ipsam ecclesiam in loco qui dicitur Ulfloa et ipsam curtem cum aedificiis et terris et omnibus ad eam curtem pertinentibus ad reliquias sancti Pauli ad Mimigerneford, hac duntaxat ratione, ut si illa infirmitate prius quam aliter inde decernerem aut statuerem finis mihi eueniret uitae, tunc haec traditio ad ecclesiam Mimigernefordensem pertineret, si uero Deus donare mihi dignaretur spacium longioris uitae et tempus aliud eligendi, haberem potestatem illam hereditatem tradendi siue canonicis seu monachis seu sanctimonialibus uel aliis quibuscumque uellem, pro tuitione autem et patrocinio census unius solidi annis singulis ad ecclesiam Mimigernefordensem solueretur; nisi forte placeret illius fratribus, ut hic annuus census redimeretur alia qualibet re quam eligerent. Haec taliter dicta et gesta constant coram frequentia populi in ecclesia sancti Viti in die solemnitatis sanctorum Sebastiani et Fabiani, presentibus istis comitibus, Cobbone, Thiadingo, Hroduuerco, Vuarino.

Post haec dum diuina miseratione ab hac infirmitate conualerem, prospexi quod pauperioribus locis iustius subueniri possit, et tanto sit Deo gratior elemosina, quanto in quibus operatur maiore arctantur paupertate. Consiliumque reperi cum germanis meis et aliis fidelibus, ut ad monasterium sancti Liudgeri ipsam supradictam hereditatem donarem et eius ualerem intercessionem pro meis et parentum meorum et germanorum reatibus obtinere, et societatem fraternitatis et recordationis in eodem monasterio promereri. Tractabam quoque istud cum clero ecclesiae nostrae, cum maioribus et mediocribus atque minoribus, et cunctis super hoc consentientibus et comprobantibus et hortantibus, Regem gloriosissimum Arnolfum pro hac causa adii, eunte mecum eiusdem monasterii abbate Hembile, et aperui clementiae eius causam, quam cum eius permissu et auctoritate perficere desiderabam. Quod cum ille pro sua clementia suscipere dignaretur, iussit hoc in sua presentia perfici coram uenerabilibus archiepiscopis Sunderoldo et Vuilliberto, abbate quoque uenerando Sihardo et multis aliis episcopis et abbatibus, comitibus et primatibus regni, tradidique ipse supradictum predium, per manum aduocati mei Vuarini, presente rege, in regio palatio Franconoford, II. Non. Iulii, sancto Liudgero ad reliquias Sancti Saluatoris in quarum honore ipsum monasterium constructum est, quam donationem suscepit comes Heremannus ad manus abbatis Hembil, uidelicet Ulfloa cum aedificiis et sepibus, cum terris et siluis, cum aquis et pascuis, et quidquid ad ipsum mansum pertinet qui dicitur Selihoua, in culta terra seu nondum culta, quodcumque in ea litis traditum est uel deinceps colendum et possidendum, insuper homines XXX. cum familiis suis et terris quas tunc possidebant, quorum loca et nomina subtus habentur scripta.

Pro hac ergo donatione preceptum regiae auctoritatis expetii et firmationem signaculi eius. Deinde rediens a comitatu ego Vuolfhelmus episcopus, et abbas monasterii sancti Liudgeri, ueni ad locum eiusdem Sancti. Ibi ergo III. Id. Iulii, die dominica, coram omni populo et congregatione monachorum, ego Vuolfhelmus et frater meus Aldric eandem traditionem denuo perfecimus ad corpus sancti Liudgeri, astantibus his testibus. Vuilheri. Helmdago. Folckero. Siuuardo. Post haec in Mimigerneford in conuentu sacrae synodi, quam congregari feci Non. Octobris, presbyteri et diaconi et clerus omnis Mimigernefordensis ecclesiae, coram uniuerso plebe et coram comitibus qui aderant, Herimanno, Folcberto, Hroduuerco, Thiadingo, per ordinem interrogati a maximo usque ad minimum publice fatebantur, omnia quae in supradicta traditione gerebantur secundum suum consensum et uoluntatem rationabiliter gesta esse, ne cui patere possit ullus insidiarum locus et occasio hanc traditionem infringendi. Concesserunt etiam unanimo fauore, ut solidus qui ad sanctum Paulum pro supradicta precaria solui debuerat, uno manso et familia semel redimeretur. Atque hic mansus et familia ex parte nostra datus est in uilla nuncupata Gibonbeki per manus aduocati nostri Bernhardi ad memoriam sancti Pauli, et susceptus ab aduocato familiae sancti Pauli Ratech, qui in presentia totius concilii precariam aduocato nostro retradidit, ne deinceps ex illorum parte exigi

debeat. Porro presbyteri qui presentes erant, fuerunt hii. Hardrat prepositus. Liudolf. Salamon. Engelbrath. Gislolt. *) etc. Horum omnium idem consensus et uoluntas fuit ut haec agerentur, et anathematizauerant a parte Dei et Sanctorum eius aeterna separatione, si quis unquam hanc traditionem irritam facere conatus fuerit, uel auferre et demere aliqua ex his quae tradita sunt, nisi emendauerit se et correxerit. Laici quoque qui aderant Nobiles fuerunt Comites suprascripti, et Meginhard. Hardrad. Sebrath. Thiadmar. **) etc.

Tunc uero uenimus, ego Vuolfhelmus episcopus et abbas Hembil monasterii Vuerthinensis, cum reliquiis sancti martyris Apollinaris sanctique Liudgeri, quas memoratus abbas aduexit, uenimus autem II. Id. Octobris cum conuentu multo populorum et cum comitibus ad Ulfloam, et coram uniuersa multitudine hanc traditionem perfeci tercio, ego Vuolfhelmus episcopus et mecum fratres mei Aldric et Vuald, ut saepedictus locus Ulfloa sub dominio sancti Liudgeri ad usum monachorum in Werthina deseruiret cum XXX. familiis et eorum territoriis et cum omni integritate illius Selihoue quae ad ipsam curtem pertinet ***) In hac ratione suscepit introductis reliquiis hanc traditionem Hembil abbas per manum meam et Herimanni comitis atque possedit. Si aliquis unquam hanc traditionem infringere et reuellere uoluerit, hic et publicae exactionis damnum sustineat et, nisi se correxerit, ante tribunal Christi Jesu domini nostri in die iudicii hoc reatu ligatus appareat. Actum anno dominicae incarnationis DCCCLXXXVIII. anno uero gloriosissimi Arnolphi regis II. Indictione VII.

Haec loca et nomina familiarum. In Ulfloa. Vuendo et Baltger. In Langonezca. Fastuard. In Ricolfesheim. V̄do et Vuanger. In Dulmeni. Marhard et Gebbo. In Bunhlaron. Hroduuard. In Forkenbeki. Milo. In Ternezca ****) In Punpon. Hasla et Abbuco. In Nethubila. Meginger. In Solison. Vualdger. Focco. Athalheri. Othelm et Bernold. In Anrapun. Hunnuard. In Westahem. Erdag. In Nihem. Buodo. In Stunni. Vuendi. In Hramers-thorpe. Embo. Landric et Thiedo. In Helmun. Ostuuord. Liudhard. Osico et Hoio. In Recnon. Liadgrim et Vuido.

XLI.

Querimonia Egilmari Episc. Osnabrug. ad Stephanum Papam. — Accedit huius responsio.

E msept. Henseleri.

Domino sanctissimo et egregiae sanctitatis apice praestantissimo, Papae Stephano, exiguus seruorum Christi seruus, Egilmarus Osnaburgensis episcopus, cum omni subjectae congregationis caterva, verae felicitatis implorat coronam. Dum orthodoxam Christi ecclesiam apostolica institutione fundatam et a sanctis patribus firmissime roboratam, rabie persequentium et fraude iniquorum dolemus dilaniatam, ac per hoc potius tepidam minusque in diuino cultu feruidam geminus, Vestrae pietatis iura, quae penes Deum sunt manifesta, deprecimus, ut nos, quibus ouium cura dominicarum commissa est, fulcire at adiuuare dignemini, quo eas ab errore devio ad uiam ueritatis et ad lumen de tenebris reducere queamus, quod tunc recte fit, si pravitas in rectitudinem convertatur, quae ideo diu apud nos per varias negligentias pullulat, quia per multos retro annos sancta Synodus minime congregata hanc non resecat. Unde audire dignetur sanctissima industria uestra rationis sententiam, de cuius controversia quatitur pusillanimitas nostra. Primi-

*) In Kindlingers Abdrucke folgen hier noch 48, zum Theil wahrscheinlich falsch geschriebene Namen, die Strunck, der Kürze wegen, weggelassen hat.

**) In Kindlingers Abdrucke folgen hier noch 18 Namen.

***) Bei Kindlinger findet sich hier noch die von Strunck, wahrscheinlich der Kürze wegen, weggelassene Stelle: et quod iam in ea possessum est, cum omni inuestitura mobilium rerum et immobilium, ut nihil inde aliquis demat uel auferat, sed ex toto redeat ad sanctum Liudgerum, quodcunque et quaecunque fuerit, dum ego ex hac uita emigrauero.

****) Kindlinger schiebt hier den wahrscheinlich unrichtigen Namen: Salutet, ein.

tus de decimis, quibus subditorum catervam pascere debemus, contra Jus canonicum et fas ecclesiasticum injusto ordine a nobis per vim ablatis, pro qua vero re sint ablatae, et unde processerit origo, ut decimarum, quibus tantummodo episcopatus in Saxonia sunt constituti, non nisi quarta pars ad Osnabrugensem ecclesiam in honore S. Petri principis apostolorum consecratam inserviat, cujus etiam nos servitores sumus, cum caeterae partes majores ex quantitate et numero ad eandem sedem ex debito pertinentes, inter monachos Huxilienses, ubi nova Corbeja ab eis vocatur, et puellas Herivordenses diuisae sint, praeter praedia nonnulla, quae eis ex ipso episcopatu pertinentia subjecta sunt, et ecclesias baptismales N. quae prius episcopatu annexae, subjugatae erant, quae jam non requirimus, sed saltem decimas tantum debite pertinentes ad nos reddi, quae ablatae sunt, flagitamus. Haec veridica ratio est.

Cum dudum inquam magnus et admirabilis princeps Karolus, qui gentem Saxoniam per strenua bellorum certamina, Deo adminiculante, ad fidem christianitatis converterit, synodalis atque canonici Juris consultis singulos ejusdem Provinciae episcopatus ex decimarum stipendiis constituisset, quia aliis ibi pastores et episcopi donariis carebant, unde paulatim roborari Christianitas potuisset, Et post ejus excessum filius ejus bonae memoriae Hludovicus diu sanctae ecclesiae propagator viguisset, accidit ut tres filii ejus, maligno usi consilio, eum in custodiam mitterent, cui consilio una conspiratione consensum et adjutorium praedictae sedis nostrae in honore Sancti Petri apostoli dedicatae episcopus nomine Goswinus praebuit, ita ut mucronem ab eo violenter ipse discingeret. Cum autem rursus ex eadem custodia, Deo volente, per adjutorium filii ejus omonimi Hludovici cum honore ad regnum remeasset, praedictus episcopus suae perfidiae et infidelitatis conscius, ad coenobium Vuldense confugiens, monasticum habitum assumpsit, et semel in anno latenter ipsius episcopatus locum invisere solebat. Sicque episcopalis cura sine praesule et rectore ea tempestate remanebat. Interim a multis invaditur, rapitur, dispergitur et dissipatur, donec post mitissimi praefati Hludovici principis excessum, cum valida et periculosa regni disceptatio inter tres filios immineret, et uni ex hiis, scilicet ejus aequivoco, hujus divisio in sortem cederet, quidam ejus fidelis comes ditissimus, Cobbo nuncupatus, de praedicto episcopatu quidquid voluit agere adeptus, germano ejus nomine Werin in monasterio Huxiliensi tunc temporis abbate, et sorore ejus in puellarum coenobio Herivordensi abbatissa degentibus, quantum voluit de decimis quae ad eundem episcopatum pertinebant tradi fecit ad eadem monasteria, in alterius parochia alteriusque diocesi constituta, praeter synodum et conscientiam episcoporum. Cum interim Gozbertus episcopus de gente Sueonum (quo ordinatus erat) cum persecutione ejectus esset, necessitate compulsus praedictum Cobbonem adiit, quo impetrante et rege cedente, suscepit gratulabunde eundem episcopatum, decimis, unde solummodo constitutus est, maxima ex parte vacuatum, eoque favente et timente, ne forte ei, ad quod ordinatus non erat, auferretur, suo tempore sine aliqua contradictione ita permansit. Egilbertus vero praedecessor et coepiscopus noster, crebro pro ipso negotio Guntharium et Willibertum archiepiscopos interpellavit, et variis occupationibus, quibus sancta synodus per longa transacta tempora non est congregata, obstantibus, causa finetenus non est determinata. At vero cum mihi indigno ejusdem episcopatus cura fuisset injuncta, et inter varias negligentias, quas perlongum est enucleare, plures ecclesias inconsecratas, aliquantas etiam homicidiis perpetratis infectas, variisque spurcitiis et flagitiis minime purgatas reperissem, in quibus praedictorum monasteriorum subjugati de plaga occidentali advenientes presbyteri ignoti, de quorum consecratione ambigimus, officia celebrant, ne ibi divina mysteria ab ipsis celebrarentur inhibendo interdixi, donec Vos, venerabiles patres et magistros super hac re consulerem. Quam ob causam illico praedicti monachi et puellae ad aures principis Arnulfi accusationem contra canonica sancita detulerunt, deferentes praeceptum, ut ajunt, a Hludovico rege et Rabano Magontiacense alterius pontifice diocesis, statutum, sed non certis testificationibus fidei accommodatum, quia fraudulentè dicitur ab ipsis fictum, ut ipsi sine nostra dictione vel aliqua contradictione possideant decimas praedicti episcopii, contra Jus canonicum, et quod primum in fundamento ejusdem ecclesiae a praefato magno Karolo, coepiscopis et canonico decreto erat statutum, ut maneret ratum, hoc miro et detestabili modo, qualiter a Magontiacense alterius diocesis praesule fore

queat irritum, ignoramus. Unde an hoc, quod contrarium canonicae auctoritati videtur, an illud quod regulariter ex decimis prius statutum est, restaurando roboretur, Vos iudicate, domine pater beatissime. Interea supradicti accusatores, qui me, non tamen in praesentia, de infidelitate regis accusaverunt, asserentes me hoc velle destruere, quod priores Augusti vel reges sanxerunt, ad rationem me venire compulerunt, dum coram Arnulfo principe et episcopis novem, quorum haec sunt nomina, Williberto Agrippinae Coloniae archiepiscopo, Arn Wirciburgense, Odilbaldo Trecentense, Drogone Mindense, Godethano Spirense, Wicberto Hildensummense, Wiberto Ferdense, Evulfo Holmorsteddese, Bisone Patharburnense, causam hujuscemodi negotii in medio proferrem, obnixis precibus in amore summi pastoris et pontificis Jesu Christi, cujus vicarii esse creduntur, et S. Petri apostoli omniumque Sanctorum honore postulavi, ut secundum conscriptum, quod coram eis legi feci, et quod penes nos habemus, et justa judicia et canonica seita, recte de hoc negotio respondendo decernerent. At illi scientes voluntatem Principis et quorundam Comitum, et ne eum offenderent renitentes, nil de causa prolata respondere praesumpserunt, sed penitus cum responsione canonica in amore Dei petita justicia mihi denegata est. Sicque adulando Principi, jussus sum ab eo, si ejus gratiam vellem habere propiciam, ejusque potestati non contrairem, ut haec in decimis et reliquis hujuscemodi negotiis querulosis omnia permitterem fore sicut inveni, meaque compulsam interpellatio cassata est. Sed ne hoc impetrare quivi, ut accusatores in praesentia exhiberentur et causa recte examinaretur. Et patres benignissimi, nisi super hujus controversiae querimonia dexteram justitiae porrigatis, nec episcopale ministerium ad Christianitatis observantiam quimus exercere, nec claustra monasterii, quae nec aliqua inveni propter penuriam et decimarum abstractionem, emendare, quae nuperrime coepimus construere, neque clerum ad Dei servitium pascere valebimus et vestire, sed cogendum variis aerumnis dispergi dolebimus non posse rursus congregari. Ecce, patres egregii, tot annis transactis tempore praedecessorum meorum praefatae ecclesiae inconsecratae hactenus permanent, et contra voluntatem nostram, quia prohibetur in Canonibus jubente lege divina, missarum officia inibi celebrantur ab hiis de quorum ordinatione dubitatur. Decimae a nobis tolluntur, parvitas nostra non mediocriter in omnibus quae digna sunt emendatione contemnitur, quia ibi unum foraminis aditum inimicus invenerit intrandi offendens ad caulas ovium hostes exhibebit. Unde vos summae sedis apostolicae auctorem, ceu totius Christianitatis caput invocamus, et qui coram altaribus in pavimento prostrati patrocinia Sanctorum imploramus, ut salutis et sanctitatis vestrae prosperitas proteletur et in aeternum gloria et cornu vestrum dilatetur, pedibus pietatis vestrae mente provoluti, petimus ut super hac re quid nobis faciendum sit censeatis, aut utrum sub taciturnitatis nodo calcare et silentio haec talia propter scandala vitanda premere debeamus, vel spem recuperandi ex decimis habeamus, sequendumve nobis sit, ut de hac censura nobis justiciam fieri reclamemus, in propatulo nobis enucleare certumque facere dignetur beatissima paternitas vestra, quam conservare dignetur ineffabilis pietas sempiterna

Responsio Stephani.

Stephanus sanctae apostolicae et universalis Romanae Ecclesiae Episcopus, Egilmaro venerabili Osnaburgensis Ecclesiae Episcopo in Domino salutem. Bonorum operum et spiritualium studiorum Deum auctorem esse non dubium est. Unde laetari me fecerunt scripturae tuae ex bono studio et ex integritate fidei et devotionis tuae, sed ex afflictione tua magna ex parte tristari, super quo tu conquestus es et crebrior ad nos sermo commeantium perlatus est. Non oportuit quidem ab illis quibus sustentari et portari atque honorari debuisti, tot ac tantas, innocens ut credimus, oppressiones perpeti. Mandasti enim nobis Sanctitatem tuam a Godescalco novae Corbeiae abbate et Hervordense abbatissa ipsorumque fautoribus variis calamitatibus vexari et dilaniari, et apud filium nostrum Arnulfum crebris accusationibus plus aequo infamari, Ecclesiam tuam suis dotibus et fidelium oblationibus expoliari. Inde, frater, noli mirari, si te membrum malivoli et impii persequuntur, cum ipsum Christum caput nostrum sint persecuti, sicut ipsa veritas ait: Si patrem familias Beelzebuc vocaverunt, quanto magis domesticos ejus. Noli multum vexari, noli

turbari, sed confortare in Domino et in potentia virtutis ejus. Nos vero ad supplementum fratres et coëpiscopos nostros amplius quam quinquaginta vocavimus, cum quibus regulariter tractando decrevimus quae et qualia tibi et tecum litigantibus responsa remittamus, quia una eademque die illorum literas super hiisdem negociis simul cum tuis suscepimus. Hiis enim epistolis in omnium audientia praelectis, multas ut nosti querimonias et oppressiones super illorum temeritate tua continebat in se, sed et illorum non minor erat lamentatio de te. Quapropter necessarium esse duximus, ut remotis tergiversationibus, veritatis elucubratione adminiculum tibi a nobis impendatur atque ab apostolica sede suffragetur, ne in totius Ecclesiae perturbationem haec impudens procedat intentio, et ea quae a sanctis praedecessoribus nostris dudum prohibita fuerant, denuo reviviscant. Abbati vero literas suis respondententes remisimus in haec verba. . . .

XLII.

Nach einer von dem Hessischen Bibliothekar Raspe, zu Paderborn am 29. November 1773 gefertigten und beglaubigten Abschrift.

quod situm est in loco . . . Hersi . . .
 et per te in eodem Ven. Monast. in perpetuum. Quanto nos pro piorum et venerabilium locorum statu augmentando sollicitiores existimus, et ad eorum utilitates perpetuo pastoralibus vigilis insistimus, tanta nobis aeternae remunerationis praemia eo largiente conquirimus, qui dixit, beatus servus ille, quem cum venerit dominus inuenerit uigilantem. Et ideo omnibus sanctae Dei Ecclesiae fidelibus atque nostris notum fieri uolumus, suggestisse nostro Apostolatu Bisonem reuerendissimum Paderbrunnensem Episcopum, quatenus praedictum ven. Monasterium, cui ipsa praeesse dinosceris, situm in territorio dioeceseos suae, cum omnibus suis iustis pertinentiis et adiacentiis, huius auctoritatis nostrae Pribilegio muniremus. Cuius postulationi fauere nitentes, praecipue cum omnium sit Ecclesiarum cura nobis commissa, hoc apostolicum nostrum pribilegium fieri decrebimus, per quod et id ipsum uenerandum monasterium roboramus, et apostolica auctoritate inibi ad sustentationem ancillarum Dei confirmamus omnes res, quae a iure praedicti Episcopi cum eodem sunt monasterio commutatae legaliter, uel quae a fidelibus et Deum timentibus sunt ibi collatae ad usum et utilitatem earundem Sanctimonialium, nec non et Decimas eidem praefato monasterio annualiter persolui censemus, quae de statutis uillis eidem dari persoluique debent episcopali simul et synodali decreto. Immo et consultu ut intuiti sumus statutum est et canonicè ordinatum, quod si ita res se habet, infringi non debet, ne synodalis et canonicus uigor . . .
 in praefata sancta Paderbrunnensi ecclesia, sicut statutum esse comperimus, cui de eodem uen. mon. curam esse reperimus statuentes apostolica censura decernimus, ut nulli fidelium fas sit quoquo modo contra huius pribilegii nostrae confirmationis seriem pie et misericorditer a nobis promulgatam agere aut temerario ausu de omnibus quae eidem mon. suaeque congregationi legaliter tradita sunt uel concessa sibi a modo et deinceps tradenda uel legitimo iure conferenda aliquid minuere uel auferre, sibi etiam deripere, potius autem ad utilitatem Domino illic famulantium firma potestate consistent, earum bono quae nunc habentur uel sunt iuste conquirenda . . . Nam qui timore Dei postposito huic confirmationis nostrae pribilegio in toto uel in parte contraire repertus, illudque non integritè obseruare distulerit sancta . . . cito admonitus resipuerit, apostolico mucrone feriendus . . . qui autem custos fuerit et obseruator, a iusto iudice Domino Deo nostro misericordiam consequatur. Scriptum per manum Gregorii Scriuarii sanctae Romanae ecclesiae in mense Maio Ind. nona.

† Bene
 ualete †

XLIII.

E Copia recentiori in Kindlinger Mss. T. XII.

Stephanus Episcopus seruus seruorum Dei. Hembil religioso abbati venerabilis monasterii S. Liudgeri et per te eidem venerabili monasterio in perpetuum. Quoties ea a nobis concedi postulatur, quae piis et venerabilibus locis congruunt, decet nos libenter concedere et votis religiosorum apostolica sanctione fauere. Et ideo religiositas tua nostro suggestit apostolatu, quatenus idem predictum venerabile monasterium cum omnibus canonice et legaliter sibi pertinentibus et adiacentibus apostolica auctoritate muniremus, quemadmodum a piis Imperatoribus, Luthouico scilicet et Carolo atque Arnulfo religiosis quondam Augustis per augustalia eorum precepta munitum roboratumque esse dinoscitur. Huius rei gratia tuam suggestionem congruam fore preuidentes, ratum duximus aures nostras tuis accommodare precibus, qui uniuersalem normae curam diuina suffragante gratia suscepisse dinoscimur. Quapropter id ipsum sacrum monasterium huius presentis priuilegii nostri sanctione ut prelibauimus munientes, decernimus a presenti nona Indictione ut nulli potestati nec cuiuslibet magnae paruaeque personae quacumque dignitate predictae fas sit quoquo modo illud inuadere vel alii commodare, nec quicumque de famulis vel mansis nec non seruis et ancillis, litis et liberis, siue quicumque de rebus mobilibus vel immobilibus deque cultis et incultis memorati monasterii sibi vindicare aut alteri donare presumat, sed cum omnibus rebus et possessionibus ac oblationibus et redditibus, quae canonice et legitime inibi data, largita sunt et donata ac deinceps donabuntur, iuri ac utilitati crebro dicti monasterii et usibus Deo inibi famulantium perenniter confirmamus sub tua dictione degere ad regendum ac regulariter dispensandum. Imo censemus nulli fidelium licitum fore quamlibet super eiusdem monasterii homines dicionem habere aut ad aliquas exactiones contra rationem compellere vel distringere, sed sicuti a prefatis Imperatoribus Deumque timentibus concessa existunt atque firmata, ita nos cum ipsis preceptis augustalibus omnia ut ea continere videntur adscripta inuolabiliter ab omnibus sanctae Dei ecclesiae fidelibus apostolica auctoritate firmata obseruanda precipimus, statuentes decernendo ut qui temerario ausu, quod non optamus, contra hoc nostrum apostolicum priuilegium ire vel agere presumpserit, et in toto vel ex parte, quod nequaquam fieri mandamus, infringere temptauerit hoc quod ad laudem Dei omnipotentis et stabilitatem eiusdem monasterii ac monachorum sustentationem ad nostrae mercedis augmentum diuino tacti amore statuimus, nouerit se excommunicandum et nisi obediens fuerit anathemate feriendum, qui vero custos fuerit ac obseruator benedictionem ac gratiam consequatur. Scriptum per manum Gregorii scriniarii sanctae Romanae ecclesiae, in mense Maio, Indictione nona.

† Bene valete. †

Data III. Kal. Iulii per manum Stephani secundicerii sanctae sedis apostolicae, anno Deo propicio pontificatus domni Stephani summi pontificis et uniuersalis papae in sacratissima sede beati Petri apostoli sexto, Indictione VIII. AMEN.

XLIV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Arnolfus diuina fauente clementia rex. Si seruorum uel ancillarum Dei petitionibus, quas pro ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus nobis || suggererint, clementer annuimus ac pie prospicimus, id nobis et ad praesentis uitae cursum salubriter transeundum, et ad perpetuae beatitudinis praemia feliciter promerenda liquido profuturum esse confidimus. Quam ob rem nouerit omnium fidelium nostrorum praesentium scilicet atque futurorum industria, qualiter Uuicpreht et Bisio venerabiles ac dilecti episcopi nostri praecati sunt, vna cum Chōnrado fidei comite nostro, clementiam nostram, quatinus sororibus sanctimonialium, in monasterio Heriford nominato sub honore sanctae Dei genitricis Mariae constructo atque dicato Domino famulantibus, electionem suam inter se intrinsecus ab

antecessoribus nostris eis prius per praeceptales cartas concessam, pro remedio animae pii genitoris nostri Karlomanni regis et deinde nostrae caeterorumque parentum nostrorum, simili modo concederemus, nostraeque auctoritatis scripto eam corroboraremus. Quorum petitionibus et salubri consultui libenter assensum praebuimus, et praesens praeceptum inde conscribi iussimus, quicquid boni antecessores nostri eidem cenobio contulerunt, et omnia priuilegia ab ipsis illuc concessa, per hoc concedentes ac nostra auctoritate confirmantes. Et iuxta illorum monitionem hisdem sororibus securum per hoc praeceptum concedimus arbitrium et potestatem inter se abbatissas eligendi, quamdiu Deus aliquam inter illas talem praesignauerit, ab ipso docta quae famulas Dei inibi Domino militantes gubernare ac regere possit, nullusque successorum nostrorum hanc nostrae auctoritatis cartam potestatem habeat uiolare, ut ipsas ob hoc melius pro nobis et praelibato genitore nostro aliisque parentibus nostris exorare delectet. Et ut praesens auctoritatis nostrae praeceptum nulla unquam mutabilitate uioletur seu uiolari conetur, manu propria illud firmauimus anuloque nostro assignari praecepimus.

Signum domni Arnolphi (L. M.) serenissimi regis.

Signum domni Hhudouuici (L. M.) serenissimi regis.

Arnustus notarius ad uicem Rotmari archicapellani recognoui et (L. S. R.)

Data III. Nonarum Nouembrium die, Anno Incarnationis Domini DCCCXCII. Indictionum X.^{ma} Anno regni Arnolphi regis V. Actum Franchonofurt in Dei Nomine feliciter Amen.

Zwei aufgedruckte Siegel, ein grösseres über, ein kleineres unter der Datumsformel, sind beide verloren gegangen, und nur die Spuren davon noch vorhanden.

XLV.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. ARNOLFVS diuina prouidente clementia Imperator augustus. Episcopis, abbatibus, comitibus, uicariis, omnibusque in sublimitate positis et natu maioribus in Saxoniae partibus constitutis, In Christo saluatore pacem et utriusque uitae felicitatem cum salute perenni. Notum itaque generalitati vestre fieri uolumus, quia serenitatis nostrae auribus innotuit, quod sint inter uos qui militiam coenobii quod uocatur noua Corbeia, id est uassallos eiusdem abbatis plus iusto in hostem ire compellant, cum hoc auctoritate diuorum antecessorum nostrorum ipsi loco suisque concessum atque indultum clara luce dinoscatur. Quod et nos morem sequentes priorum, non minori deuotionis sollertia eidem sacrosancto loco et rectoribus eius cum omnibus regimini illorum subactis, Domino propitiante, finetenus confirmare studemus. Quapropter uniuersitati uestrae expresse mandamus et modis omnibus prorsus interdicimus, ne quisquam ex uobis ipsos milites quoquo modo iniqua districtione seu in expeditionem aut ullam exactionem huiusmodi uiolenter reddere aut facere coartari praesumat, sed liceat praefati monasterii abbati secure cum omnibus curae illius subiugatis degere, et sicut ab antecessoribus nostris sibi suisque interius exteriusque concessum scriptoque roboratam constat, sine alicuius maioris minorisue ordinis personae offensiculo frui perpetimque potiri in gloriam et laudem Dei.

Von dem aufgedruckten Siegel ist nur ein Bruchstück übrig, auf welchem das Brustbild des Kaisers noch zu sehen, und zwar von den früheren Siegeln verschieden.

XLVI.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina largiente clementia rex. Conuenit nostrae regali celsitudini ut petitiones fidelium nostrorum, has praecipue quas pro ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus suggerunt, ad effectum perducamus, || quoniam hoc et ad presentem uitam prospere peragendam, et ad futuram beatitudinem promerendam profuturum liquido credimus. Unde nouerit omnium

fideliū nostrorū tam praesentis quam futuri temporis industria, quod uenientes ad monasterium sancto-
rum martyrum Stephani atque Viti noua Corbeia nuncupatum, rogante eiusdem coenobii uenerabili abbate
Buobone vna cum fratribus sibi commissis, omnes concessionē quas priorum regum temporibus habuerunt,
firmiter eidem loco concessimus. Praecipue ut potestatem habeant inter se cum necessitas uenerit abba-
tem eligendi. Et ut a nullo episcopo de dominicalibus mansis eiusdem monasterii decimae exigantur, neque
a comite uel ex qualibet iudiciaria potestate coloni eorum et liti ad iusticiam faciendam aliquo banno con-
stringantur, sed coram aduocatis eiusdem loci iusticiam facere cogantur, sicut anteriorum Francorum regum
temporibus praefato monasterio concessum fuisse cunctis fidelibus nostris liquido patet. Et ut haec aucto-
ritas nostrae largitionis firmiter habeatur atque per futura tempora a fidelibus nostris uerius credatur,
nostra propria manu subter eam firmauimus, atque anulli (*sic*) nostri impressione signari iussimus.

Signum (L. M.) domni Chuonradi serenissimi regis.

Salomon cancellarius ad uicem Piligrimi archicapellani recognoui et (L. S. R.)

Data III. Non. Feb. anno ab incarnatione domini DCCCC.XIII. Regni autem domni Chuonradi serenissi-
mi regis anno II. Actum in ipso monasterio Corbeia in Dei nomine feliciter. Amen.

Das aufgedruckte kleine kreisförmige Siegel zeigt das seitwärts sehende Brustbild des Königs, mit der königlichen Stirn-
binde, einer Fahne und Schild, und mit der Umschrift: Chuonradus Rex; doch ist der grösste Theil des Randes
nebst einem kleinen Theile des Bildes und der Schrift verloren gegangen.

XLVII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia rex. Conuenit nostrae
regali celsitudini. ut petitiones fidelium nostrorum, has praecipue quas pro aecclesiarum || sibi commissa-
rum utilitatibus suggerunt, ad effectum perducamus, quoniam hoc et ad praesentem uitam prospere per-
agendam, et ad futuram beatitudinem promerendam profuturum liquido credimus. Unde nouerit omnium
fideliū nostrorū tam praesentis quam futuri temporis industria, quod rogatu coniugis nostrae domnae
reginae Mahthildis, vna cum prole et equiuoco nostro, nec non episcopi Adaluuarti, qui legatus fuit ad
nos missus ab abbate uenerabili Folcmaro fratribusque Christo in noua Corbeia militantibus, et sanctis
martiribus nostris aduocatis et intercessoribus Stephano atque Vito fideliter seruientibus, omnes concessio-
nes quas priorum regum temporibus habuerunt, firmiter eidem loco, id est praedicto abbati et fratribus
concessimus. Praecipue ut potestatem habeant inter se cum necessitas uenerit abbatem eligendi. Et ut
a nullo episcopo de dominicalibus mansis eiusdem monasterii decimae exigantur, neque a comite uel ex
qualibet iudiciaria potestate coloni eorum et liti ad iusticiam faciendam aliquo banno constringantur, sed
coram aduocatis eiusdem loci iusticiam facere cogantur, sicut anteriorum Francorum regum temporibus
praefato monasterio concessum fuisse cunctis fidelibus nostris liquido patet. Et ut haec auctoritas nostrae
largitionis firmiter habeatur atque per futura tempora a fidelibus nostris uerius credatur, et ne deinceps
hinc aliqua dubietas fiat, nostra propria manu subter eam firmauimus, et anuli nostri impressione signari
iussimus.

Signum domni Heinrici (L. M.) serenissimi regis.

Simon notarius ad uicem Herigeri archicappellani recognoui et (L. S. R.)

Data X. Kal. Maii anno incarnationis domini DCCCC.XX.II. Indictione X. Anno autem regni gloriosissi-
mi regis Heinrici III. Actum in uilla quae dicitur Quitlingaburg in Dei nomine feliciter amen.

Das aufgedruckte Siegel wird bei der gleich folgenden Urkunde beschrieben.

Cod. dipl. hist. Westfal.

XLVIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia rex. Omnium namque fidelium nostrorum petitionibus serenitatis nostrae aurem accommodare oportet, maxime tamen eorum, qui de sacris || mentionem faciunt coenobiis obtemperare decreuimus. Nam nostris crebrescentibus peccatis, multimodas paganorum castigationes, quibus Christicolae affligerant, sentimus. Inter quas etiam Mahthildam dilectam coniugem nostram, una cum Bodarbrunnensis aeccliesiae episcopo uidelicet Unuuano, seu et ceteris fidelibus nostris, de sanctis Heriuurdensis monasterii monialibus interpellantem cognouimus, quatenus illarum praecepta regia, quae ab ethnicorum infestatione exusta sunt, renouari praeceperemus. Quapropter nouerit omnium fidelium nostrorum industria, quia miseratione earum repleti, ob amorem Dei sanctorumque eius, petitionibus eorum assensum praebentes, prout ea ab antecessoribus nostris habere uidebantur, nostrae auctoritatis renouatione praenotare iussimus, ea scilicet ratione, ut quicquid inuestitura supradicti loci, siue de regum uel cuiuslibet personae traditione appareat, nullo iniustae contradictionis impedimento, aeternaliter ad eiusdem congregationis nutrimina perseueret, quatenus absque alicuius secularis uexationis conflicto, sub nostrae tuitionis munimine, dignas ac Deo placitas persoluere studeant laudes, nostrasque nostrorumque antecessorum quam et successorum frequentent orationes. Quorundam autem locorum uocabula, quae quidam falsitatis fraude abstrahere conantur, huic conscripto subnectere praecepimus. Angeresgouue. Uinesuualde. Oueranberh. Liuduinesdorp. et Hunbech secus fluuium Sigina. Haec omnia cum reliquis cunctis possessionibus, tam in agris cultis et incultis, quam et in omnibus appenditiis ad praefatum locum respicientibus, firma stabilique statione in iam dictae familiae potestate perenni tempore consistant. Et ut hoc nostrae confirmationis praeceptum firmum stabileque permaneat, manu nostra subtus illud firmauimus, anuloque nostro sigillari praecepimus.

Signum domni Heinrici (L. M.) serenissimi regis.

Simon notarius ad uicem Herigeri archicappellani recognoui et (L. S. R.)

Data XV. Kal. APR. Anno incarnationis Domini DCCCCXXVII. Indictionum XV.º Anno uero regni gloriosissimi Heinrici regis VII.º Actum Astnid in Dei nomine feliciter Amen.

Das aufgedruckte kleine kreisförmige Siegel zeigt das rechts sehende Brustbild des Königs mit der königlichen Stirnbinde, eine Lanze in der rechten, einen Schild in der linken Hand haltend; mit der Umschrift: Heinricus Rex.

XLIX.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia rex. Nouerint fideles nostri presentes scilicet et futuri, qualiter nos Heinrici aequiuoci ac dilecti filii nostri, et Hadeuui filiae nostrae rogatu, concessimus fratribus in loco || qui uocatur Paderbrunno Deo famulantibus, ut in eligendis episcopis inter se propria electione iuxta pristinum morem fruantur, si talem inter se moribus scientiaque probatum inuenerint, qui eidem officio aptus dignusque, quantum humana ad hoc competit fragilitas, dinoscatur, eorundem ergo petitione nostrae auctoritatis praeceptum eidem sancto loco fieri decreuimus, quatenus sub quali defensione antecessorum nostrorum fuit, Ita deinceps sub nostra tuitione et immunitatis defensione cum omnibus ad se iuste et legaliter pertinentibus permaneant. Praecipientes * * * 1) uerius

1) Die Charte hat durch Feuchtigkeit so gelitten, dass in der Mitte, durch die ganze Breite derselben, ein Stück herausgerissen und verloren gegangen ist, so dass einige Zeilen fehlen. Aus den wenigen Ueberresten derselben ist, in Vergleichung mit früheren Urkunden, z. B. Ludwigs des Frommen von 822 und Karls des Dicken von 887, zu schliessen, dass die ausgefallene Stelle die Befreiung von der Jurisdiction weltlicher Richter, und den Anfang der Beglaubigungsformel, beide jedoch im Ausdrücke von den Formeln jener Urkunden etwas abweichend, enthielt.

credatur et diligentius obseruetur, manu propria nostra subter notando firmuimus et anuli nostri impressione eas signari iussimus.

Signum domni Heinrici (L. M.) inuictissimi regis.

Poppo cancellarius ad uicem Hilteperti archicapellani recognoui et (L. S. R.)

Data VII. Idus Maii. Anno dominicae incarnationis DCCCCXXXV. Indictione VIII. Anno autem Heinrici regis XVI. Actum in Arueite in Dei nomine feliciter amen.

Das aufgedruckte Siegel ist vorher beschrieben.

L.

XP.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia rex: Si loca ad Dei seruitium mancipata in aliquibus || fulcimus beneficiis, hoc profecto ad augmentum aeternae speramus esse remunerationis. Idcirco nouerint omnes fideles nostri praesentes scilicet et futuri, qualiter nos interuentu Mahtildae dilectae coniugis nostrae, sanctis monialibus feminis in loco Heriuurt nominato Deo famulantibus concessimus, ut in eligendis abbatissis propria electione fruantur. Proinde hoc nostrae auctoritatis praecceptum eis inde conscribi iussimus, per quod praecipimus, quatinus ita ut praediximus permaneat, et ut hoc uerius credatur, manu nostra illud firmuimus et anulo nostro sigillari iussimus.

Signum domni Heinrici (L. M.) inuictissimi regis.

Poppo notarius ad uicem Hiltiberti recognoui et (L. S. R.)

Data III. Idus Octobr. Anno dominicae incarnationis DCCCCXXXV. Indictione III. Anno regni Heinrici regis XVI. Actum in Altsteti amen.

Das Siegel ist verloren gegangen.

II.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina largiente clementia rex. Conuenit nostrae regali celsitudini, ut petitiones fidelium nostrorum, has precipue quas pro ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus || suggerunt *) . . . credimus. Unde nouerit omnium fidelium nostrorum industria, quia adiens excellentiam culminis nostri Folcmarus uenerabilis abbas nouae Corbeiae, rogauit ut eidem monasterio talem concederemus libertatem, qualem ab antecessoribus nostris Francorum regibus accepisse dinoscitur. Cuius petitioni assensum prebentes, interuentu coniugis nostrae reginae Eadiht simulque filii nostri Liudulfi, in supradicto monasterio fratribus Deo seruiantibus eiusque martyribus Stephano atque Vito, omnes concessionem quas anteriorum regum temporibus habuerunt concessimus. Praecipue ut potestatem habeant . . . **) iussimus.

Signum domni Ottonis (L. M.) serenissimi regis.

Adaldag notarius ad uicem Hildiberti archicapellani recognoui et (L. S. R.)

Data XVI. Kal. Nouembris. Anno incarnationis domini DCCCCXXXVI. Indictione VIII. Anno autem serenissimi regis Ottonis I. Actum apud Uerla in Dei nomine feliciter Amen.

Das aufgedruckte kreisförmige mit einem dicken Rande versehene Siegel zeigt das seitwärts sehende Brustbild des Königs mit der königlichen Stirnbinde, mit Lanze und Schild, und mit der Umschrift: Oddo. Di. Gra. Rex.

*) Alles ausgelassene wie in der Urkunde Heinrichs I. vom J. 922.

**) Die einzige Abweichung ist: nostrae largitionis auctoritas, und manu propria nostra.

XP.

LII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia rex. Nouerit omnium fidelium nostrorum || presentium scilicet et futurorum industria, qualiter nos, Edgide dilecta coniuge nostra et Tutone Bodarbrunnensis aeccliesiae episcopo intercedentibus, de sanctis monialibus Heriuurdensis coenobii, quatenus illorum praecepta regia, quae a paganorum infestatione exusta sunt, renouare precipueremus, ob Dei amorem ipsorumque petitionem, prout ea ab antecessoribus nostris habere uidebantur, hoc nostrae auctoritatis renouatione iussimus redintegrari. Id est inprimis ut eligere inter se abbatissam quando opus contigerit licentiam habeant. Et quicquid inuestitura supradicti loci siue monasterii nunc temporis paret, siue de regum siue de cuiuslibet personae dono vel traditione, absque ullo iniuste contradictionis impedimento perpetualiter ad eiusdem congregationis nutrimina perseueret. Nec aliquis iudex publicus licentiam habeat in homines ad praefatum monasterium pertinentes ullam iudicariam exercere potestatem; sed omnis eorum res coram aduocato ipsorum definiatur. Quam nostrae corroborationis auctoritatem, ut firma inconuulsaque permaneat, manu propria firmauimus et anulo nostro sigillari iussimus.

Signum domni Ottonis (L. M.) inuictissimi regis.

Poppo ad uicem Frederici recognoui et (L. S. R.)

Data III. Non. Apr. Anno dominicae incarnationis DCCCCXL. Indictione XII. Anno Ottonis piissimi regis III. Actum in Quitlingoburg amen.

Das aufgedruckte Siegel ist zerstört.

LIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia rex. Nouerit omnium fidelium nostrorum tam presentium quam et futurorum industria, qualiter nos || pro amore Dei, precatui fratris nostri Brun diaconi obtemperantes, pro salute nostra, in elemosina eiusdem germani nostri, usibus fratrum Corbeiensis monasterii, in honore beatissimorum Christi martirum Stephani atque Viti constructi, proprietatis nostrae Centum XX. iugera cum XLIII. curtilibus locis in pago Hesse nominato, in uilla Rotmereshusun dicta, in Osterbeun marca, in comitatu Allionis, hoc liberalitatis nostrae precepto Jure perenni in proprium donauimus, cum omnibus quae infra eandem proprietatem continentur utilitatibus, mobilibus et immobilibus. Et ut haec nostrae regalis munificentiae concessio, in elemosina ante dicti germani fratris nostri, in prelibato loco Deo seruientibus inuiolabilis perpetualiter perduret manu nostra subtus illud firmauimus et anuli nostri impressione corroborari iussimus.

Signum domni Ottonis (L. M.) serenissimi regis.

Brun cancellarius ad uicem Fridurici archicappellani recognoui. (L. S. R.)

Data X. Kal. Jul. Anno Incarnationis domini nostri Jhesu Christi DCCCCXLII. Indictione XIII. Anno domni Ottonis inuictissimi regis VI. Actum Inimileiba. In Dei nomine Amen.

Das aufgedruckte, gut erhaltene Siegel zeigt das Bildniss des Königs in halber Figur, seitwärts sehend, gerüstet, mit Schild und Fahne, aber mit unbedecktem Haupte, mit der Umschrift: † Otto Di. Grā. Rex.

LIV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina auxiliante clementia rex. Nouerit omnium fidelium nostrorum sagacitas tam presentium quam etiam futurorum, || qualiter nos per interuentum dilecti germani nostri Brunonis et uenerabilis abbatis Bouonis ad monasterium sanctorum martirum Stephani

atque Viti quod Corbeia nominatur, bannum super duas uillas Meppiun nominatas, sitas iuxta fluuium Emisa et Hase in pago Agrotingon in comitatu Thuringi comitis, cum moneta et theloneo, iure perenni in proprium concessimus. Jussimus quoque inde hoc presens preceptum conscribi, per quod uolumus firmiterque iubemus, ut nullus iudex publicus in locis antedictis ullam insuper exerceat potestatem iudiciariam, nisi prefati legitimus aduocatus abbatis. Mercatum uero constituent publicum in illis ubicumque abbati placuerit locis, pacemque firmissimam teneant aggredientes et regredientes et ibi manentes, eodem modo sicuti ab antecessoribus nostris regibus iam pridem aliis publicis mercatorum locis concessum erat. Et ut haec auctoritas nostra firma et stabilis permaneat, manu nostra firmauimus et anulo nostro insigniri iussimus.

Signum domni (L. M.) Ottonis inuictissimi regis.

Brun cancellarius ad uicem Fridurici archicapellani recognoui. (L. S. R.)

Data III. Kal. Junii, anno dominice incarnationis DCCCCXLVI. indictione III. regnante pio rege Ottone anno X. Actum Frosa in domino feliciter Amen.

Das Siegel ist verloren gegangen.

LV.

Aus dem ältesten Kopialbuche des Stifts Corvey.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Rex. Nouerit omnium fidelium nostrorum tam presentium quam futurorum industria, Qualiter nos, per interuentum dilecti fratris nostri Heinrici et uenerabilis abbatis Bouónis, ad monasterium sanctorum martirum Stephani atque Viti monetum atque theloneum in loco Meppia nominato, sito inter aquas Emisa et Hasa, in pago Agrotingon in comitatu Duringi comitis, Jure perenni in proprium donauimus, iussimus quoque hoc praeceptum inde conscribi, manu nostra subtus signato et anuli nostri impressione roborato.

Signum domni (L. M.) Ottonis serenissimi regis.

Brun cancellarius ad uicem Fridurici archicapellani recognoui.

Data III. Kal. Januar. anno incarnationis dominice DCCCCXLVI. indictione III. anno autem domni Ottonis X. Actum in Tulaheim.

LVI.

JC. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto Dei gratia rex. Quicquid locis Deo dicatis liberalitatis regie contulerimus, et ad presentem uitam feliciter transeundam, || et ad aeternam nobis profuturam ueraciter credimus. Proinde pro remedio animae domni genitoris nostri Heinrici regis, et in elemosina domnae genitricis nostrae Mahthildae et nostri coniugisque nostrae Aetigidis, ceterorumque nostri debitorum, ad monasterium in loco Angeri nuncupato, ab eadem domina matre nostra regina in honore sanctae Dei genitricis semperque uirginis Mariae sanctique Laurentii martiris constructum, tradidimus proprietatem a Dioterico nobis datam, quam idem eatenus habuit in locis subnotatis. In Selispura V. familias, et in Burae I. famil. et in Oete I. fam. et Lutten I. fam. in Dulmne etiam II. fam. et in Halahtre I. f. in Garta I. f. in Emphstete I. f. in Tettenbura I. f. in Driontheim I. f. in pago Lere, in comitatu Heinrici comitis, in pago autem Hasagovue, in comitatu Liutulfi, in Armike I. f. in Tungheim I. f., in pago Agartinga, in comitatu Sigiberti, in Vueres II. f. in Vuestereim I. f. in Holnidde I. f. in Anarupe I. f. in Laasdorpe I. f.

in Terseburhc. in Ammere. In his et prenomiatis pagis quicquid idem. cum omnibus adiacentiis suis. Jussimus quoque hoc presens preceptum conscribi, manu nostra firmatum, anuloque nostro roboratum.

Signum domni Ottonis (L. M.) serenissimi regis.

Brun cancellarius ad uicem Fridurici archicapellani recognoui. (L. S. R.)

Data II. Idus Julii, anno incarnationis Domini DCCCCXLVIII. Anno regni Ottonis regis XI. Indict. III. Actum in Throtmannia, in Dei nomine amen.

Das aufgedruckte, hier aber nicht vorzüglich erhaltene Siegel, ist anderswo beschrieben.

LVII.

Abchrift nach dem zu Fischbeck aufbewahrten Originale mitgetheilt von dem Bibliothekar Mooyer zu Minden.

C. In nomine omnipotentis Dei et saluatoris nostri Jhesu Christi. Otto diuina fauente clementia rex. Notum sit omnibus fidelibus nostris tam praesentibus quam futuris, Nos tradidisse cuidam || uenerandae matronae nomine Helemburhc predium quod nos habuimus in uilla quae dicitur Viscbike iure hereditario et in aliis locis quorum nomina hic subter notata sunt. Itaque eadem uenerabilis prescripta Helmb. postea adiit nostram serenitatem, rogans quatenus concederemus sibi ut congregationem sanctimonialium liceret congregari in antedicta uilla Viscbike. Hanc ipsam petitionem concessimus in nomine Domini nostri Jhesu Christi et pro amore sanctae Mariae omniumque Sanctorum, pro remedioque animarum Ricperhti domini sui et Richarddi et Aelfdehc filii sui nec non et aliorum suorum proximorum. Hanc etiam illis concedimus potestatem, ut habeant seu inter se siue aliunde abbatissam eligendi liberam ac propriam facultatem, et ut nulli seculari dominio sint subiectae, excepto nostro, qui earum aduocatus ac defensor Deo annuente esse uolumus. Precipientes etiam iubemus, ut nullus iudex publicus neque quislibet ex iudiciaria potestate homines predictae aecclesiae liberos seu colonos, litos aut seruos, in aliquo negotio iniuste distringere presumat, nisi tantum aduocatus loci illius. Haec sunt predia quae pertinent ad supra dictam aecclesiam Viscbike. In illo loco sex mansi pleni. Insuper etiam in his locis ita nominatis. Vuendredesa I. Vuigbaldeshusun III. mansi. Benneshusun I. mansus. Haddeshusun I. mansus. Tiadhanusun I. mansus. Hainanhusun II. mansi. Et in aliis locis ad ministerium aecclesiae Viscbiki XXVIII. mansi in pago Tilithi in comitatu Herimanni comitis, iterumque in pago Mersten in comitatu eiusdem comitis VIII. mansi, et in pago Laginga VI. mansi in comitatu Dodican, et in pago Vuestfala in comitatu Heinrici comitis X. et VIII. mansi, et in comitatu Hroduuerkes VI. mansi, et in uilla quae uocatur Hramnesberg II. mansi, in Flahtthorpe I. mansus, in Anion III. mansi, et in comitatu Vuirinhardi curtem nomine Thuliberch V. mansi.

Signum domni Ottonis (L. M.) serenissimi regis.

Liutulfus notarius ad uicem Brunonis archicappellani recognouit. (L. S. R.)

Data III. Idus Januarii, anno dominicae incarnationis DCCCC.L.III. Indictione VII. Regnante pio rege Ottone anno XX. Actum Brugkihem feliciter in Domino.

Das aufgedruckte Siegel ist zur Hälfte abgefallen.

LVIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto Nouerint omnes fideles nostri presentes scilicet ac futuri, || qualiter nos per interuentum ADALBERTI episcopi nostrique fidelissimi . . . HARDI, cuidam fideli nostro RETOLT dicto quasdam nostri iuris res in pago Hessi, in comitatu comitis qui dicitur BERN, in loco Uuestnetri nuncupato, quicquid ibidem BRUNINC comes filiusque eius AMALUNC in beneficium habere uisi sunt, nec non et omne quicquid illis in temporibus ad nostram regalem potestatem ibi

pertinuit, cum curtibus, Mancipiis, Edificiis, Pratis, Pascuis, Siluis, Aquis Aquarumque decursibus, Agris cultis et incultis, Molendinis, Piscationibus, Mobilibus et immobilibus, Uis et inuis, Quesitis et inquirendis, omnibusque iure legitimeque ad predictum locum pertinentibus, in proprietatem Ea scilicet ratione, quatinus praescriptus perpetualiter habeat potestatem tenendi, tradendi Et ut hoc nostrae largitionis cartam scribi anulique nostri

Liutholf cancellarius ad uicem Brunonis archicancellarii recognouit et subscripsit. (L. S. R.)
Signum domni Ottonis

Data XVI. Kal. DECEMBRIS. Anno dominicae incarnationis D Anno OTTONIS serenissimi regis regni XXIII. Actum in loco Dornpurg feliciter AMEN.

Die Charte ist sehr verdorben, das Siegel aber noch vollkommen gut erhalten und wie bereits beschrieben.

LIX.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator augustus. Nouerit omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam futurorum || industria, qualiter nos sub optentu perpetue remunerationis et pro statu imperii nostri quoddam nostrae proprietatis predium in comitatu fidelis nostri Osdagi et in pago Nordagoe et in loco uidelicet subnotato situm, ad monasterium sanctae Mariae uirginis, quod nostra genitrix uidelicet Mahthildis regina in loco qui dicitur Angeri ob memoriam domini Heinrici regis scilicet et patris nostri construxit, ad augendum et corroborandum donauimus, curtem uidelicet que nominatur*) cum omnibus appendiciis suis, mancipiis utriusque sexus, aedificiis, terris cultis et incultis, quesitis et inquirendis, uis et inuis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, exitibus et redditibus, molendinis, mobilibus scilicet et immobilibus, uel quicquid utilitatis exinde haberi potuerit, ad constr. ad utilitatem famulorum inibi Deo sanctaque Maria uirgine seruientium, prouisor monasterii et congregationis sine ullius contradictione teneat et possideat, et quatuor mansus, quas domina nostra uidelicet Mahthildis regina cum nostra conibentia cum curtibus, locis omnibusque appendiciis suis scilicet aedificiis, mancipiis utriusque sexus, duas in Drodminne sitas, III. in Uuinde, IIII. in Lenglere, ad predictum monasterium donauit, sub ipso imperii tenore uolentes ut per futura secula sine ullius contradictione permanent. Et ut hec nostrae imperialis auctoritas firmiorem obtineat uigorem et a cunctis sanctae Dei ecclesiae fidelibus nostris melius credatur et diligentius conseruetur, hanc cartam conscribi et anuli nostri impressione signari iussimus, quam et propria manu subtus firmauimus.

Signum domini Ottonis (L. M.) magni et inuictissimi Imperatoris augusti.
Liudolfus notarius ad uicem Uuillihelmi archicappellani recognoui.

Data XVI. Kal. Aug. anno dominice incarnationis DCCCCLXVI. Indictione VIII. anno uero regni serenissimi regis Ottonis Actum feliciter Amen.

Das aufgedruckte grosse und wohlerhaltene Siegel zeigt das vorwärts sehende Bildniss des Kaisers, mit einem Mantel bekleidet, mit dem Feldherrnstab und Reichsapfel, den Kopf mit einem Helme bedeckt; darüber im Halbkreise:
 + Otto Imp. Aug. — Die Charte ist sehr beschädigt.

LX.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator augustus. Nouerit omnium fidelium nostrorum praesentium scilicet ac futurorum industria: || Qualiter quaedam venerabilis

*) Die Stelle, wo der Name gestanden hat, ist ganz zerstört; die äussere Aufschrift der Urkunde aber heisst: De curte Beuerse pertinente ad Angaron.

abbatissa Hefordensi (*sic*) monasterii nomine Imma, nobis scripta Hluthuuuici regis, de quodam mercato cum omnibus inde exigendi usibus, id est moneta, teloneo, vel quicquid ad publicum uidetur pertinere mercatum, in loco Adonhusa nominato, afferens, nostramque dilectam coniugem nomine ADELHEIDAM, haec eadem scripta nos nostri praecepto eius interuentu praefato monasterio renouari precabatur. Nos uero pro animae nostrae remedio et aeterna remuneratione, more antecessorum nostrorum regum uel imperatorum facientes, eiusque intercessioni consentientes, memoratae aecclesiae Herofordensi eiusque abbatissae Imma praedictae per futura succedentium tempora, in loco superius nominato, potestatem non solum mercationis constituendum, sed etiam ad ius eiusdem praelibatae abbatissae banno nostro imperiali exigendum, pacemque omnibus quaerentibus mercatum ac redeuntibus faciendum concessimus. Et ut haec nostrae auctoritatis praeceptum cunctae sanctae Dei aecclesiae filiis nostrisque perpetuo uerius credatur fidelibus, ac firmum stabileque permaneat, manu nostra subtus propria firmauimus, anulique nostri impressione consigillari iussimus.

*Signum domni Ottonis (L. M.) serenissimi Impr. Aug.
Vuilligisus cancellarius ad uicem Rotberti archicapellani recognoui.*

Data V. ID. APR. Anno incarnationis Domini DCCCC.LXX.III. Indictione II. Anno regni domni Ottonis XXXIII. Imperii eius XIII. Actum Vualbech.

Das Siegel ist verloren gegangen.

LXI.

Ex vetere manuscripto, in Strunckii not. crit. mscpt. ad Schatenii annales.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator augustus. Nouerit omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam et futurorum industria, qualiter Folcmarus Patherburnensis ecclesiae uenerabilis episcopus, et Emma Schildeensis ecclesiae uenerabilis abbatissa, nostram rogauere serenitatem, ut illis concederemus concambium quoddam in locis sibi commodis facere. Nos uero quia pie rogabant, dignum duximus uoluntati illorum consentire. Praedicta uero abbatissa quoddam praedium in comitatu Regenuuerchi comitis et in pago Nieherseo et in uilla Sarramanninhusen, cum omnibus appendiciis suis, mancipiis utriusque sexus, terris cultis et incultis, pratis, siluis, aquis aquarumque decursibus, quesitis et inquirendis, exitibus et retribus, ad haec sex equas, praelibato episcopo et suae ecclesiae per manum aduocati sui Lutberti in perpetuam proprietatem donauit et concessit. E contra autem episcopus similiter per manum aduocati sui Thiderici abbatissae et suae ecclesiae concessit quantum decimationis habuisset in suo episcopatu, uidelicet in octo uillis huiuscemodi nuncupatis, Schildece, Alden Schildece, Burigbike, Pauenhusen, Lutbrecteshusen, Selihusen, Edishusen, Gerinctorp, et omnia quae ad curtes eiusdem abbatissae et earum sanctimonialium pertingere uidentur, ad suum dominium et suae ecclesiae in perpetuam proprietatem donauit, concessit et largitur, et eo tenore, ut liberam inde habeat potestatem dandi, uendendi, commutandi, uel quicquid sibi libuerit faciendi. Et ut hoc a sanctae Dei ecclesiae fidelibus nostrisque melius credatur, praesens praeceptum conscribi iussimus anulique nostri impressione sigillari, manuque propria subtus firmauimus.

*Signum domni Ottonis Imperatoris augusti.
Vuilligisus cancellarius ad uicem Rotberti archicapellani notauit.*

Data XIII. Kal. Maii, anno dominicae incarnationis DCCCCLXXIII. Indictione II. anno uero domni Ottonis Regni XIII. Imperii VI. Actum Quidelingeburg.

LXII.

Aus dem ältesten Corveyschen Kopialbuche.

C. In Nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator Augustus. Conuenit nostrae imperiali celsitudini, ut petitiones fidelium nostrorum, has praecipue quas pro ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus suggerunt, ad effectum perducamus, quando hoc ad praesentem uitam prospere peragendam et ad futuram beatitudinem promerendam profuturum liquido credimus. Vnde nouerit omnium fidelium nostrorum industria, quia adiens excellentiam nostri culminis Liudulfus abbas uenerabilis nouae Corbeyae rogauit ut eidem monasterio concederemus talem libertatem, qualem a patre nostro coimperatore augusto ceterisque antecessoribus nostris regibus uel imperatoribus accepisse dinoscitur. Cuius petitioni assensum prebentes, interuentu matris nostrae Adalheide, in supradicto monasterio fratribus Deo seruientibus eiusque martiribus Stephano atque Vito, omnes concessionem quae anteriorum regum uel imperatorum temporibus habuerunt, concessimus nostraque auctoritate renouauimus, praecipue ut potestatem habeant inter se cum necessitas uenerit abbatem eligendi, et ut a nullo episcopo de dominicalibus mansis eiusdem monasterii decimae exigantur, neque a comitibus ex qualibet iudiciaria potestate coloni eorum et liti ad iusticiam faciendam aliquo banno constringantur, Sed coram aduocatis eiusdem monasterii iusticiam facere cogantur, sicut anteriorum regum uel imperatorum temporibus prefato loco concessum fuisse cunctis fidelibus nostris liquido patet. Et ut haec nostrae renouationis ac firmationis auctoritas firmitior stabiliorque cunctis perpetim credatur, hanc cartam inde scribi manuque propria nostra subtus roboratam anuli nostri impressione iussimus insigniri.

*Signum domni Ottonis inuictissimi Imperatoris augusti. (M.)
Vuilligis cancellarius uice Roberthi archicappellani subscripsi.*

Data V. Kal. Junii anno dominice Incarnationis DCCCCLXXIII^o. Indict. X. anno regni domni Ottonis XIII. Imperii autem V. Actum Altera in Dei nomine feliciter Amen.

LXIII.

Aus dem Fürstlich Salm-Horstmar'schen Archive.

Borchardus Dei gratia Sancte Magdeburgensis Ecclesie Archiepiscopus. Vniuersis ad quos praesens scriptum peruenire contingerit, Salutem in Domino sempiternam. Ex relatione fidei quorundam nobis innotuit, quod quidam Episcopi ac alii, forsan propter errorem ignorancie, se de iuribus ac pertinentiis cuiusdam cenobii dicti Bruchurst, Monasteriensis dyocesis, ad se tamen minime spectantibus, intromittunt, in nostram et Ecclesie nostre, ad quam dicta iura et pertinentie spectare noscuntur, iniuriam et iacturam. Quare tam presentibus quam futuris per presentis scripti testimonium volumus esse notum, Quod inclite recordationis domini Ottonis Imperatoris Augusti recepimus, uidimus ac tenemus et habemus literas super dicto Cenobio, non cancellatas, non abolitas, sed omni suspicione carentes, in hec uerba.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. Otto diuino nutu Imperator Augustus. Cum nostrum esse sciamus, quorumcunque fidelium nostrorum honestis obsequii petitionibus, sed maxime cum de diuinis rebus ob animarum remedia gerendis, a quibus quam nostra supplicetur serenitas, assensum prebere equum ac condignum esse censemus. Inde cunctorum fidelium nostrorum tam presentium quam et futurorum comperiat industria, Quia vir uenerabilis Adalbertus, sancte Magdeburgensis Ecclesie Archiepiscopus, nostram adiit serenitatem, quoddam ferens preceptum, cuius auctoritate piissimus genitor noster Imperator Augustus Cenobium quoddam Sanctimonialium Burchurst nuncupatum, duarum Christi ancillarum, Berthe atque Hathwige, primo labore Dei seruicio constructum, et ab ipso iam primordio ad eiusdem Archiepiscopi Magdeburgensis ea ratione subsidium mundiburdio ditatum, quo per singulos annos decem solidi illuc inde persoluantur, in sui tutaminis concluderit defensione, rogans quoque iam dictus Archiepiscopus, ut idem

Cod. dipl. hist. Westfal.

preceptum Maiestatis nostre auctoritate firmaretur. Cuius nos petitioni benigne consentientes, eadem scripta renouauimus, et idem Monasterium cum omnibus apertinentiis eius in nostrum etiam conclusimus mundiburdium, cum vtriusque sexus mancipiis, edificiis, terris, cultis et incultis, pratis, pascuis, siluis, aquis aquarumque decursibus, molendinis, mobilibus et immobilibus, viis et inuis, exitibus et reditibus, quesitis et inquirendis, et cum omnibus ad hoc iurè pertinentibus. Inde precipientes iubemus, vt nec eiusdem loci Episcopus, nisi precatu abbatise, idem monasterium, sanctimoniales velandas, cappellas dedicandas, vel etiam Clericos ad gradus promouendos, ingredi presumat, nec Judex publicus uel exactor, seu quislibet iudiciarie potestatis, illarum seruis vel lateris *) aliquam iniuriam vel distractionem inferre, aut equos tollere, freda inde exigere vel mansiones poscere, vel actionis vllius rationem, nisi coram illius Cenobii aduocato, quisquam facere presumat vel potestatem habeat. Insuper etiam arbitrium illis concessimus, abbatissas inter se eligendi, scilicet quam diu ex supradictarum Christi ancillarum genere aliqua ibidem tali digna officio reperiatur, communi sensu eligantur. Post autem huius generis defectum, de ceteris, si qua probabilis ad eandem dignitatem fuerit, licenter abbatissa constituatur, Sed nulla omnino illic fiat electio, nisi sub iam dicti Magdeburgensis Archiepiscopi conuientia. Et vt hec nostre renouationis ac defensionis auctoritas firmior stabiliorque cunctis perhenniter credatur, hanc cartam iussimus conscribi, anulique nostri impressione signatam propria manu subtus firmauimus. Datum III° Kal. Julii, Anno Domini DCCCC^o.LXXIII. et Actum Magd. In Dei nomine Amen.

Cum igitur Cenobium et iura ipsius prefata, vt liquido apparet ex premissis, ad que etiam confirmatio apostolice sedis, sicut in aliis priuilegiis Magd. Ecclesie reparandis accessit, ad nos et Ecclesiam Magd. spectare noscantur, Rogamus et hortamur vniuersos in filio Dei patris, quatenus ob apostolice sedis et Ecclesie Magd. reuerentiam nos sinant perfrui absque perturbatione iuribus antedictis. In quorum etiam possessione hactenus dicta Magd. Ecclesia fuisse dinoscitur pacifica et quieta. Datum Magd. Anno Domini M^o. CCC^o. X^o. VI°. Kal. Aprilis.

LXIV.

E msept. Henseleri.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina providente clementia Romanorum Imperator augustus. Nouerint omnes fideles nostri presentes scilicet et futuri, quod nos in Dei nomine et dilectissimae nostrae coniugis Theuphanu rogatu, talem potestatem donauimus Sigiburgae et aliis sanctis monialibus in Hertzenbroike Deo seruientibus, ut nullus comes aut comitis uicarius earum litos liberos uel seruos supra dictarum sanctimonialium in publico mallo aut in alio communi colloquio diiudicet siue hanno constringat, sed eiusdem monasterii aduocatus et congregationis exinde suo proprio iudicio regat et secundum qualitatem regiminis diiudicet. Concessimus etiam predictis sanctimonialibus ex imperiali maiestate per priuilegii huius munitionem licentiam eligendi inter se abbatissam Dei seruicio aptam ipsisque ad regendum idoneam, et aduocatum quemcunque utilem fecerint. Et ut haec nostra imperialis auctoritatis concessio firma permaneat, iussimus hoc priuilegium conscribi et anuli nostri impressione muniri.

Data VII. Id. Nouembr. anno dominicae incarnationis DCCCCLXXVI. Indictione III. anno uero regni domni Ottonis XV. Imperii VIII. Actum Aruita.

LXV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia imperator augustus. Omnibus christiana fidei religiosis cultoribus ac regiae et imperialis excellentiae magnitudinem fide debita

*) Wohl richtiger latis.

iure honorantibus astantibus et futuris adhibiti scripti per subiectionem pateat, qualiter nos et fidelem nostrum Liudolfum uidelicet Corbeiensis ecclesie abbatem condecuit quoddam concambium de praediis nostris ob locorum oportunitatem inter nos facere. Dedit igitur praefatus Liudolfus venerabilis abbas ex ratione suae abbatiae per manum aduocati sui Liudolfi duas marcas Meginrichesdorf et Mimilevu dictas, in pago Hassegovue et in comitatu Sigefridi comitis sitas cum omnibus rebus illuc rite pertinentibus, in mancipiis utriusque sexus, aedificiis, areis, agris, pratis, campis, pascuis, siluis, cunctisque aliis appendiciis que dici possunt, nobis ob nostram petitionem firmiter in proprium atque ad integrum a suo iure et ecclesiae suae, quod voto placeat nostro inde agendum, redegit. E contra autem in recompensatione huius traditionis abbati praedicto et ecclesie sibi commissae de portione nostrae proprietatis per manum aduocati nostri Liutgeri dedimus quicquid visi sumus habere in uillis Budineveldon, Brungeringhuson, Lellibechi, Rehon, Curbechi, et in Halegehuson dictis in pago Nihtherse et in comitatu Asichonis comitis sitis cum omnibus utensilibus illuc iure aspicientibus, in mancipiis vtriusque sexus, aedificiis, areis, agris, pratis, campis, pascuis, siluis, aquis, cunctisque aliis pertinentiis que dici adhuc aliquomodo aut nominari possunt, atque hoc a nostro iure in ecclesiae superius dictae et abbatis antefati Liudolfi successorumque illius potestatem perpetualiter ibi standum omnino redegimus, et imperiali dominatione ad integrum tradidimus, sed quia praescriptus abbas nostrae votum petitionis sequendo hanc mutuo inter nos factam commutationem comprobavit, id propter suam dilectionem adiecimus, ut ipse suique successores in praefatis deinceps locis quietem habeant, atque ut nullus comes vel iudiciaria persona hanc tranquillitatem violare praesumat hoc nostri imperii praecipito firmiter interdicens. Ut autem huius concambii vtrimque facti traditio per futura dehinc tempora stabilior habeatur, hoc nostrae dominationis praecipitum inde conscriptum sigilli nostri impressione signare iussimus manuque propria ut infra uidetur corroborauimus.

Signum domni Ottonis inuictissimi (L. M.) imperatoris augusti.

Hildiboldus episcopus et cancellarius ad uicem Uuilligisi archicapellani recognoui.

Data XVII. Kal. Oct. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXX. indictione VII. Anno uero regni secundi Ottonis XX. Imperii autem XIII. Actum Vualahuson feliciter amen.

Das durch Beschädigung der Charte verdorbene Monogramm ist dasselbe wie in der Urkunde für Herford von eben diesem Jahre. — Von dem aufgedruckten grossen Siegel ist nur ein Bruchstück übrig.

LXVI.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto Imperator Augustus. Si enim liberalitatis nostrae munere locis Deo dicatis . . . conferimus, et ad mortalem uitam temporaliter transeundam, et ad aeternam promerendam credimus liquido profuturum. Qua propter nouerit omnium fidelium nostrorum presentium scilicet ac futurorum sollertia, qualiter nos pro remedio animae nostrae, interuentu dilectae contectalis nostrae Theophanu, quasdam res a Ludthuvico rege monasterio Heriuordensi in honorem sanctae Dei genitricis perpetuae uirginis Mariae constructo et sanctae Pusinnae, quae ibi integro tenetur corpore, duas scilicet curtes Oueranberh et Liudvinessthorp, in pago Angeresgauue et in comitatu*) sitas, in usum sanctimonialium Deo ibidem famulantium datas, nostrae auctoritatis scriptis renouare nos et confirmare, continentes scilicet XXX. mansos cum mancipiis utriusque sexus, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, areis, aedificiis, quesitis et inquirendis, siluis quoque, piscationibus, et exitibus et reditibus, et omnibus quae in praefatis locis ad regium ius Ludthuuici pertinere uidebantur, Ea scilicet ratione, ut perpetualiter in usum sanctimonialium in praedicto manentium loco sine cuiusquam contradictione teneantur,

*) Hier im Original eine Lücke für den Namen des Grafen.

nemini in beneficium praestandae. Nec non etiam ipsius traditionem in arbitrio electionis itidem renouamus et confirmamus, dantes sanctimonialibus sanctaeque ecclesiae, sub qua ipsae regulariter uiuunt, eligendi inter se abbatissam potestatem, cum quaelibet earum dominatus iura morte mutauerit. Illud etiam a praedicto rege datum roboramus atque sancimus, ut nulla iuriditiana persona in his quae eadem ecclesia continere uideatur, uel exactor, uel publicus iudex causas agere, uel freda exigere, seu ad mansiones uel ad quodlibet ministerium compellere, nisi aduocatus quem eiusdem loci elegerit abbatissa, quia homines sub tutela eiusdem ecclesiae cuiuscumque conditionis agentes ab omni quod nobis debebatur seruitio prorsus absoluiamus, data aduocatum constituendi potestate. Et ut haec nostrae confirmationis ac traditionis auctoritas firma in futurum stabilisque permaneat, hanc cartam nostra iussione conscriptam atque signatam manu propria subtus firmauimus.

Signum domni Ottonis (L. M.) inuictissimi imperatoris augusti.

Hildiboldus cancellarius et episcopus uice Vuilligisi archicapellani notauit.

Data autem Idus Octobris anno dominicae incarnationis DCCCCLXXX. indictione VII. anno uero regni secundi Ottonis XX. imperii autem XIII. actum Brocsalio in Domino feliciter AMEN.

Das aufgedruckte grosse kreisförmige Siegel zeigt das vorwärts sehende Bildniss des Kaisers in halber Figur, gekrönt, in der rechten Hand einen Stab, in der linken den Reichsapfel haltend; mit der Umschrift: † Otto Imp. Aug.

LXVII.

Ex Strunckii mscpt. Not. crit. ad Schatenii Annal.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator Augustus. Si sacerdotum ac seruorum Dei petitionibus quas nobis pro suis necessitatibus insinuauerint aurem accommodamus et eas ad effectum ducimus, non solum imperialem exercemus morem, uerum etiam ad aeternae retributionis praemia promerenda hoc nobis profuturum esse liquido credimus. Quapropter omnium fidelium nostrorum praesentium uidelicet et futurorum cognoscat industria, qualiter fidelis noster Gisalharius Magathburgensis secundus et uenerabilis archiepiscopus, nec non et uenerandus abbas Vuerenbrahtus monasterii Vuerdinensis, adierunt celsitudinem nostram, postulantes ut per omnem abbatiam antedicto abbati a nobis concessam aduocatos illi pro monasterialis utilitatis causa disponere ex nostra permitteretur auctoritate. Quorum rationabili et iustae petitioni assensum praebentes, concessimus proprietates monasterii quod in Vuerdina situm est per aduocatos quos ipse elegerit ex hoc praesenti auctoritatis praecepto statuere et ordinare, et ne quaequam iudiciaria dignitas aut potestas eis iniuste obsistere ullo modo praesumat. Si autem aliquis de aduocatis inutiliter res monasterii tractauerit et aliis aduocatis locum euacuare noluerit, et ad imperialem dignitatem in longum tractando peruenerit, non solum in illius defectu occurrimus, uerum etiam nostrae dignitatis gratiam perdere non dubitet. Et ut haec nostrae auctoritatis largitio cunctis retro temporibus uerius a cunctis fidelibus credatur, manu propria subtus eam firmauimus et annuli nostri impressione signari iussimus.

Signum domni Ottonis serenissimi et magni Imperatoris Augusti.

Hildibaldus episcopus et cancellarius uice Vuilligisi archicapellani notauit.

Data VI. Kal. Maji, anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXIII. anno uero regni domni Ottonis XXV. imperii autem XV. indictione XI. Actum Romae in Dei nomine feliciter Amen.

LXVIII.

C. In nomine sancte et indiue (*sic*) Trinitatis. Otto diuina fauente clementia Imperator augustus. Omnium fidelium nostrorum presentium scilicet atque futurorum || pie deuocioni pateat, quomodo Liudulfus Corbeiensis aeccliesiae uenerabilis abbas per fidelem suum legatum Aeilberhtum nomine nobis conquestus est, quod p̄decessores sui eiusdem ecclesiae uidelicet abbates per negligentiam perdidissent quandam p̄ceptionem quam Hludouicus quondam rex p̄fato monasterio dedit, in qua continebatur, qualiter ipse Hludouicus rex ad monasterium iam dictum in honore sancti Stephani protomartyris*) consecratum tradidit quendam locum Ponteburg nominatum et omnem decimacionem in pago Ammeri in episcopatu Adaldagi Bremensis ecclesiae archiepiscopi sitam, et sua p̄ceptione traditionem ipsam confirmauit, pro rei firmitate petiit nostram celsitudinem, ut nos omnem rem quam p̄fatus rex p̄ceptione sua prelibato monasterio tradidit, de nouo eidem ecclesiae traderemus. Nos uero ob petitionem dilectae contectalis nostrae Theophanu uidelicet consortis imperii nostri, et interuentum fidelium nostrorum Uuilligisi scilicet Mogontine sedis archiepiscopi et Gisilharii Magadeburgensis uenerabilis secundi archiepiscopi, piam petitionem p̄fati abbatis Liudulfi benigne suscipientes, nostrae dominationis et p̄ceptionis auctoritate p̄scriptum locum Ponteburg uocatum omnemque decimacionem in p̄dicto pago Ammeri sitam, sicut p̄fatus rex Hludouicus p̄cepto suo donauit, tradidit ac confirmauit, denuo ac nouiter donamus, tradimus atque confirmamus, et omnibus regia et imperiali potencia, ne aliam controuersiam p̄fato abbati suisque successoribus in p̄dicto loco et decimacione faciant, omnino interdiciamus. Et ut haec nostrae donationis tradicio ac confirmacio per futura temporum curricula a cunctis fidelibus firmiter habeatur, hoc nostrę magnitudinis p̄ceptum inde conscriptum sigilli nostri impressione signare iussimus, manuque nostra ut infra uidetur corroborauimus.

Signum domni Ottonis inuictissimi (L. M.) imperatoris augusti.

Hildibaldus episcopus et cancellarius uice Uuilligisi archicapellani recognoui.

Data XV. Kal. Iulii Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXIII. Indictione XI. Anno uero regni secundi Ottonis XXV. Imperii autem XV. Actum Uerone feliciter amen.

Die Charte, und mit derselben insbesondere das Monogramm, ist sehr beschädigt; letzteres gleicht jedoch den Monogrammen von 980, nur ist es grösser. — Das Siegel ist verloren gegangen.

LXIX.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia rex. Omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam et futurorum piae deuotioni pateat, quomodo uir uenerabilis || Thietmarus Corbeiensis aeccliesiae abbas nostris obtutibus praesentauit praeceptum domni genitoris nostri beatae memoriae Ottonis imperatoris augusti, in quo continebatur, qualiter ipse quondam locum Ponteburg nominatum a rege Hludouico traditum ad praelibatam ecclesiam in honore sancti Stephani protomartyris consecratam, omnemque decimacionem in pago Ammeri dicto et in episcopatu Adaldagi Bremensis ecclesiae archiepiscopi sitam, ab eodem rege illuc condonatum, sua praeceptione a nouo concessit ac confirmauit. Pro rei tamen firmitate petiit celsitudinem nostram, ut nos denuo praefati regis traditionem ac genitoris nostri confirmationem praeceptione nostra confirmaremus. Cuius uero petitionem, pro amore dilectae genitricis nostrae Theophanu uidelicet imperatricis augustae, et interuentione fidelis nostri Uuilligisi Moguntinae sedis uenerabilis archiepiscopi, benigne suscipientes, praescriptum locum Ponteburg uocatum omnemque decimacionem in praedicto pago Ammeri sitam, sicut praefatus rex Hludouicus antea praecepto suo do-

*) Hier ist von einer andern Hand darüber geschrieben und eingeschaltet: Sanctique ViTi.

nauit, tradidit ac confirmauit, et postea superius iam dictus genitor noster bonae commemorationis Otto imperator augustus nouiter per suam praeceptionem donauit ac corroborauit, nos hac nostrae dominationis et praeceptionis moderna auctoritate ad praedictam Corbeensem ecclesiam donamus, tradimus atque confirmamus. Unde et regia omnibus maioribus et minoribus firmiter interdicens potentia, ut praenominato abbati Thietmaro fideli nostro aut suis successoribus nullam in praedicto loco Ponteburg nuncupato et decimatione supra scripta controuersiam faciant, si nostrae pietatis regio com desiderent. Et vt haec nostrae donationis traditio ac confirmatio per futura temporum curricula cunctis fidelibus firmiter habeatur, hoc nostrae magnitudinis praeceptum inde conscriptum sigilli nostri impressione signare iussimus manuque propria ut infra videtur corroborauimus.

Signum domni Ottonis (L. M.) gloriosissimi regis.

Hildibaldus episcopus et cancellarius uice Uuilligisi archiepiscopi recognoui.

Data VI. Kal. Junii. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVII. Indictione VI. Anno autem tertii Ottonis regnantis quarto. Actum Corbeia feliciter. Amen.

Von dem Siegel ist nur ein Bruchstück erhalten.

LXX.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia rex: Omnibus fidelibus nostris praesentibus scilicet atque futuris notum esse uolumus quomodo quaedam nobilis || matrona Berhta nominata in quodam coenobio Burghurst dicto a fundamento coepit aedificare aecclesiam in honore sancti Nicomedis martiris consecratam, et illuc omnia praedia sua sibi iuste inheredata cum consensu et comprobatione coheredum suorum condonauit. Pro rei tamen firmitate praefatam aecclesiam cum omnibus appendiciis suis, ne ab inuidis auelli aliquid inde possit, in ius et tuitionem bonae memoriae aui nostri Ottonis imperatoris uidelicet augusti tradidit, deprecans illius gratiam, ut iam dicta aecclesia et omnia illuc ab ea tradita in mundeburdium sanctae Magadaburgensis aecclesiae per eius praepceptionem et priuilegium donarentur. Ille autem eius uotum benigne suscipiens, eandem aecclesiam cum omnibus illuc traditis uel donandis, Magadaburgensi ecclesiae sui praepcepti auctoritate subiugauit et confirmauit. Ea scilicet ratione ut sub eius patrocinio perpetim consistat, et archiepiscopus parthenopolitanus, quando opus euenerit, abbatissam et aduocatum ibi constituat, atque a praefato monasterio census decem solidorum, sicut eadem matrona statuit ac fieri rogauit, propter subiunctionem ad suam ecclesiam quotannis persoluatur. Sed cum post mortem suprascriptae Berhtae inter filiam eius Bertheidam et fidelem nostrum Gisalharium, praebatam urbis parthenopolitanae secundum archiepiscopum, altercatio quaedam magna oboriretur de praediis quae ipsa ecclesiae a se constructae tradidit, eo usque excreuit eadem contentio, quod finiri non potuit, nisi in nostra praesentia. Nos autem fidelium nostrorum Uuilligisi uidelicet Mogontini archiepiscopi, et Retharii Poderbrunnensis episcopi pium consilium, aliorumque quam plurimum rectas suasiones sequentes, ut lis oborta dissolueretur et Dei seruitium non deficeret in praefato monasterio, nostra regia potestate fecimus inter eos reconciliationem utrimque comprobata, ita ut archiepiscopus iam dictus Gisalharus, ob nostrum uotum et iussum comprobaret, quod eadem Bertheid a manu aduocati eius Uuigmanni pro reconciliatione susciperet omnem hereditatem sui patris Liutberti in sua uestitura semper tenendam. Et e contra ut sanctimoniales praescripti monasterii ad Dei seruitutem praebendam deinceps habeant, per suam manum ipsa, filiis eius Bernharde et Thuringo consentientibus, pro nostro uoto et iussu in ecclesiae ius ad integrum dimitteret ac redderet cunctam proprietatem uitrici eius Berenradi perpetualiter tenendam, excepto uno loco qui dicitur Curni, quem ipsa concedente archiepiscopo et eius aduocato iam dicto Uuigmanno, cum decem mansis et familiis, pro stabilitate reconciliationis semper possidendam accepit. Hac itaque reconciliatione utrimque comprobata et facta, ipsius et filiorum suorum rogatu, atque praedictis fidelibus nostris

Uuilligiso archiepiscopo et Rethario episcopo ceterisque per plurim's intercedentibus, quae in ecclesiae ius pro reconciliatione dereliquit, nos nouiter nostra auctoritate ad eandem ecclesiam donauimus, et ne inde ab aliqua persona inuida, quod a nobis illuc donatum est seu ab aliis traditum siue donatum, umquam diuelli possit, hac nostra preceptione confirmauimus, et insuper nostro regio iussu omnino interdicimus, ut nullus dux uel comes aut regius exactor seu alia quelibet iudiciaria persona magna siue parua in agendis rebus ipsius ecclesie aut prediis illuc traditis aliquam dehinc potestatem exercent, nisi solummodo potestatiuus aduocatus ab archiepiscopo Magadaburgensi super idem monasterium constitutus. Et ut haec nostrae donationis traditio et confirmatio presenti ac futuro tempore firma stabilisque permaneat, hoc preceptum inde conscriptum sigilli nostri impressione signari iussimus manuque propria ut infra uidetur corroborauimus.

Signum domni Ottonis (L. M.) gloriosissimi regis.

Hildibaldus episcopus et cancellarius uice Uuilligisi archiepiscopi recognoui.

Data V. Idus Feb. Anno dominice incarnationis DCCCCLXXXVIII. Indictione II. Anno autem tertii Ottonis regnantis sexto. Actum Aruite feliciter amen.

Das aufgedruckte grosse Siegel zeigt das vorwärts sehende Brustbild des Königs mit Krone, Scepter und Reichsapfel, und der Umschrift: Otto Di Gratia Rex.

LXXI.

Nach dem, gegenwärtig in Privatbesitz befindlichen, Originale.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia rex. Notum sit omnium || fidelium nostrorum praesentium scilicet et futurorum industriae, quomodo sanctimoniales de loco Matellia nominato ad nos uenerunt, nostris obtutibus premonstrantes preceptum predecessoris nostri Arnolphi regis, in quo continebatur, qualiter ipse, rogatu Frideuui, prime eiusdem monasterii abbatisse, que hoc in honore sanctorum martyrum Cornelii et Cypriani cum sua licentia a fundamento construxit, suaque hereditate ditauit, prefatum monasterium cum omni predio ab ipsa et aliis religiosis personis illuc tradito sub sue immunitatis regiam tuitionem suscepit, et sanctimonialibus Deo ibi seruientibus, quando opus et usus exegerit, inter se eligendi abbatissam, sua preceptione concessit, et aduocatum super homines et loca eiusdem monasterii, quem ipse comprobauerint, a regibus vel imperatoribus constituendum simul condonauit, sed quia contentio quedam inter eas et Duodonem Mimierneurdensem episcopum, qui hoc sue potestati usurpauit, de electione abbatisse et aduocati constitutione oborta est, rogauerunt nostram celsitudinem, ut huic discidio nostra auctoritate finem faceremus. Quarum petitionibus, ob interuentum fidelis nostri Evergeri Coloniensis ecclesie venerabilis archiepiscopi, aliorumque, Berenhardi ducis et Egberti comitis, ceterorumque fidelium per plurimum consultu, obtemperantes, secundum electionem et probationem earum, communi consilio fidelium nostrorum, archiepiscoporum et episcoporum, sapientumque laicorum, abbatissam Godesdiu nominatam, eis dedimus, nostraque manu in presentia omnium abbatiam ei procurandam commendauimus, et aduocatum iuxta uotum illarum Vuigmannum nomine super homines et loca superius iam dicti monasterii regendum constituimus, et hac nostra preceptione electionem et omnia ab antecessoribus nostris regibus vel imperatoribus aut ab aliis religiosis illuc tradita confirmamus, precipientes firmiter regia potestate, ut nullus eas dehinc in aliquibus rebus inquietare presumat. Et hoc ut uerius credatur, hoc preceptum inde conscriptum manuque nostra firmatum sigillo nostro signare iussimus.

Signum Domini Ottonis (L. M.) gloriosissimi regis.

Hildibaldus episcopus et cancellarius uice Uuilligisi archiepiscopi recognoui.

Data VIII. Kal. Februarii, Anno dominice incarnationis DCCCXCIII. indictione VI. Anno autem tertii Ottonis regnantis decimo. Actum Trotmannie feliciter amen.

Das Siegel ist zerstört.

LXXII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia rex. Si ecclesias Dei nostra regali potentia sublimare conamur, hoc procul dubio et ad praesentis || nostri regni statum, et ad eterne beatitudinis proemium nobis profuturum fore credimus. Quapropter omnibus fidelibus nostris praesentibus scilicet atque futuris notum esse volumus, quomodo nos cum consilio Hildibaldi Uuormaciensis ecclesie honorandi presulis ac Bernardi ducis aliorumque fidelium nostrorum, uota et petitiones domne Imme Heriuortensis monasterii uenerabilis abbatissae cunctaeque congregationis sanctae Mariae sibi commissae sequentes, nostra regia auctoritate tres ecclesias in pagis Bursibant et Scopingon nominatis, in uillis quoque Reini, Vuadiringus et Stochheim constructas, cum omnibus rebus et decimationibus suis a Hludouico imperatore ob remedium anime suae ad praefatum Heriuurtense monasterium traditas, eidem monasterio more antecessorum nostrorum confirmamus, eo tenore ut iam dicta domna Imma abbatissa omnesque in eodem honore sibi succedentes cum praedictis ecclesiasticis rebus aliisque omnibus a regibus et imperatoribus per praeccepti paginam illuc traditis liberam dehinc potestatem habeant cum suis ministris ecclesiastico ordine disponere atque gubernare, remota omnium hominum contradictione. Insuper sub eadem corroboratione concludimus quicquid a religiosis et Deum timentibus personis ad saepe iam dictum monasterium Heriuurtense in praesenti traditum est uel in futuro tradendum erit. Et ut haec nostrae regiae donationis corroboratio ab hac hora in antea firma et inconuulsa permaneat, hanc nostrae dominationis confirmationem inde conscriptam sigilli nostri impressione signare iussimus manuque propria ut infra uidetur corroborauimus.

Signum domni Ottonis (L. M.) gloriosissimi regis.

Hildibaldus episcopus et cancellarius uice Uuilligisi archiepiscopi recognoui.

Data VI. Id. Jul. Anno dominicae incarnationis DCCCCXCV. Indictione VIII. Anno autem tertii Ottonis regnantis XII. Actum Bodfeldon feliciter.

Das Siegel ist abgefallen.

LXXIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto diuina fauente clementia rex. Si piis petitionibus fidelium nostrorum maxime quas pro ecclesiis sibi commissis auribus nostris infuderint || benignum prebuerimus auditum, hoc procul dubio et ad presentis nostri regni statum, et ad eterne beatitudinis premium nobis profuturum fore credimus. Unde omnium fidelium nostrorum tam presentium quam et futurorum nouerit sollers industria, quia adiens excellentiam nostri culminis Dietmarus abbas uenerabilis noue Corbeiae, rogauit ut eidem monasterio concederemus talem libertatem, qualem ab auo genitoreque nostro nec non et ceteris coimperatoribus uel regibus nos precedentibus accepisse dinoscitur. Cuius petitioni assensum prebentes, interuentu fidelium nostrorum, Uuillisi Mogontiacensis ecclesie uenerabilis archiepiscopi, ac Hildibaldi Vvormaciensis ecclesie episcopi honorabilis, in supradicto monasterio fratribus Deo seruentibus eiusque martiribus Stephano atque Vito, omnes concessionem quas anteriorum regum vel imperatorum temporibus habuerunt, concessimus nostraque auctoritate renouauimus, precipue ut potestatem habeant, cum necessitas uenerit, abbatem elegendi, et ut a nullo episcopo de dominicalibus mansis eiusdem monasterii decime exigantur, neque a comite vel ex qualibet iudicialia potestate coloni eorum et liti ad iusticiam faciendam aliquo banno constringantur, sed coram aduocatis eiusdem monasterii iusticiam facere cogantur, sicut anteriorum regum vel imperatorum temporibus praefato loco concessum fuisse, cunctis fidelibus nostris liquido patet. Et ut haec nostrae renouationis ac confirmationis auctoritas firmiter stabiliorque cunctis

perpetim credatur, hanc cartam inscribi, manuque propria nostra subtus roboratam, anuli nostri impressione iussimus insigniri.

Signum domni Ottonis (L. M.) gloriosissimi regis.

Hildibaldus episcopus et cancellarius uice. Uuilligisi archiepiscopi recognoui.

Data III. Kal. Aug. anno dominicae incarnationis DCCCCXCV. indict. VIII. Anno uero tertii Ottonis regnantis XII. Actum in Gandereshem feliciter amen.

Das Siegel ist verloren gegangen.

LXXIV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Otto seruus apostolorum Romanorum Imperator augustus. Omnium fidelium nostrorum tam presentium || quam et futurorum nouerit uniuersitas, quod nos interuentu ac petitione Geppę uenerabilis abbatissę, Maginuuardo nostro uenerabili capellano dedimus duos mansos regales in uilla Lutterun in pago Ventsgoi dicta, in burguuardio quoque Dalehem atque comitatu Herioldi comitis sitos, Quos scilicet cum omnibus eorum utilitatibus, areis scilicet, aedificiis, terris cultis et incultis, agris, pratis, campis, pascuis, siluis, uenationibus, aquis aquarumue decursibus, molendinis, uiuis, inuis, exitibus siue redbibus, tam quaesitis quam inquirendis, sibi in proprium tradidimus, eo tenore ut idem Maginuuardus, qui nostram ut propriam diligit uitam, de eadem proprietate modis omnibus quicquid uoluerit faciat, et secundum suum uelle disponat. Et ut haec traditio firmior remaneat, hanc paginam manu roboratam propria, ut cernitur inferius, sigillo nostro signari precepimus.

Signum domni Ottonis (L. M.) caesaris augusti.

Mit schmalen ledernen Riemen ist ein Bleisiegel angehängt, welches ohngefähr einen Zoll im Durchmesser hat, und auf der einen Seite einen Kopf mit der Umschrift: Aurea Roma; auf der andern aber die Innschrift: Oddo Imperator Romano. enthält.

LXXV.

In nomine domini nostri Jesu Christi. || Postulamus notum fieri cunctis fidelibus eorumque successoribus in posterum affuturis, quod quidam liber homo Adalbertus nomine quoddam allodium suum uidelicet septuaginta iugera et II. cum domo et curte in Bedelinkthorp, collaudante herede suo Hamizone, nec non Verdicone et Aezone, in proprium tradidit sancto Johanni Baptistę eiusque regulari familię Schildecensis cenobii, eo pacto ut ei cotidie una cotidiana prebenda unius sanctimonialis in loco supradicto deseruiens detur, et in singulis annis, preter dimidiam marcam tunc ad manus solutam, tres solidi ei persoluantur. Hęc traditio exacta est consensu iusti heredis sui, ut dictum est, sub domna GEVA abbatissa supradicti loci, et aduocato Reginaldo, atque ut in omne tempus stabilis permaneat, consolidata est regis banno. Huius traditionis testes sunt fideles. Godescalcus. Reinbertus. Johannes. Berningus et Meinzo presbiteri. et Geroldus diaconus. et Rotherus acolitus. Halinkgerus. Walbertus. Bruno. Liuzico. Rethierus. laici.

Von einem Siegel zeigt sich keine Spur.

LXXVI.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia rex. Si ecclesias Dei nostra regali potentia sublimare conamur, hoc procul || dubio et ad presentis nostri regni statum et aeternae beatitudinis premium nobis profuturum esse credimus. Qua propter omnibus fidelibus nostris presentibus scilicet atque futuris notum esse uolumus, quomodo nos per interuentum dilectę coniugis

Cod. dipl. hist. Westfal.

nostrę et reginę Cunigunde, una cum consilio Uuilligisi Mogontiacensis aeccliesiae archiepiscopi honorandi, ac Berenhardi ducis aliorumque fidelium nostrorum, uota et petitiones domne Godesdhu Herifurdensis monasterii uenerabilis abbatissae cunctęque congregationis sanctae Mariae sibi commissae sequentes, nostra regia auctoritate tres aeccliesias in pagis Bursibant et Scopingon nominatis, in uillis quoque Hreini, Uuadingas et Stochheim constructas, cum omibus rebus et decimationibus suis a Hludouico imperatore ob remedium animae suae ad prefatum Herifurtense monasterium traditis, eidem monasterio more antecessorum nostrorum confirmamus, eo tenore ut iam dicta domna Godesdhu abbatissa omnesque in eodem honore sibi succedentes cum predictis aeccliesiasticis rebus aliisque omnibus a regibus et imperatoribus per precepti paginam illuc traditis liberam dehinc potestatem habeant cum suis ministris aeccliesiastico ordine disponere atque gubernare, remota omnium hominum contradictione. Insuper sub eadem corroboratione concludimus quicquid a religiosis et Deum timentibus personis ad sepe iam dictum monasterium Herifurtense in presenti traditum est uel in futuro tradendum erit. Et ut haec nostrae regiae donationis corroboratio ab hac hora in antea firma et inconuulsa permaneat, hanc nostrae dominationis confirmationem inde conscriptam sigilli nostri inpressione signare iussimus manuque propria ut infra uidetur corroborauimus.

Signum domni Henrici (L. M.) regis inuictissimi.

Egibertus cancellarius uice Uuilligisi archicapellani recoĝ.

Data II. Id. Aug. Anno dominicae incarnationis MII. Indict. XV. Anno uero domni Henrici regis I. Actum Aruitdi.

Das aufgedruckte Siegel ist zwar abgefallen, liegt aber noch lose bei der Urkunde, und es ist nur wenig davon verloren gegangen. Es zeigt den König, sitzend auf einem Stuhle ohne Lehne, aber mit einem Polster bedeckt, das zu den Seiten des Königs zwei dicke, fast kugelförmige Wulste bildet. Das Haupt des Königs ist mit einer flachen Krone bedeckt; seine Hände hoch aufgehoben; in der rechten hält er einen kurzen, in ein Doppelkreuz geendigten Zepter, in der linken eine Kugel mit einem Kreuze (den Reichsapfel). Von der Umschrift ist noch zu lesen: Heinrichus D a Rex. †.

LXXVII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia rex. Notum sit omnibus fidelibus nostris presentibus scilicet et futuris, qualiter uenerabilis abbas nomine Hosat || nostram adiit excellentiam, suppliciter orans ut nostra magna munificencia prospiceremus monasterio cui presidere uideretur, quod est constructum super fluuium Vuisera in loco qui dicitur noua Corbeia in honorem Dei et sancti protomartyris Stephani, ubi et sancti Viti martyris pretiosa pignora seruari noscuntur. Cuius petitioni rationabili propter diuinum amorem et uenerationem beatorum martyrum assensum prebentes, hos apices serenitatis nostrae circa ipsum monasterium fieri iussimus, per quos decernimus atque iubemus, ut nullus iudex publicus uel quilibet ex iudiciaria potestate, nisi solus illius loci prouisor et aduocatus predicti monasterii in ecclesias aut loca uel agros seu reliquas possessiones prefati monasterii, quas moderno tempore iuste et rationabiliter possidere uidetur, in quibuslibet episcopis, pagis uel territoriis, uel quicquid ibidem propter diuinum amorem et illius sancti loci uenerationem collatum fuerit, ad causas audiendas uel freda exigenda aut mansiones uel paratas faciendas aut fideiussores tollendos, aut ulla redditiones uel illicitas occasiones requirendas, aut homines ipsius monasterii tam ingenuos quam et seruos uel latos iniuste distringendos, ullo umquam tempore ingredi audeat, uel ea quę supra memorata sunt penitus exigere aut exactitare presumat, sed liceat ibidem Deo famulantibus, sub nostrae immunitatis tuitione quieto ordine uiuere ac residere, quatinus melius illos delectet omni tempore pro nobis et coniuge nostra atque stabilitate totius regni a Deo nobis collati, domini misericordiam attentius exorare. Insuper etiam decimas uel decimales ecclesias in quibusque episcopis ita teneant atque disponant, sicut sub antecessoribus nostris regibus uidelicet et imperatoribus tenere per precepta uisi sunt atque disponere. Episcopis uero quibus

seruitium et mansionatica debent tempore circuitus sui, secundum scripta sua singulis annis persoluant. Et ut haec auctoritas concessionis atque confirmationis nostrae firmior habeatur, et per futura tempora a cunctis fidelibus sanctae Dei ecclesiae nostrisque presentibus et futuris melius credatur atque diligentius conseruetur, manu propria subter eam firmauimus et sigilli nostri impressione assignari iussimus.

*Signum domni Heinrichi (L. M.) regis inuictissimi.
Egilbertus cancellarius uice Uuilligisi archicapellani recogn.*

Data VIII. Kal. Sept. Anno dominicae incarnationis MIL. Indictione XV. Anno uero domni Heinrichi regis I. Actum Nouiomago.

Von dem aufgedruckten Siegel ist zwar ein grosser Theil des ganzen Umfanges abgebrochen, doch ist die Figur des Königs, auf einem einfachen, mit einem Polster bedeckten Stuhle sitzend, den Kopf mit einer niedrigen Krone bedeckt, die Hände hoch aufgehoben und in der linken den Reichsapfel haltend (die rechte ist grösstentheils mit abgebrochen) noch deutlich zu sehen.

LXXVIII.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia rex. Notum sit omnibus fidelibus nostris presentibus scilicet et futuris, qualiter nos incendio Paderburnensis ecclesie miserabili condolentes, petitionique nostri fidelis Retharii uenerabilis episcopi, qui eidem sedi modo preesse uidetur, ut oportuit annuentes, in subplementum iam dictae ecclesie in ius concedimus et per hoc regale preceptum corroboramus forestum quod incipit de Luthera flumine et tendit per Osnig et Sinidi usque in uiam que ducit ad Horohusen, et de hominibus predicti episcopi tam liberis quam et seruis nulla iudiciaria potestate constringendis, nisi coram aduocato quem ipse episcopus elegerit, nostra omniumque nostrorum successorum et omnium mortalium contradictione remota. Et ut haec confirmatio stabilior cunctis permaneat temporibus, hanc paginam manu propria corroborauimus et sigilli nostri impressione insigniri precepimus.

*Signum domni Heinrichi (L. M.) regis inuictissimi.
Egilbertus cancellarius uice Willigisi archicapellani recognoui.*

Data XVII. Kal. Octobr. anno incarnationis dominicae M^o. II°. Indictione I. anno uero domni H. regnantis I. Actum Bocharton.

LXXIX.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus superna fauente clementia rex. Si locum diuino cultui mancipatum igneque subitaneo cum ornatu et corroborationum paginis concrematum restaurare, || ornare et iterum sublimare uidebimur, scimus et certi sumus, id non solum laude humana predicandum, uerum etiam diuina mercede remunerandum. Cunctis igitur aecclesiae Dei fidelibus nostrisque astantibus et succedentibus compertum fore uolumus, quod de incendio Paterbrunnensis aecclesiae nimium condolentes, precepta antecessorum nostrorum et oblationes fidelium memorate sedi hac preceptali pagina renouamus iterumque confirmamus, de quibus unum est de episcopatus statu, dehinc de tuitione atque mundiburdio eiusdem aecclesiae, et de omni proprietate ad eandem aecclesiam pertinenti, et de eius hominibus tam liberis quam et seruis nulla iudiciaria persona constringendis, nisi coram aduocato, quam ipse episcopus elegerit. Insuper renouamus et confirmamus iam habitae sedi comitatus super pagos Paterga, Aga, Threueresga, Auga, Sorehtfeld, datos pro decimis noue Corbeie ad monasterium pertinentibus, et de proprietate clericorum, si quis sine herede illorum abierit, eidem aecclesiae concessa, et de tribus mansis in Tuisburg et in Trutmannia, et de foresto quod incipit de Dellna flumine et tendit per Ardennam et Si-

nedi usque in uiam quae ducit ad Herisi. Haec igitur omnia quae supra scripta habentur, et quae illa die tenere et possidere uidebatur quando combusta fuit, sepe nominatè sedi Paterbrunnensi in ius proprietarium donamus et firmissima traditione restauramus, Ea scilicet serie, ut dominus Retharius memoratae sedis uenerabilis antistes omnesque sui successores uniuersa quae ad episcopium aliqua legali datione pertinent, securiter obtineant nostra omniumque nostrorum successorum et omnium mortalium contradictione remota. Et ut haec renouatio et confirmatio stabilior cunctis permaneat temporibus, hanc paginam manu propria roboramus et sigilli nostri impressione insigniri precepimus.

Signum domni Heinrici (L. M.) regis inuictissimi.

Egilbertus cancellarius uice Uuilligisi archicapellani recoḡ.

Data III. Non. April. Anno dominicae incarnationis MIII. Indictione I. Anno uero domni Heinrici regis I. Actum Quidlingaburc.

Das grosse, den auf dem Throne sitzenden König darstellende Siegel ist der Urkunde seitwärts aufgedruckt. — Am äussersten Rande der Charte steht mit sehr feiner, aber viel jüngerer Schrift: Hoc non est legendum nisi communicato consilio.

LXXX.

C. In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia rex. Omnium sancte Dei aeclesiae nostrorumque fidelium presencium ac futurorum comperiat || uniuersitas, Qualiter domna Frederruna uenerabilis abbatissa eiusque soror Imma comitissa Gerone comite adiuuante construxerunt quoddam monasterium ad honorem sancte Dei genitricis et perpetue uirginis Marie dedicatum, ad quod omnem hereditatem, hoc est Keminetan, Hegen, Barigi, Tundiriun, Othere, hec sunt in Tilithi, Uarstan in Auga, Rothe in Uuikanauelde, Bardenuic, Hotmannessun, Uuitthorp, Britlingi, Biangibudiburg, Addtnesthorp, Hatherbiki, Bodanhuson, Sutherburg, in Bardanga, Claniki, in Dreuani, Uuigmannesburstal, Bennedesthorp, in Mosidi, Uuidila, Uualdersidi, Kokerbiki, in Heilanga, Holana, Aun, Setila, in Hogtrunga, Hepstidi, Sinigas, cunctaque earum hic prememorata predia gratissima uoluntate tradiderunt, quae uero sita sunt in comitatu Bernhardi ducis, unde nostram regalem aggressae maiestatem, suplices rogauerunt, ut ipsum monasterium in nostri mundiburdio suscipere, talisque libertatis ac legis primatum concederemus, qualem Gandesheim, Quitilinburg, Heriuurti tenere uidentur. Quod nos petitione Theodrici Mimidonensis episcopi fecisse, omnium noscat uniuersitas fidelium. Ad hec statuimus ut in prefaete abbatisse sueque sororis comitisse potestate predictum monasterium et abbacia nostro persistat concessu diebus uite earum, post obitum uero utrarumque earum ad nostrum publicum eadem abbacia ius in perpetuum pertineat. Insuper autem uolumus ut nulla maior sine minor regni nostri persona in eadem abbacia placitum facere aut aliquam sibi molestiam inferre uel publicam functionem exercere, nisi aduocatus abbatisse sanctarumque monialium. Hoc etiam nostra regali auctoritate eidem concedimus abbacie, ut sancte moniales eiusdem monasterii abbatissa defuncta licenciam habeant eligendi aliam ad hoc idoneam. Et ut huius nostre auctoritatis preceptum firmiter omni tempore perseueret, hanc paginam manu propria roborantes, sigillo nostro iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici (L. M.) regis inuictissimi.

Egilbertus cancellarius uice Uuilligisi archicapellani notauit.

Data III. Non. Nouembr. Anno dominice incarnationis M.III. Indiccione II. Anno uero domni Heinrici II. regis III. Actum Magadeburc.

Die Charte ist sehr beschädigt, und vom Siegel nur ein Bruchstück übrig, auf welchem jedoch der Zepter in der rechten Hand des Königs noch sehr deutlich zu erkennen. — Die im Originale verschwundene Angabe des Regierungsjahres ist aus dem Corvey'schen Kopialbuche ergänzt.

LXXXI.

† Johannes episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio Ratario Paterbrunensi uenerabili episcopo suisque successoribus In perpetuum. Sacrosancta apostolica sedes dum matere pietatis et regiminis uniuersalis in ecclesiis Christi optinet officium corroborationis doctrine et auctoritatis impendere incessanter eisdem debet suffragium. Quocirca tue postulationi, karissime fili, in concedendo tibi tueque sedis ecclesie apostolice auctoritatis priuilegio, et libenti animo annuimus et gratissima animi indulgentia concedimus. Ita enim caput gaudere poterit, si membra integra stabilito robore se habere senserit. Igitur ut ab antiquis sancte Paterbrunnensis ecclesie sedes, cui Deo auctore presides, fundata ac rebus diuersi generis dotata est, ut que bonorum uirorum ac fidelium Christi collatione actenus copiis diuitiarum possessionumque accreuisse uisa est, ita eam perpetuo apostolici iuris precepto tibi tuisque successoribus in perpetuum manere decernimus. Sintque a prauorum incursione, dolo et direptione tuta quecumque predicta ecclesia immo sedes episcopalis possedisse actenus uidetur, uel quecumque acquirere fidelium Christi collatione acquirere potuerit, id est uicos, possessiones, curtes, dioceses diocesensiumque territoria sibi pertinentia. Item domos, castella, agros, uineta, flumina, lacus cum omnibus que in eis fiunt instrumentis, seruos etiam et ancillas, itemque colonos, census seu redditus, aut etiam pensiones. Ista omnia et sicut supra dictum est quorumcumque possessionem predicta ecclesia habere uisa est aut uidebitur, auctoritate apostolica eidem confirmamus et corroboramus, et in perpetuum ualere decernimus, ut nulla uolentia aut ingenio ab ea subripiantur aut alienentur. Item decernimus beati PETRI apostoli auctoritate, ut nulla ordinatio ibi episcopalis existat, id est nullus consecratur episcopus in predicta ecclesia, nisi electione filiorum eiusdem ecclesie approbatus. Si quis autem insanus aut presumtor res eiusdem ecclesie deustando aut diripiendo itemque minuendo contra hoc nostre auctoritatis priuilegium uenire temptauerit aut obseruare despexerit, nisi condigna emenda t . . . e resipuerit, excommunicationi subiaceat anathematis uinculo innodatus, maledictione eterna damnatus sit et cum reprobis poenis subiaceat perpetuis.

† BENE VALETE.

Datum et scriptum per manus Petri abbatis et cancellarii sacri palatii in mense Decembrio indictione quarta, Anno Deo propitio domni Johannis XVIII. pape tertio.

Das Siegel ist verloren gegangen.

LXXXII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina ordinante prouidentia rex. Diuinae pietatis clementia || quae Nos ad culmen regiae maiestatis perduxit, ad hoc uoluit regnare, ut ecclesiarum ordini firmando atque corroborando subueniamus. His autem maxime locis, quae ab antecessoribus nostris regibus imperatoribus fundata, sed iam peccatis exigentibus pene uidebantur annullata. Quapropter omnium fidelium nostrorum presentium scilicet ac futurorum industriae notum esse volumus, qualiter Nos diuini amoris instinctu, pro remedio animae Nostrae seu parentum nostrorum, Nec non et tercii Ottonis bonae memoriae imperatoris, dilectaeque coniugis nostrae CVNIGVNDAE reginae interuentu, atque Meginverc sanctae Podrebronnensis ecclesiae uenerabilis episcopi rogatu, sibi sanctaeque suae ecclesiae a Karolo magno imperatore olim fundatae, nostris uero temporibus incendium passae, in honore enim sanctae Dei genitricis semperque uirginis MARIAE et sancti Kiliani martiris LIBORIIque confessoris dedicatae, comitatum quem Hahold comes dum uixit tenuit, situm scilicet in locis Hauerga, Limga, Thiatmalli, Aga, Patherga, Treueresga, Langaneka, Erpesfeld, Silbiki, Matfeld, Nihterga, Sinatfeld, Balleuan prope Spriada, Lambiki, Lesion, Seuuardeshusun, cum omni legalitate in proprium concedimus atque largimur per hanc nostram

regalem paginam, eo videlicet rationis tenore, vt prefatus episcopus Meginvverc suiue successores praescriptae aeccliesiae presidentes dehinc liberam habeant potestatem, de eodem comitatu eiusque utilitatibus quicquid eis placuerit faciendi, ad eorum tamen utilitatem ecclesiae, omni videlicet inquietudine remota. Et ut haec nostrae traditionis seu confirmationis auctoritas stabilis et inconuulsa omni habeatur tempore, hoc preceptum inde cōscriptum manu propria firmare curauimus, et sigillo nostro insigniri iussimus.

Signum domni Heinrici (L. M.) regis inuictissimi.

Guntherius cancellarius ad uicem Erkambaldi archicappellani recognoui.

Datum III. Idus April. Indictione VIII. Anno dominicae incarnationis millesimo XI^{mo} Anno vero domni secundi Heinrici regnantis VIII. Actum Tribura regia villa FELICITER AMEN.

Das seitwärts dicht neben der Monogramm- und Recognitions-Formel aufgedruckte, grosse kreisförmige Siegel, zeigt den König, mit einer niedrigen Krone bedeckt, beide Hände hoch aufgehoben, in der rechten einen in eine Lilie ausgehenden Stab, in der linken eine Kugel haltend, auf einem niedrigen, verzierten Stuhle ohne Lehne, und auf einem Kissen sitzend, das zu beiden Seiten des Königs zwei dicke Wulste bildet; die Umschrift heist: Heinricus Dī, Gratia Rex. †.

LXXXIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia rex. Quoniam diuinae dispositionis prouidentia nos ad summum rei publicae culmen regendum prouexit || et uniuersitati multorum, quamuis merito inferiores, tamen eminentiore quadam nominis prerogatiua preesse disposuit, eius, cuius misericordia sumus sublimati, in omnibus oportet obedire preceptis, vt utilitati subditorum prouidentes, quanto plus pre ceteris sub specie honoris ascendisse cernimur, tanto magis interius humiliati, his qui sub umbra regiminis deseruiunt, debitum retributionis exhibendo familiari compassione condescendamus. Nam si qualitates seruientium nobis piae discrecionis intuitu examinantes unicuique pro qualitate meritorum recompensare studuerimus, debitum persoluendo dominicum preceptum implemus, et excellentiam regiae dignitatis**** 1)

*studere uidimus, 2) quandam cortem nostrae proprietatis Berneshuson dictam, in pago Lissa, in comitatu Vdonis sitam, quam ab Vnevvano Bremonense archiepiscopo donante per aduocatum suum Vdonem absque omni contradictione 3) legitima traditione accepimus, sanctae Paderbrunnensi aeccliesiae in honore sanctae Dei genitricis Mariae sanctorumque Kiliani martiris et Liborii confessoris consecratae, 4) pro remedio animarum diuę memoriae Ottonis imperatoris tercii senioris scilicet nostri omniumque parentum nostro-

1) Da die Charte sehr verdorben und in zwei Stücke zerrissen ist, so ist in der Mitte, durch die ganze Breite derselben, ein Theil verloren gegangen. Auf den ungleich hervorstehenden Rändern sind von zwei Zeilen noch einzelne unzusammenhängende Worte lesbar, aus denen sich schliessen lässt, dass in dem Fehlenden die Personen genaunt waren, auf deren Verwendung die Schenkung geschah.

2) In einer andern, gleichzeitigen, aber ebenfalls nur fragmentarisch erhaltenen Ausfertigung derselben Urkunde, findet sich, anstatt der obigen Einleitung (Quoniam — uidimus), die folgende: Tribunal animae dilatamus, si aeccliesias Christi cum sibi subiectis ampliamus. Qua de re fidelium Dei uniuersitati pateat, quod hac intentione, interuentu dilectissimae conlectalis nostrae Cunigundae reginae, nec non et Heriberti archiepiscopi Coloniensis, Adalbaldi Traiectensis, Theoderici Minnegardeurdensis, Theoderici Metensis, Bernunardi Hildeneshemensis, Thietmari Osnebrugensis, Eriци Hauelbergensis, sanctae Paterbrunnensi aeccliesiae in honorem sanctae Dei genitricis Mariae sanctique Kiliani martiris et sancti Liborii confessoris consecratae, cui etiam Meinuercus venerabilis episcopus presidet,

3) Die drei letzten Worte fehlen in der zweiten Ausfertigung.

4) In der 2. Ausf. fehlen die Worte sanctae — consecr. weil sie schon früher eingeschaltet sind.

rum simul ac dilectissime coniugis nostrae et stabilitate regni,⁵⁾ proprietario iure concedimus cum omnibus appertinentiis, rebus, territoriis, uillis, mancipiis utriusque sexus, siluis, uenationibus, aquis aquarumue decursibus, molendinis, piscationibus, uis et inuis, exitibus et redditibus, pratis et pascuis, et cum omnibus acquisitis uel inquirendis. Ea ratione ut prenominatus episcopus eiusque successores liberam potestatem in eiusdem aecclesiae utilitatem uertendi habeant. Si quis autem in posterum, quod absit, praefatam aecclesiam inquietare contendat de eisdem prediis, perpetuo anathemate condemnetur. Insuper C. libras auri optimi componat, dimidietatem regiae camerae, et reliquam partem⁶⁾ eidem aecclesiae quam inquietare presumpsit. Et ut haec nostrae tradicionis auctoritas stabilis⁷⁾ permaneat, hanc⁸⁾ regalis precepti paginam conscribi ac manu propria confirmantes sigillo nostro iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici secundi regis (L. M.) inuictissimi.

Guntherius cancellarius uice Ercambaldi archicappellani . . .⁹⁾

Von dem aufgedruckten Siegel ist noch ein Bruchstück vorhanden.

LXXXIV.

Aus dem jüngeren Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Quoniam diuinae dispositionis prouidentia nos ad regendum tocius reipublicae monarchiam apostolica benedictione prouexit, ante omnia autem hoc laborare debemus, ut qui coronam terreni imperii concessit, post emensum huius uitae spacium ea etiam coronari permittat, quae non auferatur in aeternum. Quod potissimum fieri decernimus, si loca ecclesiasticis obsequiis deputata nostra auctoritate corroborentur, ut omni exteriori inquietudine remota in tranquillitate permaneant, quatinus eorum precibus adiuuemur, qui ibi die noctuque orationibus in Dei seruiicio uacare debentur, et quod per nos, utputo consciencia trepidi, querere non presumimus, sanctae Dei ecclesiae seruientium pia intercessione impetremus. Quapropter uniuersitati fidelium nostrorum patere uolumus, qualiter Megenuuercus Paterbrunnensis ecclesiae uenerabilis Episcopus, pro ecclesiastica utilitate arduum laborem aggressus, nobiscum limina beatorum apostolorum Petri et Pauli pia intentione quesuit, deuote supplicaturus, ut ecclesia cui ipse pastoralis cura presidet, in primis apostolica, deinde nostra imperiali auctoritate corroboretur, pro eo maxime, quia, quando ecclesia fuit concremata, omnia eiusdem ecclesiae precepta atque priuilegia incendio perierunt. Cuius petitioni, quia rationabilis uidetur, gratuito adsentientes, quicquid eadem ecclesia per iusticiam obtinere debet antecessorum nostrorum uel nostra oblatione, ceterisque fidelibus ibi collatum in rebus, territoriis, uel in comitatibus ac districtu, uel quibuscumque utensilibus, ac quicquid ipse Episcopus predictus Megenuuercus de sua hereditate ibi contulit, uel aliunde per commutationem aut precariam legaliter adquisiuit, denuo stabili dono concedimus et imperiali auctoritate confirmamus. Si quis autem nostrae confirmationis edictum ulterius aliqua presumptione infringere temptauerit, Centum librarum auri ad nostrum pondus compositione multetur, ac dimidium camerae nostrae persoluat, reliquum uero eidem ecclesiae, quam temerarie inquietare presumpsit. Et ut haec confirmatio per successiones temporum stabilis et in-

⁵⁾ Anstatt der Stelle omniumque — regni, hat die 2. Ausf.: et incolomitate uitae nostrae utriusque presentis uidelicet et futurae, coniugisque nostrae dilectissimae, nec minus pro stabilitate regni,

⁶⁾ Anstatt dimid. — partem, heisst es: L. reg. cam. et L.

⁷⁾ Die 2. Ausf. schiebt ein: et inconuulsa

⁸⁾ Von hier an ist in der zweiten Ausf. der übrige Theil des Textes, nebst Monogramm, Datum und Siegel verloren gegangen.

⁹⁾ Das übrige, nebst der ganzen Datums-Formel, ist weggerissen. — Eine dritte, über dieselbe Schenkung von Heinrich als Kaiser ausgefertigte Urkunde, die am meisten mit der zweiten Ausfertigung übereinstimmt, wird weiter unten vorkommen.

conuulsa permaneat, hanc imperialis precepti paginam inde conscribi ac manu propria confirmantes Sigillo nostro iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici serenissimi et inuictissimi Imperatoris. (L. M.)

Gunterius Cancellarius uice Erchanbaldi Archicapellani recognoui.

Data Indictione XI. anno dominicae Incarnationis M. XIII. anno uero domni Heinrici secundi regnantis XII. Imperii uero I. Actum Papiæ feliciter Amen.

LXXXV. *)

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Necesse est utcum res bona agitur, prius eius . . . || . . .**) in corde uincatur. Ne si a radice miserę intentionis prodeat, amarus nequiciae fructus producat. Ea propter non surdi auditores euangelicae Marthae, cuius more Meinuercus episcopus nobis frequenti ministerio satagit deseruire, ob interuentum Cunigundae imperatricis augustae contectalis uidelicet nostrae, nec non Euerhardi sanctae Babenbergensis sedis episcopi, sed et Egilberti Frisingensis ecclesię pontificis, sacrosanctae Patherbrunnensi ecclesiae in honore S. Mariae mundi dominae sanctique Kyliani martyris atque Lyborii confessoris Domini consecratae, curtem Honstede dictam cum omnibus pertinentiis, terris uidelicet cultis et incultis, mancipiis utriusque sexus, molendinis, piscationibus, aquis aquarumue decursibus, quibus scilicet archiepiscopus Onvvan eam possedit nobisque legaliter tradidit, in pago Rittiga, in comitatu Bernhardi comitis, perpetuo iure possidendam tradidimus. Et ut haec nostrae imperialis traditionis auctoritas firma et inconuulsa permaneat, sigilli nostri impressione hanc paginam manu propria corroborando supter bullari iussimus.

Signum domni Heinrici (L. M.) imperatoris inuictissimi.

Gunterius cancellarius uice Erchanbaldi archicapellani notauit.

Data XVIII. Kal. Febr. Anno dominicae incarnationis Mill. XV. Indictione XIII. Anno autem domni Heinrici secundi regnantis XIII. Imperii uero primo. Actum Mulinhusen feliciter AMEN.

Das Siegel war mit einer rothen Schnur, von welcher noch ein Ueberrest vorhanden ist, angehängt, also wahrscheinlich ein Metallsiegel.

LXXXVI.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

Anno dominicę incarnationis Millesimo XV°. Mainuercu uenerabili episcopo Paterbrunnense cenobium digne Deo laudabiliterque mundo regente et custodiente, quidam miles Mainheri nominatus, diuina ut credimus ammonicione compunctus, qualiter se aeternae hereditati adsociaret atque inextinguibiles flammæ euaderet, quicquid ullius habuit proprietatis in Burgnun et in Balhornun et in Scharhem ad monasterium a prefato episcopo nouiter constructum et ad ministerium fratrum et utilitatem ibidem famulantium, omnibus altercationibus amissis, Amulungo eiusdem monasterii aduocato accipiente, in proprium tradidit et amisit, Ea uidelicet ratione addicta, ut post huius suae uitae cursum unusquisque fratrum prenominatorum

*) Das Original dieser Urkunde ist sehr beschädigt, der Text musste daher grossentheils aus dem Kopialbuche ergänzt werden. Dieses gibt der Urkunde die Jahrzahl 1012; auch im Originale scheint die Zahl ursprünglich XII. gewesen, und erst später in XV. verändert zu sein. Der in der Urkunde gebrauchte Imperator-Titel, und die angegebenen Regierungs- und Kaiserthums-Jahre zeigen indessen unwidersprechlich, dass die Urkunde nur in das Jahr 1015 gehören kann.

**) Im Kopialbuche steht an dieser Stelle: elatio; im Originale ist indessen der Raum des Ausgefallenen so gross, dass man mehr als ein Wort vermuthen muss.

per anniuersarios eiusdem dies unum panem et unam carnem et eminam mediam pro commemoratione ipsius animae accipiat. His uidelicet firmiter peractis, predictus Mainuercus episcopus superna compunctione ammonitus, qualiter omnibus quibus hoc foret compertum, ad diuini cultus aucentrationem cor promptius adtraheret suaeque uoluntati animum uniuscuiusque deuotioem subnecteret, unam curtem Sulichem nominatam cum omnibus utilitatibus ad eandem curtem pertinentibus, et triginta aratorum decimas eidem Mainhario, cum suo aduocato Amulungo, non in precariam sed in beneficium ad suae uitae tempus prestitit, et si aliquis sui successorum prescripti beneficii aliquid infringendo minuerit, sua accipiendi licentiam habere sibi promisit. Huius tradicionis testes introducamus. Dodica comes. Brun. Amulung. Ecebeht. Vuikin. Tamma. Rediald. Engilmar. Thiadric. Othelric. Alfric. Iba. Brunhard. Buna. Isgar. Thiatmar. Sicca. Liucika. Acilin. Eza.

LXXXVII.

Überreste der Urkunden über die, durch den Bischof Meinwerk, für die Kirche zu Paderborn, von verschiedenen Personen erworbenen Besitzungen.

I. Quidam nobilis qui uocabatur iunior Meinheri, humanę fragilitatis memor, quoddam predium nomine Hengilderi ad dominium sanctę Dei genitricis Marię et sancti Kiliani martyris sanctique Liborii confessoris, cum consensu uxoris suę Hunime et filię eius Ode, iustissime heredis suę, pro remedio anime suę in proprium tradidit. Vnde episcopus Meinuercus presul Patherbrunnensis, Dei misericordia motus, XX. aratra et C. maldra annoę, quamdiu ipse Mainherius uiueret, omni anno concessit. Vxori uero suę in presentia Ekkihardi et Liudulfi comitum, ut hoc laudaret, IIII. libras denariorum misit.

II. Diuina gratia ammonente, Volmarus cum assentatu suorum fratrum nomine Nithig et Warinherd, duo predia Holthem et Aslan, in sancto die Lamberti martyris, in quodam loco qui uocatur Ringhelmi, ad sedem Patherbrunnensis ecclesię in honore Kiliani martyris et Liborii confessoris, cum omni utilitate eiusdem predii, Eilberto id accipiente, omni contradictione procul remota, in proprium tradidit. Huius tradicionis fuerunt testes. Liudulf comes, et Erpo comes, et ipse episcopus Machinuardus, et Benna comes, et Ekkico comes, et Eilbracht et Tiada milites Liudulfi comitis.

III. Quidam noster fidelis frater nomine Nithing, memor humanę fragilitatis, quędam loca Holthem et Buronan, cum omnibus appendiciis, mancipiis utriusque sexus, in uillis, in agris cultis et incultis, in pratis, in siluis, in piscationibus, pro remedio anime suę suorumque parentum, per aduocatum suum nomine Uuerinhardum, ad dominium sanctę Marię matris domini nostri Jesu Christi et sancti Kiliani martyris Liborii confessoris in proprium tradidit. Quo facto Paterbrunnensis ecclesię uenerabilis presul nomine Meinuercus bannum super Horohusun et quendam locum Uuaueri nominatum atque Bokinaurdi usque in exitum suę uitę eidem concessit, ea uidelicet ratione, si predictus dominus Nithing uitam imperatoris Heinrichi superuieret, ut anniuersarium eius sicut unius episcopi Paterbrunnensis de sola curte Bokinaurdi faceret, et CCC. elemosinas pro anima eius daret, et in eadem die exitus eius et anniuersarii unum pauperem cum I. camisia et I. bracca et I. cotte et I. tunica, duabus hosan et untiunculis et caltiamentis et cirotecis et pilleo et cingulo uestiret, et in natali sancti Kiliani martyris plenum conuiuium ecclesiasticis fratribus, sicut in natali sancti Liborii confessoris, de prenomina curte Bokinaurdi similiter persolueret. Post uitam domni Nithinches, si quis confratrum eandem curtem Bokinaurdi tenuerit, anniuersarium imperatoris et conuiuium in natali sancti Kiliani, sicut prenomatus dominus pleniter faciat.

Hoc cirograum ideo scriptum est, si ipse episcopus Meinuercus aut aliquis eius successorum domno Nithinche aliquid de his subtrahere uoluerit, ut ei intra episcopatum I. uorouere cum XX. litis, et XII. aratris concedatur. Super hec omnia Uuerinhardo heredi suo I. crusinam marthrinam et III. uncias auri pro mercede dedit. II. Non. Novembr. actum in Paterbrunnen.

Cod. dipl. hist. Westfal.

IV. Quidam presbyter nomine Wlfdagus quicquid proprietatis habuit in Baddunhusun, domno Mainuercio episcopo ad dominium sanctę Dei genitricis Marię sanctique Kiliani atque sancti Liborii per suum tutorem cum uoluntate sui heredis iustissimi, Paterbrunnensis cenobii aduocato Ymido id accipiente, in proprium tradidit, Ea uidelicet ratione, ut a domno Mainuercio quedam ecclesia in oppido Pumissun sita cum omnibus ad eam pertinentibus, et pars ecclesię in uilla Baldereshusun sitę, quę ad episcopum Paterbrunnensem pertinet, supradicto presbytero usque in finem uitę suę in beneficium concederetur, et post eiusdem presbyteri obitum suę matri ex parte episcopi in Pumissun omnibus diebus uitę suę detur annona. At si istud beneficium ab eodem episcopo aut eius successore uel minuitur uel abstrahitur omnino, predictus presbyter suum predium liberam habeat potestatem accipiendi.

V. Quedam sanctę moniales Imize et Imuke, etiam sorores, per suum aduocatum, totum quod habebant predium in Karalasthorp cum omnibus appendiciis ad dominium sanctę Dei genitricis Marię perpetuę uirginis et sancti Kiliani martyris sanctique Liborii confessoris in proprium tradiderunt. Hac uidelicet traditione firmiter peracta, uenerabilissimus Paterbrunnensis ecclesię presul Meinuercus pia misericordia motus, eis duo talenta pro illo predio dedit, et insuper decem maldra, et I. baconem ¹⁾ cum intestinis, uel I. saginatum porcum, et XXXVI. modios brasii quotannis se daturum eis promisit, Ea ratione, si ipse uel aliquis eius successor illud infringere studuerit, quod ipsę prenominatę sorores libere sua reciperent predia.

De testibus. Amulunc comes. Ekibracht. Thietmer. Thiedric. Imuca. Liudbran. Eppa. Rōtbald. Hosadus prepositus. Hecil capellanus.

VI. Quidam miles nomine Brun, huius uitę fragilitatis memor, pro grauedine suorum peccaminum, et pro animę remedio sui fratris Thiadmari, ad dominium sanctę Marię et sancti Kiliani martyris et sancti Liborii, quicquid habuit proprietatis in Betanun et in Uualdenstidi, in mancipiis utriusque sexus, in arcis, in agris, in pratis, in aquis, in siluis, cum consensu suę heredis Idę, in proprium tradidit, Eo uidelicet pacto, ut quamdiu uiueret hoc beneficium quod ei Mainuercus Paterbrunnensis ecclesię episcopus concessit, hoc est Boffessun et Hemmedesun cum omnibus appendiciis in integrum ad suos usus possideret, et si uel iste uenerabilis episcopus M. uel alius eius successor inde quid eriperet, tum potestatem suam haberet iterum recipere. Huius tradicionis hos introducimus testes. Dodican comitem. Ymmiden comitem. Volcbald comitem. Gerbard. Amulung. Triadic. Sicca. Benna. Benneka. Mainuerc. Egia. Bosa. Ysica. Azilin. Thiadric. Adalbert. Adolf. Bernhard.

VII. nomine Alfric dedit episcopo Meinuercio XX. agros et I. aream in Aldunthorpe. Ob hoc dabantur sibi et uxori eius I. caballus, et XII. solidi denariorum, et II. panni lanei, et II. bacones ²⁾, et VI. maldra frumenti.

Ob quoddam predium quod Hidda dedit in Burchhusun, dabantur sibi II. caballi et II. boues, et I. crusina grisea, et III. bacones, et II. panni lanei, et VIII. solidi denariorum et III. solidi frumenti.

Wicil de quodam loco qui uocatur Uuittisungan dedit episcopo Meinuercio predium quod iacet in Othihem, heredibus eius annuentibus. Ob hoc accepit I. marthrinum roc ³⁾ pro L. solidis, et insuper III. talenta denariorum et X. solidos.

Heriman de Holthusun accepit in Paterbrunnen XXX. solidos, cuidam uiro qui uocatur Tada pro una domo ad dandum.

Quidam uir nomine Amulung accepit de episcopo Meinuercio X. solidos et I. mulierem ad deferendum cuidam sanctimoniali in Messcethi pro duobus pueris.

¹⁾ Die vita Meinw. setzt dafür unam pernam.

²⁾ Auch hier hat die vita Meinw. duas pernas, so wie in ferneren ähnlichen Fällen.

³⁾ Die Vita Meinw. setzt dafür tunicam.

VIII. Quidam miles Bruno uocatus, diuina inspiratione instinctus, cum consensu Wendilburge coniugis sue, quicquid habuit in marca que uocatur Ananroth, in siluis, in aquis, in mancipiis utriusque sexus, ad dominium sancte Dei genitricis Marie et sancti Kiliani martyris et sancti Liborii confessoris in proprium tradidit. Cunctorum notitie fidelium innotescimus, quam benigne qui tunc preerat Patherbrunensi sedi Meinuercus episcopus susceperat, IIII. aratra quamdiu uiueret in beneficium ei concessit. Huius traditionis testes introducimus. Hosadam prepositum. Raetluf. Benno. Vito. Sicco. Hizil.

IX. Isti omnes uiderunt, quando domnus episcopus M. I. libram denariorum misit Beuoni per suum nuncium Thrudbertum. Benna comes. Amulung comes. Erp. Heriman. Alfrid. Godica. Meinuerc. Cathol. Volcherd. Ecilin. Widula. Helmier. Rödherd. Vffa.

X. Diuina fauente clementia quidam nobilis nomine Ecilin cum suo filio Meinhardo iustissimo herede, quicquid habuit hereditatis in Harum cum VIII. mancipiis et omnibus illuc pertinentibus ad altare sancte Dei genitricis Marie et sancti Kiliani martyris Liboriique confessoris in proprium tradidit. Episcopus uero Meinuercus illius traditionis memor, prenarrato Ecilino quotannis XL. maldra frumenti, IIII. bacones sine minutiis, V. oves de episcopali substantia dari constituit. Vnusquisque meorum successorum quotannis hec persoluat, aut predium sibi restituat. Filio autem Ecilini in mercedem I. caballus, et I. lineus pannus, et X. maldra frumenti, et II. bacones dabantur.

XI. Notum sit omnibus fidelibus presentibus scilicet ac futuris, qualiter quidam nobilis Richardus nomine, pro remedio anime sue parentumque suorum, quicquid hereditatis uel proprietatis habuit in uillis ac mercan Gledabiki, Hiridechessun, Hemmanhusun, Heristi, Perranhusun, Bullanhusun, aut in omni orientali exercitu, cum consensu ac petitione sui iustissimi heredis Wiris, cum omnibus appendiciis illuc pertinentibus, edificiis, areis, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, siluis, uenationibus, aquis aquarumue decursibus, molendinis, piscationibus, mancipiis utriusque sexus, et cum omni utilitate que inde fieri potest, ad dominium sancte Dei genitricis Marie, Kiliani martyris Liboriique confessoris, omni contradictione remota, in proprium tradidit, delegauit atque concessit. Vnde episcopus Meinuercus, qui tunc Paterbrunnensi ecclesie presidebat, hoc pie perpendens, unam curtim que uocatur Betanun cum XVI. familiis et XX. aratra decimacionum predicto Richardo usque ad terminum uite sue concessit.

Hee autem eo tenore facta sunt, si ipse episcopus aut aliquis eius successorum hoc pactum infringere uoluerit, tunc habeat Richardus potestatem reducere sua. Huius traditionis testes sunt. Bernhardus dux. Cönradius comes. Amulunc comes. Thiedric comes. Vffa. Thiedric. Eppa. Hemma. Thiedric. Thietmer. Ercunbrecht. Thiedric. Liudbran. Benni. Rödbal. Alamer. Wicilin. Cristin. Vda. Berda. Gazuuin. Liudric. Ernast. Reinza. Alauuich. Aethelherd. Wickier. Poppa. Tiamma. Thiaduard. Azzaca. Eiza. Gela. Wlfherd. Hilliuuard. Liuza.

XII. Vestra fidelitas nouerit, quendam de numero fidelium nomine Ricmarum, cum consensu iustissimi heredis atque fratris sui Hrohtuuard uocitati, quicquid hereditatis habuit in Uolkiereshusun cum omnibus illuc pertinentibus, in uillis, in siluis, in agris cultis et incultis, in pascuis et in aquis et in mancipiis utriusque sexus, ad dominium sancte Marie genitricis Dei et perpetue uirginis et sancti Kiliani martyris sanctique Liborii confessoris pro remedio anime sue in proprium tradidisse, ut in aliquo sua peccata deleteret. Quod uidelicet Paterbrunnensis ecclesie uenerabilis presul nomine Meinuercus pie perpendens, eidem quendam locum cum quattuor mansis Niganbrunnun uocatum, et decimacionem super quendam uillam nomine Doddanhusun, excepta curte, quamdiu uiueret, tribuit, et unum caballum, et I. unciam auri, et I. scutum et I. lanceam illi et fratri suo super hec dedit. Hoc cyrographum idcirco scriptum est, si aliquis successor prefati episcopi hec infringere studuerit, ut ille habeat licentiam reducere sua.

XIII. C. In Christi nomine notum sit omnibus fidelibus, qualiter ego Bernuuardus *) pro remedio anime mee animarumque predecessorum successorumque meorum, coessentibus et consentientibus cohere-

*) Die vita Meinw. schreibt den Namen Bennaka.

dibus meis, fratre meo scilicet Goddescalco ⁵⁾ et filio meo Goddescalco, tradidi ecclesiam sanctam Mariam genitricis Dei, sanctorumque Kiliani martyris et S. Liborii confessoris, quoddam predium in uilla Wiriesi cum omnibus appendiciis eius, situm in pago Auga et in comitatu Bennonis comitis. Vnde episcopus Meinuercus eiusdem sedis honorandus antistes eius rei gratia dedit mihi in uita XI. aratra in Baddanhusun, et in Ahusun VIII. aratra ⁶⁾, et II. talenta denariorum, et III. ceruisias, et III. bacones, et XX. maldra annonae. Actum in Uuardbergi, presente predicto episcopo, et testibus hiis. Erp. Hunald. Godefrith. Raedulf. Bacca. Dodapa. Volcmer. Daia. Poppica. Thiaduard. Brun. Poppa. Eica. Eppa. Gela. Hoica. Worad. Wlferi. . . rza. Azzaca. Euuriza. Ika pbr. Otic pbr. Poppa pbr. Eclef. pbr. Ika pbr. Tiaza diaconus.

XIV. Notum fore uolumus, qualiter quidam uir nomine Randuard, cum laudatione fratrum suorum Volckieres et Ekkionis, quoddam predium in Bikihusun in proprium tradidit ad Paterbr. Episcopus uero Meinuercus ob hoc illis donauit I. equum et II. boues et III. solidos denariorum. Huius causae testes sunt. Amulunc comes. Gerbracht comes. Ekkica comes. Herdrad. Reinfriht.

XV. Notum sit omnibus, quendam ex numero fidelium, Ethilierum nominatum, cum sua uxoris uoluntate Wicsuithae, quicquid proprietatis in Diesna habuerat, cum omnibus appendiciis illuc pertinentibus, in edificiis, areis, agris cultis et incultis, pascuis et in siluis, ad dominium sanctae Dei genitricis et perpetuae uirginis Mariae et sancti Kiliani martyris sanctique Liborii confessoris, omni contradictione remota, in proprium tradidisse. Vnde Paterbrunnensis ecclesiae uenerabilis episcopus Meginuercus, misericordia motus, eisdem I. pallium pro VII. libris, et VI. unicas auri et XVII. libras argenti et III. solidos denariorum pro mercede restituit. Huius traditionis testes sunt. Amulunc comes. Brun. Thidier. Hiliuard. Thanbern. Vnuca. Alfric. Ekuuard. Actum Ekuuardinchusun.

XVI. Notum sit omnibus fidelibus, qualiter duo fratres Liudric et Becilinus cum Wicilino, quicquid proprietatis habuerunt in Halogokircan, per uoluntatem domine Helmburga instissimae heredis, ad dominium sanctae Dei genitricis Mariae et S. Kiliani martyris Liboriique confessoris in proprium tradiderunt. Episcopus uero Meinuercus pro mercede illis restituit III. libras denariorum.

XVII. Notum sit omnibus fidelibus presentibus scilicet atque futuris, qualiter quidam bonus christianus Ferthumunt uocatus, cum uoluntate filii sui Alfdechis iustissimi heredis, ad dominium S. Dei genitricis Mariae et S. Kiliani martyris et S. Liborii confessoris, XXIII. agros et I. aream in marca Calriki in proprium tradidit. Episcopus Meinuercus, qui tunc Paterbrunnensi sedi preerat, ad uitam illorum duorum I. mansum in Ouoran Duergian, ea uidelicet ratione, quatinus in natali S. Liborii III. denarios persoluerent, illis concessit. Huius rei testes sunt. Amulunc comes. Thiedric. Sicca. Bennaca. Godica. Volcherd. Sicca. Poppo. Ekkica. Liudbran. Rōtbald.

XVIII. Notum sit omnibus, quendam fidelem Aethelherd nominatum, cum sui iustissimi heredis Liucican assentatu et uoluntate, I. houam in marca Listungun cum omnibus appendiciis illuc pertinentibus, in edificiis, areis, agris cultis et incultis, pascuis et in siluis, ad dominium sanctae Dei genitricis Mariae et S. Kiliani martyris Liboriique confessoris in proprium tradidisse. Vnde Paterbrunnensis ecclesiae episcopus Meginuercus, misericordia motus, eidem VI. maerc pro III. libris pro mercede restituit. Huius traditionis testes sunt. Amulunc comes. Erp. Hosadus prepositus. Mercrad. Waldbern. Vnumer. Wenna. Thiaduard. Hizza.

⁵⁾ Die vita Meinw. schreibt diesen Namen Godica.

⁶⁾ Die vita Meinw. schaltet hier noch ein: in Heleckieressun X. aratra, in Baduellun V. et dimid. in Bodekerithorpe VIII. in Cuadian X. in Geradessun VII. Es scheint also dem Vf. eine andere als die jetzt noch vorhandene Urkunde vorgelegen zu haben.

XIX. Quidam uir nomine Wlferi, XV. agros in loco qui dicitur Wlfereshusun cum uxore suimet possedit. Qui uidelicet uir, paupertatis nimietate constrictus, illos predictos agros, ad honorem sanctę Marię sanctique Kiliani martyris et sancti Liborii confessoris, cum consilio et uoluntate iustę heredis suimet uxoris, absque ulla contradictione in proprium tradidit. Tunc episcopus Meinuercus, per amorem Christi, pro illis XV. agris p̄nominato uiro I. libram denariorum persoluit.

Huius rei testes sunt. Reinoldus. Tiazō. Becilin. Tadico. Wicil. Disizo. Wino. Luicico. Erp. Osdag.

XX. In istius mundi procellis, Quidam senior nomine Thiatmarus non minimum superbiens, sese cum omnibus humanis quibus potuit ornare non tardauit honoribus. Quodam uidelicet tunc tempore ille p̄dictus iter suimet ad quoddam monasterium Heriuorde nuncupatum dirigens, ibi magnam fecit iniquitatem, sanctorumque ibi requiescentium, suęque sororis abbatissę nomine Godesthi nec non et congregationis sanctę Marię thesaurum confregit, et inde plus iusto furauit pecunię. Tunc non post longum tempus secundum canonicam constitutionem in synodum ille prefatus uocatus, qualiter apud Deum et apud omnes sanctos suos sese agnosceret, et ut iusta faceret et iniusta derelinqueret ammonitus est. Ista uidelicet ammonitione nimis corde Dei gratia commotus, omnia quę eidem essent constituenda libentissime sese p̄dixit adimplere. Nam illi tunc constitutum est episcopo dare XXX. talenta denariorum illud capitale crimen ad emendandum profecto. Illi siquidem tantum pecunię non habente, omne predium quod habuit in Bruninthorpe cum omnibus appendiciis illuc pertinentibus, in mancipiis, in siluis, in aquis, in agris cultis et incultis, cum consensu et uoluntate iustissimi heredis sui Bernardi ducis atque fratris sui, ad dominium sanctę Dei genitricis Marię, sanctique Liborii confessoris et sancti Kiliani martyris, pro reconciliatione illius pecunię in proprium tradidit.

Si hanc traditionem quisquam studeat infringere, ante conspectum ęterni iudicis in die iudicii reddat rationem.

Illius traditionis testium nomina introducimus. Eius miles. Vda. Heriman comes. Heinric. Rothulf. Engilmer. Vuicman. Nithard. Bernhard comes. Rocilin. Liudier comes. Alfric. Vuega.

XXI. Episcopus Meinuercus dedit in reconciliationem cuidam uiro nomine Reinhardo et suę contentali Ricmode, de quodam predio in Sidiginch. III. libras denariorum et I. familiam in Suinuellun.

Hoc uidebat Gerbrach comes. Ekbracht. Erp. Mercrad. Ecilin. Bennaca. Alfric. Tiamma. Thiaduard. Hosadus prepositus.

(Auf der Rückseite:) Adhuc autem debet episcopus XXIII. sol.

XXII. Notum sit omnibus fidelibus, quandam domnam ex numero fidelium, Geppe nominatam, de Halthorpe, quicquid hereditatis in Forsti habuit cum omnibus appenditiis illuc pertinentibus, in ędifiis, areis, agris cultis et incultis, pascuis et in siluis, ad dominium sanctę Dei genitricis et perpetuę uirginis Marię et sancti Kiliani martyris sanctique Liborii confessoris, cum consensu suorum heredum, omni contradictione remota, in proprium tradidisse. Vnde Patherbr. ęcclesię uenerabilis episcopus Meginuercus misericordia motus eidem domnę XXV. libras denariorum pro mercede dedit.

Huius traditionis testes sunt. Amulung comes. Erp comes. Godica. Azaca. Volcherd. Liuda.

XXIII. Quedam mulier nomine Mirihild, per suum aduocatum atque heredem Auican, quicquid heredis in Heringi possedit, Mainuercu uenerabili episcopo et suo aduocato in proprium tradidit, pro XII. siclis nummorum et una libra, quod est talentum. Huius tradicionis testes sunt Dodica comes. Ymmid. Brun comes. Benneca. Reinhald. Acca.

XXIV. Isti fuerunt presentes, quando tradidit ad Paterbrun. Oda, quicquid habuit in Siuardessun. Cunrad comes. Amulunge comes. Erp comes. Thiedric comes. Franca. Wikin. Vffa. Herami. Ekbrecht. Thiedric. Thiatuard. Haica. Waldric.

Episcopus Meinuercus dedit illi XX. solidos denariorum.

XXV. In natali sanctorum martirum Abdonis et Sennetis dedit episcopus Meinuercus, Bosan et Cristine et Ebbican sororibus, ob illud predium quod uocatur Thesli. Sidessun. Vffanhusun. Essiberch. Ananroth. Walieressun. Suthem. Erpessun. I. marthrinum pelliz pro VI. tal. et I. zebelinum roc⁷⁾ pro VI. tal. et insuper inter aurum et argentum et inter caballos XVIII. talenta.

Istud prescriptum predium Dux Bernhardus, annuentibus et postulantibus duabus prenomatis sororibus, ad altare Sanctę Marię et sancti Kiliani martiris Liboriique confessoris, omni contradictione procul remota, in proprium tradidit. Illius traditionis sunt testes. Amulung comes. Bernhardus comes. Ekkica comes. Prepositus Nithing. Decanus Haica. Werinza presbiter. Tamma. Heriman. Item Heriman. Item Heriman. Tiamma comes et eius miles Godica. Bennaca. Prepositus Ramuuard. Wacilin. Meinuerc. Brun. Erp. Cona. Hunald. Godefrid. Osuuald. Geba. Meinza. Volcherd. Tiamma. Vda comes. Benna comes. Heriman comes. Reinuuard. Wega. Frederic. Berding. Gerbracht.

Quedam domna nominata Oda,⁸⁾ cum assentatu suę matris Bechthildae et suimet filii Gerhardi et Thietbaldi, I. familiam et LX. agros ad altare sanctę Dei genitricis Marię et sancti Kiliani martiris Liboriique confessoris in Asopo proprię tradidit. Episcopus autem Meinuercus, non immemor illius traditionis, II. plena talenta et dimidium tal. dedit illi, et ad finem suę uitę et filiorum eius Gerhardi et Thietbaldi, in Paterbrunnen unam domum cum XXX. agris eis tribuit.

Hec autem traditio in natali Jacobi apostoli in Paterbrunnen facta est.

XXVI. Episcopus Meinuercus dedit cuidam mulieri nomine Wennikin, et matri eius Hamoda, et aduocato earum Tadican, I. caballum et II. boues et I. uaccam et II. libras lane, pro XXIII. agris et pro I. area in Hilimeri.

XXVII. Episcopus comparauit ad Tiedricum et ad suam vxorem Geppam in Gosleri II. familias in Lanchel, cum VII. unciis auri et III. libris denariorum. Amulunc fecit traditionem. Hoc uidebat Benna comes. Vda comes. Hecil caluus.

(Auf der Rückseite:) De predio Tiedrici et Wiciles.

XXVIII.⁹⁾ Notum sit omnibus tam futuris quam presentibus, quod quidam Cuno Patherbrunnensis ecclesię ministerialis pro decima sui predii in Adanun, preposito Winone et cęteris fratribus maioris ecclesię consentientibus, annis singulis decem malder in uillicationem Silikensothe, fidelium amicorum suorum rogatu persoluere promisit, promittendo confirmauit. Hęc autem acta sunt coram his testibus. Winone preposito. Bernhardo decano. Godescalco. Reinberto. Esico. Cunrado preposito cum reliquis fratribus et ministerialibus ecclesię. Vffone. Hugone. Manegoldo. Heinrico. Volberto. Altmanno. Adelberone. cum aliis multis.

XXXIX. Notum sit omnibus tam futuris quam presentibus, qualiter Digga, quicquid proprietatis habuit in . . . durpe, cum coniuge sua, sanctę Marię uirgini et sancto Kiliano martyri sanctoque Liborio confessori, ad prebendam fratrum in Paterbrunnen, per suum aduocatum Widikin, in manum nostri aduocati Theoderici tradidit, et ipse hoc modo suę utilitati consuluit, ut per singulos annos duas fersingas porcinas et X. maldra . . . de parte prepositi sibi darentur. Quod huiusmodi ratum esse stabiliuit, ut si quis hęc infringere uoluerit, per annum habeat licentiam proclamandi, et post annum si auditus non fuerit, sua recipiendi. Cuius rei testes infra notamus. Widikin comes. Thiederic comes. Hildelec comes. . . . Aesc. Annica. Mainwerc. Poppa. Reinhard. Poppa. Sihard. Reinmar. Wil. . . Aebbic. Hunika. Wiza. Liuthard. Rotdag. Eilhard. Walika. Mila. Heriman. . . Wiga. Waldbreth. Thiederic. Aescolf. Bernhard. Fritheric. Ramward.

⁷⁾ Die Vita Meinw. hat dafür tunicam.

⁸⁾ Diese, auf die Rückseite der vorigen geschriebene Tradition, wird in der vita Meinw. der folgenden nachgesetzt.

⁹⁾ Diese und die folgende Tradition sind in der vita Meinwerci nicht erwähnt; es ist daher ungewiss, ob sie in diese Zeit, oder in welche Zeit sie gehören.

XXX. ¹⁰⁾ Notum sit omnibus tam futuris quam presentibus, qualiter Cunigunda per aduocatum suum Gisibertum cum consensu et laude sororis et iustissime heredis suę Bertę quicquid in pago Almanga et in uilla Brenkiun et in Vuithi et in Spurca hereditario iure possedit, sanctę Dei ecclesię in Patherbrunnon ad prebendam fratrum tradidit, legauit, concessit, in agris cultis et incultis, mancipiis nuptis et innuptis, pratis, pascuis, aquis aquarumue decursibus, molis, molendinis, piscationibus, siluis, uis et inuis, quesitis et inquirendis, exitibus et retribus, et cum omnibus iure ibi pertinentibus, ea uidelicet ratione, ut sibi suoque aduocato XV. librę in precariam quamdiu uiuerent concederentur in decimis et mansis. Insuper etiam duos mansos in Humbergehusun eidem ecclesię contulit pro sua suorumque memoria, eo pacto ut fraternitas et prebenda iugiter ei concederentur habenda. Pepigit quoque eadem Cunigunda cum hęc nobis tradidisset, ut Radulff beneficium suum in Stalpo et Wisil suum per totam uitam suam secundum morem et consuetudinem familię nostrę ecclesię obtinerent, nisi forte pro peccato aliquo iure in iudicio familię amitterent. Idem ius in reliquis ministris quos ipsa dedit habeatur. Quod si hęc pactio fuerit fracta, ipsa tollat sua et nobis reddantur nostra. Huius rei testes sunt hi. Bernhard comes. Meinbold. Albo. Azo. Thiathard. Thiathard. Reinfrid. Waltere. Alueric. Frethebolt. Hizil. Meinhard. Ruothulf. Helmdag. Wizil. Walderic. Bodo. Vdo. Heinric. Helmeric. Wicman. Werin. Werinheri. Hoico. Hamuco. Admund. Heio. Tammo. Godefrit. Adelgar. Heinric. Hunico. Beringer. Benno. Walbraht. Hunir. Abichin. Acelin. Arnust. Abbelin. Niso. Poppo. Wilbraht. Thiaza. Tiemma. Wichart. Asceco. Aica. Boso. Rantwic. Racico. Rodbraht. Bernhart. Wernizo. Thiadbolt. Meinbold. Folmar. Thiederic. Rocbraht. Adechin. Azechin. Haico. Dodicho. Eppo. Aluico. Menger. Tiederic. Hibo. Liudbrath. Tiaza. Wezil. Tiaza. Hamiza.

LXXXVIII.

C. In nomine sanctę et indiuiduę Trinitatis. Heinricus Dei gratia Romanorum Imperator augustus. Si aeccliarum Dei sublimationibus omni studio || inseruimus, aeternę retributionis premia nobis affutura esse speramus. Quapropter omnium fidelium Christi presentium scilicet ac futurorum nouerit uniuersitas, qualiter Meinuerccus sanctę Paterbrunnensis aecclies venerabilis episcopus, omnia predia quę hereditario iure possederat matri suę Adalęe contradidit. Dehinc ipsa cum manu mariti et aduocati sui Balderici comitis, consensu etiam heredum, eadem predia potestatiue nobis donauit. At nos perpetuę beatitudinis spe ac pia prefati episcopi dilectique nepotis nostri, qui se omniaque sua diuino seruicio mancipare gaudet prece et deuocione commoniti, predia eadem legitime nobis tradita, inter quę principales Cortes sunt istę. Immideshusun. Walmonthem. Hauurlon. Hukilhem. Mandelbiki. Golthbiki. Doddonhusun. Hokinnesleuo. Wakeresleuo. Cum appertinentibus uillis, mancipiis utriusque sexus, siluis, uis et inuis, exitibus et retribus, molendinis, piscationibus, pascuis, uenationibus, quesitis et inquirendis, omnibusque utensilibus quę quolibet modo dici uel nominari possunt, sanctę Paterbrunnensi aecclies in honorem sanctę Dei genitricis Marię sanctique Kiliani martiris ac beati Liborii confessoris constructę, per hanc imperialem paginam largimur, omnium hominum contradictione remota. Insuper etiam imperiali auctoritate precipimus, ut nulla maior minorue persona aliqua iudiciaria potestate in eisdem prediis se intromittat, nisi aduocatus quem eiusdem aecclies episcopus sibi eligat. Si quis autem, quod absit, hoc nostrę donacionis preceptum infringere ausus fuerit, centum libras auri persoluat, L. eidem aecclies, et L.

¹⁰⁾ Diese, in der vita Meinw. nicht erwähnte Tradition, findet sich in dem älteren Copiaro des Domstifts zu Paderborn, Nr. L., zwischen Urkunden aus der Zeit des Bischofs Meinwerk, und wird deshalb hier angeschlossen, obgleich der Name dieses Bischofs in derselben nicht genannt wird.

nostrę camerę. Et ut haec nostrae largicionis auctoritas firma et inconuulsa permaneat, hoc preceptum inde conscriptum manu propria corroborantes sigillo nostro iussimus insigniri.

Signum Heinrici Romanorum inuictissimi (L. M.) imperatoris.

Guntherius cancellarius uice Ercambaldi archicappellani recognouit.

Data III. Idus Jan. Indictione XIII. Anno dominicae incarnationis M^oXVI. Anno uero domni Heinrici secundi regnantis XIII. Imperii autem II°. Actum DRODMANNIA. FELICITER. AMEN.

Es finden sich noch Ueberreste von schmalen Lederriemen, mit welchen das Siegel, wahrscheinlich also ein Metallsiegel, angehängt gewesen.

LXXXIX.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Ecclesias Christi ampliare seruorumque eius necessitatibus pie ac clementer subuenire imperialis promotionis ordo deposcit. Proinde fidelium Christi nouerit industria, qualiter diuino instinctu ammoniti, et interuentu dilectissimae coniugis nostrae Cunigundae imperatricis augustae, in id ipsum fraterna caritate collaborantibus Heriberto Coloniensi archiepiscopo, Theoderico Mimegardeuordensi, Adelbaldo Traiectensi, Theoderico Metensi, Wiggero Verdensi, Thietmaro Ossenbrugensi, Erico Huelbergensi, sanctae Patherburnensi aecclisiae in honorem sanctae Dei genitricis Mariae sanctique Kiliani martyris et sancti Liborii confessoris constructae, cui etiam Meinuerchus uenerabilis episcopus presidet, quandam nostram curtem Moronga dictam, in pago Morongano in comitatu Bennonis comitis sitam, quam nobis Vnouuanus Bremensis archiepiscopus cum manu aduocati sui Vdonis tradidit, omnium hominum contradictione remota, pro remedio animae senioris nostri tercii Ottonis diuae scilicet memoriae imperatoris augusti, et incolumitate uitae nostrae praesentis ac spe futurae, per hanc imperialem paginam concedimus atque largimur, cum omnibus appendiciis, areis, uillis, pascuis, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molendinis, siluis, uenationibus, cunctisque qualicumque modo nominari possint utensilibus, ea uidelicet ratione ut predictus Meinuerchus episcopus eandem curtem quamdiu uiuat in usus proprios potestatiue possideat, post finem uero uitae suae ad uestitum canonicorum in eadem Deo sanctaeque genitrici eius Mariae nec non beatis Kiliano ac Liborio seruientium annuatim meliorandum pertineat. Si quis uero hanc nostram donationem infringere presumpserit, centum libras auri persoluat, L. eidem aecclisiae, L. uero nostrae camerae. Et ut haec nostrae liberalitatis auctoritas stabilis et inconuulsa permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria roborantes, sigillo nostro iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici imperatoris inuictissimi. (L. M.)

Guntherius cancellarius uice Erchanbaldi archicapellani recognouit.

Data III. Id. Januar. Indictione XIII. anno dominicae incarnationis M^o.XVI°. anno uero domni Heinrici secundi regnantis XIII. Imperii autem II. Actum Drodmanntia feliciter AmeN.

XC.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Tribunal animae dilatamus, si ecclesias Christi cum sibi subiectis ampliamus. Qua de re fidelium Dei uniuersitati pateat, quod hac intentione, interuentu dilectissimae confectionis nostrae Cunigundae imperatricis augustae, nec non et Heriberti archiepiscopi Coloniensis, Adalbaldi Traiectensis, Theoderici

Mimigardeurdensis, Theoderici Metensis, Wiggeri Verdensis, Thietmari Osenburgensis, Erii Huelbergensis, sanctae Paderburnensi aecclisae, in honore sanctae Dei genitricis Mariae sanctique Kyliani martyris et sancti Liborii consecratae, cui etiam Meinnuercus uenerandus episcopus presidet, quandam curtem nostrae proprietatis Berneshusen dictam, in pago Lisga in comitatu Vdonis sitam, quam ab Vnuano Bremonense archiepiscopo donante, et per aduocatum suum Vdonem legitima traditione accepimus, pro remedio animarum diuae memoriae Ottonis imperatoris tercii, senioris dilectissimae, nec minus pro stabilitate regni, proprietario iure concedimus, ac futurae, coniugisque nostrae dilectissimae, et incolomitate uitae nostrae utriusque presentis uidelicet ac futurae, cum omnibus appertinenciis, rebus, territoriis, uillis, mancipiis utriusque sexus, siluis, uenationibus, aquis aquarumue decursibus, molendinis, piscationibus, uis et inuis, exitibus et redditibus, pratis et pascuis, et cum omnibus acquisitis uel inquirendis, Ea ratione ut prenominatus episcopus eiusque successores liberam potestatem in eiusdem aecclisae utilitatem uertendi habeant. Si quis autem in posterum, quod absit, prefatam aecclisiam inquietare contendant de eisdem prediis, perpetuo anathemate condempnentur. Insuper C. libras auri optimi componat, dimidietatem regiae camerae, et reliquam partem eidem aecclisae quam inquietare presumpsit. Et ut haec nostrae traditionis auctoritas stabilis et inconuulsa permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria roborantes, sigillo nostro iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici imperatoris augusti. (L. M.)

Guntherius cancellarius uice Erkenbaldi archicapellani recognouit.

Data XVIII. Kal. Febr. Indictione XIII. Anno domin. incarn. M^o.XVI°. anno uero domni Heinrici secundi regnantis XIII. Imperii autem secundo. Actum Drodmanniae.

XCI.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn. *)

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus Dei gracia Romanorum Imperator augustus. Diuinae pietatis clemencia quae nos ad culmen Imperialis maiestatis perduxit, ad hoc uoluit regnare, ut aecclisiarum ordini firmando atque corroborando subueniamus, hiis autem maxime locis, quae ab antecessoribus nostris regibus uel imperatoribus fundata, sed iam peccatis exigentibus pene uidebantur annullata. Qua propter omnium fidelium nostrorum presentium scilicet ac futurorum industriae notum esse uolumus, qualiter nos diuini amoris instinctu, pro remedio animae nostrae seu parentum nostrorum, nec non et tercii Ottonis bonae memoriae imperatoris, dilectaeque coniugis nostrae Cunigundae imperatricis augustae interuentu, atque Meginuerc sanctae Padrebronnensis aecclisae uenerabilis episcopi rogatu, sibi sanctaeque suae aecclisae a Karolo magno imperatore olim fundatae, nostris uero temporibus incendium passae, in honore enim sanctae Dei genitricis semperque uirginis Mariae et sancti Kiliani martiris Liboriique confessoris dedicatae, Comitatum quem Hahold comes dum uixit tenuit, situm scilicet in locis Hauerga, Linga, Thiatmalli, Aga, Patherga, Treueresga, Langaneka, Erpesfeld, Silbike, Matfelt, Nihterga, Sinatfelt, Balleuan prope Spriada, Bambiki, Gession, Seuuardeshuson, cum omni legalitate in proprium concedimus atque largimur per hanc nostram imperialem paginam, eo uidelicet rationis tenore, ut prefatus episcopus Meginuerc suiue successores prescriptae aecclisae presidentes dehinc liberam habeant potestatem de eodem comitatu eiusque utilitatibus quicquid eis placuerit faciendi ad eorum tamen utilitatem aecclisae, Omnium uidelicet inquietudine remota. Et ut haec nostrae tradicionis seu confirmacionis

*) Von dem Originale sind nur noch Bruchstücke übrig.

auctoritas stabilis et inconcussa omni habeatur tempore, hoc preceptum inde conscriptum manu propria firmare curauimus et sigillo nostro iusignire iussimus.

Signum domni Heinrici Imperatoris augusti (L. M.)

Guntherius cancellarius uice Erkinbaldi archicapellani recognoui.

Data XVIII. Kal. Febr. Indict. XIII. Anno dominicae incarnationis Millesimo XVI. anno uero domni Heinrici secundi regnantis XIII. Imperii II.

XCII.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus Dei gracia Romanorum Imperator augustus. Omnium Christifidelium industria nouerit, qualiter nos diuini amoris respectu, et dilectissimae coniugis nostrae, qui duo sumus in carne una, Cunigundae uidelicet imperatricis augustae rogatu et instinctu, sanctae Paterbrunnensi aeclesiae in honore sanctae Dei genitricis Mariae et sancti Kiliani martiris sanctique Liborii ter beati confessoris dedicatae, tale predium proprietauimus, quale nobis omnium hominum contradictione remota tradidit Helmicus, uidelicet in comitatu Herimanni comitis in Dulmine mansum unum, in Nienhem mansum I., in Situnne mansum I., Halostron mansum I., in Berthalostron mansum I., in Lehembekke mansum I., in Horlon mansum I., in comitatu Ottonis comitis in Eluepo mansum I., in Ricoldinc-huson mansum I. cum L. mancipiis utriusque sexus, areis, uillis, pascuis, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molendinis, siluis, uenationibus et omnibus appendiciis cunctisque qualicumque modo nominari possint utensilibus, Ea scilicet ratione, ut uterque nostrum tam uestitura quam uictu stipendialem amodo ab episcopo sedis subscriptae, nunc uero a domno Meginuuerco presule et post a successoribus ipsius, communi canonicorum consensu, cum perpetua orationum participatione, plenarie inibi sicut unus fratrum accipiat et potestatiue possideat. Et ut haec traditio nostrae liberalitatis stabilis et inconcussa permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria roborantes, sigillo nostro subter bullari iussimus.

Signum domni Heinrici Romanorum inuictissimi Imperatoris augusti. (L. M.)

Guntherius cancellarius uice Archanbaldi archicapellani recognouit.

Data III. Id. Junii, Indictione XII. anno dominicae incarnationis M. XVII. anno uero domni Heinrici secundi regnantis XVI. Imperii III. Actum Patherbrunnon.

XCIII.

Aus dem Kopialbuche des Bisthums Paderborn.

In nomine Sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus. Canonum statuta non ore hominum sed spiritu Dei condita precipiunt, ut Episcopi frequenter claustra monachorum uisitent, et si qua extra regulam illic inuenerint, abscidant et corrigant. Haec uigilanter interius contemplantes, et in huius uitae itinere onera nostra episcopis imponendo leuigantes, caritatis causa, sine qua diues pauper est, cum interuentu amantissimae coniugis nostrae Cunigundae uidelicet Imperatricis augustae, cum archiepiscoporum Erchanbaldi Moguntinensis, Popponis Treuerensis, Geronis Magedeburgensis, Unwani Bremensis, et episcoporum Arnoldi Haluerstadensis, Epponis Babenbergensis, Theoderici Mettensis, Heinrici Wirceburgensis, Theoderici Mimigardeurdensis, Heinrici Parmensis, Theoderici Mindensis, Thiemonis Mersburgensis, Erii Hauelbergensis, Laicorum quoque, Bernhardi ducis, Sigifridi atque Ezziconis comitum, Abbatiam nomine Helmwardeshusen, cum omnibus suis appendiciis mobilibus et immobilibus, sedi Paderbornensi in honore sanctae Mariae sanctorumque Kyliani atque Liborii constructae, cui insignis acquisitionis

presul Meynwerchus in presentiarum preest, in proprium dedimus, nostroque iure et dominio in ius et dominium ipsius amodo potestatiue et iuxta regulam sancti Benedicti episcopaliter disponendam atque possidendam tradidimus. Et ut haec nostrae traditionis pagina firma et inconuulsa permaneat, manu propria corroborantes atque confirmantes, sigilli nostri impressione subter eam sigillari iussimus.

*Signum domni Heinrici inuictissimi Romanorum Imperatoris Augusti. (L. M.)
Guntherius cancellarius uice Erchanbaldi archicappellani notauit.*

Data V. Idus Julii, Indictione XII. anno dominicae incarnationis M^o.XVII°. anno uero domni Heinrici secundi regnantis XVI°. Imperii III°. Actum Lietzo.

* * *

Wahrscheinlich auf diese oder eine verwandte Angelegenheit, bezieht sich folgende, im Original auf einen schmalen Pergamentstreif geschriebene Notiz:

Hi sunt testes. Thietmer. Ekkica. Ludier. Ekkica. Raedig. Vualhem. Vuidukin. Benna. Kiza. Amulag. Volcbal. Thietmer. Immed. Gerbraht. Vuiking. Thiedric. Ibo. Aeica. Heriuuard. Burchard. Dodica. Tiaza. Vretheric. Lefherd. Eschulf. Oua. Uuidula. Fronca. Heriman. Thiaza. Boua.

Episcopus Thieodericus.

Dux Bernhardus.

De abbatia Helmuuardesh.

XCIV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus. || Nouerit omnium Dei fidelium nostrorumque tam presentium quam subsequentium industria, qualiter nos interuentu dilectae coniugis nostrae CVNIGVNDAE uidelicet imperatricis augustae, fideliumque nostrorum, Popponis Treuerensis archiepiscopi, Erkanbaldi Mogontini archiepiscopi, Eberhardi Babenbergensis episcopi, Adelbaldi Trajectensis episcopi, item Popponis abbatis Vultensis, Godefridi ducis, Bernhardi ducis, Becelini comitis, aeclesiae Paterbrunnensi, cui venerandus episcopus Meinwercus nostrae uidelicet seruitutis paratissimus presidet, sub honore agiae Dei genitricis Mariae sanctique martiris Kiliani nec non et beatissimi confessorum sancti Liborii episcopi constructae atque dedicatae, tale predium quale Willa per manum nobis dedit et consensum coniugis et aduocati sui Ottonis, in loco Siburgohusun nominato, in comitatu Vdonis comitis, in pago Hemmerueldun, cum omnibus pertinentiis suis, possessionibus, mancipiis utriusque sexus, agris, aedificiis, terris cultis et incultis, aquis aquarumque decursibus, pratis, pascuis siue compascuis, molendinis, piscationibus, siluis, uiuis et inuiuis, cunctisque quesitis uel inquirendis, in proprium iure perenni tradidimus. Et ut haec tradicio precepti nostri firma et inconuulsa permaneat, hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes sigilli nostri subterbullari iussimus impressione.

*Signum domni Heinrici Romanorum (L. M.) inuictissimi Imperatoris Augusti.
Guntherius cancellarius uice Ercambaldi archicappellani recognouit.*

Data I. Id. Apr. Indictione I. Anno dominicae incarnationis Millesimo XVIII°. arno uero domni Heinrici secundi regnantis XVI. Imperii autem V. Actum Nouiomago.*)

Der Urkunde war, mit ledernen Riemen, wahrscheinlich ein Bleisiegel angehängt, das aber verloren gegangen.

*) Der Monatstag und Ausstellungsort sind später mit anderer Tinte eingetragen. Zwischen den beiden letzten Worten war ursprünglich ein grosser Zwischenraum, welchen eine viel jüngere Hand mit dem unverständlichen Worte TRITILE ausgefüllt hat.

XCV.

In nomine patris et filii et Spiritus sancti. Dodico comes peccaminum suorum atque humanae fragilitatis memor, ac diuina ammonicione conpunctus, pro remedio et commemoracione animae suae, ad altare et ad seruicium sanctae Dei genitricis Mariae et sancti Kiliani martiris et sancti Liborii confessoris, cum consensu matris suae uidelicet Hildigundae heredis suae primitiuae, fratrisque sui Sigobodonis assensu et astipulacione, suum predium tradidit in proprium in his locis quorum nomina hic subsequuntur. Vuartberghi. Rainlefessun. Erungun. Radi. Radi in superiori Vuurmlahun. Rohthem. Garametti. Roduuardeshusun. Illandehusun. Silihem. cum agris cultis et incultis, siluis, aquis aquarumue decursibus, pratis, pascuis, nec non cum utriusque sexus mancipiis et cum omnibus ad haec loca pertinentibus appendiciis, uidelicet octo molendinis, ceterisque quae adhuc nominari queunt uel nequeunt et tamen in eis sunt uel fieri possunt utilitatibus, exceptis ministerialibus eius hominibus, Eilbehr, Randuuigh, Acilin, Gela, Doda, Hoika, Mainza, Tamma, Hibuke, Hizule, ceterisque mulieribus iam ad geniceum eius assumptis non ulterius assumendis. Ea racione atque paccione interposita, ut dum Deo iubente monasterium Paterbrunnense maneret incolume, pro eodem Dodicone sacerdoti atque diacono et subdiacono cotidie publicam missam celebrantibus stipendialis refocilacio quae conuenit uni eiusdem ecclesiae fratri constipendiali dari daretur. Sin autem ab episcopo uel proposito publica missa celebraretur, eadem eius stipendialis refocilacio pro animae eius remedio inter duodecim egenos diuideretur. Cum uero idem comes Dodico, diuina sic disponente prouidencia, huius uitae terminum transiret, in omnigena reccomemoracione quam pro eiusdem monasterii episcopo agere consuetudo est, pro eodem comite Dodicone celebrari debere. Videlicet in missarum et salmorum celebracionibus, luminorumque incendiis, eulogiarumque donacionibus, centenorumque pauperum refocilationibus, et in omnibus quae in episcopi eiusdem loci annuali deposicionis die conuenit facere. Hac tradicionem et paccione peracta ante altare sanctae Dei genitricis Mariae, dominus episcopus Mainuercus cum suo aduocato Amulungo pro eodem predio in precariam eidem Dodiconi prestitit quicquid in Desburg, Astnederi, Vuestnederi, Dalpanhusun, Dueriun, Vflahun, Rasbiki, Silihem, Vueplithi, ad ecclesiam Paterbrunnensem proprietatis pertinebat, atque eandem tradicionem, quam idem comes Dodico ad altare sanctae Mariae tradidit, ut utrumque, dum ipse uiueret, tradicionis atque precariae usu fructus uteretur, illo autem mortem obeunte, in integrum precaria et tradicio ad supradictam Paterbrunnensem ecclesiam restitueretur, similiter exceptis tribus ministerialibus uiris, Tiazone, Bennone, Mainzone, ac duabus familiis in Vueplithi habitantibus et ad Heristelli pertinentibus, quas ei in precariam non concessit. Haec autem tradicio tali tenore atque interdictione facta est, ut si isdem episcopus uel aliquis eius successor de precaria uel paccione, eodem Dodicone uiuente, infringere uoluerit, isdem Dodico supradictum predium recipiendi licenciam habeat. Huius rei testes sunt. Sibodo. Immed. Sibehrt. Thiatmar. Bernhard. Amulung. Bernhard. Erp. Ailbrat. Volcpold. Kono. Roduuard. Haika. Hagervuored. Helmuure. Alfric. Mainheri. Ratheri. Vuiking. Adalbart. Imuka. Asman. Folcmar. Hiddi. Becilin. Vual. Vuidier. Vffa. Hunald. Thiadmar. Hiriman. Frithuric. Rainhald. Hiriman. Redald. Hildiuuard. Asdag. Acca. Bacca. Vnaca. Aica. Asic. Redig. Imuca. Mainbald. Duda. Tamma. Thiadmar. Isgar. Hardered. Mainuerc. Hiriman. Oua. Hamaca. Heiluuard. Frithuric. Godescalc. Vuluered. Vualdhard.

Das aufgedruckte, kleine, runde Siegel zeigt ein weibliches verschleiertes Brustbild mit der Umschrift: Sca. Di. Genetrix Maria. † (Es scheint das, sonst weiter nicht bekannte, Siegel des Bischofs Meinwerk zu sein.)

XCVI.

Aus dem Kopiclbuche des Domstifts zu Paderborn.

Quidam comes nomine Sygobodo suaque contectalis Windilmod nuncupata, peccaminum suorum atque humanae fragilitatis non immemores ac diuina inspiratione ammoniti, pro remedio et suarum com-

memoratione animarum nec non suorum parentum, ad altare sanctae Dei genitricis Mariae et sancti Kiliani sanctique Liborii confessoris, cum consensu iustissimae heredis Hildigundae, unam curtem quae nominatur Liudoluingerod cum omnibus utilitatibus ad prenominatam curtem pertinentibus, mancipiis utriusque sexus, agris cultis et incultis, pascuis, pratis, siluis, aquis aquarumue decursibus, omnibusque utensilibus quae nominari queunt uel nequeunt in proprium tradiderunt. Hac uidelicet tradicionem in presencia Imperatoris Heinrici firmiter peracta atque ante altare Dei genitricis cognoscendo reiterata, domnus Meinuericus episcopus cum suo aduocato Amulungo quoddam predium quod nominatur Curbiki cum sedecim familiis et una molendina pro eadem curte eidem Sygobodoni atque Wendilmodi in precariam prestitit, ut quamdiu uterque uiueret, precariae usu fructus uteretur. Illis autem obeuntibus, in integrum precaria ad prenotatum altare restitueretur. Haec itaque tradicio tali tenore atque interdictione facta est, ut si isdem episcopus uel aliquis sui successor de precaria eisdem uiuentibus infringere uoluerit, supradictam curtem recipiendi licenciam habeant. Huius tradicionis paucos ex pluribus testes introducimus. Dodico comes. Bernhart. Brun. Amulung. Asic. Becilin. Kono. Imuka. Sicca. Sicca. Hemuca. Dodica. Oua. Alfric. Meinhere. Thiatmar. Engilmar. Hiriman. Kraht. Hiriman. Riedag. Kobbo. Erdag. Waldric. Wikinc. Bette. Brun. Wicman. Isger. Thiadric. Ecbeht. Brunhart. Boua. Hiridag. Eika.

XCVII.

Aus dem Liber quorundam privilegiorum etc. des Klosters Liesborn.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia Romanorum imperator augustus. Ubi ecclesiarum uenerabilia loca a nostris predecessibus nobiliter adaucta, ut in suo uigore persistant, nostra auctoritate sancimus, ab omnipotente Deo, quem in suis sanctis honoramus, eterne retributionis premium recipere fideliter et ueraciter speramus. Quocirca sanctę Dei ecclesię omniumque fidelium nostrorum presentium uidelicet et futurorum uniuersitati uolumus pateat, qualiter Thiedericus sanctę Mimigardeuordensis ecclesię uenerabilis episcopus, nostrę celsitudinis adiit clementiam, petens ut suę ecclesię per nostri precepti paginam concederemus et confirmaremus unam abbatiam Liesborn nominatam, quam antea prefata Mimigardeuordensis ecclesia habere uidebatur etsi sine scripto, sitam in pago Dreni ac in comitatu Herimanni comitis. Cuius petitionibus ut iustum est annuentes, interuentu etiam ac petitione Cunigunde imperatricis augustę nostręque contectalis dilectissime, aliorumque fidelium nostrorum qui inibi presentes fuerunt, Euerhardi Bauenbergensis et Meinwerki Podilbrunnensis, Adalboldi Traiectensis episcoporum, ducisque Godefridi, per hanc nostri precepti paginam, prelibatę sedi episcopali sibi que successoribus in perpetuum confirmamus et corroboramus, ut in prescripto loco Liesborn dicto nostra imperiali auctoritate dehinc liberam habeant facultatem seruitium Dei ordinandi penes diuinum amorem atque timorem. Preter hec etiam de aduocatis in predicto loco episcopis liceat agere et ordinare secundum eorum uoluntatem aduocationem in ipsorum militia, iuxta quod illis melius uisum fuerit ad utilitatem ecclesię pretitulate. Et ut hec nostrę preceptionis auctoritas omni tempore stabilis et inconuulsa permaneat, hanc paginam manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici serenissimi et inuictissimi imperatoris augusti. (L. M.) *Guntarius cancellarius uice Archenbaldi archiepiscopi et archicapellani recognouit.*

Datum anno dominicę incarnationis M.XIX.*) indictione II. anno domni Heinrici regnantis XVIII.***) Imperii uero eius VI. XVII. Kal. Aprilis. Actum Goslarię feliciter.

*) Ursprünglich hat da gestanden: M.VII. es ist aber auf obige Weise corrigirt.

**) Das letzte I. in dieser Zahl scheint von jüngerer Hand beigelegt.

XCVIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus Dei gratia Romanorum Imperator augustus. Quoniam predecessores nostros reges uel imperatores operatos || esse in summo capite quod est Christus non ignoramus, quos scimus in eius membris per fidem operatos haberi augmentando aecclesias Deo uel sanctis sacratas, et pro ea ipsa re aeternae recompensationis premia adeptos fore, non secus si sanctam Dei aecclesiam ad honorem sanctorum suorum crescere et multiplicare donis uel augmentis studuerimus, perpetuae remunerationis exultationem nos nancisci speramus. Quapropter vniuersali ecclesiae praesenti uidelicet et futurae manifestum esse optando desideramus, qualiter Meginuuerchus Paterbrunnensis episcopus, nostrae imperiali excellentiae dilectissimus, sublimitatem nostram conuenit, postulans aecclesiae suae vnam Abbatiam Sceldice uocatam dari, cuius continuis petitionibus non inmerito fauentes, interuentu Chunigunde imperatricis nostrae uidelicet dilectissime coniugis, episcoporum quoque Geronis, Unuani, Arnoldi, Dietrici, Hiltiuuardi et Erics, optimatumque nostri regni, Pernhardi ducis, Sigifrudi comitis, Herimanni et Eggihardi consilii ventilatione, supradictam abbatiam sitam in pago Wessaga et in comitatu Friderici comitis sibi nec non suae aecclesie Paterbrunnensi suisque successoribus omni concedimus iure deinceps possidendam. Ut uero haec precepti pagina stabilis et inconuulsa futuris uel presentibus temporibus permanere ualeat, propriae manus cautione firmamus, et nostri sigilli impressione ratum ducentes signari iussimus.

*Signum domni Heinrici serenissimi (L. M.) et inuictissimi imperatoris.
Guntherius cancellarius uice Erchanbaldi archicapellani recognouit.*

Datum anno dominicae incarnationis M^o.XVIII. Indictione II. anno domni Heinrici regnantis XVII. Imperii uero eius VI. XIII. Kal. Apr. Actum ad Gosilare feliciter Amen.

Das Siegel ist spurlos verloren gegangen.

XCIX. *)

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Ubiunque sancta Dei loca bonis nobis || a Deo donatis extollimus, non solum uitae nostrae longanimitatem, uerum etiam regni nos prosperitatem augere speramus. Quapropter nouerit omnium Christi nostrorumque fidelium uniuersitas, qualiter nos pro remedio animae nostrae antecessorumque nostrorum, nec non pro salute dilectae coniugis nostrae CVNIGVNDAE imperatricis uidelicet augustae, atque per interuentum Geronis Magedeburgensis archiepiscopi, Dötichonisque comitis, quandam nostrae proprietatis forestim in comitatu eiusdem Dötichonis sitam, quae terminum iuxta fluuiolum Fulda nominatum sumens prope Reginhereshuson et Utenhuson atque Biberbach et Rötbrehteshuson in quoddam flumen Vvisera uocatum usque protenditur, inde sursum directa quandam uillam nomine Gimundin attingit, abinde circulum prosecuta iterum in Fuldam et sic sursum usque iam predictam uillam scilicet Reginhereshuson pergiratur, sanctae Paderbrunnensi aecclesiae, cui uenerabilis et nobis dilectus presul Meinuercus preesse uidetur, ad altare et reliquias sanctae Dei genitricis Mariae, sanctique martiris et episcopi Kiliani et sancti Liborii confessoris, cum omni utilitate quae ab eadem prouenire ullaatenus possit, firmiter et perpetuo habendam

*) Die Charte hat ziemlich in der Mitte des Textes ein grosses Loch. Die dadurch verloren gegangenen Worte sind aus dem alten, sehr genauen Copiarium ergänzt, so wie dasselbe auch in einigen späteren ähnlichen Fällen geschehen.

tradimus atque concedimus. Et ut haec nostra auctoritas stabilis et inconuulsa permaneat, eam manu propria roborantes, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

*Signum domni Heinrici Romanorum (L. M.) inuictissimi imperatoris augusti.
Guntherius cancellarius uice Erchembaldi archiepiscopi ac archicappellani recognouit.*

Anno dominicae incarnationis millesimo XVIII^{mo} Indictione II^{da} Anno uero domni Heinrici Romanorum imperatoris augusti secundi regnantis XVIII^{mo} Imperii autem VI^{to} Actum XVIII. Kal. Ianuarii Mulinuson feliciter AmeN.

Das grosse, zur Seite der Monogramm-Formel auf die Charte aufgedruckte Siegel zeigt den sitzenden Kaiser, wie auf dessen königlichen Siegeln, mit der Umschrift: Heinrichus Di. Gra. Romanorū. Imp. Aug. †.

C.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus. Saluberrimis sacri eloquii institutionibus erudimur, || exemplisque religiosorum excellentissimis admonemur, ut temporalia et terrena pro Dei amore donantes commoda, aeterna et sine fine manentia studeamus adipisci bona. Quapropter nouerint omnes Christi fideles presentes scilicet atque futuri, qualiter nos per interuentum spiritalis patris nostri domni uidelicet pape BENEDICTI, dilectissimeque coniugis nostrae Chunigundae, nec non uenerabilis Mogontinensis aecclesiae archiepiscopi Erchanbaldi, dilectissimique nostri Babenbergensis episcopi Eberhardi, Frisingensis quoque episcopi Egilberti, maximeque ob iuge et indefessum seruicium uenerandi Meginuuerchi episcopi, ut ille nullius aemuli obprobriis subiaceat, quin plus omnibus nobis seruiens, premia honoresque plures a nobis accipiat, exemplisque nostri emolumentum, alios ad nostrum fidele prouocet seruicium, ad Paderburnensem aecclesiam in honore sanctae Dei genitricis Mariae sanctique Kiliani martyris, nec non sancti Liborii confessoris constructae, cui predictus uenerabilis Mechinuuerchus episcopus preesse dinoscitur, quandam nostri iuris curtem Hammonstedt dictam, in pago Rittega et in comitatu Vtonis comitis sitam, una cum omnibus eius pertinentiis siue adherentiis, in quocunque pago uel comitatu sita sint, uidelicet eum uicis, uillis, ecclesiis, seruis et ancillis, areis, aedificiis, terris cultis et incultis, uis, inuis, exitibus et rebus, quesitis et inquirendis, siluis, forestibus, uenationibus, aquis, piscationibus, molis, molendinis, rebus mobilibus et immobilibus, ac ceteris omnibus quae rite scribi uel quoquolibet modo dici possunt utilitatibus, hac nostrae auctoritatis imperiali pagina donamus ac omnium contradictione remota proprietamus, precipientes ut in Deo dilectus nobis sepe dictus M. episcopus liberam dehinc habeat potestatem, suique successores, eandem curtem Hammonstedt cum omnibus appendiciis suis tenendi, possidendi, seu quicquid sibi inde libeat in usum episcopatus faciendi. Et ut haec traditio nostra ab omnibus incorrupta permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione insigniri iussimus.

*Signum domni Heinrici Romanorum (L. M.) imperatoris augusti.
Guntherius cancellarius ad uicem Erchanbaldi archicappellani recognouit.*

Data VIII. Kal. Maii, in festiuitate sancti Georgii martiris, Indictione III. Anno dominicae incarnationis Mo. XX°. Anno uero domni Heinrici secundi regnantis XVIII°. Imperii autem VII°. Actum BABENBERC.

Das Siegel war mit schmalen ledernen Riemen angehängt, wahrscheinlich also ein Metallsiegel; ist aber verloren gegangen.

CI.

Aus den beiden Paderbornischen Kopialbüchern.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Si sanctarum Dei aecclesiarum loca bonis nobis a Deo donatis ditando extollimus, non solum uitae nostrae longanimitatem, uerum etiam regni nos prosperitatem augere speramus. Quapropter nouerit omnium sanctae Dei aecclesiae fidelium nostrorumque uniuersitas presentium scilicet ac futurorum, qualiter nos pro animae nostrae remedio nostrorumque antecessorum, nec non et pro salute dilectae coniugis nostrae Cunigundae imperatricis uidelicet augustae, atque per interuentum Geronis Magedeburgensis archiepiscopi Dütichonisque comitis, quandam nostrae proprietatis forestim in comitatu eiusdem Dütichonis sitam, quae initium sumit de Rothalmingahusun, rectoque tramite protenditur in Vuisaram fluuium, sicque ascensum ducit in fluuium Fulda dictum,¹⁾ inde uero continuatim seruat sui ascensus tenorem iuxta eundem fluuium Fulde usque in riuum qui dicitur Grumelbichi, nec non ad oppidum quod Holthusun uocatur uiam tendit, simul graditur in Othilhanham et in Rechinherishusun atque ad Rothiereshusun, mox pergit ad Rikillahusun atque ad Beurbiki, sicque protenditur in uiam quae tendit²⁾ ad Vulfredskirchun, itemque in alteram uiam quae extenditur ad Gunnesburin et ad Vuicmonneshusun, sicque girando circuit quandam uiam quae peruenit usque ad predictum oppidum Rothalmingahusun, sanctae Paderbrunnensi aecclesiae, cui uenerabilis nobisque dilectus presul Meinuerchus preesse uidetur, ad altare et reliquias sanctae Dei genitricis Mariae sanctique martyris et episcopi Kiliani ac sancti Liborii confessoris, cum omni utilitate quae ab eadem ullatenus prouenire possit, firmiter et perpetuo habendam tradimus atque concedimus, ac de nostro iure et dominio in eisdem sanctae Paderbrunnensis aecclesiae ius et dominium transfundimus et delegamus, eo uidelicet ordine, ut nullus episcopum iam dictae aecclesiae eiusque successores de predicta foresti disuestire uel inquietare presumat. Et ut haec nostrae auctoritatis pagina stabilis et in-conuulsa permaneat, eam manu propria roborantes sigilli nostri impressione insigniri iussimus.

*Signum domni Heinrici serenissimi et inuictissimi Romanorum Imperatoris augusti. (L. M.)
Guntarius cancellarius uice Ercumbaldi archiepiscopi et archicancellarii recognouit.*

Anno dominicae incarnationis Millesimo XX°. Indictione III. anno uero domni Heinrici imperatoris augusti secundi regnantis XVIII. imperii autem VII. Actum XI. Kal. Junii Chōfunga feliciter Amen.

CII.

XP. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina gratia Romanorum Imperator augustus. || Diuinae pietatis clemencia, quae nos ad culmen imperatoriae maiestatis perduxit, ad hoc uoluit imperare, ut ecclesiarum ordini firmando atque corroborando subueniamus. Hiis autem maxime locis, quae ab antecessoribus nostris regibus et imperatoribus fundata, sed iam peccatis exigentibus pene uidebantur annullata. Quapropter omnium fidelium nostrorum presentium scilicet ac futurorum industriae notum esse uolumus, qualiter nos diuini amoris instinctu, pro remedio animae nostrae seu parentum nostrorum, nec non et tercii Ottonis bonae memoriae Imperatoris, dilectaeque coniugis nostrae CHVNIGVNDE augustae interuentu, atque Meginuerc sanctae Padrebrunnensis ecclesiae uenerabilis episcopi rogatu, sibi sanctaeque suae ecclesiae a Karolo magno Imperatore olim fundatae, nostris uero temporibus incendium passae, in honore enim sanctae Dei genitricis Mariae semper uirginis et sancti Kyliani martiris Liboriique confessoris dedicatae, comitatum quem Dōdico comes dum uixit tenuit, situm scilicet in locis Hessiga, Netga, Nihterga, cum

¹⁾ Das zweite Copiar.: in fluuium qui uocatur Fulda. ²⁾ ducitur.

omni legalitate in proprium concedimus atque largimur per hanc nostram imperialem paginam, eo uidelicet tenore rationis, ut prefatus episcopus M. sui que successores prescriptae ecclesiae presidentes dehinc liberam habeant potestatem de eodem comitatu eiusque utilitatibus quicquid eis placuerit faciendi, ad eorum tamen utilitatem ecclesiae, omnium uidelicet inquietudine remota. Et ut haec nostrae traditionis seu confirmationis auctoritas stabilis et inconuulsa omni habeatur tempore, hoc preceptum inde conscriptum manu propria firmauimus et nostro sigillo reперсuѕso insigniri iussimus.

Signum domni Heinrici uictoriosissimi (L. M.) Imperatoris augusti.

Guntherius cancellarius ad uicem Herkembaldi Mogontini archiepiscopi et archicapellani recognouit.

DATA XIII. KAL. MARCHII, INDICTIONE IIII. ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS MILLESIMO XXI°. ANNO VERO DOMNI HEINRICI SECUNDI REGNANTIS XVIII°. IMPERII AUTEM VIII. ACTUM PODREBRUN FELICITER AMEN.

Das Siegel war mit schmalen ledernen Riemen angehängt, also wahrscheinlich ein Metallsiegel.

CIII.

Aus dem Fürstlich-Bentheim-Tecklenburgischen Archive.

Nouerit omnium fidelium presentium scilicet ac futurorum industria, Qualiter Nithardus Mimigernefordensis aecclesiae humilis antistes, ob petitionem fidelis sui Bruningi, dedicauit basilicam que sita est in pago Belaun iuxta fluuium Aarse nominatum, in honore sancte Mariae semper uirginis, cuique talem condonauit libertatem, ut presbiter illius loci sine censu degeat, nihilque aliud episcopus prefate aecclesiae inde accipiat, nisi congruentibus synodum temporibus illic habeat, et que corrigenda sint corrigat, et ut hec plenius stabilentur, ipse Bruningus tradidit episcopo familiam unam in pago Scopingun, Adalbernum cum cunctis suae possessioni accidentibus, terris, siluis, pratis, aquis, aquarumue decursibus. Quis peractis, talem predicto potestatem Bruningo episcopus dedit, aecclesiae suisque perpetuo posteris possidendam, ut sine molestiarum turbatione quasi iure dominarentur hereditario.

Post multorum uero discessus temporum, Domnus Sigifridus supradictae aecclesiae sedem suscipiens ad regendum, hanc eandem traditionem in communi synodo Engilberhto successori eiusdem Bruningi concedens firmauit, et hanc cartam sigillo sancti Pauli impressam scribi precepit.

Die Charte ist sehr beschädigt, doch ohne bedeutenden Verlust des Textes, in welchem das wenige Ausgefallene leicht und sicher zu ergänzen war. Die Schrift ist eine schöne germanische Minuskel. Das Siegel ist unten seitwärts auf einem von der Schrift frei gelassenen Raume, durch zwei, in das Pergament gemachte, lange, parallel laufende Querschnitte aufgedruckt; zwar ist davon nur noch ein Bruchstück übrig, man erkennt daran aber deutlich das Brustbild des Apostels Paulus, wie auf dem bekannten Domkapitularen Siegel, von welchem also hier der älteste Abdruck vorliegt.

CIII^b.

Aus Kindlingers Handschriften-Sammlung, Bd. 12. u. 19.

In nomine Sanctae Trinitatis. Sigifridus Dei gratia Episcopus. Gratia et pax a Deo patre et a Domino Jesu Christo et a Spiritu Sancto paraclito omnibus qui parati sunt testimonium perhibere ueritati et non erubescunt ueritatem quando fuerint interrogati. Domnus Sigifridus tercius et decimus a sancto Liudgero Mimigardeuordensis ciuitatis episcopus, primum in contemplatiua uita sub nomine abbatis profectus, postea ad gubernationem actiue presul a Deo electus, cum magnum studium haberet totius Dei famulaminis, inuenit in parochia sua quandam matronam genere et moribus claram, diuiciis et possessione latissimam, Reinmod appellatam, cum unica filia Vrederuna, cuius tam magna uoluntas fuit nouas basilicas construendi, sicut episcopo consecrandi, cuius consilio atque permissu septem elaborauit monasteria in locis

Cod. dipl. hist. Westfal.

quibus permaxime erant necessaria. Vnum in loco qui dicitur Farlari. alterum in Oppenhulisa. tertium in Buntlagi. quartum in Curithi. quintum in Ihtari. sextum in Honthorpa. septimum in Vnkingthorpa. Haec septem loca nobiliter consummata, aris et reliquiis Sanctorum ornata et caeteris suffulta quibus indigent sacerdotes, cum magna laude et deuotione unumquodque in suo tempore predictus dedicauit antistes, qui nolens se tam boni operis expertem esse, de domibus et uillis adiacentibus quod sibi uidebatur ad unamquamque deputauit ecclesiam, ut esset locus idoneus uisitare infirmos, sepelire mortuos, et illa implere quae ad Dei seruitutem et ad fidelis populi tam uiui quam defuncti pertinent salutem. Si quis ex nostris successoribus surrexerit et hanc conscriptionem instigante diabolo dissipare presumpserit, sciat se episcopali banno in die iudicii obligatum et obstrictum, si quicquam euacuauerit quod hic habetur scriptum. Ideo ne periculum faciat animae suae, sit ei haec charta pro testimonio Sancti Pauli apostoli patroni nostri impressa sigillo, nec dubitet quod si spernit episcopum, spernit apostolum, si spernit apostolum, spernit filium Dei unigenitum, qui est testis fidelis primogenitus mortuorum et princeps Regum terrae, cui honor, gloria et imperium in saecula saeculorum. Hae sunt uillae quae tradente episcopo Sigifrido ad Farlari pertinebunt ad ecclesiam ibi constitutam. De Billarbeki. Gardiuelt. Vuesthelnon. De his uillis XXX. domus. De Cosuelda. Hamim. Mottonhem. Gaplon. Suthuick. Hembruggion. Hildiuuordinghuson. Quinquaginta et quatuor domos. Ostaruik omnis. Farlari usque ad domum Geliconis in Kurtbeki. Bardarnarasuick. Holtuik. Liudbeki. Bermothem. Segmeri. Septuaginta et quatuor domus de Gascheri. Burion uiginti et quatuor domus. Hae uillae ad Hoentorp pertinebunt. Wersethorp. Aldenthorp. Hoenthorp tota. Blasher. Hauokhurst. Weppenthorp. Hae pertinebunt ad Buntlagi. Vffenhem. Sueduinkila. Harhem. Suthreni. Waathhalhem. Landrikashem. Honhurst. Stokhem. Buntlagi. Oldenhreni. tres domos in foresto. Hae uillae pertinebunt ad Ihtari. De ecclesia Wernon. ipsa curtis Ihtari et uilla Simanningtharp. Lasingi. Westhornon. Wigeringthorp. De his uillis uiginti et septem domus. De ecclesia Ihtari quae Suthkirike uocatur undecim domus de uilla Ledscipi in qua sedent Gelo, Woldahre et Aueke. De Northkirken. Ihtari. Hathouuorkingthorp. Hildingthorp. et omnis Pikenbrok. De his uillis uiginti quinque domus. De ecclesia Ascabergh. Westeringen et Ostaringen et tres curtes et una domus Razonis et Garikingthorp. De his uillis uiginti quatuor domus. Westsmithikingthorp. Paringthorp dimidia. Ad Vnkingthorp pertinebit quicquid trans Lippiam fluuium est ex integro. Ad Curithi pertinebit Vbbenbergh omnis. Curithi ex integro. duo Sandonthorp. Sprakenlo. Hemmonhem. Getillingthorp. duo Galmeri. Friglesthorp. Bettisthorp. Lengriki. Legsetin. Hae sunt uillae quae ad Oppenhulisa pertinebunt. Omnis Alfstedi. Papingthorp. Fronothorp. Brendebeki. Holtebures. Gerlinkingthorp. Frilingthorp. Hanguni tota. Werithon. Appenhulis. Haec sunt nomina testium qui his interfuerunt et haec audierunt. Odo prepositus. Werni uicedominus. De kappalanis. Hatto. Grothuuerk. Hripo. Yko. Benno. Walh. Gerfrid. Radlef. Guncilin. De laicis. Godefrid. Heriman frater eius. Lefgard. Item Godefrid et Heriman fratres. Ezo. Berto. Geto. Scripturam istam iubente episcopo Godescalcus decanus dictauit, Adalhard diaconus scripsit, ipse dominus episcopus nomine et effigie sancti Pauli signauit, signatam domnae Reinmod et eius filiae tradidit et secundo ac tercio diuinae autoritatis malleo solidauit.

CIV. *)

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Si uenerabilia aecclesiarum Dei loca ditare ac sublimare studuerimus, nobis id animaeque nostrae remedio parentumque nostrorum nec non regni nostri || statui profuturum esse minime dubitamus. Qua-

*) Mit dieser Urkunde stimmt die, nur noch abschriftlich erhaltene Urkunde von gleichem Datum, wegen des Gutes Hohunseli, bis auf die nothwendige Verschiedenheit der Ortsangabe, wörtlich überein.

propter nouerit omnium Christi fidelium nostrorumque uniuersitas, qualiter nos inspicientes interuentum dilectissimae coniugis nostrae CVNIGVNDÆ imperatricis augustae, assidue monentis atque incessabiliter nobis in memoriam reducentis, quod Meinuercus Paderbrunnensis aecclēsiæ venerabilis episcopus plus caeteris fidelibus nostris in seruitute nostra iugi deuotione sudauit, eidem Paderbrunnensi aecclēsiæ in honorem sanctae Dei genitricis Mariae sanctique Kiliani martiris nec non preciosi confessoris Liborii dedicatae, cui idem nobis dilectus antistes preesse uidetur, quoddam predium nostrum Steini dictum, situm in pago Westfalon, in comitatu uero Bernhardi comitis,*) cum omnibus eiusdem predii pertinentiis, terris uidelicet cultis et incultis, curtificiis, areis, edificiis, mancipiis utriusque sexus, pratis, pascuis, siluis, uenationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, uis et inuis, exitibus et redditibus, quesitis uel inquirendis, ceterisque omnibus quae quomodocunque dici siue scribi aut nominari possunt utilitatibus ad ipsum predium pertinentibus, per hanc nostram imperialem paginam concedimus atque largimur, et de nostro iure ac dominio in eius ius et dominium omnino transfundimus. Ea uidelicet ratione, ut predictus M. episcopus sibi posthinc succedentes liberam habeant de eodem predio eiusque pertinentiis potestatem quicquid eis placuerit ad usum aecclēsiæ faciendi, omnium hominum regni nostri contradictione remota. Et ut haec nostrae ingenuitatis auctoritas stabilis et inconuulsa omni posthinc permaneat tempore, hoc imperiale preceptum inde conscriptum manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

*Signum domni Heinrici Romanorum inuictissimi (L. M.) imperatoris augusti.
Guntherius cancellarius uice Aribonis archicappellani recognouit.*

Data XVIII. Kal. Febr. Indictione VI. Anno dominicae incarnationis Millesimo XXIII. Anno uero domni Heinrici secundi regnantis XXI. Imperii autem VIII°. Actum Paderbrunnon feliciter amen.

Das aufgedruckte grosse kaiserliche Siegel ist das bereits beschriebene.

CV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Quoniam diuine dignationis clementia || ad regendum totius rei publicae statum nos prouexit suae immense pietatis magnificentia, ante omnia ad hoc laborare debemus, ut qui corona terreni imperii gloriamur, illa inestimabilis gaudii gloria non priuemur. Quod certissime posse fieri creditur, si loca aecclēsiasticis obsequiis a christianis uiris deputata, nostra auctoritate confirmantur et corroborantur, ut omni exteriori inquietudine remota, diuinis laudibus in eis mancipati in pace et quiete domino seruire delectentur, et qui curis et negociis seularibus grauamur, eorum qui in lege eius die ac nocte meditantur precibus a peccatorum nostrorum nexibus liberemur. Qua propter omnium fidelium Christi nostrorumque nouerit uniuersitas, qualiter dilectus nobis venerabilisque MEGINWERCVS Potherbrunnensis aecclēsiæ antistes, celsitudinem nostram adiit, suppliciter exorans, ut Monasterium in occidentali parte Potherbrunnensis suburbii ab eo in honore sanctae Dei genitricis et perpetuae uirginis MARIE omniumque sanctorum fundatum nostra imperiali auctoritate confirmaretur, quatinus fratres ipsius Monasterii in diuino seruitio iugiter permansuri, ab omni seulari uolentia et molestia remoti et muniti, tanto expeditius uiam mandatorum Dei currerent, quanto eis terrenae incommoditatis impedimenta nulla obstarent. Cuius laudabilis studii intentione congaudentes, et per interuentum dilectissimae coniugis nostrae Cunigunde uidelicet imperatricis augustae, aliorumque fidelium nostrorum iustis petitionibus gratuito assentientes, imperiali auctoritate decreuimus, ut omnia a nobis uel ab ipso uenerabili episcopo de sua hereditate uel aliunde per commutationem aut pre-

*) quoddam predium nostrum Hohunseli dictum, situm in pago Westfalon, in comitatu uero Bernhardi comitis.

cariam uel ab aliis Dei cultoribus eidem Monasterio collata, uidelicet in territoriis, uillis, areis, curtis, aedificiis, mancipiis utriusque sexus, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, campis, aquis aquarumque decursibus, molis, molendinis, piscationibus, siluis, uenationibus, exitibus et redditibus, uis et inuis, quesitis et inquirendis, cum omni utilitate et integritate quae ullo modo ex eis prouenire poterit, ipsius Monasterii abbas cum suis fratribus proprietario iure potestatiuae habeat atque possideat, et cum episcopi licentia quicquid illis placuerit ad communem usum aecclesiae faciat. Insuper eciam firmiter et stabile perpetuo iure sanctimus, ut nullus dux aut comes aut aliqua persona parua uel magna quemlibet abbatum ipsius Monasterii cum suis fratribus super eisdem bonis inquietare, molestare aut diuestire, aut aliqua iudiciaria potestate se intromittere presumat, nisi aduocatus aecclesiae ab abbate et fratribus in defensorem electus et ab episcopo constitutus, eo uidelicet tenore, ut iure contentus ecclesiae cum precepto et consilio abbatis omnia faciat atque disponat. Si quis autem hoc nostrae imperialis confirmationis edictum aliqua presumptione infringere temptauerit, centum librarum examinati auri ad nostrum pondus compositione multetur, ut quinquaginta nostrae camerae persoluat, quinquaginta eidem ecclesiae quam ausu temerario inquietare presumpsit. Et ut haec confirmatio uerius credatur stabilisque et inconuulsa omni tempore habeatur, hanc imperialis edicti paginam inde conscribi, et manu propria confirmantes, sigillo nostro insigniri IVSSIMVS.

Signum domni Heinrichi Romanorum inuictissimi Imperatoris augusti.

Guntherius cancellarius uice Aribonis archicappellani recognouit. (L. M.) Datum XVIII. Kal. Feb. Indict. VI^a. Anno dominicae incarnationis Millesimo XXIII°. Anno uero domni Heinrichi secundi regnantis XXI°. Imperii autem eius VIII. Actum Paderbrunnon feliciter amen.

Das aufgedruckte Siegel ist das bereits beschriebene.

CVI.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinrichus diuina fauente clementia, Romanorum Imperator augustus. Si uenerabilia aecclesiarum Dei loca ditare ac sublimare studuerimus, nobis id regniue nostri || statui profuturum esse minime dubitamus. Quapropter nouerit omnium Christi fidelium nostrorumque uersitas, qualiter nos pro remedio animae nostrae dilectissimaeque coniugis nostrae Cunigundae uidelicet imperatricis augustae atque parentum nostrorum nec non pro animabus fidelium nostrorum quorum ibi corpora requiescunt, Erphonis scilicet comitis atque Cononis, monasterio nostro Cöfunga nominato, in honorem domini saluatoris sanctaeque eius genitricis, nec non uictoriosissimae crucis atque beati Petri apostolorum principis constructo, ad usum sanctimonialium ibidem Deo seruientium, quoddam nostri iuris predium Hardinghuson dictum, situm in Pago in comitatu uero comitis,*) cum omnibus eiusdem predii pertinentiis, terris uidelicet cultis et incultis, curtificiis, areis, aedificiis, mancipiis utriusque sexus, pratis, pascuis, siluis, uenationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, uis et inuis, exitibus et redditibus, quesitis uel inquirendis, ceterisque omnibus quae quomodocumque dici siue scribi possunt utilitatibus ad ipsum predium pertinentibus, per hanc nostram imperialem paginam concedimus atque largimur, et de nostro iure ac dominio in eius ius et dominium omnino transfundimus. Ea uidelicet ratione ut ipsius aecclesiae uenerabilis abbatissa Ota sibiue posthinc succedentes liberam habeant de eadem proprietate eiusque pertinentiis quicquid eis placuerit ad usum aecclesiae faciendi potestatem,

*) Im Originale sind die Stellen für den Namen des Gaues und des Grafen leer gelassen.

omnium hominum regni nostri contradictione remota. Et ut haec nostrae ingenuitatis auctoritas stabilis ac inconuulsa omni posthinc permaneat tempore, hoc imperiale preceptum inde conscriptum manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

*Signum domni Heinrici Romanorum inuictissimi (L. M.) Imperatoris Augusti.
Guntherius cancellarius uice Aribonis archicappellani recognouit.*

Datum XVIII. Kal. Febr. Indict. VI. Anno dominicae incarnationis Millesimo XXIII°. Anno uero domni Heinrici secundi regnantis XXI°. Imperii autem eius VIII°. Actum Paderbrunnon feliciter amen.

Das aufgedruckte Siegel ist das bereits beschriebene.

CVII.

Quidam dñs. nomine Brun, cum nepte sua Idae uocitata, ad dominium sanctę Dei genitricis Marię et sancti Kiliani martiris Liboriique confessoris sua predia in Sutdesburch et Betanum, Wallanstedt, cum omnibus illuc pertinentibus in proprium tradidit. Interea post quinquennium obitu imperatoris secundi Heinrici adueniente, predicta Idę cum uiro suo Brunone has omnes traditiones iniuste rennuere uolebat. Episcopus uero Meinuuercus tanta predia quasi sapiens nolens perdere, domnę Idan usque ad exitum suę uitę LXXX aratra ad reconciliationem tribuit, ea uidelicet ratione, si ipse aut aliquis eius successorum abstrahere uoluerit presignata aratra, quatinus hęc predia eidem penitus restituat. XVIII. Kal. Octobr. actum in Hiruteldun.

Huius reconciliationis sunt testes. Bernhardus dux. Heriman comes et filii eius. Heinric. Cōnrad. Adalbracht. Bernhard. Ekkica comes de Aslan. Bernhard comes. Erp comes. Tiedric comes Fresonię. Widukin comes. Amulungo comes et frater eius Ekbracht. Ekkica comes. Geba et filii eius. Heinric. Cōna. Volcherd. Benna et frater eius. Godica. Vffa. Beua. Eppa. Ricdach. Engiza. Viza. Hildilin. Tamma. Rōthard. Ekkica. Tiedric miles Ekkiconis. Bennaca et frater eius Tiaza. Reinald. Godikin. Wizuca. Gela. Droga. Thiapbalt. Tiamma comes et frater eius. Esic. Iringe. Oua. Ecilin. Tiedric. Meinhard. Tiedric.

Ein Siegel war aufgedruckt, ist aber verloren gegangen.

CVIII.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

Notum sit omnibus fidelibus presentibus scilicet et futuris, quod quidam fidelis nomine Hildelin, per consensum suę contectalis Odę et iustissimi heredis ipsius Arnaldi, unam aream et XL. iugera cum omnibus appendiciis, in pago Nihterga, in uilla quę dicitur Holthusen, et Arnaldus scilicet cum consensu suę matris eiusdem Odę et predicti Hildelini unum litum in pago Almunga in uilla quę uocatur Barghusun cum sua uxore et filio et cum omnibus quę tunc habuit in area quoque et predio et omnibus eiusdem predii appendiciis, ad dominium sanctę Dei genitricis Marię et sancti Kiliani martiris sanctique Liborii confessoris atque pontificis, pro decimatione super uillam Emiggarothun acquirenda, in proprium tradidit. Quod uero Meinuuercus episcopus pie perpendens, predicto Hildelino et suę contectali Odę et Arnaldo omnibusque posteris eius eandem decimationem super uillam quę uocatur Emiggarothun pro predicto predio per suum aduocatum Amulung in proprium dedit. Hęc itaque traditio III. Non. Nouembris primum facta, IIII. Non. Januar. in Paterb. iterata atque confirmata est, consendentibus ibidem archiepiscopo Hunfritho et episcopo Siberhto et Hildiuuardo atque Liuzone episcopis, et adstantibus Fritherico, Gerberto, Thiaderico comitibus. Brun. Godebald. Erp. Rathuboda. Ecbert. Vuikin. Thiaderic. Haold. Uffa. Haold. Godescale. Bennaka. Folchard.

CIX.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia rex. Si seruorum Dei petitionibus facilem aurem accommodantes, locis diuino cultui mancipatis aliquam munificentia nostra adicit immunitatem, unde commorantes inibi securius et commodius uitae celestis quietudini ualeant inseruire, existimamus hinc presentibus uti felicius ac mansuris perfrui beatius. Quocirca nouerit omnium Christi nostrique fidelium cautela, tam presentium quam succedentium, qualiter nos pro remedio anime nostre parentumque nostrorum, nec non interuentu ac petitione dilectę coniugis nostre GISELÆ reginę et uenerabilium Archipresulum Aribonis Mogontini atque Piligrimi Coloniensis, traditionem Hluduwici imperatoris, quam tradidit ad monasteria quorum unum est monachorum noua Corbeia nuncupatum, aliud est sanctimonialium Heriuordi nominatum, quae pię memorię genitor illius Hluduuuicus imperator ad normam precipuorum in Gallia monasteriorum construxit, Corbeiense uidelicet ad similitudinem antiquę Corbeię, Heriuordense uero ad Suessionis similitudinem, abbati Corbeiensi commendauimus, ut iuxta consuetudinem qua ancillarum Dei congregationibus procurari solent prepositi ex ecclesiastico ordine, tam in disciplina quam in cunctis negociis quę famulę Christi pro sexu et professione sua exequi non possent, ipsarum prouisor et patronus existeret. Pro elemosina autem generis sui tradidit cellam quę uocatur Meppia cum decimis et possessionibus undique ad eam pertinentibus, et ecclesiam Heresburc circumquaque per duas saxonicas rastas ad nouam Corbeiam, ad Heriuordense uero monasterium in episcopatu Asnabruggensis ecclesiam Biunidi cum subiectis sibi ecclesiis, in parrochia Mimiernuordi ecclesiam Reni cum his quae ad eam pertinent ecclesiis, ita sane ut decimarum aliorumque reddituum prouentus omnes prefatis cederent monasteriis, et ab ipsis uicissim procurarentur subiectę plebes, in baptisate, in eucharistia, in sepulturis, in confessione peccatorum audienda, et presbiteri qui principales ecclesias tenerent archipresbiterorum officio fungerentur, ad agenda omnia quę solent fieri ab archipresbiteris episcoporum, et cum ipsi episcopi circationes suas ibi agere deberent, ad eorum mansionem daretur ut in capitularibus antecessorum nostrorum prescriptum habetur, uidelicet quantum satis sit eis dari, et episcopi non plus quęrant, nec cum pluribus ueniant, quam ut eis sufficere possint. Ne autem in summa debiti episcoporum seruitii plus exigeretur quam opus sit, statuerunt predictarum ecclesiarum episcopi cum consensu synodali coram antecessore nostro Ottone imperatore et archiepiscopo Rhabano cęterisque cum eo in synodo agentibus, ut dentur ad singulas ecclesias porci IIII. ualentes singuli denarios XII. aut arietes VIII. tantundem ualentes, porcelli IIII. auę IIII. pulli VIII. Situlę XX. de medone, de mellita ceruisia XX. de non mellita LX. panes CXX. de auena modii C. manipuli DC. essetque in potestate episcoporum, utrum hęc per singulas ecclesias ad unum mansionaticum an ad dua uellent habere. Statuit ergo prefatus antecessor noster Otto imperator liberam utrique loco concessionem eligendę de propria congregatione in regimen sui per futura semper tempora congruę personae, et ut nullus iudex publicus licentiam in homines ad prefatum monasterium Heriuordense pertinentes ullam iudiciariam habeat exercere potestatem, sed omnis eorum res coram aduocato ipsorum definiatur. Quam constitutionem antecessorum nstrorum iustam et rationabilem, nos quoque predicto monasterio Heriuordensi precepto nostro regali confirmamus atque corroboramus. Et ut hęc confirmationis nostre auctoritas stabilis et inconuulsa omni permaneat oeuo, hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

Signum domni Chuonradi (L. M.) regis inuictissimi.

Ódalricus cancellarius uice Aribonis archicapellani recognoui.

Data IIII. Id. Januar. Indictione VIII. Anno dominicę incarnationis M.XXV°. Anno uero domni Kuonradi secundi regnantis I^o. CORBEIE.

Das Siegel ist verloren gegangen.

CX.

Abschrift nach dem zu Fischbeck aufbewahrten Originale mitgetheilt vom Bibliothekar Mooyer zu Minden.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia rex. Notum sit omnibus fidelibus nostris tam praesentibus quam futuris, qualiter quaedam uenerabilis || abbatissa nomine Abug, antecessorum nostrorum regum scilicet uel imperatorum scripta, suae aecclesiae quae est in Vuisbiki collocata, tradita, in nostram presentiam contulit, eademque ex nostra regali potestate confirmari ac corroborari quam humillime rogauit. Cuius petitioni ita ut dignum est assensum prebentes, ob amorem Dei nostraeque remedium animae scilicet et per interuentum SIGEBERTI sanctae Mindensis aecclesiae uenerandi presulis nec non et Berinhardi ducis ceterorumque nostrorum fidelium, iam dictam abbatissam una cum congregatione sibi subiecta omnibusque illuc rite pertinentibus, in nostrum mundiburdium ac defensionem ex integro suscepimus. Precipientes igitur iubemus ut nullus iudex publicus neque aliquis ex iudiciaria potestate homines praedictae aecclesiae liberos seu colonos, litos aut seruos, in aliquo negotio distringere presumat, nisi tantum aduocatus loci illius, habeantque sanctimoniales illae liberam potestatem per successionem temporis inter se siue aliunde abbatissam eligendi, nullius seculari dominio subiectae, excepto nostro, qui earum defensor Deo annuente esse uolumus.

Haec sunt predia quae pertinent ad supra dictam aecclesiam Viscbiki. In illo loco VI. mansi pleni. Insuper etiam in his locis ita nominatis. Vuendredesa I. Vuigbaldeshusun III. mansi. Benneshusun I. mansus. Haddeshusun I. mansus. Tiadhanusun I. mansus. Hainanhusun II. mansi. Et in aliis locis ad ministerium aecclesiae Viscbiki XXVIII. mansi in pago Tilithi in comitatu Herimanni comitis, iterumque in pago Merstem in comitatu eiusdem comitis VIII. mansi, et in pago Laginga VI. mansi in comitatu Dodican, in pago Westfala in comitatu Heinrici comitis X et VIII. mansi, et in comitatu Hroduuerkes VI. mansi. Et in uilla quae uocatur Hramnesberg II. mansi, Fiahtthorpe I. mansus, in Anion III. mansi, et in comitatu Wirinhardi curtem nomine Thuliberh V. mansi. In Tundirin VII. mansi. In Hartingehusun uilla integra. Et ut haec nostra confirmatio stabilis et inconuulsa permaneat, hanc nostri precepti paginam inde conscriptam manu propria roborantes sigilli nostri inpressione insigniri iussimus.

Signum domni Chuonradi (L. M.) gloriosissimi regis.

Odalricus cancellarius uice Aribonis archicapellani recognoui.

Data II. Id. Januar. Indictione VIII. Anno dominicae incarnationis M^o.XXV°. Anno autem domni Kuonradi secundi regnantis I^o. Actum Corbeie.

Dem Originale lag das Siegel abgefallen bei.

CXI.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia rex. Notum sit omnibus Christi nostrisque fidelibus praesentibus scilicet atque futuris, qualiter uenerabilis abbas nomine Truchtmarus nostram adiit excellentiam || suppliciter orans, ut nostra magnifica munificentia prospiceremus monasterio cui preesse uideretur, quod est constructum super fluuium WISERA in loco qui dicitur noua CORBEIA in honorem Dei et sancti STEPHANI protomartyris, ubi et beati VITI martyris preciosa pignera seruari noscuntur. Cuius petitioni rationabili propter diuinum amorem et uenerationem beatorum martyrum assensum prebentes, hos apices serenitatis nostrae circa ipsum monasterium fieri iussimus, per quos decernimus atque iubemus, precipue ut potestatem monachi, si necessitas uenerit, habeant, abbatem

eligendi de fratribus suis, et ut nullus episcopus aut iudex publicus uel quilibet ex iudiciaria potestate, nisi solus illius loci prouisor et aduocatus predicti monasterii, in ecclesias aut loca uel agros seu reliquas possessiones prefati monasterii quas moderno tempore iuste et racionabiliter possidere uidetur, ad causas audiendas uel freda exigenda aut mansiones uel paratas faciendas aut fideiussores tollendos, aut ulla redibitiones uel illicitas occasiones requirendas, aut homines ipsius monasterii tam ingenuos quam et seruos uel litos iniuste distringendos ullo umquam tempore audeat ingredi, uel ea quę supra memorata sunt penitus exigere aut actitare presumat. Sed et de dominicatis mansis uel nunc habitis uel post acquirendis, a reddendis decimis plenam idem monasterium habeat immunitatem, et sicut hactenus fuit, ut dentur ad portam in susceptionem hospitem et peregrinorum, in quibuslibet episcopiis, pagis uel territoriis, uel omnibus quę ibidem propter diuinum amorem et illius sancti loci uenerationem collata fuerint, ut liceat ibidem Deo famulantibus sub nostrę immunitatis tutione quieto ordine uiuere ac residere, et melius illos delectet omni tempore pro nobis et coniuge nostra atque stabilitate regni a Deo nobis collati, domini misericordiam attentius exorare. Insuper etiam decimas uel decimales ecclesias in quibusque episcopiis ita teneant atque disponant, sicut sub antecessoribus nostris regibus uidelicet et imperatoribus tenere per precepta uisi sunt atque disponere. Episcopis uero, quibus seruitium et mansionatica debent tempore circuitus sui, secundum scripta sua singulis annis persoluant. Et ut haec auctoritas concessionis atque confirmationis nostrę firmior habeatur et per futura tempora a cunctis fidelibus sanctę Dei ecclesię nostrisque presentibus et futuris melius credatur diligentiusque obseruetur, manu propria subter eam firmauimus et sigilli nostri impressione assignari iussimus.

Signum domni Chuonradi (L. M.) regis inuictissimi.

Ódalricus cancellarius uice Aribonis archicapellani recognoui.

Data XI. Kal. Febr. Indictione VIII.^a Anno dominicę incarnationis MXXV.^o Anno uero domni KVONRADI secundi regnantis I.^o Actum GOSLARE.

Das Siegel ist verloren gegangen.

CXII.

C. In nomine sanctę et indiuiduę Trinitatis. Chuonradus Dei donante clementia rex. Omnium sanctę Dei ecclesię nostrorumque fidelium presentium ac futurorum comperiat uniuersitas, qualiter domina Frideruna || uenerabilis abbatissa eiusque soror Imma cometissa, Gerone comite adiuuante construxerunt quoddam monasterium in uilla Keminata dicta, in pago Tilithi, in comitatu Bernhaldi ducis situm, in honore Dei genitricis sanctę Marię uirginis dedicatum, ad quod omnem hereditatem suam, curtes scilicet ac uillas infra nominatas, Keminata, Heigen, Hogen, Tundiriun, Othere, Varstan, Rothe, Bardeuic, Hotmannessun, Witthorp, Britlingi, Biangibudiburg, Addunesthorp, Hatherbiki, Bodanhuson, Suotherburg, Claniki, Wigmannesburgstal, Bennedestorp, Vuidila, Vualdersidi, Kokerbiki, Holana, Aun, Setila, Hepstidi, Sinigas, gratissima uoluntate tradiderunt. Vnde nostram maiestatem regiam aggressę supplices rogauerunt, ut ipsum monasterium in nostri mundiburdio suscipereamus. Quod nos petitione Gislē scilicet reginę dilectissimę coniugis nostrę, sed et interuentu Sigebrahdi Mindonensis episcopi fecisse cognoscat uniuersitas fidelium. Ad hec statuimus, ut eiusdem monasterii abbatissę talis libertatis, legis ac regulę primatu fruerentur, quali cęterę sanctę moniales in regno nostro sub regula sancti Benedicti iuste uiuentes utantur. Insuper concedimus eidem abbatię, ut nullus marchio, nullus comes, nullaque nostri imperii magna uel parua persona, in ea placitum facere, uel publicam functionem exire, nisi aduocatus quem abbatissa quę tunc temporis fuerit cum sanctimonialium consensu eligere uoluerit. In obitu uero abbatissę eiusdem monasterii liberum

habeant arbitrium aliam eligendi iuxta regulam sancti Benedicti. Et ut huius nostrę auctoritatis priuilegium perseueret, hanc paginam manu propria roborantes, sigillo nostro iussimus insigniri.

Signum domni Chuonradi (L. M.) regis inuictissimi.

Ōdalricus cancellarius uice Aribonis archicapellani recognoui.

Anno dominicę incarnationis M. XXIII. Indictione VII. VI. Id. Febr. Data est in Merseburg. Anno autem domni Kuonradi secundi regnantis I. Actum : ;

Das Siegel ist verloren gegangen.

CXIII.

Quando domnus episcopus Maeginuercus suimet iter ad Romam direxerit, pro hereditate Hatheburge, Athulfo et Hicile XV. talenta dedit, et IIII. mansos cum XX. mancipiis. Unusquisque eorum soluere debet V. siclos argenti.

Postquam episcopus Meinuercus de Roma ueniebat, tunc iterum prenominitis in reconciliationem dedit I. crusinam marthrinam et X. solidos denariorum.

CXIV.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Cūnradus diuina gratia Romanorum Imperator augustus. Perpendimus atque considerauimus animas nostras peccatorum maculis obfuscatas hoc multum posse iuuare, nos ad diuini honoris et gloriae maiestatem ecclesias Christi sublimare, aedificare, et de nostris rebus ditare, pariterque nouimus ad nostrae imperialis potencie dignitatem pertinere, eis qui nobis domi uel militiae bene seruierint condignam seruitutis remunerationem exhibere. Proinde nouerint Christi nostrique fideles uniuersi, qualiter nos per interuentum dilectissimae coniugis nostrae Gislae, nec non filii nostri Heinrici regis et Brunonis Augustensis episcopi et Herimanni marchionis et Eggilhardi fratris sui, ad diuinam gratiam et gloriam, pro remedio nostrae animae, Paderbrunnensi ecclesiae in honorem sanctae Mariae Dei genitricis et sancti Kyliani martiris et sancti Liborii confessoris consecratae, eiusque prouisorii Meinuercu, qui nobis sepe et multum frequenter et fideliter seruiuit, quandam curtem nomine Eruite ad nostrum imperiale ius pertinentem, in pago Engere, in comitatu autem Marcuardi sitam, perpetualiter habendam tradidimus, cum mancipiis utriusque sexus omnibus ad hanc iure pertinentibus, cum ceteris quae uniuersis appendiciis, scilicet areis, aedificiis, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, siluis, uenationibus, uis et inuis, exitibus et retribus, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molendinis, quesitis et inquirendis, cum banno et mercato etiam quod apud eandem curtem solet haberi, et cum omni utilitate quae inde poterit peruenire. Et ut haec nostrae traditionis auctoritas firma omni permaneat aeuo, hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes iussimus insigniri sigillo.

Signum domni Chuonradi inuictissimi Romanorum imperatoris augusti. (L. M.)

Ōdalricus cancellarius recognoui.

Data VII. Idus Aprilis, Indictione Xa. anno dominicae Incarnationis M^o. XXVII°. anno autem domni Cūnradi secundi regnantis III°. Imperii uero I^o. Actum Romae.

Cod. dipl. hist. Westfal.

CXV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus. || Si piis petitionibus fidelium nostrorum, maxime quas pro ecclesiis sibi commissis auribus nostris infuderint, benignum prebuerimus auditum, hoc procul dubio et ad presentis inperii nostri statum, et ad aeternae beatitudinis premium profuturum credimus. Unde omnium fidelium nostrorum tam presentium quam et futurorum nouerit sollers industria, quia adiens excellentiam nostri culminis, Druthmarus uenerabilis nouae Corbeiae abbas curtem quandam Godeleuesheim nuncupatam anteriori tempore eidem monasterio questus est iniuste fore sublatam. Detulit preterea secum Arnolfi diui progenitoris nostri inepiale decretum, cui eiusdem curtis inerat concambia, inter eundem inperatorem atque Bouonem predicti monasterii patrem peracta. Cuius suggestioni fidem accommodantes, matronam quandam Aluered uocatam, quae ipsam curtem uelut hereditario iure tunc temporis possedit, ad palacium nostrum euocari precepimus. Quae dum prolata refellere nequiuisset, prefatam curtem cum omnibus appendiciis, adnitentibus sibi filio Osdago patronoque suo comite Frithericho, predicto uenerabili abbati absque ulla controuersia reddidit, atque hanc Hiddi monasterii aduocatus iussu nostro recepit. Post uero abbas clementia nostra prouocatus eidem matronae sepedictam curtem alteramque Gimundian uocatam ac familias quasdam in uilla Brumerinchthorp ea condicione beneficiauit, ut si quid post obitum eius in hisdem possessionibus repperiatur, abbatis arbitrio disponatur. Filio uero eius curtem nomine Imminghusun eo pacto concessit, quatinus dum uiuat hanc teneat, nisi hunc munificentia nostra alicubi prius promoueri contingat. Post uero in ius monasterii redeat. Et ut huius restitutionis auctoritas firmior perpetim credatur, manu propria subtus roboratam sigilli nostri inpressione iussimus insigniri.

TESTES. Hunfridus archiepiscopus. Meinuercus episcopus. Godehardus episcopus. Sigifridus episcopus. Odalricus cancellarius. Asculfus. Sigibertus. Bernhardus dux. Adalbero dux. Earnastus dux. Liudulfus comes et priuignus imperatoris. Hiddi. Amulungus comes, et frater eius Ecbertus. Wigger. Gerlo. Vffo. Tiammo. Poppo. Bern. Thiathard. Brun. Gebo.

*Signum domni Chuonradi inuictissimi Romanorum (L. M.) imperatoris augusti.
Odalricus cancellarius uice Aribonis archicancellarii recognouit.*

Data Kal. Jul. Indictione XI. Anno dominice incarnationis Millesimo XXVIII. Anno autem domni Chuonradi secundi regnantis IIII. Imperii uero I. Actum Magdeburch feliciter AMEN.

Das Siegel ist verloren gegangen.

CXVI.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus clementia diuina fauente Romanorum Imperator Augustus. || Nouerit omnium sanctae Dei aecclesiae fidelium nostrorumque presentium scilicet ac futurorum industria, qualiter nos ob interuentum ac petitionem dilectae coniugis nostrae GISILAE imperatricis augustae, et amantissimae nostrae prolis Heinrici regis, nec non Brunonis Augustensis uenerabilis episcopi, fidei nostro Sigiberto Mindensi episcopo et aecclesiae cui ipse Deo donante presidet, in honore sancti PETRI principis apostolorum et sancti GORGONII martyris Christi constructae, quandam siluam sitam singulariter in proprietate prediorum eiusdem Mindensis aecclesiae, et in pago Entergouui, in comitatu uero Bernhardi ducis, cum consensu et conlaudatione prefati ducis B. et sui fratris Detmari, ceterorumque ciuium in eadem silua usque modo communionem venandi habentium, in siluis, campis et paludibus, inter flumina Ossenbeke et Alerbeke, usque in medium flumen Wermonon, et inde usque ad Northsulerecampon, ad Cortem pertinens Sulegon nominatam forestari concessimus et banni nostri districtu circumuallau-

mus, ea uidelicet ratione, ut nemo ulterius in eodem foresto absque prelibati episcopi suorumque successorum licentia potestatem habeat uenandi, sagittandi, retia aut laqueos ponendi, aut ullo ingenio feras decipiendi, quae merito sub iure banni continentur. Si quis autem huius nostri imperialis precepti temerarius uiolator extiterit, sciat se episcopo et suo aduocato banni nostri summam compositurum. Et ut hoc uerius credatur diligentiusque per futura annorum curricula obseruetur, hanc kartam inde conscriptam subtusque manu propria roboratam sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

Signum domni Chuonradi inuictissimi Romanorum imperatoris (L. M.) augusti.

Ödalricus cancellarius uice Aribonis archicapellani recognouit.

Data III. Kal. Apr. Indictione XII. Anno dominicę incarnationis Millesimo XXVIII. Anno autem domni Chuonradi secundi regnantis V. Imperii uero II. Actum Ratispone.

Das Siegel ist verloren gegangen.

CXVII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. || Notum sit omnibus Christi fidelibus presentibus scilicet atque futuris, qualiter nos ob interuentum ac petitionem nostrae dilectae coniugis GISALAE imperatricis uidelicet augustae, et amantissimae nostrae prolis HEINRICI regis, nec non Meinuerchi Paterbrunnensis aecclesiae episcopi, quoddam Berenhardi comitis predium, Badperch dictum, cum mansis decem circa eundem montem adiacentibus, In pago Nichterga et in comitatu Haholdi comitis situm, quod ideo hereditario iure in nostram potestatem successit, quia idem ipse B. comes spurius erat, quod uulgo Wanburtich dicunt, ad Paterbrunne prescripti episcopi monasterium in honore Sanctae Mariae et Sancti Chilianii martyris sanctique Liborii confessoris consecratum tradidimus, cum mancipiis utriusque sexus, uillis, areis, aedificiis, agris, terris cultis et incultis, uis et inuis, pratis, pascuis, siluis, uenationibus, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molendinis, exitibus et retribus, quesitis et inquirendis, nec non cum omnibus appendiciis ad idem predium iure pertinentibus, ea uidelicet ratione, ut in prescripti monasterii potestate perpetualiter existat. Et ut haec nostra traditio stabilis et inconuulsa omni permaneat aeuo, hanc paginam inde conscriptam propriaque manu subtus roboratam sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

Signum domni Chuonradi Romanorum imperatoris (L. M.) inuictissimi.

Ödalricus cancellarius uice Aribonis archicapellani recognouit.

Data Kal. Junii, Anno dominicae incarnationis M̄. XXX. Indictione XIII. Anno domni Chuonradi regnantis VI. Imperii uero III. Actum Mersiburch feliciter amen.

Das aufgedruckte, grosse und noch ziemlich gut erhaltene Siegel zeigt den Kaiser, auf einem niedrigen Throne sitzend, die Hände hoch aufgehoben, und in der rechten einen Stab, auf dessen Spitze ein Adler, in der linken den Reichsapfel mit einem Kreuze haltend; mit der Umschrift: Chuonradus Di. Gra. Romanoꝝ. Imp. Aug. †. — Die Figur des Kaisers ist sehr zusammengedrückt und der Kopf desselben unförmlich gross, mit einem langen Barte.

CXVIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina disponente gratia Romanorum Imperator augustus. Omnium Dei nostrique fidelium uniuersitati notum || esse uolumus, qualiter nos propter amorem caelestis patrię, atque ob interuentum ac petitionem dilectae coniugis nostrae GISILAE imperatris¹⁾

¹⁾ sic.

augustae, nec non kari filii nostri HEINRICI regis, et propter iuge deuotumque nobis seruitium MEGIN-
 WERCHI sanctae Paderbrunnensis sedis uenerabilis episcopi, ecclesiae cui ipse Deo donante presidet, in
 honore sanctae Dei genitricis MARIE, beatique Kyliani martyris, nec non confessoris Christi Liborii con-
 structae, illa predia quae habuerunt Bernhart et soror eius Hazecha in locis Alflaan et Etlunum sita, in pago
 Paderga, in comitatu Amulungi, cum aliis omnibus illuc pertinentibus, et cum omni utilitate quae uel scribi
 aut nominari ullo modo ualet, cum mancipiis utriusque sexus, cum areis, aedificiis, agris, campis, terris
 cultis et incultis, pratis, pascuis, siluis, uenationibus, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molis,
 molendinis, uis et inuis, exitibus et redbibus, quae sitis et inquirendis, perpetualiter habenda donauimus,
 ea ratione ut praefatus episcopus suiue successores de eisdem prediis nobis imperiali iure hereditatis libe-
 ram dehinc habeant potestatem, quicquid sibi placuerit faciendi, ad utilitatem tamen ecclesiae suae, omnium
 contradictione remota. Et ut haec nostrae traditionis auctoritas stabilis et inconuulsa omni permaneat oeuo,
 hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes, sigillo nostro insigniri iussimus.

Signum domni Chuonradi inuictissimi Romanorum (L. M.) Imperatoris augusti.

Odabricus cancellarius uice Aribonis archicapellani recognouit.

Data XIII. Kal. FEBR. Indictione XIII^a. Anno dominicae incarnationis M.XXXI°. anno uero domni
 Kuonradi secundi regnant. VII°. Imperii autem III°. Actum ALTSTETE.

Das Siegel ist das bereits beschriebene.

CXIX.¹⁾

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus Dei ordinante clementia Romanorum Impera-
 tor augustus. Omnium Dei nostrique fidelium uniuersitati notum esse || uolumus, qualiter nos diuinae mer-
 cedis ob intuitum, nec non²⁾ per interuentum³⁾ dilectissimae nostrae Giselae imperatricis au-
 gustae simul etiam dilecti filii nostri regis Heinrici,⁴⁾ et iuge seruicium Meginuerchi Patherburnensis aec-
 clesiae episcopi sepissime nobis fideliter impensum, eidem aecclisiae in honore sanctae Dei genitricis
 Mariae ac sancti Kyliani martyris et sancti Liborii episcopi et confessoris constructae, predium Bennanhu-
 sun, Ualabroch, Dadanbroch, situm in pagis Wetiga et Tilithi in comitatu Widukindi,⁵⁾ cum omnibus ad
 ipsum predium iure ac legaliter pertinentibus,⁶⁾ cum mancipiis utriusque sexus, cum areis, aedificiis, agris,
 campis, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, siluis, uenationibus, aquis aquarumue decursibus, piscatio-
 nibus, molis, molendinis, uis et inuis, exitibus et redbibus, quae sitis et inquirendis, seu cum omni utilitate,
 quae uel scribi aut nominari ullo modo potest, in proprietatem condonauimus, et de nostro iure ac do-
 minio in eiusdem aecclisiae ius ac dominium omnino transfundimus, ea uidelicet ratione, ut prenomi-
 natus⁷⁾ episcopus eiusque successores de eodem predio liberam posthac potestatem habeant tenendi, commutandi
 uel quicquid sibi utilitatis aecclisiae placuerit faciendi, omnium hominum contradictione remota. Et ut

¹⁾ Die nur abschriftlich noch erhaltene Schenkungsurkunde über Heinhusen u. s. w. von gleichem Datum, kommt mit der
 vorliegenden in der Fassung grösstentheils überein, und zeigt nur die unten angegebenen Verschiedenheiten.

²⁾ diuinae — non fehlt.

³⁾ ob interu. et petitionem

⁴⁾ nec non et Heinr. reg. dil. filii nostri

⁵⁾ pred. Heinhusen, Winiden, Windelmüderode, Aldendorp, Rüdertessen, Sunderessen, Nisa, Hameressen, situm in pago Auga
 in comitatu Cünradi,

⁶⁾ hier ist eingeschaltet: Haikonem et Richaldum cum suis omnibus.

⁷⁾ idem

nostrae traditionis auctoritas stabilis et inconuulsa per antiqua seculorum curricula permaneat, hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes, sigilli nostri impressione iussimus sigillari.

Signum domni Chuonradi inuictissimi Romanorum Imperatoris (L. M.) augusti.
Ōdalricus cancellarius uice Aribonis archicapellani recognoui.

Data XI. Kal. Marcii, Indict. XIII. Anno dominicae incarnationis M^o.XXXI°. anno uero domni Chuonradi secundi regnantis VII°. Imperii autem III°. Actum Goslare.

Das Siegel ist verloren gegangen.

CXX.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Cūradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Si ulli ex nostris pontificibus sui fidelis seruicii non immemores aliquid ex hiis quae nostri iuris deputantur benigno animo impendimus, eum postea in nostro oramine et seruimine promtiorem et multo studiosiorem existere procul dubio credimus. Quapropter omnibus Christi nostrique amatoribus presentibus scilicet ac futuris perspicuum esse uolumus, qualiter Wicilo nostram adiit serenitatem, humiliter rogans ut predium Sannanabiki dictum, in istis uillis. Hornan. Froductorp. Vinesbiki. Rafseti. Knechtahusen. Buckinhusen. Bennanhusen. Scuni. Berchem. Homan. Holthusen. situm, sua uxorisque suae Odae filiaeque suae Ceciliae nec non Gerburch filiique eius Hodonis petitione ac collaudatione, ad nostram imperialem manum recipere curaremus, predium Zurici quod nostrae fuit proprietatis illorum econtra subiugantes ditioni. Horum igitur desiderio primatum nostrorum satisfaciens consilio, id quod illorum ius quod nostri erat iuris amicablem remisimus. Transactis autem ita hiis omnibus, predictum predium Sannanabiki, quod tunc nostrae iudicabatur esse proprietatis, in comitatu Widukini in pago Wetiga situm, cum omnibus utilitatibus ad idem pertinentibus, areis, aedificiis, agris, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, campis, siluis, uenatibus, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molis, molendinis, uis et inuis, exitibus et retribus, quesitis et inquirendis, ob amabilem coniugis nostrae Gislae imperatricis augustae interuentum, et ob minime denegandam dilectissimae prolis nostrae Heinrici regis petitionem, nec non Herimanni marchionis, Meinuero uenerabilis uitae episcopo suaeque aeccliesiae in sanctissimae Dei genitricis Mariae et preciosissimi martyris Kyliani nec non gloriosissimi confessoris Liborii honorem constructae, eo tenore in proprium tradidimus, ut ipse suiue successores de eodem liberam deinceps habeant potestatem tenendi, tradendi, uendendi, commutandi, uel quicquid placuerit sibi faciendi, ad utilitatem tamen predictorum sanctorum aeccliesiae. Recordati sumus namque non in hoc tantum, sed in aliis sibi adhuc Deo uolente a nobis tradendis prediis, quod suum assiduum seruicium deuotius et ceteris nostris pontificibus frequentius, non quasi uno, sed fere in omni tempore certum habuimus. Et ut haec nostrae tradicionis auctoritas stabilis et inconuulsa per labentia temporum curricula obseruetur, hoc preceptum inde conscriptum sub manu propria confirmauimus et corroborauimus ac sigilli nostri impressione diligentius insigniri precepimus.

Signum domni Cūradi inuictissimi Romanorum Imperatoris augusti. (L. M.)
Ōdalricus Cancellarius recognoui.

Data III. Non. Augusti, Indictione XIII. Anno dominicae incarnationis M^o.XXXI°. anno autem domni Cūradi secundi regnantis VII°. Imperii uero V^o. Actum Immeteshusun.

CXXI.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Nouerit omnium Dei nostrique fidelium presentium scilicet ac futurorum industria, qualiter nos fidei nostro Meginuuerco Paderburnensi episcopo et aecclesiae cui ipse Deo donante presidet, ob interuentum et petitionem dilectae coniugis nostrae Gislæ Imperatricis augustae et amantissimae nostrae prolis Heinrici regis et Egilberti Frisingensis aecclesiae uenerabilis episcopi, nec non ob suum frequens et deuotum seruicium, quandam nostrae proprietatis curtem Gardenebiki nominatam, situm in pago Lacni in comitatu Herimanni comitis, cum omni sua integritate, uel quicquid predii habuimus in uillis Huuinadal, Molduggane, Liudulueshusun, situm in eodem pago et in comitatu prenominati H. comitis, cum omnibus ad idem pertinentibus, cum areis, aedificiis, mancipiis utriusque sexus inibi habitantibus, agris, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, campis, siluis, uenationibus, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molis, molendinis, uis et inuis, exitibus et redivis, quesitis et inquirendis, seu cum omni utilitate quae aut scribi aut nominari potest, in proprium tradidimus et de nostro iure ac dominio in suum ius atque dominium omnino transfundimus, eo quoque tenore, ut predictus fidelis noster M. episcopus, siue longe siue prope sit, nos suae seruitutis non immemores esse recognoscat, et ut ipse suique successores de supranominatis prediis liberam deinceps potestatem habeant tenendi, tradendi, uendendi, commutandi, uel quicquid placuerit faciendi ad usum tamen prenominae suae aecclesiae in honore sancti Liborii constructae et consecratae. Et ut haec nostrae tradicionis auctoritas stabilis et inconuulsa omni tempore perseueret, hoc preceptum inde conscriptum subtusque manu propria roboratum sigilli nostri impressione insigniri iussimus.

Signum domni Chuonradi inuictissimi Romanorum Imperatoris augusti. (L. M.)

Ódalricus cancellarius ad uicem Bardonis archiepiscopi recognouit.

Data XV. Kal. Febr. Indictione XV. Anno dominicae incarnationis Millesimo XXXII°. anno autem domni Chuonradi secundi regnantis VIII. Imperii uero V. Actum Hiltiuardeshusun feliciter Amen.

CXXII. *)

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. || Quia nos diuina disponente clementia ceteris supereminemus mortalibus, oportet ut cuius munere precellimus, eius quoque uoluntati omnibus modis parere studeamus. Quapropter omnibus Christi nostrique fidelibus presentibus scilicet ac futuris notum esse uolumus, qualiter nos ob interuentum ac petitionem dilectae coniugis nostrae Gislæ imperatricis augustae et filii nostri Heinrici regis, et Egilberti Frisingensis aecclesiae episcopi, fidei nostro Meginuuercho Bodrebrunnensi uenerabili episcopo, et aecclesiae in honore sanctae Dei genitricis MARIE et sancti Kiliani martiris et sancti Liborii confessoris constructae et consecratae; cui ipse Deo donante presidet, omnem potestatem comitatus, quam Herimannus comes in istis tribus pagis, Auga, Netega, Hessiga, habet, cum omni iure ad eundem comitatum iuste ac legaliter pertinente, et omnia predia in eisdem pagis ad nostras manus habita et postmodum acquirenda, cum omnibus ad eadem merito aspicientibus, cum areis, edificiis, mancipiis, agris, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, campis, siluis, uenationibus, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molis, molendinis, uis et inuis, exitibus et redivis, quesitis et inquirendis, seu cum omni utilitate quae ullo modo inde prouenire poterit,

*) Das sehr beschädigte und verstümmelte Original ist mit Hilfe einer alten Abschrift ergänzt.

per hoc nostrum imperiale preceptum in proprium donauimus atque largiti sumus, omnium hominum contradictione remota, eo quoque tenore vt predictus fidelis noster M. episcopus, siue longe siue prope sit, nos suę seruitutis non immemores esse recognoscat, et ut ipse siue successores de eisdem prediis liberam deinceps potestatem habeat tenendi, tradendi, uendendi, commutandi, uel quicquid placuerit faciendi, ad usum tamen prenominatee aeccliesie. Haec uero donationis auctoritas vt in Dei nomine pleniores obtineat firmitates, manu propria subtus eam firmauimus, sigilloque nostro insigniri iussimus.

Signum domni Chuonradi inuictissimi Romanorum imperatoris (L. M.) augusti.

Ödalricus cancellarius ad uicem Bardonis archiepiscopi recognouit.

Data XV. Kal. Feb. Indictione XV. Anno dominicae incarnationis Millesimo XXX. II. Anno autem domni Chuonradi secundi regnantis VIII. imperii uero V. Actum Fritislare feliciter amen.

Das Siegel ist verloren gegangen.

CXXIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chōnradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. || Sicut nos ex promptis et assiduis seruiiciis fidelium nostrorum gaudemus, ita quoque dignum et iustum esse nobis uidetur, vt eos de condignis suis premiis gaudere faciamus. Quapropter comperiat omnium Dei nostrique fidelium presentium scilicet ac futurorum industria, qualiter nos ob interuentum ac petitionem dilectę coniugis nostrae Gislæ imperatricis augustae, et karissimi filii nostri Heinrici regis, fidei nostro Meginuuercho venerabili episcopo et aeccliesie cui ipse Deo donante presidet in honore sanctae Dei genitricis Mariae et sancti Kiliani martyris sanctique Liborii egregii confessoris constructę, sex mancipia, quorum haec sunt nomina. Thiethardus pbr. Liuza. Heregrim. Ethilier. Athaluard. Wicburch. cum omnibus suis substantiis per hoc nostrum imperiale preceptum perpetualiter in proprium tradidimus et de nostro iure ac dominio in suum ius atque dominium omnino transfudimus atque largiti sumus, eo quoque tenore, vt predictus fidelis noster Meginuuerchus episcopus siue successores de eisdem mancipiis liberam deinceps potestatem habeant uendendi, tradendi, commutandi, uel quicquid sibi placuerit faciendi, ad usum tamen suę eeccliesie Bodrabbunnensi nominatae. Et ut haec nostrae traditionis auctoritas plenas in Dei nomine habeat firmitates, hanc cartam inde conscriptam subtusque manu propria roboratam, sigillo nostro insigniri iussimus.

Signum domni Chōnradi inuictissimi Romanorum imperatoris (L. M.) augusti.

Ödalricus cancellarius uice Bardonis archyepiscopi recognouit.

Data XII. Kal. Sept. Indictione XV. Anno dominicae incarnationis Millesimo XXXII.º. Anno autem domni Chōnradi secundi regnantis VIII. Imperii uero VI. actum Magadeburg.

Das Siegel ist das schon beschriebene, aber zerbrochen.

CXXIV.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. Omnibus Christi nostrique fidelium uniuersitati notum esse uolumus, qualiter nos ob interuentum ac petitionem carae coniugis nostrae Gizalae uidelicet Imperatricis augustae nec non et dilecti filii nostri Heinrici regis, et Meinuerci Paderbrunnensis aeccliesie episcopi fidele seruicium nobis secundum nostrum uotum frequentissime impensum, quoddam nostri iuris predium in Marsuelde in pago Rietega et

in comitatu Udonis comitis situm, cum mancipiis utriusque sexus, quorum haec sunt nomina. Wiga et uxor eius Olike et filius eius Albern et soror eius Athelhilt. Volclach et filius eius Buua et soror eius Gele. et cum omni lege ad idem predium iure pertinente, areis, aedificiis, agris, pratis, terris cultis et incultis, pascuis, siluis, uenationibus, uis et inuis, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molendinis, quesitis et inquirendis, omnique utilitate quae scribi aut nominari potest, ad monasterium sanctae Mariae et sancti Chilianii sanctique Liborii tradidimus in proprium perpetualiterque ibi existendum, eo uidelicet tenore ut eiusdem sacrae sedis episcopus suiue successores liberam inde habeant potestatem tenendi, tradendi, uendendi, commutandi, uel quicquid sibi placuerit faciendi, ad usum tamen eiusdem aecclisiae. Ad haec sub eadem precepti auctoritate tria mancipia, quorum haec sunt nomina. Emma. Sicca. Vorthubreht. ad predictum monasterium in proprium tradidimus. Et ut haec nostrae tradicionis auctoritas stabilis et inconuulsa per omnium curricula annorum permaneat, hoc preceptum inde conscriptum subtusque propria manu nostra confirmatum, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

*Signum domni Chuonradi Romanorum Imperatoris inuictissimi. (L. M.)
Burchardus cancellarius uice Bardonis archicapellani recognouit.*

Data III. Id. Maii, anno dominicae incarnationis Millesimo XXX^oIII^o. Indictione I. anno autem domni Chuonradi secundi regnantis VIII. Imperii VI. Actum Nouiomago feliciter amen.

CXXV.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Augustus. || Si in monasteriis construendis studium habuerimus aut aliis in idem conspirantibus uotum prebuerimus assensum, non solum ad temporalis uerum etiam ad aeterni regni commodum hoc nobis profuturum esse non ambigimus. Qua propter notum sit omnibus Christianae religionis presentibus scilicet atque futuris, qualiter nos ob interuentum ac petitionem dilectę coniugis nostrae GISELAE imperatricis uidelicet augustae, et amantissimae nostrae prolis HEINRICI regis, nec non ARIBONIS Mogontinensis aecclisiae archiepiscopi et PILIGRIMI Coloniensis aecclisiae archiepiscopi, simul etiam cum consensu omnium nostrorum fidelium qui tunc temporis ibi affuerunt, SIGEBERTO Mindunensis ecclesię episcopo inibi construendi monasterii in honore sancti MARTINI licentiam concessimus. Insuper omnium nouerit industria, qualiter eiusdem sedis episcopus curtiferum I. in quo idem monasterium et claustrum cimiteriumque sunt constructa, et curtifera VI. ex utraque parte monasterii, et salicę telluris III. mansos cum sui iuris predio id est mansis XII. de monasterii sancti PETRI proprietate in istius sancti MARTINI monasterii ius ac potestatem commutauerat. In loco enim Hildiuuardingahusun dicto et in aliis uillis ad eundem locum iure pertinentibus VIII. pro commutatione dedit mansos, et in Chizzindorf II. mansos. In Lohe I. m. In Westirbracha I. m. Et in his III. locis XXV. mancipia. Fratribus autem ad idem sepedictum monasterium Deo seruientibus in utilitatem tradidit quoddam predium Chemmin dictum, quod ob interuentum nostrę dilectę coniugis G. nostręque prolis H. regis de nostro iure in suum ius atque potestatem suscepit. Insuper etiam ad Rotherisdorfa uini decimationem, quam de nobis acquisiuit, in eorundem fratrum usum concessit. *) Aliud autem in eodem loco uinetum suis in utilitatem decreuit successoribus, ea uidelicet ratione, ut in uini decimatione nullam iniustitiam aut molestiam inferant fratribus, et quando de illo bibant uino hoc intendant, quia prius ad omnem episcopatum suum tantum non habuerunt uini quantum sciphus capere potest, ideoque frequentiores sint ad Deum intercessores nostri dilectęque coniugis nostrae G. et prolis nostrae H. regis, quorum petitione hec ipsa uineta S. prelibatę sedis episcopo in proprietatem tradidimus. Quin etiam idem

*) Vgl. die Urkunde des Bischofs Siward, b. Würdtw. T. VI. p. 332.

episcopus ad prescriptum sancti Martini monasterium alia quę sui iuris erant loca tradidit, id est Egisberun, Wolgatingahusun, In Diotanhusun I. mansum et utilitatem siluę, et tale predium quale habuit ad Nianburg. Insuper etiam ad Vbhusen III. m. In Loha I. m. In pago etiam Lainga in uillis Triburin, Stocheim, Helin-gaburstalla, Holinbeke, VI. m. In pago quoque Marstem in uilla quę dicitur Brunhildisdorf II. m. et in Hupida I. m. et in Oride II. m. et in Volkeressun II. m. In pago Cizide. In uilla Herisiuroda II. m. In Munnere I. m. cum utilitate salis. Item in Munnere curtiferum I. cum utilitate salis. In Bodukun I. m. In Beddebure I. m. In Hemezungahusun I. m. In Helan V. m. In Uanebeke I. m. In Fridegerssun I. m. In Nisinun II. m. In Lierbeke I. m. Ad Folchardesdorf utilitatem siluę cum tribus curtiferis. In Heruide I. m. In Hemmincburun III. m. In Uoluvaradingahusun curtiferum I. cum utilitate siluę. In Eildissun curtiferum I. cum utilitate siluę. In Haddenhusun dimidium mansum. In Ekishusun II. m. In Nitalstete I. m. In Rodun I. m. In Holzhusun III. m. In Lippeke curtiferum I. cum utilitate siluę. In Retbere dimidium m. In Sueuerdun III. m. et salicę telluris II. m. et dimid. In Honredere VI. m. et dimid. In Eddorunhusun II. m. In Morsilen unum mansum. In Nitalstete X. m. cum omni utilitate illuc pertinenti. In Weluen III. m. Ad hęc prenotata loca omnia predia quę tunc temporis sub suo iure habuit aut postea adquisiuit, vel etiam iusto concambio horum predictorum locorum commutatione, vel alia iuris ordinatione recepit preter illa quę ad alia delegauerat monasteria, ad prefatum sancti M. monasterium, cum mancipiis, villis, areis, aedificiis, agris, terris cultis et incultis, uis et inuis, exitibus et redditibus, quęsitis et inquirendis, pratis, pascuis, siluis, uenationibus, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molendinis et utilitate siluarum, nec non cum omnibus appendiciis quę dici aut nominari possunt, tradidit perpetualiter ibi existenda. Sed ut idem monasterium in maiori securitate esset positum, et ut bona illuc data minus ab eius successoribus uel ab aliis dissiparentur, in mundiburdio monasterii sancti PETRI collocauit, et ut per singulos annos eidem monasterio census id est V. solidos soluat decreuit. Quin etiam constituit ut semper in festiuitate sancti M. eiusdem sedis episcopus cum fratribus monasterii sancti P. ad predictum monasterium ueniat ut sollempnia missarum celebret et alia ostendendo caritatem adimpleat. At si aliquid aliud ipsum adesse impediatur, fratres ibi conueniant et eadem simul faciant, ut hoc modo concordia et amicitia inter illos solidetur. Et per hanc mutę caritatis exhibitionem in Dei seruitio unanimes coaptentur. Ad hęc notum sit omnibus, qualiter id ipsum sancti M. monasterium et fratres inibi Deo seruientes sub nostra imperiali filiique nostri H. aliorumque nostrorum successorum tuitione defendi uolumus, sic scilicet ut nullus eius successor potestatem habeat, bona eiusdem monasterii aliquo modo destruere aut aliquid de bonis eisdem auferre, quia prescriptus episcopus S. idem monasterium a fundamento edificare cepit et nulla alia predia illuc tradidit, nisi quę de nostro dono in suum ius adquisiuit aut per se absque ulla contradictione proprietatis iure tenuit. Idcirco si quis eiusdem destructor est monasterii aut predictorum dissipator bonorum, uere sciat quia eidem monasterio fratribusque ibidem Deo seruientibus in nobis nostrisque successoribus certum est inde refugium. Et ut hoc nostrę concessionis preceptum per omne tempus stabile permaneat et inconuulsum, hanc paginam inde conscriptam subtusque manu propria corroboratam, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

*Signum domni Chuonradi Romanorum Imperatoris (L. M.) inuictissimi.
Burchardus cancellarius uice Pardonis archicapellani recognouit.*

Data VI. Non. Jul. Anno dominicę incarnationis M. XXX. III. Indictione I. Anno autem domni Chuonradi secundi regnantis VIII. Imperantis uero VI. Actum Mersiburch feliciter amen.;

Das Siegel ist zwar abgefallen, liegt aber lose und fast noch unversehrt bei der Urkunde. Es ist das schon beschriebene.

CXXVI.

† C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Chuonradus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. || Notum sit omnibus Christi nostrique fidelibus, presentibus ac futuris, qualiter antecessor noster beatae memoriae Heinricus imperator, cuius semper animus in Dei ecclesiis meliorandis et amplificandis inuigilauit, Paderbrunnensis paupertatem miseratus ecclesiae, multa ei bona tam in prædiis quam in aliis facultatibus larga manu pro Dei amore dilectique sibi præsulis Meginwerci assiduo et deuotissimo obsequio contulit. Inter quae etiam comitatum Duodiconis quondam comitis eidem ecclesiae imperiali munificentia legitime donauit, tradidit, delegauit. Illo autem antecessore nostro defuncto, nos qui loco illius in regnum surreximus, per suggestionem Magontini præsulis, eundem comitatum a prefata ecclesia tulimus, et in ius Magontinæ ecclesiae, rudes adhuc in regno, iniusto persuasi consilio irrationabiliter transtulimus et transmotauiimus. Imperiali autem nostra potestate Dei gratia magis magisque in regno confirmata et corroborata, Meginwercus præsul imperatorum deuotissimus seruator et amator, Marthae sedulis satagens obsequiis, non cessauit, non quieuit, supplicando, seruiendo, quoadusque nos, omnipotentis Dei in cuius manu corda sunt regum commoniti instinctu, dilectaeque coniugis nostrae Giseleꝝ nec non Heinrici filii nostri magnifici regis interuentu, ecclesiae suae scilicet Paderbrunnensi, totum Bernhardi comitis quondam comitatum, qui situs est in locis Hesse, Nitergo, Netgo, Ohteresgo, legitima traditione reddidimus, restituiimus, redonauiimus. Precauentes autem nos et precogitantes, ne aliqua postmodum inter ipsas ecclesias de hac re controuersia fieret et discordia, Magontinae ecclesie comitatum qui situs est in Cluuinga propter pacis confirmationem imperiali nostro iure concessimus, et hoc nostra parte ita est compactum sicque definitum, ut neutra ecclesiarum illarum aliquod de predictis rebus sibi inquisitis aliquomodo patiatum detrimentum. Si quis autem diabolica suasionem seductus, hanc nostram traditionem in aliquo infringerit, sciat se odium Dei sanctorumque eius habiturum, et M. lib. auri puri compositurum, medietatem camerae nostrae, et medietatem predictæ Paderbrunnensis ecclesiae rectori. Quod ut uerius credatur et diligentissime ab omnibus in perpetuum seruetur, præceptum hoc inde conscriptum manu propria subtus firmauiimus et sigillo nostro insigniri iussimus.

Signum domni Chuonradi Romanorum imperatoris (L. M.) inuictissimi.

Burchardus cancellarius uice Bardonis archicapellani recognouit.

Datum III. Non. Aug. Indictione I. anno dominicæ incarnationis M. XXX. III. anno autem domni CHuonradi secundi regnantis VIII. imperantis VII. actum Lintburg feliciter. Amen.

Das Siegel war mit schmalen ledernen Riemen angehängt, ohne Zweifel also ein Metallsiegel; ist aber verloren gegangen.

CXXVII.

Aus einem alten Güter-Verzeichnisse, verglichen mit dem Kopialbuche des Stiftes Busdorf.

IN HONORE SANCTAE TRINITATIS ET INDIVIDVAE VNITATIS. Notum sit regiae potestati omnique pontificali dignitati cunctoque ecclesiastico ordini uniuersoque populo christianae fidei signato, Quod ego Meinuuercus peccator, anno ab incarnatione Domini Millesimo Trigesimo sexto, licentia Serenissimi Imperatoris Cūnradi, ac consensu Maguntini archiepiscopi Bardonis, Coloniensis archiepiscopi Herimanni, Werceburgensis episcopi Brunonis, cepi construere ecclesiam extra Patherburnensem ciuitatem in orientali parte positam, ad similitudinem sanctae Iherosolimitanae ecclesiae, et ob honorem sanctae Dei genitricis et perpetue uirginis MARIAE ac beatorum apostolorum Petri et Andreae, pro illa obtinenda celesti Iherusalem. In hac autem ecclesia canonicos Deo seruiantes congregaui, quibus uictum et uestitum de propriis bonis ministraui. In die autem sanctificationis ecclesiae, benedictione peracta, ante missarum sollempnia, sermone

ad populum finito, more aliarum ecclesiarum Deo consecratarum dotaui eam. dans curtem unam in Thelden, quam ex hereditate paterna possedi, duas precarie acquisitas, unam in Wellethe, alteram in Esbike, et unum voruerc in Essike, unam curtem in Valle. Quia uero de predio in confinio tantum non habebam, ut sufficere posset ad usus ecclesiae ac Deo seruientium in ea, consilio fidelium meorum accepto, decimas subter scriptas de dominicalibus curtibus ad me pertinentibus eidem ecclesiae dedi. Quarum prima est Euenhus et tredecim voreuerc ad eam pertinentes. Stidenen. Benedeslo. Colstide. Dedinchusen. Heddinghusen. Dalen. Henkeldere. Hylamare. Suaueren. Barchusen. Brochusen. Balhornen. Patherburna. Suthem et tres voruerc ad eam pertinentes. Kerechthorp. Holthem. Syuardissen. Nyenhus et quatuor voruerc ad eam pertinentes. Elesen. Ascha. Burch. Tune. Bekena et quatuor voruerc ad eam pertinentes. Henke. Eluere. Brochusen. Aslen. Barchusen et quinque voruerc ad eam pertinentes. Orlinchusen. Meginchusen. Burchusen. Hepyn. Ykamanninthorp. Bykeseten¹⁾ et tres voruerc ad eam pertinentes. Hyse. Vnrkissen. Ekama. Heligenkerken et duo voruerc ad eam pertinentes. Aldenthorp. Bardinthorp. Lugethe et duo voruerc ad eam pertinentes. Dodenbroke. Breca. Hegenhusen et quatuor voruerc ad eam pertinentes. Rothbagtissen. Berga. Holtisminne duo. Ogenhusen et sex voruerc ad eam pertinentes. Sendenebyke.²⁾ Homa. Sastinthorp. Stenheim. Hardinthorp. Lo. Nyhem et quatuor voruerc ad eam pertinentes. Malride. Leuerinthorp. Pumesen. Baddenhusen. Herstelle et quinque voruerc ad eam pertinentes. Wergis. Thesle. Brecal. Heinriadassen. Buffesen. Dasburch et duo voruerc ad eam pertinentes. Dasburch. Ostnedere. Vuartberch et tres voruerc ad eam pertinentes. unum in ipsa uilla. Westnedere. Ostdagesen. Culete et tres voruerc ad eam pertinentes. unum in ipsa uilla. Vorste. Rothen Hersuithehusen et tres voruerc ad eam pertinentes. Asle. Bylinchusen. Teninchusen. Curbyke³⁾ et quatuor voruerc ad eam pertinentes. Daluuic. Enshe. Item Eushe. Lenkeuelde. Vilese et unum voruerc ad eam pertinentem. Vernethe. Ebike quę est iuxta Horste. Ipsis autem uillicis qui domos has predictas inhabitant, uel hiis qui post eos ponendi sunt, nichil omnino pretermittentes, nisi Quindecim Iugera pro uestitu, alia uero quę laborauerint in agro uel nutrierint in domibus, tam propria sua quę habent aut postea Deo anuente possessuri sunt, quam ad nostram potestatem pertinentes, quadrupedia siue pennata, more solito absque ulla contradictione addecimarent. Vt ergo nulla ex hiis premitterem,⁴⁾ quę mihi a Deo data erant, dedi etiam decimam in Synatha super armenta mea et super examina apum, fideliter Deo et domino Ihesu Christo sanctoque spiritui offerens uota mea. Si quis autem eorum qui uidentur hiis omnibus preesse, presumptuose hanc nostram tradicionem per malam uoluntatem aut propter nequiciam cordis sui irritauerit, et secundum nostram dispositionem decimam non dederit, dicens se non iuste daturum, et hoc a procuratore fratrum, uel ab ipso preposito loci, uel quod maius est a communi fratrum querimonia proclamatum fuerit, si ministerialis noster huius rei rector est, iuramento se in reliquiis nostris purgabit, si lito, iudicio ferri igniti synodali sententia se liberabit. Ne uero alicui successorum meorum non bonae uoluntatis uiro, neque amorem Dei in corde suo retinens, mensae suae stipendia diminuisse uidear, sciat has decimas me et de hereditariis et de acquisitis bonis centies restituisse. Ponebam etiam terminum ut unaquaeque solet habere ecclesia, audiente clero meo cunctoque populo congregato, nullo contradicente sed magis uoluntati meę in omnibus consentiente, confitente uniuerso clero haec omnia sine ulla contradictione posse fieri, in primis uillam hanc quę dicitur Aspethera, aliam quę uocatur Hildelinchusun, terciam quę uocatur Haxsuietheusun, Quartam Hohensile quę uulgari uerbo dicitur Quedun, Quintam Esbegtinchusun. Super haec omnia cum non possent habere utilitatem ullam siluarum, potestate episcopali dedi eis in Benedeslo, et in Marchiis Thornethorum, Rentinchusorum, Hildelinchusorum, Aspetharorum, in una quaeque ebdomada pondera sex plaustorum. Dedi etiam ad honorem et utilitatem ecclesiae partem Sunderae meę in orientali plaga uiae quae uadit ab urbe ista usque in Esbegtinchusun. Sciat namque fidelis in Domino frater nostri ordinis locum nostrum possessurus omnisque ecclesia catholica, hiis literis **A** et **T** a me priuilegium

¹⁾ Das Cop. schreibt Bekeseten. ²⁾ Sandenebeke. ³⁾ Curbeke. ⁴⁾ premitterem.

hoc signatum, propriis manibus meis sigillatum, peractaque benedictione sepulchri et altaris antepositi, Octauo Kal. Junii, missa celebrata, filiis ecclesiae traditum, ea uidelicet ratione, ut si quando tribulationem seu contradictionem harum rerum prenominatarum ab aliquo patiantur, scripturarum testimonio ueritas approbetur. Tradicionem autem hanc si quis successorum meorum aut consanguineorum seu posterorum eorum a quibus precario partem quandam acquisieram infringere uoluerit, Beatorum apostolorum Petri et Andreae, et episcoporum Bardonis, Herimanni, Brunonis, quorum testimonium priori introduximus loco, nostroque banno et omnium animarum Deo consecratarum in secundo, cum uenerit Dominus unicuique operum suorum premia redditurus, cum Juda traditore anathemate feriat perpetuo. Qui autem post instinctum Dei patris omnipotentis ex nostris interfuere, quorum consilio auxilioque haec omnia perfecimus, paucis notabo nominibus. Sigehardus abbas Patherburnensis. Vuino abbas Helmuordishusensis, qui mensuras ecclesiae et sepulchri de Iherusalem apportauit. Hosadus prepositus matris ecclesiae, et frater eius Vffo. Dodico decanus. Bouo prepositus loci istius. Becelinus camerarius. Eppo dapifer. Eizo. Geylo. fratres et pincerne. Eue et filii eius. Landico et Eue. Dudo. Tydman de Euenhus. Aldericus de Nyenhus.

CXXVIII.

E Strunckii not. crit. mscpt. ad Schatenii annales.

In nomine Jesu Christi Domini nostri. Ego indignus seruus Dei Herimannus episcopus ecclesiam quae est in Ludinghuson, anno dominicae incarnationis M^o.XXX°.VII°. Indictione Va. V. Idus Julii, in honorem Domini nostri Jesu Christi et sanctae eius genitricis perpetuae uirginis Mariae et sancti Stephani protomartyris et sanctae Felicitatis matris et septem filiorum eius dedicaui. Et cum ipse uenerabilis abbas Geroldus de monasterio sancti Liudgeri, ad quod pertinet haec ecclesia, praesens adesset, et propter fraternitatem nostram me rogaret, ut predictae ecclesiae et bonis eius firmissimam pacem metuendo anathemate facerem, hoc etiam rogauit, ut ita liberam dimitterem de decimis, sicut dimissa fuit ab omnibus antecessoribus meis, ita uidelicet ut quoscunque mansos uel agros in hoc episcopatu tunc haberet uel post habitura esset, libere et sine omnibus decimis possideret. Cuius petitioni ego in primis per amorem sancti Liudgeri, deinde per honorem nostrae fraternitatis libenter satisfaciens, eodem modo praefatae ecclesiae concessi, et forti anathemate confirmaui, ut nullus, quod omnino absit, de successoribus nostris uel aliis quibuslibet personis hoc immutet uel infringat. Quod ego, quamuis peccator, exemplum bonorum qui hoc prius concesserant secutus renouaui, et hoc praesens manuscriptum abbati et ecclesiae sancti patris nostri Liudgeri coram omni populo tradidi.

CXXIX.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIUIDUAE TRINITATIS. ROTHO DEI GRATIA PATHERBRUNNENSIS ECCLESIAE EPISCOPUS. || Pastoralis officii cura nos ammonet, de subiectorum quiete et salute sollicite cogitare, et ecclesiarum commissarum profectui, augmento honestatis, prospectu utilitatis, sollerter inuigilare. Vnde omnium fidelium Christi tam presentium quam futurorum nouerit uniuersitas, qualiter dominus Meinwercus uenerabilis huius Sanctae sedis episcopus predecessor meus, se suaque omnia diuino seruitio pro aeternitatis amore mancipare gaudens, inter multimoda pie deuotionis et intentionis opera, auctoritate, consilio, auxilio gloriosissimi imperatoris Heinrici secundi, monasterium in suburbio ciuitatis huius construxit, quod in honore beatae MARIE perpetuae uirginis sanctorumque APOSTOLORUM PETRI et PAVLI et omnium Sanctorum consecrans, et fratres sub beati Benedicti regula domino famulantes in eo coadunans, in dotem et mundiburdium ipsius bona quae hereditario iure possederat, uel aliunde sua instantia legitime obtinuerat, solempniter tradidit, delegauit, concessit. Cuius laudabile studium ut numero et merito omni tempore habeat augmentum et ecclesiasticae defensionis firmamentum, omnia eidem monasterio canonice collocata et firmata,

in thesauro, ornatu, ꝥcclesiis, bannis, decimis, curtis, mansis, arcis, edificiis, mancipiis utriusque sexus, cum omnibus ad hęc legaliter pertinentibus, mobilibus et immobilibus, licentiam quoque liberam secundum Dei timorem eligendi abbatem, tam regulari quam episcopali auctoritate ipsius monasterii fratribus concessam, animarumque curam et sepulturam in hominibus dumtaxat ad ipsum monasterium pertinentibus siue eciam in possessione eius degentibus, nostra pontificali auctoritate et banno confirmamus et corroboramus, quatinus fratres inibi sub regulari norma domino seruientes, omnium hominum exactione et inuasionem remota, communi hęc usui et honori profutura possideant, et nostri nostrorumque successorum in orationibus suis memores existant. Cuiuscunque ergo condicionis uel religionis persona quolibet modo uel ingenio hęc uiolare uel annullare presumpserit, anathema sit, et cum suis fautoribus, auctoribus, sequacibus, a liminibus sanctę ꝥcclesię tamquam sacrilegus, inuasor ac destructor segregatus, omnipotentis Dei, patris scilicet et filii et spiritus sancti, iram et offensam contra se sentiat, et beatę MARIĘ perpetuę uirginis sanctorumque Apostolorum PETRI et PAVLI et omnium Sanctorum, quorum presumit confundere ꝥcclesiam, in hac uita et in futura, si non uelociter resipuerit, furorem repperiat. Omnes autem decreti huius fautores et prefati monasterii defensores et tutores, omnipotens dominus sua gratia benedicat, et meritis omnium sanctorum a peccatorum uinculis absolutos, ad ęterna gaudia perducatur. Cunctus eciam in eodem loco pro ęternę beatitudinis desiderio militantibus, ueniat a Deo patre salus et protectio, et laborum suorum ęterna remuneratio.

Huius confirmationis testes sunt. Hosadus prepositus. Dodica decanus. Vffo. Becelin. Heriman. Werinza. Tamma. et ceteri fratres omnes tam canonici quam monachi nostrę sedis. Laici uero. Heinric. Erp comites. Heriman tribunus. Bernhard. Hunald. Heriman. Sibrath. Hiddi. Guntheri. Thiathard. Ekkihard. Ezelein. Athalbrath. Hoika. Hemuka. Azoko. Bennic. Wicil. Hathawerc. Widier. Tadika. Hoika. Ecelin. Hillin. Gerard. Eila. Dudi. Eppo. Thiederic. Haald et frater eius Gerald. Wicman. et alii plures.

Data Patherbrunnon VIII. Id. Jan. in Sancta die Epiphanie Domini. Anno ab incarnatione eius MXXXVIII. Indictione VII. Regnante Conrado Romanorum imperatore, regni eius XV. Imperii uero XII. Episcopatus autem nostri III.

Das aufgedruckte grosse kreisförmige Siegel zeigt das vorwärts sehende Brustbild des Bischofs mit unbedecktem Haupte, in der rechten Hand den Bischofsstab haltend. Sowohl Bild als Umschrift ist sehr verwischt, daher die letztere nicht genau anzugeben.

CXXX.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia rex. Notum sit omnibus Christi nostrique fidelibus presentibus scilicet atque futuris || qualiter uenerabilis abbas nomine TRVCHTMARVS nostram adiit excellentiam suppliciter orans etc. (alles wörtlich wie in der gleichartigen Urkunde Conrads II. von 1025, bis:) et melius illos delectet omni tempore pro uite animaeque nostrae perpetua felicitate, et pro remedio pię memorię genitoris nostri CHVONRADI Romanorum uidelicet imperatoris augusti, atque pro stabilitate regni a Deo nobis collati, domini misericordiam attentius exorare. (Das Folgende wieder gleichlautend bis zum Schlusse.)

*Signum domni Heinrici tercii (L. M.) regis inuictissimi.
Theodericus cancellarius uice Bardonis archicappellani recognouit.*

Data III. NON. SEPT. Indictione VII. Anno dominicę incarnationis M^o.XXX.VIII. Anno autem domni HEINRICI tercii ordinationis XII. regni uero I. Actum GOSLARE feliciter AMEN.;

Das Siegel ist verloren gegangen.

CXXXI*).

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia rex. Si petitiones seruorum Dei iustas et rationabiles ad effectum perduxerimus, et ad hanc uitam || feliciter transigendam, et ad perpetuam facilius promerendam procul dubio nobis profuturum speramus. Quapropter notum esse uolumus, quoniam uenerabilis abbas TRVCHTMARVS adiit excellentiam nostram suppliciter orans, ut nostra munificentia prospiceremus monasteriis sibi commissis, quorum unum est noua CORBEIA nuncupatum, ubi et ille regulari constitutione abbas extitit, et alterum est sanctimonialium HERIFORT dictum, et proprię abbatissę, cuius nomen GOTESDIV, subiectum, sed iuxta consuetudinem qua ancillarum Dei congregationibus procurari solent prepositi, ex ecclesiastico ordine, iam dicto abbati commendauius, ut tam in disciplina abbatissam loci iuuet, quam in cunctis negotiis, quę famulę Christi (pro sexu et) professione sua exequi non possent, ipsarum prouisor et patronus existeret. Is ergo petiit celsitudinem nostram, (recordari) quod pię memorię antecessor noster Hludowicus imperator ambo haec monasteria construi iussit ad normam uidelicet precipuorum in Gallia monasteriorum, nouam scilicet Corbeiam ad similitudinem antiquę Corbeię, Herifordense uero coenobium ad exemplum monasterii sanctimonialium in Su(essionense ciuitate constructi), et ut in elemosinam suam ac totius generis sui institutionum earundem perfectio compl(eretur), ecclesiam iuris sui quę uocatur Meppia, cum decimis et possessionibus aliisque ad eam pertinentibus, et ecclesiam Eresbure, quam Karolus primo construens in Saxonia decimis dotauit circumquaque habitantium per duas Saxonicas rastas, prefatus (Hludowicus) ad nouam tradidit Corbeiam. Ad Herifordensis autem monasterii adiumentum dedit in episcopatu Asnabruggensis ecclesiam Buginithi cum subiectis sibi ecclesiis, in parrochia uero Mimigernafordensi ecclesiam Hreni cum his quę ad eam pertinent ecclesiis, ita sane, ut decimarum (aliorumque) redituum prouentus omnes prefatis cederent monasteriis, et ab his uicissim procurarentur subiectę plebes in baptisate, in eucharistia, in sepultura, in confessione peccatorum audienda, et presbiteri qui principales ex his ecclesias tenerent, archipresbiterorum officio fungerentur, ad (omnia facienda) quę solent fieri ab archipresbiteris episcoporum. Cum autem ipsi episcopi circationes suas ibi agere deberent, ad eorum mansionatica daretur quod in capitularibus antecessorum nostrorum prescriptum habetur. Ille igitur rata esse uolens cetera omnia, tantum expensas ad ministerium episcopi propter egritudinem et senectutem eius qui tunc fuit Gauzberti augere debuit, quod iuxta petitionem primi eiusdem loci abbatis Warini ita moderari placuit, ut descripto quantum satis sit ad seruitium episcopi hoc nullo modo subtrahatur, et episcopus uicissim ampliora non querat, nec cum pluribus, ueniat quam ut eis sufficere possint. In quibus satis esse consensit prefatus episcopus, coram antecessore nostro Hludowico et archiepiscopo Hrabano, ceterisque cum eo in synodo agentibus, id est, ut dentur ad singulas ecclesias porci IIII. ualentes singuli denarios XII. aut VIII. arietes tantundem ualentes. porcelli IIII. auę IIII. pulli VIII. situlę XX. de medone. de mellita ceruisia XX. de non mellita . . **) panes CXX. de auena modii C. manipuli DC. sitque in potestate episcopi utrum haec per singulas ecclesias ad unum mansionaticum an ad duo uelit habere. Ne autem in summa debiti his plus minus completeretur, hoc auctoritatis suę decreuit atque iussit. (His etiam) adiungere placuit liberam utrique loco concessionem eligendę de propria congregatione in regimen sui per futura semper tempora congruę personę, quod et nos

*) Die aus der sehr beschädigten Original-Urkunde verschwundenen, hier nach Muthmassung und Analogie anderer Urkunden ergänzten Worte sind in Klammern eingeschlossen.

**) Gleichartige Urkunden, z. B. Nr. CXXXIII. haben hier die Zahl LX.

confirmamus et corroboramus. Et ut omnis hinc dubietas tollatur, manu propria corroborantes, sigilli nostri impressione ea signari iussimus.

*Signum domni Heinrici tercii (L. M.) regis inuictissimi.
Theodericus cancellarius uice Bardonis aachicapellani recognouit.*

Data III. Non. Sept. Indictione VII. Anno dominice incarnationis M^o.XXX.VIII. Anno autem domni Heinrici tercii ordinationis XII. regni uero I. Actum GOSLARE Feliciter AMEN.

Das Siegel ist verloren gegangen.

CXXXII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia rex. Quoniam diuinae dispositionis prouidentia ad regendam totius rei publicae || monarchiam suę immense pietatis magnificentia nos prouexit, ante omnia autem hoc laborare debemus, ut qui coronam terreni regni concessit, post emensum huius uite spacium, ea etiam coronari permittat, quę non auferatur in aeternum. Quod potissimum fieri posse decernimus, si loca aecclesiasticis obsequiis deputata nostra auctoritate corroborentur, ut omni exteriore inquietudine remota in tranquillitate permaneant, quatinus eorum precibus adiuuemur, qui ibi die noctuque orationibus in Dei seruicio uacare debentur, et quod per nos utpote conscientia trepidi querere non presumimus, sanctae Dei aecclesiae seruientium pia intercessione impetremus. Quapropter uniuersitati fidelium nostrorum patere uolumus, qualiter RVODOLFVS sanctae Paterbrunnensis ecclesiae uenerabilis episcopus, pro ecclesie suę honore, immo maxima utilitate, pię intentionis deuotione nos suppliciter aditurus exorauit, ut ecclesia cui ipse pastoralis cura presidet, nostra regali auctoritate corroboraretur. Cuius petitioni quia rationalis uidetur gratuito assentientes, quicquid eadem ecclesia per iusticiam obtinere debet antecessorum nostrorum regum uel imperatorum uel nostra oblatione ceterisque fidelibus ibi collatum, in rebus, territoriis, uel in comitatibus ac districtu, uel quibuscumque utensilibus, ac quicquid MEGENVVERCVS episcopus, antecessor scilicet prelibati Ruodolfi episcopi, de sua hereditate ibi contulit, uel aliunde per commutationem aut precariam legaliter adquisiuit, denuo stabili dono concedimus et regali auctoritate confirmamus. Si quis autem nostrę confirmationis edictum ulterius aliqua presumptione infringere temptauerit, centum librarum auri ad nostrum pondus compositione multetur, ut dimidium camerę nostrę persoluat, reliquum uero eidem ecclesie quam temerarie inquietare presumpsit. Et ut haec confirmatio per successiones temporum stabilis et inconuulsa permaneat, hanc regalis precepti paginam inde conscribi ac manu propria confirmantes sigillo nostro iussimus insigniri.

*Signum domni Heinrici tercii (L. M.) regis inuictissimi.
Theodericus cancellarius uice Pardonis archicancellarii recognouit.*

Data XIII. Kal. Oct. Indict. VII. Anno dominice incarnationis M^o.XXX.VIII. anno autem domni HEINRICI tercii XII. regni I. Actum Bohtfelht feliciter AMEN.

Das grosse aufgedruckte Siegel zeigt den König auf dem Throne sitzend und in der rechten Hand einen Stab haltend, mit einem Vogel (Adler) auf der Spitze.

CXXXIII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. HEINRICUS diuina fauente clementia rex. Si locis diuino cultui mancipatis aliquam munificentia nostra adicit immunitatem, unde commorantes inibi || securius et

commodius uitae cęlestis quietudini ualeant inseruire, existimamus hinc presentibus uti felicius ac mansuris perfrui beatius. Quo circa nouerit omnium Christi nostrique fidelium cautela, tam presentium quam succedentium, qualiter nos pro remedio animae nostrae parentumque nostrorum, nec non pro petitione HERIVORTENSIS aeclesiae abbatissę GOTESDIE nominatę nostri dilectę, traditionem HLVODEWICI imperatoris quam tradidit ad monasteria quorum unum est monachorum noua CORBEIA nuncupatum, Aliud est sanctimonialium HERIVORTI nominatum, quae piae memorię genitor illius HLVDUWICUS imperator ad normam precipuorum in Gallia monasteriorum construxit, CORBIENSE uidelicet ad similitudinem antiquę CORBEIĘ, HERIVORTENSE uero ad SVESSIONIS similitudinem, abbati CORBEIENSI commendauius, ut iuxta consuetudinem, qua ancillarum Dei congregationibus procurari solent prepositi ex cęlesiastico ordine, tam in disciplina quam in cunctis negociis, quę famulę Christi pro sexu et professione sua exequi non possent, ipsarum prouisor et patronus existeret. Pro elemosina autem generis sui tradidit cellam quę uocatur MEPIIA, cum decimis et possessionibus undique ad eam pertinentibus, et eclesiam HERESBVRC circumquaque per duas saxonicas rastas, ad nouam CORBEIAM. Ad HERIVORTENSE uero monasterium in episcopatu ASNABRVGENSI eclesiam BVINIDI cum subiectis sibi eclesiis, in barrochia MIMIERNEVORDI eclesiam RENI cum his quę ad eam pertinent eclesiis, ita sane ut decimarum aliorumque reddituum prouentus omnes prefatis cederent monasteriis, et ab ipsis uicissim procurarentur subiectę plebes, in baptisate, in eucharistia, in sepulturis, in confessione peccatorum audienda, et prespiteri qui principales eclesias tenerent archiprespiterorum officio fungerentur, Ad agenda omnia quę solent fieri ab archiprespiteris episcoporum. Et cum ipsi episcopi circationes suas ibi agere deberent, ad eorum mansionatica daretur ut in capitularibus antecessorum nostrorum prescriptum habetur, uidelicet quantum satis sit eis dari, et episcopi non plus querant, nec cum pluribus ueniant quam ut eis sufficere possint. Ne autem in summa debiti episcoporum seruitii plus exigeretur quam opus sit, statuerunt predictarum eclesiarum episcopi cum consensu synodali coram antecessore nostro OTTONE imperatore et archiepiscopo RABANO cęterisque cum eo in synodo agentibus, ut dentur ad singulas eclesias porci IIII. ualentes singuli denarios XII. aut arietes VIII. tantundem ualentes, porcelli IIII. aucae IIII. pulli VIII. situlae XX. de medone, de mellicia ceruisa XX. de non mellita LX. panes CXX. de auena modii C. manipuli DC. essetque in potestate episcoporum, utrum haec per singulas eclesias ad unum mansionaticum an ad duo uellent habere. Statuit ergo prefatus antecessor noster OTTO imperator liberam utrique loco concessionem et potestatem eligendę de propria congregatione in regimen sui per futura semper tempora congruę personę, et ut nullus iudex publicus licentiam in homines ad prefatum monasterium HERIVORTENSE pertinentes ulla iudiciariam habeat exercere potestatem. Sed omnis eorum res coram aduocato ipsorum definiatur, quam constitutionem antecessorum nostrorum iustam et rationabilem nos quoque predicto monasterio HERIVORTENSI precepto nostro regali confirmamus atque corroboramus. Et ut haec confirmationis nostrae auctoritas stabilis et inconuulsa omni permaneat aeuo, hanc paginam inde conscriptam manu propria ut infra uidetur corroborantes, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici tercii (L. M.) regis inuictissimi.

Eberhardus cancellarius uice Bardonis archicancellarii recognouit.

Data XI. Kal. Januar. Indictione VIII. Anno dominicae incarnationis Millesimo XL. Anno autem domni HEINRICI tercii ordinationis eius XIII. Regni uero II. Actum HERIVORTE feliciter amen.

Das aufgedruckte, den König auf dem Throne sitzend vorstellende Siegel ist sehr beschädigt.

CXXXIV.

Älteste urkundliche Nachrichten zur Geschichte des Stifts Überwasser.

Einem zu Ende des 11. oder Anfange des 12. Jahrhunderts geschriebenen, ehemals zum Archive des gedachten Klosters gehörigen Evangelien-Codex, gleichzeitig beigelegt.

Anno ab incarnatione Domini Millesimo XLI. Indictione VIII. III. Kal. Januarii, regnante et astante imperatore Heinrico tercio, in monasterio sanctę Marię, quod est in Mimigardevvord, consecratum est principale altare a uenerabili Agrippinensis ecclesię archiepiscopo Herimanno, administrantibus Bremensi archiepiscopo Alebrando et Mindensi episcopo Brunone, In honore sanctę crucis et sanctę Dei genitricis et plurimorum sanctorum.

Meridianum altare a Magociacensi archiepiscopo, sancto scilicet Bardone, assistentibus sibi Bauenbergensi episcopo, Svithgero, qui postea Romę papa ordinatus est, et Thietmaro episcopo Hildinesheimensi, In honore sancti Johannis Baptistę et omnium sanctorum martirum.

Aquilonare altare consecratum est a Parthenoponensi*) archiepiscopo Hunfrido, iuuantibus Cazzone episcopo de Cizce, et Osneburgensi episcopo Aluerico, In honore sancti Johannis euuangelistę et omnium sanctorum confessorum.

Occidentalis arra dedicata est a patre nostro domno HERIMANNO episcopo, huius loci fundatore et structore, fauentibus Leodicensi episcopo Nithardo, et Scelsvuiccensi episcopo HRvotholfo, In honore sanctorum apostolorum PETRI et Pavli, et aliorum plurimorum sanctorum, quorum nomina scripta sunt in cęlis.

Hanc Dei sponsam, ipse qui affuit imperator augustus Henricus, quadam suę proprietatis dotauit curte, Haruia dicta, quę sita est in pago Liuegovve, astantibus pene tocius regni primatibus, et presente felicis memorię prima domna ac matre nostra spiritali, abbatissa BERTHEITHE, ipsius domni et patris nostri Herimani sorore, quę ab infancia sua nec cum mundo flere, nec cum mundo umquam uisa est gaudere, sed super gregem sibi creditum cura peruigili studuit excubare, quę monachicę rellionis sub obscuritate quanti apud Deum in uita sua fulgeret meriti, testantur nonnulli, qui quacumque ex causa angustiat, ad sepulcrum eius confugientes recedunt consolati.

Tricesimo primo quidem tam gloriose et memoria dignę consecrationis anno, scilicet incarnationis Domini MLXXI. Nonas Aprilis, peccatis nostris uere exigentibus, tota hęc dedicatio, tot Deo electorum sacerdotum confirmatio, igne deuorante, in momento est euacuata, omnisque edificiorum honorabilis structura ad nihilum pene redacta. Ex quo graui merore affecta est huius loci tunc temporis abbatissa IDA, uere ut speramus beata, secundum nominis sui interpretationem, mente et corpore valde speciosa, quę primę domnę nostrę cognata, eius in laribus tenere educata, et ut preciosus lapis multiplicibus polita argumentis, pluribus uirtutum resplenduit ornamentis, qua tantę excellentię filia, talis matris successor efficeretur emerita. Erat enim ad omnem Dei gloriam studiosissima, ad omnem cultum studii relligionis et edificii inuigilantissima, quodque rarissimum habetur in sanctorum moribus, diuinę miserationi multis sepe commendauit obsecrationibus, salubri prosperitate nos iocundari, suis non solum temporibus, sed et si posset fieri, usque ad consummationem seculi, utque breuiter omnia concludam, reetricem tam sollicitam ea superstitie nec quisquam comperit, nec in tota huius mundi latitudine deinceps inuenit, cuius laudi merito asscribitur in secula, quęcunque hoc in loco Deo digna resonat gloria. Hęc tanta ac talis matrona in omnibus uiis suis laudabilis et gloriosa, timoris Domini thesaurum mente recondens, non ex quanto, sed

*) Darüber geschrieben: Magetheburg.
Cod. dipl. hist. Westfal.

diuinę benignitatis quanta sit habundantia perpendens, ad reedificandum toto nisu consurrexit, quod opifice summo cooperante ad perfectionis limam pene usque perduxit. Nam cum hanc Dei sponsam multo apparatu iam perornasset undique, occulto Dei iudicio heu preuenta mortalitate, uno tantum anno ante huius aule consecrationem, sine dubio celestem intrauit ad Jherusalem, ubi felici commercio pro perituris eterno potitur gaudio. Sed. incommutabili Deitatis dispositione, quod non licuit per se, ipsius reseruatum est. consobrinę, nostrę scilicet domnę abbatissę CRISTINĘ, bene quidem et perfecte christianę, quę omnes materterę suę probitatis semitas argumentose instructa, locum hunc et congregationem summa electione, quod uere scimus, strennue regit tercia, et quemcunque cordis sui, dum adhuc uiueret, sensit affectum, infatigabili studio perducere non cessat ad effectum. Est enim ad uniuersa quę optima sunt studiosa, pronam humilitatis et compassionis scalam condescendere admodum perita, in commisso fidelis, orationis contemplatione stabilis, compunctione facilis, omnibus affabilis, et totam Dei glorię structuram, quam precessores eius supra firmam fundauerunt petram, suis temporibus per neglegentiam ne difluat, multis lacrimis sanctorum suffragiis non solum attentius commendat, sed et ipsa cotidie super edificare non cessat, ut talium matrum competit proli, quarum si radix sancta et rami. Huius instanti petitione, immo diuina preueniente inspiratione, anno M.LXXXV. indictione VIII. regnante imperatore Heinrico III^{to}. III. Idęs Januarii, iterum dedicata est occidentalis plaga monasterii nostri a uenerabili ERPHONE, huius sedis antistite, presulatus sublimitate meritis decorato ut nomine, In honore Domini nostri Ihesu Christi, et uictoriosissimę crucis, et sanctę Marię perpetuę uirginis, et sancti Michahelis archangeli, omniumque celestium uirtutum, et specialiter sancti Petri apostoli, sanctorumque apostolorum Pauli, Andreę et omnium sanctorum, in quo altari continentur relliquię apostolorum Philippi et Bartholomei et aliorum plurimorum sanctorum. Eodem anno idem bonę uoluntatis episcopus, VIII. Kal. Aprilis, consecrauit aram in capella quę uocatur Iherusalem, In honore Domini nostri Ihesu Christi et omnium sacramentorum eius, sanctę annunciationis, natiuitatis, passionis, sepulture, sanctę crucis, resurrectionis, ascensionis, et in honore aduentus spiritus sancti, et sanctę Marię matris Domini, et sancti Thomę apostoli, Quirini, Hermetis, et omnium sanctorum. In quo continentur relliquię de sepulchro Domini, de ligno Domini, de mensa Domini, de lapide super quem sedebat angelus Domini, Andreę, Johannis, Jacobi, Thomę, Mathei, Quirini, Victorini, Hermetis, Alexandri, Osualdi, Gregorii, Nicolai, Seuerini, Cuniberti, Alexis, Leonis, Cecilie, Petronille, Marię magdalenę et Marię egiptiace.

Ab incarnatione Domini anno M^o.LXXXVI. indictione VIII^a. IIII. Kal. Januarii, consecratum est principale altare a glorioso presule nostro ERPHONE, In honore Domini nostri Ihesu Christi, et sanctę crucis, et sanctę Dei genitricis, et sancti Michahelis archangeli, et omnium celestium uirtutum, Sancti Petri, Pauli et omnium sanctorum. In quo continentur relliquię de ligno Domini, de ueste sanctę Marię, Pauli, Bartholomei, Pantaleonis, Nerei, Achillei, Priscę, Aquilę, Quintini martirum, Benedicti abbatis, Gerthrudis uirginis, Genofeuę, Verenę, Serenę, et sanctarum XI. milium uirginum, et plurimorum sanctorum. Meridianum altare consecrauit idem noster domnus, In honore sancti Johannis baptistę. In quo continentur relliquię sancti Stephani protomartiris, sanctorum innocentum, Sancti Ciriaci martiris, Sancti Sebastiani, Fabiani, Gratiani, Quintini, Pantaleonis, Abundantii et aliorum sanctorum. Aquilonare altare, In honore sancti Johannis euuangelistę, Martini, Abundantii, Pancratii, Benedicti, Briccii, Nicolai, Seruatii, Wicberti et aliorum sanctorum.

Anno ab incarnatione Domini M^o.LXXXVII. indictione X. VIII. Kal. Februarii, dedicata est Meridiana capella, a uenerabili huius sedis episcopo ERPHONE, In honore Sancti Pauli apostoli, Sancti Miniatis martiris, Ambrosii, Egidii, Innocentii, Sanctę Marię Magdalenę, Afrę et omnium sanctorum. In quo continentur relliquię Sancti Pauli apostoli, Miniatis, Ambrosii, Egidii, Marię Magdalenę, Agathę et aliorum sanctorum.

Anno ab incarnatione Domini M^o.LXXXVIII. kal. Februarii, Indictione XI. Idem domnus noster ERPHO dedicauit aquilonarem capellam, In honore Sanctę et indiuiduę Trinitatis, et uictoriosissimę crucis, et sanctę Marię perpetuę uirginis, et sancti Raphahelis archangeli, et Jacobi fratris Domini, et Jacobi fratris Johan-

nis, Symonis et Iudę, et sanctorum martirum Cosmę et Damiani, Dionisii, Processi, Martiniani, et specialiter Sancti Benedicti, Amati, Romarici, Columbani, Galli, Adelfi, Maurini, Seueri, Scolasticę, Brigidę, Sophię, Spei, fidei, karitatis, et omnium sanctorum. In quo continentur relliquię sanctorum, de fibra sancti Jacobi fratris Domini, Cosmę et Damiani, Processi et Martiniani, Quirini, Dionisii, Rustici et Eleutherii, Nicomedis, Materniani, Lamberti, Maurini, Benedicti abbatis, Scolasticę virginis.

Eodem anno, XVII. Kal. Septembris, Idem ipse episcopus noster ERPHO chorum nostrum consecrauit, In honore Domini nostri Ihesu Christi, et sanctę Marię, et sancti Michahelis archangeli, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli, Gereonis sociorumque eius, Victorini et omnium sanctorum. In quo continentur relliquię S. Victorini, Dionisii, Floriani, Seuerini, Liudgeri, Vualdburgis, Gerthrudis, et Sanctę Idę, et aliorum plurimorum sanctorum. Eodem die consecrata est occidentalis ara ipsius chori, In honore Domini nostri Ihesu Christi, et Sanctę Dei genitricis, S. Michahelis, Gabrihelis et nouem ordinum angelorum, Andree apostoli, Valentini, Mauricii et sociorum eius, Basillii, Simphorose et omnium sanctorum. In quo continentur relliquię de sacorphago (*sic*) Sanctę Marię, sancti Andree, Mauricii, Marcellini et Petri, Laurentii, Viti, Gregorii Papę, Remigii, Agathe, Druthildis virginis.

Omne debitum seruicii, quod in hac dedicatione nostro exhibendum erat antistiti, et omnia genera donorum, reginę iam reseruauit polorum, quę ut solet cunctis sibi deuotis, centuplicata illi recompenset hic et in cęlis. Laudes referimus benignitati diuinę, quę nos huius consecrationis iocundauit reparatione, ipsum incessabili prece rogitantes, qui non dormitat neque dormiet, ut super hanc domum paterna protectione uigilet, nosque habitantes in ea nunc et in çuum letificet. AMEN.

CXXXV.

C. In nomine sanctę et indiuiduę Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia rex. Omnium fidelium nostrorum tam presentium quam et || futurorum sollers nouerit industria, Qualiter nos diuina ammonitione compuncti, nec non fidelissimo ac frequentissimo seruitio HEREMANNI MIMIGARDEVVRDENSIS ecclesię uenerabilis episcopi non parumper incitati, quandam curtem nostrę proprietatis HARVIA dictam, in pago LIVEGOWE et in comitatu DIETBALDI comitis sitam, pro remedio animę dilectissimi genitoris nostri CHVONRADI uidelicet imperatoris augusti, ac pro pia recordatione animę coniugis nostrę CHVNEHILDIS reginę, simulque pro stabilitate uitę nostrę, nostręque matris GISILE imperatricis augustę, atque pro desiderio diuinę retributionis, ad hanc ecclesiam, quam predictus HEREMANNVS episcopus in MIMIGARTEVVRTENSI loco a fundamento incepit, eamque ad finem perductam, nobis astantibus, in honorem sanctę Dei genitricis MARIE honorifice consecrauit, cum omnibus suis pertinentiis, hoc est utriusque sexus mancipiis, areis, edificiis, terris cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, siluis, uenationibus, aquis aquarumque decursibus, molis, molendinis, piscationibus, exitibus et redditibus, uis et inuis, quesitis et inquirendis, seu cum omni utilitate quę scribi aut dici poterit, Eo tenore in proprium dedimus atque tradidimus, ut eiusdem ecclesię abbatissa ceteręque moniales Dei sanctęque genitricis MARIE seruitium abhinc die noctuque in commemorationem nostri parentumque nostrorum copiosius possint adimplere. Firmissime autem in eadem facienda traditione hoc excepimus, ut neque presens HEREMANNVS episcopus neque futuri successores sui deinceps prefatam curtem ullam potestatem habeant de eadem ecclesia retrahendi uel in suos usus uendicandi, nisi eo concambio aut ea restitutione, quę eiusdem ecclesię abbatissę omnibusque suis monialibus aut ex uicinitate aut ex utilitatis magnitudine commodior uel utilior esse uideatur. Et ut hæc nostrę traditionis atque largitionis auctoritas nunc et per succedentia temporum curricula

stabilis et inconuulsa permaneat, hanc paginam inde conscribi eamque manu nostra ut subtus uidetur corroborantes, sigilli nostri impressione precepimus insigniri.

Signum domni Heinrici tercii (L. M.) regis inuictissimi.

Eberhardus cancellarius uice Bardonis archicancellarii recognoui.

Acta III. Kal. Januar. Indictione VIII. Anno dominicae incarnationis M.XL.I. anno autem domni HEINRICI tercii ordinationis eius XIII. Regni uero II. Actum MIMIGARTEVVRTE. AMEN.

Vom Siegel ist keine Spur zu entdecken; dagegen ist auf dem leeren Raume der Charte, wo sich das Siegel befinden sollte, eine verschoben vierseitige Schleife von gelbseidenen Schnuren angeheftet. (Wahrscheinlich war an dieser das Siegel, ohne Zweifel von Blei, dergleichen von Heinrich II. und III., jedoch äusserst selten, vorkommen, so angehängt, dass es zur Seite der Urkunde herabhängt, und ist davon abgeschnitten worden: Ganz auf ähnliche Weise ist die Bleibullé an einer Urkunde Papst Leo's IX. im Königl. Provinzial-Archive zu Düsseldorf befestigt.)

CXXXVI.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. || Nota sint omnibus fidelibus tam presentibus quam futuris ea quę in his intitulauimus litteris. Sicut imperatoria dignitas omnes in hoc mundo antecedit honores cum magna uirtutum excellentia, ita nimirum necesse est ipsius gesta cum maxima obseruari diligentia, ut non sit quisquam ubiuis gentium, qui ulla presumptuosa temeritate audeat regale infringere sacramentum. HERIMANNVS igitur uenerandę memorię Mimigardefordensis episcopus, peracta edificacione templi in honore uidelicet sanctę et perpetę uirginis MARIE, ad dedicationem ipsius ecclesię domnum suum HEINRICVM piissimum ac inuictissimum imperatorem inuitauit, et reuerentissima ut talem decuit uirum accuracione cum multorum episcoporum nec non et principum nobilium comitatu sustentauit. Sed predictus imperator ob premerendam Dei omnipotentis suęque sacratissimę matris gratiam, consentiente et collaudante regni sui principatu, eandem ecclesiam nobilissimo dotauit munere, eo scilicet, ut decima quę in Frisia dari debet ex debito quod regium dicitur, eidem ecclesię pro sui memoria annuatim fidei persoluatur amministrazione. Vnde quidem sanctorum patrum uerissima diffinitum est auctoritate, hunc fuisse reum maiestatis illius summi et eterni imperatoris, quicumque huiusmodi largitionem irritam fecerit, uel aliquid ab ea iniuste subtraxerit, ipsumque indissolubili obligari examinatione, nisi digna respuerit emendatione. Acta uero est hęc consecratio et traditio anno dominicę incarnationis millesimo. XL.I. Indictione VIII. III. Kal. Januar. regnante domino nostro Ihesu Christo, cui laus et gloria per cuncta secula AMEN.

Weder ein Siegel noch eine andere äussere Beglaubigung ist vorhanden, am untern Rande der Charte aber eine kleine Schleife von gelbseidenen Schnuren angeheftet. (Vgl. die Bemerkung zu der vor. Urk.)

CXXXVII.

Aus dem im Jahre 1532 aufgenommenen und gerichtlich beglaubigten Kopialbuche der Kirche St. Mauricii zu Minden.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Bruno Mindensis ecclesie solo nomine episcopus, Dei tamen gracia quicquid est, successori suo cunctisque suis successoribus diuina ordinatione futuris, presentis uite securitatem et eterne beatitudinis certitudinem. Quantum diuine seruitutis obsequiis antecessorum meorum studium semper fuerit, vestre sanctitati notum erit, qui hac uita positi, omni qua potuerunt deuotione solummodo nitabantur, ecclesie sibi a Deo commisse aliquam religionis utilitatem conferre, quatinus mundano cursu peracto noue resurrectionis cum bonis consortio et perpetue uite cum electis premio mererentur obtinere. Quorum ordinis vicem cum ego quoque humilimus et nullo merito sed sola Dei gracia suscipere locum hunc quem pro salute sua vnusquisque eorundem et de propriis et diuinitus sibi collatis beneficiis benigno amplicauerunt affectu, ad exemplum ipsorum pro modulo meo adaugere etiam

postmodum desideravi, sperans certissime me aliquem eiusdem vite fore participem, si in diuinis ministeriis eorum actus aliquatenus imitari inciperem. Vnde cum tam venerabilium patrum strenuos actus ex integro coequare non possem, saltem vt in aliquo amabile eorum exemplum prosequerer, monasteriis loci huius que de labore eorum fundata et de beneuolentie ipsorum collatione postea sunt adaucta, ego etiam queque illi eisdem contulerant, meo tempore inuiolata corroboravi, et pro possibilitate de propriis hereditatis mee bonis et parte decimarum quas extra vsum necessarium seruicii mei collectas in potestate habere potui, ibidem Deo famulantium prandia augmentavi, quatinus eorundem intercessionibus largiter fretus, si de labore meo aliquid deuotionis munus Deo placabile inciperem, ipsi maiori animi fiducia offerre valerem. Hac ergo fiducia in solo spem habiturus domino, hanc pauperulam et adhuc rudem ecclesiam voto magis quam ex posse fundare cepi ad laudem et honorem domini nostri Jesu Christi eiusdemque genitricis gloriosissime et semper virginis Marie et victoriosissime sancte crucis, sanctique Michaelis archangeli et totius celestis milicie, sanctique Petri nostri patroni et sancti Gorgonii martyris, et speciali sancti Mauricii sociorumque suorum commendatam priuilegio, et sanctorum martirum Fabiani et Sebastiani, Ciriaci, Lamberti, Georgii, Blasii venerationi construendam destinaui, pro salute videlicet animarum eorundem antecessorum meorum et cunctorum subsequentium communi proectu, et pro parentum meorum seu et propria recordatione id agens, et in quantum potui tum de propriis iuris hereditarii bonis dotaui, tum de substantie mee collectiuis et acquisitis vtilitatibus augmentavi. In qua uidelicet deuotione si qua est ad sanctitatis vestre iudicium confugio, obsecrans vos per nomen domini sanctorumque simul quorum meritis hanc ecclesiam destinaueram, quatinus sortis mee vestreque conditionis, qua omnis caro post mortem in suam transit originem, non immemores, bona que eidem ecclesie contuli, non solum ad meam salutem sed ad proectum vestrum perpetuo profutura, eo tenore stabilire velitis, vt si humane fragilitatis impedientibus negociis de vestra parte plura non addantur, saltem hec inuiolata permanere patiamini, et sub manu vestre potestatis corroboranda et firmanda preualeant, quatinus predictorum sanctorum martirum interuentu apud Christum subleuati, pariter cum ipsis eterne vite regno participemini. Ad hec, o venerabilis ordinis mei Deo disponente successor, me indignum et peccatorem specialiter tue sanctitati commendo, vt si quid negligentius circa preceptum domini et in commissi cura gregis humane fragilitatis torpore commiserim, tue sanctitatis apud dominum experiar medicinam, quatinus et post sortis tue terminum tibi succedentium certius et efficacius persentias patrocinium, si oneris mei molestiis tue sanctitatis oratione aliquatinus dignaberis supponere. Hec autem ex mea paruitudine huic contuleram ecclesie. De propria hereditate mea in Lecha et in Berka quecumque ego uel mater mea possidere videbamur, videlicet triginta et quattuor mansos, excepto predio ibidem posite familie, cum mancipiis cunctis ad eadem loca determinatis, vno scilicet excepto clerico meo cui nomen est Bruno, aliisque vtilitatibus, villis, areis, edificiis, agris, terris cultis et incultis, viis et inuiis, exitibus et redditibus, quesitis et inquirendis, pratis, pascuis, siluis, venationibus, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molendinis et vtilitate silue cuiusdam, in qua duas portiones habuimus, et cum vtilitate salis, nec non cum omnibus appendiciis que dici aut nominari possunt. Mundiburdio eiusdem ecclesie tradidimus, In Afforde decem mansos quos Meinwardus dedit, in Gegonhuson vnum mansum quem Liutbureh dedit, in Wederbergon quinque mansos quos Hildiboldus frater noster dedit. In Ridanthorpe quecumque Helmburg sanctimonialis possidere videbatur, queque ab ipsa cum patroni sui traditione in proprium suscepi, et ducentis talentis comparavi. In Lerbiki quecumque Hemuko frater noster in beneficium habuit, et mansum vnum in Allerikheshusun quem Abbiko habuit, et sex mansos quos Thiatmarus Comes pro se et Widikindo comite eidem ecclesie tradidit, et duos mansos quos Abbik et Erp dederunt in Aidanthorpe, et in Thurnethe decem mansos, et predium quodecumque Widikindus Comes in Buttingthorpe habuit, et quodecumque Alfkier in Trato in beneficium habuit.

CXXXVIII.

Cum iam fidei et ueritatis regnantibus peccatis rara usquam terrarum habeantur uestigia, aequum censemus ea quę nostra modernitas utilitatibus ecclesiarum Dei contulerit, sub scriptione determinare firmissima, ut si quis succedentium, quod minus cupimus, uesania instigante, irritare disposuerit modum nostrę traditionis, hac testimoniali cartula conuictus, se certo obnoxium recognoscat aeternę ultionis. Nouerit uniuersa presentium futurorumque in Christo nobis cara dilectio, qualiter ego BENNO Mimigernefordensis uicedominus gratia Dei indigens, utriusque uitę meę statum commendare satagens Sanctę Dei genetricis presidio, conductus assuasu et admonitione pii patris nostri scilicet RÖDPERTI episcopi, tradidi per manum aduocati mei RÖDVVARDI in ius et dominium eiusdem sanctę Marię quoddam predium in Walthorpe situm Hoanasche nuncupatum cum omnigenarum adiacentia utilitatum, ut et nostrę caritatis memoria inibi perpetualiter scribatur, et patrum nostrorum episcoporum HERIMANNI scilicet SIGIFRIDI dilectio per huiusmodi traditionis nostrę interuentum ęterna beatitudine felicius perfruatur. Vt autem nostrę traditionis nulla sit dubietas, quicquid ibi possidere uidebar integro modo tradidimus donatumque esse uolumus, cum mansis et mancipiis, pratis, pascuis, piscinis aquarumque decursibus. Dominus uero episcopus RÖDPERTVS ad presens unum mansum in Ihtere situm sua industria acquisitum sanctę Marię donauit, quem pro precario iure, addito alio quodam suę proprietatis manso in Risonbeke, michi eiusdem loci abbatissa per manum aduocati sui LIVPONIS concessit, ea ratione, ut quamdiu aduixero et precario et predictę traditionis utar predio, annisque singulis duos denarios sanctę Marię pro recognitione traditionis habeam exoluere, postquam me uiam uniuersę carnis ingresso precarium et predium in usum redeat integre. Hęc sunt mancipia ad supradictam traditionem pertinentia. Adelword presbiter. Wolmar. Abbaco. Tiedo. Wiuekin. Rözela. Meresuind. Folesit Betteka. Benna. Wennikin. Ecsuit. Euekin. Testes autem huius rei sunt. Arnold prepositus. HRipo decanus. Helmerik diaconus. Nithing diaconus. Suetger subdiaconus. Heinrik subdiaconus. Röhulf presbiter. Hereman miles. Giselbraht. Etzo. Sigewin. Engizo uillicus. Item Engęzo. Ricbraht. Liupraht. Thiedrik. Godescalc. Et ut hęc traditio stabilis et inconuulsa permaneat, sigillo domni nostri RÖDPERTI iussu ipsius insigniuimus.

Von dem aufgedruckten, der zurückgelassenen Spur nach, kreisförmigen Siegel, dem einzigen, welches von Bischof Ruodpert bekannt, ist nur noch ein Bruchstück vorhanden, auf welchem ein Theil von dem Bildnisse des Bischofs zu erkennen ist.

CXXXIX.

Aus dem gerichtlich beglaubigten Kopialbuche des Stiftes S. Mauricii zu Minden.

In nomine sanctę et indiuidue Trinitatis. Hinricus diuina fauente clementia rex. Si in monasteriis construendis studium habuerimus aut aliis nostris fidelibus idem uolentibus assensum prebuerimus, non solum ad temporalis uerum etiam ad eterni regni commodum hoc nobis profuturum esse non ambigimus. Quapropter notum sit omnibus christiane religionis cultoribus presentibus uidelicet et futuris, qualiter Bruno Mindensis episcopus nos adiit, et monasterium ex propriis hereditatis sue bonis, in insula quadam Wisare fluminis iuxta Mindun posita, et sub potestate sancti Petri apostoli constituta, in honore sancti Mauricii martiris sociorumque eius et aliorum sanctorum, et pro nostri patris Chonradi imperatoris memoria, qui eundem pontificali dignitate sublimauit, et pro nostra sospitate et regni nostri stabilitate, et pro se suisque antecessoribus siue successoribus suisque etiam parentibus, a nobis licentiam construere impetrauit, quo in loco vitam monachorum constituere, eisdemque abbatem se licenter ordinare nos postulauit. Et quia nullam in hac re nouitatem incipere vel nos aliquid exinde postulare antea non presumpsit, quam monasteriis suis que inuenit aliquod supplementum adderet, locumque hunc sub nostram defensionem suscipere nos rogauit. Cuius petitioni quia iusta ac religiosa fuerat, nequaquam contrarii, ob interuentum uidelicet

familiarium nostrorum Hirimanni Coloniensis Archiepiscopi et Hunfridi Magdeburgensis episcopi, simul etiam cum consensu ceterorum nostrorum fidelium qui tunc temporis presentes affuerunt, prefatum monasterium construere et monasticam vitam abbatemque inibi constituere illi permisimus. Quod cum merito eius desiderio permitteremus, eo tamen maiori fiducia voto ipsius consensimus, quia sicut prediximus idem episcopus in primis sedis sue primatem ecclesiam fratrumque suorum prandium ibidem Deo sanctoque Petro famulantium de hereditariis suis bonis benigne adauxit. Et duo monasteria, sancte Marie videlicet et sancti Martini, ab antecessore suo Sigeberto episcopo incepta, iste alterum eorundem quod est sancte Marie et opere et consecratione consummauit, alterum sancti Martini vero ex parte deuote augmentauerat, aliaque monasteria que in episcopatu eius sub suo iure erant, et prandia ibi Deo seruientium fidei charitate suppleuit, quatinus votum suum in hoc quoque monasterio eo maiori fiducia postmodum expedire posset, quo ecclesiis suis quas inuenit vtilitatibus antea prodesset. Ad idem vero monasterium ex proprie hereditatis sue bonis siue et ex aliis quecunque acquirere potuit collationibus octoginta mansos cum mancipiis, villis, areis, edificiis, agris, terris cultis et incultis, viis et inuiis, exitibus et redditibus, quesitis et inquirendis, pratis, pascuis, siluis, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molendinis et vtilitate siluarum, Nec non cum omnibus appendiciis que dici aut nominari possunt, tradidit perpetualiter ibi permanenda, exceptis his que vel ipse Deo opitulante postea acquirere poterit, vel collatione fidelium huic prouenire possint ecclesie, quin etiam triginta mansos et octoginta aratra decimationum de monasterii sancti Petri bonis ad supplementum eidem monasterio condonauit. Constituit quoque vt per singulos annos in festiuitate sancti Mauricii eiusdem sedis episcopus cum fratribus monasterii sancti Petri ad supradictum monasterium veniat ac missarum solemniam celebret ibique prandendo charitatem adimpleat. Et si episcopum adesse aliquid impediatur, fratres tamen ibi eadem charitatis vocatione conueniant, vt per hanc concordiam et dilectionem in Dei seruicio deuotiores coadunentur. Atque vt eadem ecclesia cum bonis suis nunc ab ipso ei collatis vel postmodum conferendis ab eius successoribus vel ab aliis magis secunda consisteret, in mundiburdium sancti Petri et tuitionem nostram et sub potestate episcopi loci illius collocauit. Idcirco notum sit omnibus, qualiter id ipsum monasterium eiusdemque abbatem et fratres inibi manentes sub nostra regali siue imperiali successorumque nostrorum tuitione defendi volumus, sic scilicet ut nullus eiusdem episcopi successor potestatem habeat bona eiusdem monasterii aliquo modo destruere aut minuere. Quare si vel ille vel alius aliquis huius destructor et monasterii honorumque suorum dissipator vere sciat, quia abbati fratribusque ibidem Deo seruientibus in nobis nostrisque successoribus certum est inde refugium. Et vt hoc nostre concessionis preceptum per omne tempus stabile permaneat et inconuulsum, hanc paginam inde conscriptam sub manu propria corroboratam sigilli nostri impressione iussimus insigniri. Datum decimo kalendas Februarii, anno dominice incarnationis millesimo quadragesimo tercio, Indictione vndecima, Anno autem dni. Henrici ordinationis XV. Regni vero quarto. Actum Goslare in Dei nomine feliciter Amen. Adelgerus Cancellarius vice Bardonis Archicapellani recognouit.

CXL.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia rex. Si regiae liberalitatis munificentia locis Deo dicatis quiddam conferimus, || et ad temporalem uitam et aeternam nobis profuturum esse liquido confidimus. Quapropter omnium Christi nostrique fidelium tam futurorum quam presentium sollertia nouerit, qualiter nos precipue pro amore diuino et animae nostrae remedio, tum ob interuentum dilectae conlectalis nostrae AGNETIS reginae, quasdam res ab antecessoribus nostris regibus uel imperatoribus monasterio Heriuordensi in honorem sanctae Dei genitricis perpetuae uirginis MARIAE constructo, et beatae BOSINNE corporaliter inibi quiescenti, duas scilicet curtes OVERANBERH et LITWINESDORF, in usum sanctimonialium Deo ibidem famulantium datas, nostrae auctoritatis renouare scriptis et confirmare uoluimus, sitas in pago Angeresgauwe et in comitatu WITECHINDI comitis, cum omni-

bus suis appendiciis, hoc est utriusque sexus mancipiis, arcis, aedificiis, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, molis, molendinis, piscationibus, siluis, uenationibus, exitibus et redditibus, uis et inuis, quaesitis et inquirendis, cum omni utilitate quae ullo modo inde poterit prouenire. Ea uidelicet ratione, ut predicta loca in usum sanctimonialium inibi omnium remota contradictione perpetualiter teneantur, nulli in beneficium prestanda. Illud etiam cum antecessorum nostrorum traditione et astipulatione benigne concedimus et confirmamus, ut sanctimoniales inibi Deo famulantes arbitrium et potestatem habeant eligendi abbatissam, cum quaelibet earum locum morte intercidente mutauerit, et ut nulla iudiciaria persona in his quae eandem ecclesiam continere uideatur, uel exactor, uel publicus iudex causas agere uel freda exigere, seu ad mansiones uel ad quodlibet ministerium compellere presumat, nisi aduocatus quem eiusdem loci elegerit abbatissa, locorum quidem horum homines a coeterorum omnium districtu sint liberi. Et ut haec regiae nostrae traditionis et confirmationis auctoritas stabilis et inconuulsa omni aeuo permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria ut infra uidetur corroborantes sigilli nostri iussimus impressione signiri.

Signum domni Heinrici tercii (L. M.) regis inuictissimi. † † CR. † †
† † † †
Theodericus cancellarius uice Bardonis archicancellarii recognouit.

Data VII. Kal. Oct. Anno dominicae incarnationis M^o.XL.III. Indictione XII. Anno autem domni Heinrici tercii ordinationis eius XVII. regni uero VI. actum Aquisgrani in Dei nomine feliciter AMEN.

Das Siegel ist zerstört.

CXLI.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator augustus. || Nouerint omnes fideles nostri tam futuri quam presentes, qualiter nos ob diuinum amorem et ob remedium anime nostrae ac fidelis nostri Adalhardi, ad ecclesiam sanctae Dei genitricis MARIAE semper uirginis, et sancti Kiliani martiris sanctique Liborii confessoris et sanctae Brigidae uirginis, in elemosinam fratrum inibi Deo sub canonica regula seruientium, tale predium quale nos habuimus in Euerschutte dicto in pago HESSI, in comitatu Bennonis comitis, cum omnibus ad idem pertinentibus, scilicet arcis, mancipiis utriusque sexus, edificiis, agris, terris cultis et incultis, pascuis, campis, siluis, uenationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molis, molendinis, uis et inuis, exitibus et redditibus, quaesitis et inquirendis, seu cum omni utilitate quae ullo modo inde prouenire poterit, per hoc nostrum imperiale preceptum in proprium concessimus atque condonauimus, et illuc perpetualiter existendum tradidimus, eo quoque tenore ut nullus rex, dux, comes, uel ulla alia magna paruaque persona id ipsum inde alienare uel auferre presumat. Si quis autem huius nostrae kartae temerarius uiolator extiterit, diuinae sententiae periculum incurrat, et in die iudicii inde reddere se sciat. Et ut haec nostrae traditionis auctoritas stabilis et inconuulsa omni tempore permaneat, Hanc kartam inde conscriptam subtusque manu propria corroboratam, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici inuictissimi Romanorum imperatoris (L. M.) augusti.
Hartuicus cancellarius uice Bardonis archiepiscopi et archicancellarii recognouit.

Data III. Non. SEPT. anno dominicae incarnationis M^o.XLVII. Indictione XV. anno autem domni Heinrici tercii ordinationis eius XVIII°. regnantis VIII°. imperantis I^o. Actum in SOSAET feliciter AMEN.

Das aufgedruckte Siegel zeigt den Kaiser auf einem Stuhle sitzend, in der rechten emporgehobenen Hand den Reichsapfel mit einem grossen Kreuze, in der linken einen langen Stab mit grossem rundem Knopfe haltend; mit der Umschrift: Heinricus Di. Grā. Romanoꝝ. Imper. Aug. †.

CXLII.

IN nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Rotho Dei gratia Patherbrunnensis ęclesię episcopus. || Quia saluatore nostro attestante, qui recipit prophetam in nomine prophete, seu justum in nomine iusti, mercedem prophete uel iusti accipiet, expedit omnibus fidelibus obtemperare monitis salutaribus, rebusque transitoriis acquirere sibi requiem celestis mansionis. Vnde nouerint omnes fideles Christi tam presentes quam futuri, qualiter nos diuini amoris instinctu, pro remedio anime nostre predecessorisque nostri venerabilis domni Meinwerci episcopi, monasterio ab ipso in suburbio huius nostre sedis in honore Sanctę Dei genitricis MARIE perpetę uirginis, Sanctorumque Apostolorum PETRI et PAVLI constructo, cui Wolfgangus venerabilis abbas preest, territorium quoddam in Folcbettinchuson ad amminiculum prebendę fratrum contulimus, quod cum omnibus suis appenditiis viginti marcis a quodam libero homine Bernhardo nomine suisque heredibus legaliter proprietario iure acquisiuimus. Dedimus preter hęc locum salis in Vflon, uas argenteum, de decimis episcopi nostri in Wilgodessun triginta solidos singulis in posterum annis, de quibus continuum lumen ad sepulchrum predicti domni Meinwerci episcopi prouideatur et in anniuersario depositionis eius et nostro fratribus in refectorio karitas in nostre commemorationis memoriam amministretur. Hęc Deo sanctisque eius tali tenore ut predictum est deuota mente oblata, banni nostri auctoritate confirmauimus, per terribile nomen Dei qui iudicaturus est uiuos et mortuos et seculum per ignem contestantes, ut nulla persona magna uel parua, domestica uel extranea, contra huius rei seriem uenire agereue presumens, prefati monasterii fratribus quamlibet injuriam uel molestiam inferat. Quod si quis presumptuose attemptauerit, damnationem et ultionem inuasoribus ęclesiarum predestinatam a Deo incurrat, et cum diabolo et angelis eius sempiternę maledictioni, nisi resipuerit, subiaceat. Vt ergo tam predictarum rerum oblatio, quam nostri episcopalis banni confirmatio ueraciter credatur, stabilisque et inconuulsa omni tempore habeatur, paginam hanc in testimonium ueritatis conscribi iussimus, et eam impressione sigilli nostri signauimus. Huius rei testes sunt tam canonici quam Monachi nostre ciuitatis. Laici uero. Erp comes. Esic. Heinric comes. Eppa. Eckihard. Thiederic. Engilmer. Athalbald. Heriman. Godika. Hunald. Godefrid. Warmon. Iba. Ethelric. Ezilin. Vnumer. Tiaza. Wieman. Wicker. Azaka. Tiaza. Eiza. Hiza. Liuza. Eika. Gela. Sicca. Tiemma. Ezika. Vnuka. Ennika. Bennika. Emmica. Azaka. Item Azaka. Willika. Alabrant. Gerald. Becelin. Ebbika. Esic. Tiezelin. Helmier. Bernheri. Wirinbrath. Gezelin.

Data Patherbrunnon. V. Id. April. Anno ab incarnatione Domini M.XLVIII. Indictione I. Regnante rege HEINRICO tercio.

Von dem aufgedruckten Siegel sind nur noch Spuren vorhanden.

CXLIII.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Immadus Dei gratia Patherbrunnensis ęclesię humilis minister. || Officii nostri est et desiderii, paci ęclesiarum nobis commissarum inuigilare, et earum utilitatibus in futurum Dei cooperante adiutorio paterna sollicitudine prouidere. Vnde nouerint omnes fideles Christi tam presentes quam futuri, qualiter domnus Wolfgangus uenerabilis nostre ciuitatis abbas iugi uigilantia sic subditorum profectibus prospiciens, ut internorum curam in exteriorum occupatione non minuat, exteriorumque prouidentiam in internorum sollicitudine non relinquat, fraternę unanimittatis consensu et consilio, predium quoddam in Sturibrock, a quodam uiro Ricberto nomine suisque legitimis heredibus in comitatu Erponis comitis legali iure triginta marcis acquisiuit, quod pro spe salutis sue et incolumittatis augmento communis utilittatis rebus monasterii cui hactenus laudabiliter preefuit, utiliter adiecit, cuius suorumque fratrum supplici rogatu, tum etiam dilecti nobis auunculi nostri domni Meinwerci uenerabilis episcopi ipsius ęclesię fundatoris intuitu, ipsum predium cum omnibus suis appendiciis, hoc est utriusque sexus mancipiis,

Cod. dipl. hist. Westfal.

terris cultis et incultis, pratis, pascuis, siluis, uis et inuis, ceterisque rebus que in eo sunt uel deinceps fieri possunt, nostra pontificali auctoritate confirmauimus, et omnem hominem qui contra huius rei tenorem uenire agereue temptauerit, anathematis innodari uinculo quoadusque respiscat censuimus. Ut autem hec nostre pontificalis confirmationis auctoritas stabilis et inconuulsa a generatione in generationem iugiter permaneat, hanc paginam conscribi et sigilli nostri impressione signari, testesque qui affuerunt fecimus assignari. Sunt autem hi. Erp comes. Heremannus tribunus. Godica. Tamma. Azala. Gela. Eiza. Meinza. Eica. Azaka. Thiaza. Poppo. Waza. Afric. Esic. Waldric. Godefrid. Hunald. Ezelin. Volckerd. Vnumer. Godescalc. Eza. Ebbica. Wicman. Sibal. Wigunc. Germer. Hager. Becelin. Liudric. Thiethard. Helmdach. Hunald iunior. Waldric. Actum Patherbrunnon III. Non. Febr. Anno ab incarnatione Domini M.LII. Anno autem domni Heinrici tercii regis, imperatoris autem secundi, ordinationis eius uigesimo quarto, Regni quidem XIII^{mo}. Imperii uero V. Episcopatus autem nostri primo.

Das aufgedruckte kreisförmige Siegel zeigt das vorwärts sehende Brustbild des Bischofs, mit entblösstem Haupte, in der rechten Hand den Bischofsstab, in der linken ein geschlossenes Buch haltend; mit der Umschrift: Immad. Gra. Di. Paderbron. Ep-s. †.

CXLIV.

Nouerint omnes tam futuri quam presentes, qualiter Sicco quicquid proprietatis in Nauilgowe in uilla Ruoleichsdorf uel Builo in comitatu Herimanni ex dono Conradi imperatoris possedit, sancte ecclesie Patherbrunnensi iure Francorum, concedente et simul tradente uxore sua Azelon, cui idem Sicco predium hoc in dotem dederat, in proprium tradidit et legauit, ea uidelicet ratione ut sibi ad exitum uite sue in precaria sine seruitio V. libere in decimationibus et XV. in debitis litarum uectigalibus concederentur, uxori uero ipsius, si forte post mortem eius superstes foret, tantum V. ille decimarum libere ad obitum uite sue prestarentur. Quibus utrisque defunctis episcopus sua reciperet, et quod sibi placuerit inde disponeret. Ad hoc idem Sicco feras IIII. in foresto Reingereshusun singulis annis concedi postulauit, que omnia uenerabilis IMMADVS episcopus concessit, laudauit, et manuscripto confirmauit. Si uero dominus Immadus episcopus uel successorum eius quisquam pactum hoc infregerit, Sicco liberam habeat potestatem sua recipiendi et quod uoluerit inde faciendi. Huius rei testes sunt, tam clerici quam laici, tam nobiles quam ignobiles. Winbrat. Adelo. Thiattoduard. Gerold. Hezo. Thiederie. Bernhard. Wulfer.

Ein Siegel scheint nicht vorhanden gewesen zu sein.

CXLV.

Notum sit omnibus tam futuris quam presentibus, qualiter Wirinbertus, cum consensu et laude filii et iustissimi heredis sui Bouonis, duo curtilla in pago Thietmelli et in uilla Aldenthorpo, et XL. iugera et X. iugera in Remikenshusun et insuper medietatem cuiusdam siluule in Bennenberge, sancte Patherbrunnensi ecclesie et domino ac uenerabili IMMADO eiusdem sedis episcopo in proprium tradidit, legauit, concessit. Ea uidelicet ratione ut prefatus episcopus I. Tres uillas. Odistorp. Lauenhusun. Thesperi. ad ecclesiam que in Odistorpe sita et consecrata est terminaret, et terminationem episcopali banno firmaret. Quod ut firmiter ac magis ratum inconuulsumque permaneat, idem Wirinbertus ecclesie que est in Liuthi, et Widikindo presbytero, de cuius parrochia tres prefate uille sumptus sunt, ipso annuente et conlaudante, unum mansum in Ubbenbrocke in proprium tradidit ac donauit. Quod si prefatus episcopus I. uel aliquis successorum eius terminationem hanc infringere, et predictas uillas auferre uoluerit, liberam habeat potestatem Wirinbertus uel heres eius sua recipiendi et quod uoluerit inde faciendi. Hi sunt testes. Bernhard. Ibo. Benno. Bernhard. Wiribraht. Thiammo. Wirinzo. Bescelin. Acelin. Brunig. Hocil. Ermundag. Ekbraht.

Ein Siegel scheint nicht vorhanden gewesen zu sein.

CXLVI.

Aus dem Paderbornischen Kopialbuche.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Nouerint omnes tam futuri quam presentes, qualiter Asculff cum consensu et laude fratrum suorum Burghardi, Fretherici, iustissimorum heredum quicquid proprietatis in pago Rittiga et in uilla Ascoluingerothe in comitatu Theoderici comitis hereditario iure possedit, sanctę Patherbrunnensi ecclesię in proprium tradidit, legauit, concessit, in agris cultis et incultis, siluis, pratis, pascuis, aquis aquarumue decursibus, piscationibus, molis, molendinis, quęsitis et inquirendis, exitibus et redditibus, et omnibus iure ibi pertinentibus, ea uidelicet ratione, ut unum foreuere in Daslengerothe cum omnibus suis appendiciis et insuper VI. litę concedantur ei in precariam ad exitum uite sue, et pro ipsius seruicio libra denariorum detur ei omni anno, conlaudante et corroborante hoc domno et uenerabili Im-mado eiusdem sedis episcopo. Si uero aliquis uenturus episcopus constitutum hoc infringere et concessa sibi tollere uoluerit, liberam habeat potestatem Ascolf sua recipiendi et quod libitum ei fuerit inde faciendi. Huius rei testes sunt. Ekkibraht. Fretheric. Reinold. Oddo. Helmdag. Cono. Ekbraht. Ricual. Hoico. Aluolf. Iciko. Sibraht. Azo. Ascolf. Reinmar. Reinmar. Meingrim. Hozico. Erpo. Heio. Thammo. Thiathard. Hamaca. Vneca. Athelbarn.

CXLVII.

Aus einem Kopialbuche des Martini-Stifts.

Ego Egilbertus Dei gratia Mindensis episcopus. In nomine Domini nostri Jesu Christi aeccliesie sancti Martini ad prebendam fratrum, Almagehuson, Bodinga burstal, quae adquisieram ab quadam matrona cui nomen Helmburch, in Adelberinghuson quoque tale predium qualecumque mihi dederat Godefridus filius Bardonis comitis, et decimationem in eodem loco. Insuper unam decimationem in Vanredere XXX. solidorum, et unum molendinum Mindae. Ex hiis constitui singulis diebus unicuique fratrum album panem dari trium librarum pondere, quibus non dabatur prius nisi dominicis et paucis festis diebus. Dedi quoque duo aratra in Egisbergun ad concinnandum lumen in dormitorio fratrum quod prius non habebant. Insuper dedi sancto Martino predium in Manninchuffen, quod antecessores mei ab quadam matrona Hizuka tribus decimationibus precariando adquisierant, et uam decimationem Lutteron. Preterea cum consensu et collaudatione clericorum et laicorum bannum super ciuitatem Mindam, ad aedificandum et meliorandum claustrum, ad preposituram sancti Martini perpetualiter constitui. Ego Egilbertus Mindensis episcopus haec propria manu scripsi, et ut sciatur eum esse inbannitum, quicumque ex hiis donationibus minimam partem usurpauerit, tam futuris quam presentibus, sigilli officio assignaui.

Ego Egilbertus Mindensis episcopus haec propria manu scripsi et sigillaui.

CXLVIII.

In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Egilbertus humillimus Mindensis aeccliesie Deo annuente episcopus. || Omnibus suis successoribus diuina ordinatione futuris post huius uitae longitudinem aeternam beatitudinem. Quam uana et quam instabilis huius mundi gloria sit omnibus quae uelut umbra pertransit, cuius memoria amplius nulla erit, beatae memoriae antecessor meus, huius Mindensis sedis antistes Bruno, cuius memoria amplius nulla erit, beatae memoriae antecessor meus, huius Mindensis sedis antistes Bruno, rite pertractans, quicquid de propriis hereditario iure sibi successis, et de eiusdem sibi commissae aeccliesiae beneficiis extra usum necessarium habere potuit, ibidem Deo famulantium ad sustentationem, pro Chōnradi imperatoris memoria, suiue filii Heinrici tercii regis sospitate, et regni eiusdem stabilitate, nec non pro se suorumque antecessorum et cunctorum se post subsequentium, seu pro omnium fidelium tam

defunctorum quam uiuentium requie fideliter contulit, quatinus pro his transitoriis aeterna beatitudine perfrui mererentur in caelis. Huius pie deuotionis conceptum diuinae miserationis indeficiens clementia, quae semper quod bonum est inspirando praeuenit, dedit etiam perficere, quod se inspirando excogitauit. Loci igitur eiusdem monasteria quae antecessorum suorum industria inuenit constructa et iusta eorum collatione adaucta non solum mihi sua sollicitudine reliquid inuiolata, sed de propriis hereditatis suae bonis satis ample et magnifice in prandiis fratrum et sororum ibidem in Dei seruitio manentium augmentata. His uirtutum gradibus predictus Dei famulus ad alta proficiscens, coepit in insula quadam Wisarae fluminis iuxta Mindon posita aecclesiam fundare ad laudem et honorem domini nostri Jesu Christi sanctique Petri patroni nostri et sancti Gorgonii martiris, et speciali sancti MAVRITII sociorumque suorum commendatam priuilegio, in qua religiosos monachos congregauit, quatinus in sancto proposito tanto liberius ibidem Deo seruirent, quatinus a secularibus longius distarent. Verum haec in Deo rite administrata, uti per omne tempus inconuulsa permaneant, sapienti usus consilio sub tuitionem Heinrici inperatoris suorumque successorum in perpetuum defendendam ipsam aecclesiam collocauit. Huius uenerabilis patris tam egregia facta quotiens ego indignus et omnium minimus mecum reuoluo, illius uicem suscepisse ualde erubesco, qui in nullo opere actus eius prosequi ualeo. Sed haec mihi sepius cogitanti occurrit illa sancta uidea quae pro duobus minutis recepta est in aeterna tabernacula, et quod prius paruitas mihi hereditatis negauit, bona uoluntas postmodum habundanter subministravit. Tradidi uero ad idem monasterium quod Bruno antecessor meus construxit, ex his quae ad ius meum proprie pertinebant, nec quisquam mihi contradicere habebat, LVI. mansos et XXVIII. mancipia utriusque sexus. In RETERESTHORPE per singulos annos II. carrata uini. In Lindungou III. mansos. In WETBERGA III. mansos. In AMANHVSON X. mansos cum V. mancipiis. In HEVERICSTIDE III. mansos cum III. mancipiis. In HVMENHEIM X. mansos cum I. prato, et cum V. mancipiis. In WEHCBIKAE XIII. mansos cum X. mancipiis et I. molendinum. In ALESBIKE VIII. mansos. Et decimationem in VALETHORPE, et in VNHVSON, et in HOLTHVSON, et in HILDINESFELDA decimationem trium aratorum. In HOLTHVSON II. mansos et I. mancipium. In OTHERON II. mansos et V. mancipia. In WICBOLESSON II. mansos. In HATDISSON II. mansos. In PAPINGOHVSON I. mansum et I. aream. In DEDINGOHVSON I. mansum et I. aream. Et aream I. in ipsa ripa fluminis Wisarae iuxta Scalcaburg ad acquirenda ligna in silua uicina. Et hortum I. in Mindon iuxta curtim episcopalem. Haec pro nostra mediocritate huic contulimus aecclesiae, et uti perpetualiter inuiolata et inconuulsa permaneant, ex auctoritate sanctae et indiuiduae Trinitatis et principali potestate beati Petri apostoli, cuius uicem ego indignus gero, quisquis ea infregerit aut ulla fraude minuerit, nisi cum satisfactione redeat, in perpetuum excommunico, nec sit ei pars in terra uiuentium, sed corpore et anima descendat in infernum.

Das Siegel ist verloren gegangen.

CXLIX.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia rex. ||

Nouerint omnes Christi nostrique fideles tam futuri quam presentes, qualiter antecessor noster et amabilis pater dignissimae memoriae Henricus tercius rex et secundus imperator augustus predium quoddam dedit in concambium sanctae Patherbrunnensis aecclesiae uenerabili episcopo Rödolfo pro uno foresto Reginherishusun dicto eidem aecclesiae pertinenti. Et hoc concambium quamdiu uterque uixit tamdiu ratum permansit. Sed post patris nostri semper lamentandum obitum nos pro animae illius aeterna requie et per interuentum dilectissimae matris nostrae Agnetis imperatricis augustae, nec non ob deuotum ac fidele seruicium Immadi praefatae aecclesiae post Rödolfum digni presulis, forestum reddidimus, atque ad altare sanctae Mariae matris Domini, et sancti Kiliani martyris sanctique Liborii confessoris ipsum predium scilicet curtim unam dominicalem Puningun dictam cum tribus minoribus, Sumerseli, Bettesdorf, Julinbichi, quae uulgo dicuntur Forauerch, cum uiginti septem mansis ad easdem curtes pertinentes, in

pagis Westualun et Treine situm et in comitatibus Bernhardi ducis et Rotgeri atque Bernhardi comitum, cum omnibus suis appendiciis, hoc est utriusque sexus mancipiis, areis, aedificiis, terris cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, siluis, uenationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molis, molendinis, exitibus et reditibus, uis et inuis, quæsitis et inquirendis, et cum omni Jure et utilitate quæ ullo modo inde poterit prouenire, in proprium dedimus atque tradidimus, Ea scilicet ratione ut iam dictus Immadus Patherbrunnensis sedis uenerabilis antistes sui que successores de prenominateo predio liberam deinceps potestatem habeant tenendi, commutandi, precariandi, uel quicquid sibimet tantum in usum aeccliesie placuerit inde faciendi. Et ut haec nostra regalis traditio stabilis et inconuulsa omni permaneat aeuo, hanc cartam inde conscriptam manu propria corroborantes sigilli nostri impressione ut subtus cernitur iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici quarti regis. (L. M.)

Gebehardus cancellarius uice Liutpoldi archicappellani recognoui.

Data est VII. Id. Apr. Anno dominicae incarnationis M. L. VIII. Indictione XII. Anno autem ordinationis domni Heinrici quarti regis V. regni uero III. Actum apud Traiectum in Dei nomine feliciter Amen.

Das Siegel, welches neben dem Monogramm aufgedruckt war, ist verloren gegangen.

CL.

Original im Besitz des Bibliothekars Mooyer in Minden.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia rex. || Omnibus Christi nostrique fidelibus tam futuris quam presentibus notum esse uolumus, qualiter Egilbertus episcopus sanctae Mindonensis aeccliesie in honore sancti Petri apostolorum principis constructae in nostram attulit presentiam piissimi nostri genitoris Heinrici imperatoris augusti ceterorumque antecessorum nostrorum regum uel imperatorum scripta, in quibus continebatur, qualiter ipsius prefatae aeccliesie res cum omnibus in ipsis rebus consistentibus in illorum receperunt mundiburdium ac defensionem, precatusque est serenitatem nostram, ut hoc ipsum a nostræ imperialis potestatis consensu fieri non recusarem. Nos autem ob amorem Dei nostræque animae remedium nec non pro regnorum nostrorum stabilitate, predecessorum nostrorum et paternos mores sequentes et eius benignitati assentientes, ita fieri decreuimus, precipientes ut nullus iudex publicus uel quilibet ex iudiciaria potestate in aeccliesias aut loca uel agros seu reliquas possessiones iam dictae aeccliesie, quas nunc infra ditionem regni nostri legibus possidet uel quae deinceps in iura eius diuina pietas uoluerit augeri, ad causas audiendas, uel freda exigenda, mansiones uel paradas faciendas, aut fideiussores tollendos, aut homines ipsius aeccliesie, francos liberos et aeccliesiasticos litones maalman uel seruos cuiuslibet conditionis seu colonos contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones uel illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, aut bannum siue heribannum seu ea quae supra memorata sunt ab illis penitus exigere presumat. Hominibus quoque eidem aeccliesie famulantibus predictum mundiburdium constituimus, ut etiam coram nulla iudiciaria potestate examinentur, nisi coram episcopo et aduocatis eius, quos eiusdem aeccliesie episcopus elegerit. Insuper etiam bannum nostrum et monetam teloneumque siue macellum publicum ibi construi licere, et quicquid ad nostram potestatem pertinere uidebatur, eidem aeccliesie donauimus, quicquid uero fiscus exinde sperare poterit, pro aeterna remuneratione predictae aeccliesie ad stipendia pauperum et luminaria concinnanda concessimus, et per se episcopus cum omnibus rebus suis nostro fideliter pareat imperio, et sub nostra constet defensione, uti ceterae regnorum nostrorum aeccliesie et episcopi, quatenus ipsum fratresque eiusdem loci pro nobis dominum melius et iugiter orare delectet. Concessimus quoque eisdem fratribus licentiam eligendi inter se pastorem dignum et idoneum, saluo tamen regis siue imperatoris consensu. Et ut haec

nostra regalis confirmatio stabilis et inconuulsa omni permaneat aevo, hanc cartam inde conscribi manuque propria corroborantes sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici quarti regis. (L. M.)

Gebehardus cancellarius uice Liutpaldi archicancellarii recognoui.

Data est VI. Kal. Aug. Anno dominicae incarnationis $\overline{\text{M}}$.L.VIII. Indictione XII. Anno autem ordinationis domni H. quarti regis VI. Regni uero III. Actum Polide in Dei nomine faeliciter amen.

Das Siegel, welches aufgedruckt war, ist herausgeschnitten.

CLI.

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, qualiter Imadus episcopus curtim que est Uesperdon, que in pago qui dicitur Sinehtueld sita est, cum omnibus suis appendiciis, tum in pratis, tum in campis, tum in siluis, tum in aquis, Paterbrunniensi hierosolimitane ecclesie in die consecrationis eiusdem ecclesie donauit ad laudem et gloriam beatorum apostolorum Petri et Andreę, tum pro se, tum pro auunculi sui Meinwerci episcopi memoria, qui huius ecclesie fundator existit. Hoc autem insuper constituit, ut in festo sancti Andreę fratres de matrice ecclesia illuc quot annis conuenirent et Dei seruitio deuote interessent, peractisque missarum sollempniis, communem de eadem quam dixi curti refectionem ibidem perciperent, et in cathedra sancti Petri in utraque congregatione dari unicuique fratri duos panes, I. album et I. nigrum, et II. carnes et I. assaturam, et I. eminam ceruise et dimid. et I. hendilingum medonis. Si uero in XLma ipsa dies eueniret, daretur unicuique caseus integer et dimid. Hęc autem traditio banno Sifriithi archiepiscopi Mogontini, et Richerti Uerdensis episcopi, et ipsius christianissimi pastoris Immadi scilicet sancita est, ut si quis . . . e hoc uel alia que prius a Meginwerco episcopo ecclesie donata erant, infringere presumpsisset, ab illa celesti Hierusalem per municatione cum Juda traditore secluderetur. Huic traditioni interfuerunt . . . s abbas loci istius. Tammo abbas de . . . huson. Werinhari camerarius Corbeigensis. Winotus prepositus. Hezelinus decanus omnisque clerus matris ecclesie. Prepositus . . gico. Decanus noster Puluerel, nostreque congregationis fratres. Cinoman prepositus emensis archiepiscopi. Egico et Wulfhard de Hiriuordi. Bernhardus aduocatus. Rembertus et Witherald de D . . . Conradus de Burin. Cobbo. et alii multi nobiles et ignobiles, omnes ministri ad episcopatum pertinentes, cunctusque populus ad benedictionem congregatus.

Das Siegel, welches auf die Charte geheftet war, ist verloren gegangen.

CLII.

C. In nomine sanctae et indiuiduae Trinitatis. Henricus diuina fauenta clementia rex. Quantum regie liberalitatis est || ad usus ecclesie res uel hereditates donare, tantum regie dignitatis et beniuolentie esse consistit, donata perpetua pace stabilique iure confirmare, ne quibus gaudet bene partis, unquam doleat peius amissis. Vnde omnibus Christi nostrique fidelibus tam futuris quam presentibus notum esse uolumus, qualiter nos X. mansos in uilla Ersten dicta, in pago Engeren, in comitatu autem OSOLT comitis sitos, quos dilectissima mater nostra AGNES imperatrix augusta ob remedium anime sue et anime patris nostri pie memorie HEINRICI imperatoris augusti, nec non ob longeuam uitam nostram uiteque tranquilla tempora, fratribus PODELBRVNNEN Deo in ecclesia sancte MARIE sanctique LIBORII confessoris seruientibus, cum omnibus appendiciis, hoc est utriusque sexus mancipiis, agris, pratis, pascuis, siluis, uenationibus, molis, molendinis, terris cultis et incultis, uis et inuis, exitibus et reditibus, quesitis et inquirendis, in proprium tradidit, nos inquam eidem sancti Dei congregationi perpetualiter confirmauimus, et in eternum contra-

dictione remota omnium possidendos concessimus, Ea uidelicet ratione, ut predicti fratres liberam inde potestatem habeant tenendi, in melius commutandi, uel quicquid ad communem illorum utilitatem uoluerint faciendi. Et ut hæc nostra regalis confirmatio siue traditio stabilis et inconuulsa omni permaneat tempore, hanc cartam inde conscribi, manuque propria corroborantes, sigilli nostri impressione iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici quarti regis. (L. M.)

Sigehardus cancellarius) uice Sigefridi archicancellarii recognoui.*

Data XIII. Kal. Augusti . . .

(Das übrige des Datums ist, durch Vermoderung des untern Theiles der Urkunde, verloren gegangen.)

Das aufgedruckte kreisförmige Siegel zeigt den König, in sehr jugendlicher Gestalt, auf einem Stuhle sitzend, in der rechten Hand einen Stab, auf dessen Spitze ein Vogel, in der linken den Reichsapfel mit einem grossen Kreuze haltend; mit der Umschrift: Heinricus Di. Gra. Rex, †

CLIII.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Immadus Dei Gratia Patherbrunnensis ecclesię episcopus. || Quocienscunque religiosorum uirorum in suis oportunitatibus preces exaudientes, quieti et utilitati eorum paterno affectu prouidemus, ab omnipotente Deo, quem in suis membris honoramus, premium laboris nos recepturos fideliter et ueraciter speramus. Vnde omnium fidelium Christi presentium ac futurorum nouerit deuotio, qualiter domnus Eilbertus venerabilis abbas ecclesię beatorum apostolorum PETRI et PauLi, quam in occidentali parte suburbii ciuitatis nostrę domnus MEINWERCVS digne et laudabiliter memorandus episcopus auunculus noster deuotissime construxit, nos suppliciter adiit, et ut predium quoddam in comitatu Bernhardi ducis in uilla que Hallo dicitur, quod a quodam uiro Thanmaro nomine suisque heredibus uiginti marcis comparauit, episcopalis auctoritatis confirmatione corroboraremus, humiliter petiit. Cuius iustis precibus gratuito annuentes, ipsum predium cum uniuersis ad hæc legaliter pertinentibus, suis suorumque fratrum presentium ac futurorum usibus banni nostri munimine confirmauimus et presentis scripti paginam in monimentum et munimentum perpetuum sigilli nostri impressione insigniri mandauimus. Huius rei testes sunt. Adelbertus comes. Ekkibertus comes. Fritheric. Oddo. Cono. Erpo. Hoico. Azo. Iciko. Hociko. Heio. Tammo. Hamaka. Vnika. Reinmar. Item Reinmar. Meingrim. Thiathard. Adelbrand. Ascolf. Aluold. Sibrath. Ricwald. Ecbrath. Helmdag. Reinold. Ekkibrath. Brunhard. Becelin. Weliko. Brun. Widelo. Liefdach. Wlfheri. Thanmar. Acta sunt hæc Patherbrunnon. Kal. Aug. Anno ab incarnatione dom. M. LXVI. Ind. IIII. Regnante Heinrico rege IIII.

Das aufgedruckte Siegel ist das bereits beschriebene.

CLIV.

Nach dem Original im Archive zu Osnabrück.**)

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Notum sit omnibus fidelibus (tam presentibus quam) futuris, qualiter domnus Gisilbertus et domna Cuniza, presente scilicet sorore sua et collaudante, duo loca (uidelicet) Essene et Bamuide cum familiis et mancipiis nec non et aliis utilitatibus ad illa iure pertinentibus,

*) Da dieser Kanzler sich in Urkunden von 1064—1069 findet, so lässt sich hiernach die Zeit dieser Urkunde annähernd bestimmen.

***) Die eingeklammerten Worte sind, durch Beschädigung des Originals, verloren gegangen, und hier nach Wahrscheinlichkeit ergänzt.

domno (Bennoni) episcopo superstite eiusque aduocato Euerhardo ad Osnabrugensem aeccliam sancto Petro apostolo in haec uerba . . . tradiderunt, ut quot annis uite suę econtra in beneficium III^{or}. libras decimacionis et III^{or}. feras, id est duos porcos et duas ceruas illi utrique ad usque finem uite suę haberent. Isti sunt testes qui hoc uiderunt et audierunt. Canonici. Eilhard. Fobrath. Eiluuord. Athalbrath. Liuzico. Alfuuord. Nobiles laici. Otto prefecti Godescalci filius. Haolt. Amulung. Vuerin. Ezo. Benniko. Hrothulf. Hezil. Godebold. Thiederic. Thiedo. Vuidilo. Liudolf. Celico. Ricfrith. Ratolf. Vdo. Vuerinheri. Azo. Odo. Bernold. et alii multi, nec non et omnes ciues. Haec sunt loca in quibus decimatio sita est. Bamuida. Vuernapi. Nimodon.

Von dem unten seitwärts mit Pergamentstreifen angehefteten Siegel ist noch ein grosses Stück erhalten und auf demselben das vorwärts sehende bischöfliche Brustbild kenntlich.

CLV.

Aus dem Kopialbuche des Johannis-Stifts zu Osnabrück.

Prebenda fratrum constituta est maxime ex istis villis. Hengerinchusen. Thiedenhusen. Dodishusen. Gretanescha. Aldontorpa. Heslim. Burcla. Hramasithi. Haren. Gerithi.

Dei gratia B. Episcopus. Successoribus suis episcopis sempiternam salutem in Christo. Nouerit caritas uestra ymo diligenter attendat que in hac pagina dicturus sum de Prepositura ad sanctum Johannem Osnab. Sancte memorie domnus Thetmarus Episcopus congregationem canonicorum ibi primus instituit. Post illum Meginherus pie memorie cum suis denariis locum ampliauit atque regulariter ordinanit. Primi prepositi res ecclesie diligenter seruabant, cenobiales diuinis secularibusque alimentis sapienter pascebant. Deinde imprudenti consilio constitutus est in prepositum quidam nomine Tiho. Propter illius negligentiam, desidiam, ignauiam, honor claustrum penitus defecit. Ministri deputati super decimas et uillas bona fratrum ad se trahebant, tanta fraudulentia ut de libris Triginta duabus non amplius profiterentur quam tredecim libras. Et nepharium illud furtum stabat fere XL. annis. Tam scelerati sacrilegii princeps erat quidam Hartericus archidiaboli signifer ad destruendum Dei seruicium. Ad ultimum Deo nostro summas grates atque gratias agamus, quod tam diu opertum erat reuelatum est. Deinde prout uisum est meis fidelibus distribui singulis officii quantum euenire potuit sicut infra uidebitur, ad mensam fratrum viginti quatuor libras, ad uinum emendum III. libras, adauxi beneficium prepositi cum duabus libris, ad ecclesie tectum unam libram ad emendum sciudulas. Insuper remanent II. libre preter frisgingas et pingues porcos, preter conuiuia, preter uestimenta fratrum atque beneficia, et quidquid potest fieri de ociosis aruis. Nam Deus dixit, Ego sum uia, ueritas et uita.

CLVI.

Original im Besitze des Bibliothekars Mooyer in Minden.

Notum esse cupimus omnibus fidelibus tam futuris quam presentibus, qualiter E. Mindensis episcopus et dux scilicet MAGNVS conuenerunt in capella que est in uilla Runiberc, et fide data dextras inuicem acceperunt, ea quidem conditione, ut ipse dux fidelissimus tutor et defensor sit Mindensis ecclesie in omnibus quidem rebus et bonis, familiis atque libertis, et ubicunque ius et ratio ualent tueatur firmissime, si autem ius et ratio uacillent, consilio iuuet fidelissime. Ipse autem dux decimarum quas auus suus dux B. felicis memorie habuit super curtes suas ex predicti Mindensis episcopi concessionem eam tantum partem habeat, que eum attinet in particione locorum cum patruo suo. Nam reliquam partem ipse comes H. prius est in beneficium consecutus. Et ipsa quidem decimarum loca inferius sunt subscripta.

(Hier hört aber die Urkunde auf, und zwar mitten in einer Zeile, woraus um so deutlicher erhellet, dass auf der kleinen Charte nie mehr geschrieben stand, wie denn auch unter der Schrift noch für mehr als eine Zeile leerer Raum übrig ist. Ein Siegel scheint nicht vorhanden gewesen zu sein.)

CLVII.

Aus dem Kopialbuche des Domstifts zu Paderborn.

Notum sit omnibus tum futuris quam presentibus, qualiter Immadus Paderburnensis Ecclesie Episcopus, memor humane fragilitatis et eterne in Christo retributionis, pro anime sue suorumque predecessorum Meinwerchi scilicet et Ruodonis Episcoporum remedio, nec non et pro diu memorie Heinrici secundi regis et primi imperatoris pie recordationis affectu, curtem Moronga in pago Moronga sitam et ab ipso Heinrico imperatore eidem Paderburnensi Ecclesie ad uestitum fratrum iam traditam, a Meinwerco episcopo retentam, a Ruodone uero episcopo eiusdem successore postea fratribus redditam, ab ipso autem hac usque iniuste possessam, patris et filii et spiritus sancti tactus miseratione et fraterna ammonitus caritate, salubri penitencia ductus, fratribus suis ipsius Ecclesie canonicis ad uestitus sui supplementum absque omni contradictione reddidit, ea uidelicet ratione, ut unus fratrum preter Episcopum et prepositum eligatur, cui cum fraterna electione et episcopali consensu huius obediencie cura ingeratur, qui fidei dispensatione fratrum commoditati preuideat et bene administrando eterne retributionis premium acquirat. Quod ut inconuulsum et stabile iugiter permaneat, bannis episcopalibus confirmauit et manu propria subscripsit, ut si quis umquam hanc ratam confirmationem uoluerit infringere, perpetuo cum Juda proditore feriat anathemate.

Ego Immadus diuina fauente clemencia episcopus manu propria subscripsi.

Actum dominice incarnationis anno M^oLXXV^o. Indictione XIII^a. Regni autem Heinrici IIIⁱ. XVIII°. Episcopatus uero Immedi XXIII°. XV. Kal. Sept. in cripta Paderburnensis monasterii iuxta sepulchrum episcoporum, coram omni cleri et populi conuentu et presencia feliciter ameN.

CLVIII.

E Mss. Henseleri.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia rex. Justicia est quae suum cuique ius tribuimus, quae uia si incesserimus uiam regiam sub duce magno IHCV in terram promissionis ingredimur. At si forte fragilitate humana rectis gressibus aliquando exorbitauerimus, legibus ecclesiasticis salubriter admonemur, ut ad uiam reuertamur iusticie, emendemus in melius quod per negligentiam aut maliciose peccauimus. Quam ob rem in omne tempus notum esse uolumus, quatinus fidelis noster BENNO secundus, uenerabilis sancte Osnebruggensis ecclesie episcopus, nostre celsitudinis clementiam adiit, coepiscoporum suorum frequentia stipatus, ac ueterem super ecclesie sue decimis querimoniam lacrimabiliter in aures nostras effudit. Idem uero cum per omnem uitam suam a nobis optime meruisset, tum ea de causa dignior erat audiri, quod in omnibus necessitatibus nostris fideliter nobis et inremotus comes adhesit. Talis autem eiusdem fidelis nostri proclamatio fuit, quod antecessor noster uir diu et imperialis memorie KAROLVS ecclesiam sibi commissam a primis fundamentis condiderat et decimas in episcopo circumquaque terminatas eidem ecclesie in dotem contulerat, eo quod in prediis aut regalibus redditibus donaria ad manus in primiciis fidei et nouelle plantationis tempore illis in partibus nulla habebat. Quas donationes iuste a prefato principe eidem ecclesie datas et manuscripto regio sub impressione anuli ex more confirmatas, ad multum tempus aiebat ecclesie mansisse, usque dum bellicis perturbationibus pars earundem decimarum sub Ludeuico secundo per manus Copponis ab eadem scinderetur. Ea de causa cum per episcopos eiusdem ciuitatis actio et discussio in audientia principum atque antecessorum nostrorum regum et imperatorum sepius haberetur, diiudicata est iustior pars episcoporum, iniustior aduersariorum. Equidem prefatus Coppo primus usurpator earundem decimarum cum totum occasione

Cod. dipl. hist. Westfal.

bellorum iniusta dominatione suos in usus raperet, partem Warino fratri suo germano. Corbeiensi abbati, partem abbatissę Adeleę Herefurdensi germanę suę concessit. Itaque episcopi causam hanc in curia agentes manifestis comprobationibus euicerunt, decimas ad sese legitima donatione redire debere. Ventilata est res in conciliis quatuor, primo Romę sub papa Stephano, secundo Triburię sub Arnolfo imperatore, tercio Bunnę, quarto Ingelheim. Vt in omnibus possessio decimarum communi sententia episcopis adiudicaretur. In ultimo etiam presentibus fere omnibus Teutonicarum partium episcopis, mediantibus Legatis Romanis, sub Johanne papa, cum XXX. librarum auri compositione restitueretur. Verum ut semper dominatur iniquitas iniustis, res superius emendata et correctata rursus corrupta est. Huiusmodi uero causam cum fidelis noster prefatus Osnebruggensis ecclesię episcopus ad aures nostras sepius referret atque emendari et corrigi postulet, nos et etatis imbecillitate detenti et aduersariorum eius precibus exorati, multo tempore facere negleximus. Tandem assiduis eius et coepiscoporum suorum ius suum agnoscentium admonitionibus deuicti, locum et diem statuimus, ad quem episcopus et aduersarii eius cum manuscriptis utrimque uenirent. Aderant XX. aut plures episcopi, tum principes regni atque aliorum fidelium nostrorum numerosa multitudo. Lecta sunt in auribus omnium amborum cyrografa, dicta atque acta sunt diligentius omnia. Acclamatum est ab omnibus iustas esse partes episcopi, aduersariorum iniustas, atque ut eidem episcopo suęque ecclesię iusticiam faceremus studiosius omnes instabant. Quam ob rem iniustum putantes equitatem negligere et iusticię diutius obniti, petitioni fidelium nostrorum et consiliis acquieuius. Proinde auctoritate huius precepti nostri statuente statuimus, ut eadem decimę ad dominium episcopi eiusque dispositionem, uti KAROLVS instituit, reuertantur. Neque sit aduocatus aliquis aut alia maior uel minor persona, qui episcopos eiusdem ciuitatis hac in re amplius inquietare audeat, sed episcopi eadem decimas quieto ordine et pace perpetua teneant, possideant, disponant, ea spe et in diuinę pietatis confidentia, ut hęc decimarum iusta restitutio animabus parentum nostrorum, id est aui, auię, matrisque nostrę imperatricis A. et cari patris nostri H. imperatoris augusti, fiat peccatorum remissio et negligencię quam ipse in hac causa commisit apud Deum fiat obliuio, et ut in singulis diebus et in anniuersario eorum qui in bello contra Saxones corruerunt ibidem memoria fiat et specialis oratio animę Sigfridi in eodem bello occisi ordinetur et fiat, ita ut sibi cottidie specialis missa et omni IIIa. feria communiter a fratribus in choro una missa pro omnibus interfectis nostris et omnibus fidelibus decantetur, et ad cursus horarum Ps. I^o. Prebenda quoque detur ei clerico, qui hęc quę Sigfrido debent diligenter obseruet. Conuenimus etiam cum episcopo collaudatione clericorum suorum pro salute corporis et animę nostrę omni ebdomada XXX. missę pro uiuis et defunctis ibidem decantentur. Post obitum autem nostrum specialiter pro animę nostrę et parentum nostrorum remedio missę et totidem psalteria ibidem decantentur nunc et in omne tempus futurum. Talia enim optantes credimus apud misericordem Deum et nostram deleri negligentiam et antecessorum delicta redimi, qui hac in causa negligenter et maliciose egerunt. Et ut huius precepti nostri auctoritas omni quo maneat stabilis et inconuulsa, kartam hanc scribi precepimus et manu nostra ut est consuetudo regum et imperatorum corroborauimus et sigillo nostro signari iussimus.

Signum domni Heinrici regis quarti inuictissimi. (L. M.)

Gehardus cancellarius uice Sigfridi archiepiscopi recognouit.

Data VI. Kal. Febr. Indict. II. Anno dominicę incarnationis M^oLXX^oVIII^o. Anno autem regni domni Heinrici regis quarti XX^oIII^o. Actum Moguncię feliciter AMEN.

CLIX.

E Mss. Henseleri.

In nomine sanctę et indiuiduę Trinitatis. Henricus diuina fauente clementia rex. Si querimonias sacerdotum, quas nobis de necessitatibus ecclesiarum sibi commissarum obtulerunt, adtenterimus, et

iusticiam misericorditer illis impendendo ad finem perduxerimus, presentis scilicet et eterne felicitatis premia exinde mercari liquido confidimus. Idcirco notum esse uolumus omnibus sancte Dei ecclesie nostrisque fidelibus presentibus scilicet et futuris, qualiter fidelis noster OSNENBRVGGENSIS episcopus secundus BENNO in nostro seruicio longo tempore deuotissimus, serenitatis nostre clementiam adiit, apostoli preceptum sequens, arguendo, increpando, obsecrando et iuuentem nostram incusando, querimoniam faciens, se suosque antecessores nostrorum antecessorum scilicet aui nostri KVNRADE et cari patris nostri bone memorie HEINRICI imperatorum forsitan in hac causa ignoranter delinquentium temporibus multas iniurias et uarias oppressiones de potentibus illius regionis, maxime autem a Corbeienſe abbate et Herifurdense abbatisſa illorumque fautoribus, in decimarum direptione ad suam ecclesiam debite pertinentium iam diu miserabiliter sustinuisse. Cuius proclamationi quamuis sepius iteratę diutius quam felicius assentire renuentes, etatis teneritate ac quorundam consiliariorum nostrorum tunc temporis iuuentuti nostre prouidentium dissuasionem ad hęc determinanda uariis occasionibus prefixis nos excusauimus. Sed tandem crebris et infinitis etiam pro Christianitatis miserabili defectu querimoniis et multorum clericorum et laicorum ius suum agnoscentium rogatu et consilio deuicti, WORMACIAM eidem episcopo suisque aduersariis, ubi principibus nostris pro ceteris regni negociis conuenire statutum est, ut et ipsi uenirent precepimus. Ibi uero X. episcopis X. abbatibus ceterisque quam plurimis clericis ac laicis presentibus utriusque partis scripta episcopus et sui aduersarii in medium proferebant. Episcopi uero scriptis lectis et intellectis Osnebruggensem ecclesiam Adriani pape consilio et consensu a magno et illustri uiro KAROLO primitus in prouincia WESTFALA fundatam et a uenerabili Egilfrido Leodicensi episcopo consecratam, et quia sibi tunc temporis predia uel alia in illa regione non erant donaria, unde episcopus uel clerici ibi Deo militantes sustentarentur, decimis cunctorum infra terminos eiusdem episcopatus degentium et nouiter ad Christianitatem conuersorum consecrationis eius die dotatam, et postea IIII. apostolicorum uirorum priuilegiis, scilicet Leonis, Paschalis, Eugenii et Gregorii, stabilitam esse, et omnem hominem eisdem priuilegiis ante nos relectis, qui hęc sancita aliquo modo irritauerit, anathematizatum constare, absque ulla ambiguitate didicimus. Ex abbatisſe scripto quod attulit regali auctoritate confirmato iuniorum Ludeuicorum quandam cellam Corbeienſi ecclesie nomine MEPPIAM, Herifurdensi autem ecclesiam nomine BVNEDE cum decimis sibi pertinentibus in episcopatu OSNEBR. concessisse intelleximus. Ad hęc infringenda et adnihilanda eiusdem iuniorum Ludeuici cartam ipsius propria manu roboratam et sigillo eius assignatam episcopus in palam proferebat, in qua idem Ludeuicus aui patrisque sui statuta super eisdem decimis prefate Osnabruggensi ecclesie stabiluit et in earundem decimarum traditionibus quicquam derogasse, ut abbatisſe scripta referunt, denegauit. Abbate autem et abbatisſa propter hoc solum quod ibi uidebatur ficticium aliquid quo inniti possent non habentibus, episcopus plurimorum antecessorum nostrorum regum et imperatorum, scilicet ARNOLFI filiique eius LVDEVICI, HEINRICI primi, trium OTTONVM cartas ipsorum manibus roboratas et sigillis assignatas, ecclesie sue easdem decimas stabilientes presentauit legendas. Ibi uero utrorumque sententis auditis et subtiliter diiudicatis, archiepiscopi, episcopi cum omni clero, duces et comites, etiam ipsis prius fauentes, petitionibus episcopi consentire debere iusticia exigente unanimi concordia omnes affirmabant. Promisit etiam nobis prefatus episcopus, decano ceterisque eiusdem ecclesie clericis adstipulantibus, dum locus maneret integer et indestructus, pro uita nostra statuque regni dum uiueremus, post obitum autem pro nostri et cari patris nostri HEINRICI imperatoris augusti, matrisque nostre AGNETIS imperatricis, aui, auięque animarum, remedio XXX. missas totidemque psalteria per singulas ebdomadas ibidem deuote decantari, et ad omnes cursus horarum psalmum unum. Insuper statutum est, ut in eum omni tertia feria communiter a fratribus in choro pro anima Sigefridi cari seruiantis nostri ceterorumque qui pro nostro honore defendendo in publico bello corruerunt, specialis missa decantetur. Qua propter Domini nostri Jesu Christi et beati Petri principis apostolorum et preciosissimorum martyrum Crispini et Crispiniani, nec non pro ueneratione KAROLI imperatoris augusti magni et pacifici et eiusdem ecclesie fundatoris deuotissimi et ceterorum antecessorum nostrorum eandem ecclesiam suis scriptis et preceptis

roborantium, nec non aui patrisque nostri atque nostra ceterorumque uidelicet regum qui in eandem ecclesiam iusticiam sibi denegando peccauerunt animarum remedio et liberatione, et eiusdem episcopi sedula et diuturna proclamatione, nostrę immunitatis et libertatis preceptum super eisdem decimis episcopo sueque ecclesię stabilendis fieri decreuimus. Precipientes ergo iubemus ut sicut relique in regno nostro sanctę Dei ecclesię ab antecessorum nostrorum regum et imperatorum preceptis et scriptis stabilitę consistunt, ita et hęc OSNEBR. ecclesia per hoc nostrum preceptum Domino opitulante stabilita consistat. Concedimus etiam eidem episcopo et licentiam damus imo precipimus, secundum Karoli institutionem decimas cunctorum infra sui episcopatus terminos habitantium, quibus iam diu iniuste caruit, in suam episcopalem potestatem recipere nemine contradicente. Sed liceat prefato episcopo easdem decimas ceterasque res sue ecclesię quas modo possidet uel deinceps adquisierit quieto ordine possidere, suasque ecclesias sicuti ceterorum ius est episcoporum corrigere et earum causas absque ulla contradictione disponere, Sicque firmiter stabilitum est, ut cuncti eius successores hęc eadem a nobis sancita pari modo sortiantur. Et ut hęc auctoritas nostra firmiorem in Dei nomine habeat stabilitatem, manu nostra propria ut subtus uidetur hanc cartam roborantes sigillo nostro iussimus assignari.

Signum domni regis Heinrici quarti inuictissimi. (L. M.)

Gebehardus cancellarius uice Sigefridi archicancellarij recognoui.

Data III. Kal. April. Indict. II. Anno dominicę incarnat. M^o LXX° VIII°. Anno autem regni domni regis Heinrici quarti XXIII°. Actum Ratisponę in Dei nomine feliciter AMEN.

(Nach Strunck Mscpt. p. 329. war das Original dieser Urkunde mit Goldschrift geschrieben und hatte eine goldene Bulle, auf deren einer Seite sich das Bild des Königs befand, mit der Umschrift: Heinricus Rex; auf der andern Seite die Stadt Rom, mit der Umschrift: Roma caput mundi regit orbis frena rotundi.)

CLX.

Duo fratres Hezel et Einelen de Westheim tradiderunt quandam ancillam suam Thietburgam sorori sue Ibikin uxori cuiusdam Rodegeri de uilla Durpethe, quam matertera ipsius Thietburge, Ebbescin uxor Hameconis pistoris de Horehuson, XIII. solidis a domina sua et uiro ipsius redemit et Sancto PETRO in Eresberg ad persoluendum annum censum II^{or}. nummorum tradidit. Quod actum est sub Marquardo abbate et Hiddicone comite, cuius rei testes sunt hi. Hiddico comes. Sinicho presbiter qui traditionem ipsam banno firmavit. Volcsuit uxor Hezelini, et fratres eius. Immo et Bernhardus. Eluerus caluus. Rethere. Rathebedo. Thidericus. Wlfnot. Eluerus albus. Heio. alique quam plures.

Et ut hęc traditio firma et inconuulsa permaneat, sigillo Sancti VITI signata est et corroborata.

Das Siegel ist verloren gegangen und die Charte beschädigt; das wenige am Schlusse ganz Ausgerissene aber aus dem ältesten Corvey'schen Kopialbuche ergänzt.

CLXI.

Aus dem ältesten Kopialbuche des Stifts Corvey.

In nomine sanctę et indiuiduę Trinitatis. Herimannus diuina fauente clementia rex. Nouerint omnes sanctę Dei ecclesię atque fideles regni tam futuri quam presentes, Quod uenerabilis abbas Corbeyensis Marchwardus exorauit clementiam nostram, ut cyrographa predecessorum nostrorum duobus cenobiis sibi commissis iam olim collata nostra quoque auctoritate firmaremus, nostręque illis confirmationis cartulam adiungeremus. Cuius rationabili et iustę petitioni coram episcopis ceterisque principibus nostris assencientes, sicut in apostolicis et imperialibus assignatis scriptis concessum eis et confirmatum est, decernimus atque iubemus, ut utrumque cenobium, Corbeyense uidelicet monachorum atque Herefordense sanctimo-

nialium, cum omnibus ad ea pertinentibus sub apostolica et imperiali tuitione nostra plenissime libertatis iure fruatur. Volumus enim, ipso donante quo fauente regni gubernacula suscepimus, omnium ecclesiarum iura infra regna nostra firmiter stabilire, concessionem antecessorum nostrorum singulis ecclesiis suas confirmare, omnibusque Deo famulantibus, maxime monachis, ad diuinum cultum debita solatia clementer impendi. Habeant igitur prefata monasteria eandem quam actenus et deinceps libertatem, ut nullus successorum nostrorum ipsa uel res eorum aut in beneficia dare aut alio iniuste uertere presumat, sed liceat prelati res suas intus uel foris cum consilio fratrum sororumue regulariter et canonicè disponere et sine cuiuslibet contrarietate uel contradictione liberaliter possidere, decimas uel decimales ecclesias immo uniuersas possessiones suas in quibuslibet episcopis, precipue in Bremensi, Osnaburgensi et Paderbournensi, ubi plurimos habent, et res aut decimas ita integerrime teneant atque possideant, sicut ab antecessoribus nostris, regibus uidelicet uel imperatoribus hactenus habuerunt atque possiderunt. Aliter enim in Dei seruiuo persistere non poterunt, cum prebenda eorum ex maiori parte de decimis constituta sit. Episcopis uero, quibus seruiuum et mansionatica debent tempore circuitus sui, secundum scripta sua singulis annis persoluant. Proinde utrique congregationi regularis electionis potestatem concedimus, et qui ordinati fuerunt, si forte, quod absit, in aliquo deliquerunt, non preter canonicam et regularem deponantur examinationem. Et ut hæc auctoritas concessionis atque confirmationis nostre firmior habeatur et per futura tempora a cunctis fidelibus sancte Dei ecclesie nostrisque presentibus et futuris melius credatur diligentiusque seruetur, manu propria subter eam firmauimus, sigilli nostri impressione assignari iussimus.

Signum domni Herimanni (L. M.) regis inuictissimi.

Brun cancellarius uice Sigefridi archicancellarii recognoui.

Data III. Non. Aug. anno dominice incarnationis M^oLXXX^oII^o. domni Herimanni regis I. Indictione V. Actum coram multis principibus in palacio regio Goslare in Dei nomine feliciter Amen.

CLXII.

Notum sit omnibus uere Deum diligentibus ac fidem in proximos conseruantibus, quod quidam libere natus Hunika nomine, filius Hassis de Binnetuelde, propriam ancillam suam Haburgam sibi sociauit coniugio, quam emerat X. solidis a Habone et filio eius Ebbe de Ingheradinghusan. Quam postea interueniente necessitate, si preoccupatus morte teneretur, ne heredes sui inter se certando eam addicerent seruituti, consilio aliquorum sibi consanguinitate adherentium accepto, ne eam sine consolatore relinqueret, tributariam dedit ad duos denarios per singulos annos persoluos super altare Sanctorum apostolorum Petri et Andreæ, quod consecratum habetur a uenerabili Immado episcopo in ecclesia que dicitur Hierusalem, ad orientem posita ciuitatis Patherbronnense, quamdiu uiueret, Si filium procrearet aut filiam, cum quo in partu eadem hora adgrauata apparebat, post mortem matris si quis prior esset etatis, eundem persolueret tributum, et filii eorum a generatione usque in generationem postmodum seruarent. Traditio uero ista eo tempore facta est, quo princeps Herimannus Westfalos cum exercitu adiit, anno quoque Popponis episcopi VI^{to}. teste ipsa congregatione ac familia ad eam pertinentem. Traditionem hanc si quis causa pecunie uel malo consilio irrumpere nititur, simul cum Juda traditore pereat, anathema sit a Jesu XPCto domino nostro, et omnia que possidet. Ab apostolis uero eius P. et A. T. B. ac martiribus sanctis quorum reliquie in hoc altari continentur, in die iudicii ab his qui promissam dexteram Dei tenent separentur. His adsocientur quibus dicetur, Ite maledicti in ignem eternum qui paratus est diabolo et angelis eius, ibi sine intermissione semper manentes. Omnis ergo quicumque legerit hoc manuscriptum, uel legentem audierit, respondeat dicens, AMEN. Qui autem in testimonio ex progenie eorum erant, recitanda sunt nomina. Aelueric frater Hassis et filii eius. Vaderikin. Hassi. Alueric. Hugh.

Von einem Siegel zeigt sich keine Spur.

CLXIII.

Aus einer alten Abschrift am Ende eines; ehemals dem Kloster Abdinghof zu Paderborn gehörigen, und demselben durch den heil. Vicelinus geschenkten, zu Ende des 11. oder im Anfange des 12. Jahrhunderts geschriebenen Codex, dessen Hauptinhalt die Geschichten der Heiligen Willehadus, Ansgarius und Rimbertus bilden.

Siguinus sanctę Coloniensis ꝛcclesię solo nomine episcopus, FRithero confratri et coępiscopo, uoluntariam tam deuotissimi oraminis quam seruiminis sui exhibitionem. Cum nostris temporibus ultra modum tribulationibus uariisque angustiis sancta ꝛcclesia in suis membris affligeretur, adeo ut tranquillitas et pax ex integro desperaretur, compatiendo tot pressuris totque periculis subuenire illi Deo propitiante tractauimus, et hoc tandem illi remedium consilio nostrorum fidelium prouidimus, ut pacem quam peccatis nostris exigentibus continuare non potuimus, intermissis saltem diebus, quantum nostri iuris fuit, aliquatenus recuperaremus. Fecimus enim hoc et perfecimus. Conuocatis igitur parrochianis nostris ad legitime conductum concilium, quod Colonię in sancti Petri matrice ꝛcclesia, anno dominicę incarnationis millesimo LXXXIII. indictione VI. XII. Kal. Maii habitum est, ordinatis aliis, quod de his facere disposuimus, in publico recitari fecimus. Quod postquam ab omnibus aliquamdiu diuerso modo tractatum est et retractatum, Deo mediante in unum tandem conuentum est, et tam clero quam populo pari uoto consentientibus, quo modo et quibus per annum spaciis obseruari debeat edocuimus, uidelicet ut a primo die aduentus Domini usque ad exactum Epyphanię, et ab intrante septuagesima usque in octauas Pentecostes, et per totam illam diem, et per annum omni die dominica, feriaeque VI. et in Sabbato, addita IIIor. temporum feria, omniumque apostolorum uigilia cum die subsecuta, insuper indifferenter omni die canonice ad ieiunandum uel feriandum statuta uel statuenda, hoc pacis decretum teneatur, ut itinerantibus domique manentibus securitatis et quietis tutissima sit traditio, ut cedes et incendia, predas et assultus nemo faciat, nemo fuste et gladio aut aliquo armorum genere quemquam ledat, et ut nemo, quauis culpa faicosus, ab aduentu domini usque in octauas epiphanię et a septuagesima usque in octauas pentecostes tollere presumat arma, scutum, gladium aut lanceam, uel cuiuscunque prorsus armaturę sarcinam. In reliquis uero diebus, id est in dominicis et sextis feriis, omnique apostolorum uigilia cum die subsecuta, et omni die ad ieiunandum uel feriandum statuta uel statuenda, arma illis ferre licebit, ea tamen conditione, ut nulli quolibet modo lesionem inferant. Si necesse fuerit alicui intra spacium conditę pacis, id est ab aduentu Domini usque ad octauas epiphanię, et a septuagesima usque in octauas pentecostes exire de nostro episcopatu in alium, quo ista pax non tenetur, arma ferat, ita tamen, ne alicui noceat, nisi impugnetur, ut se defendat. Reuersus autem in episcopatum nostrum, statim arma deponat. Si contigerit, ut debeat obsideri castellum aliquod per dies qui infra pacem comprehensi sunt, ab impugnatione cessent, nisi ab obsessis impugnentur et repugnare cogantur. Et ne hec pacis statuta traditio a quauis persona temere et impune uioletur, huiusmodi uiolatoribus in commune ab omnibus est dictata sententia. Si liber uel nobilis eam uiolauerit, uel quolibet alio modo defectauerit, absque omni sumptuum aut amicorum interuentione a finibus confinium suorum expellatur, totumque predium eius heredes sui tollant, et si beneficium habuit, dominus ad quem pertinet illud recipiat. Si uero heredes aliquod illi, postquam expulsus fuerit, sustentaculum uel solatium impendisse inuenti fuerint et conuicti, predium illis auferatur et regię ditioni mancipetur. Quod si se purgare de obiectis uoluerint, cum XII. qui eque nobiles uel eque liberi fuerint, iurent. Si seruum occiderit hominem, decolletur. Si uulnerauerit, manū puniatur. Si alio modo, uel pugno, siue fuste uel lapide percutiendo defectauerit, detondeatur et excorietur. Si autem, cui imputabitur, se innocentem probare uoluerit, iudicio aque frigide se expurget, ita tamen ut ipse et nullus alius pro eo in aquam mittatur. Si autem timens uindictam, que in eum dictata est, aufugerit, perpetuę excommunicationi subiacebit, et in quocunque loco auditus fuerit, mittantur illuc litterę, per quas denunciatur omnibus, quod excommunicatus est, et quod cum eo communicare nulli licitum est. Non debet truncatio manuum in pueris fieri qui nondum XII. annorum etatem impleuerunt, sed in illis qui ab etate id est a

XII. annis ad maiorem peruenerunt. Pueri tamen si pugnaverunt, uerberibus castigentur et a pugnando deterreantur. Non ledit pacem, si quis delinquentem seruum uel discipulum uel quolibet modo sibi subditum scopis uel fustibus cedi iusserit. Excipitur etiam ab hac pacis constitutione, si dominus rex publice expeditionem fieri iusserit, propter appetendos regni inimicos, uel concilium sibi habere placuerit propter diiudicandos iusticie aduersarios. Non uiolatur pax, si interim dux uel alii comites, uel aduocati, uel qui uice illorum funguntur, placita habuerint, et secundum quod lex habet in fures et predones et alios nocentes iudicia exercuerint. Securitatis gratia omnibus precipue faucosis huius dominice pacis statuta traditio est, sed non ut post expletam pacem rapere et predari per uillas et per domos audeant, quia que in illos antequam ista pax statueretur lex et sententia dictata est, legitime tenebitur, ut ab iniquitate prohibeantur, quia predatores et grassatores ab hac diuina et ab omni prorsus pace excipiuntur. Si quis huic pie institutioni contra ire nititur, ut nec pacem cum aliis Deo permittere, nec etiam obseruare uoluerit, missam illi nullus presbiterorum in nostro episcopatu cantare presumat et nullam salutis curam impendat, et si infirmatur, nullus eum Christianorum uisitare audeat, et uiatico etiam in fine, si non respicit, careat. Summa uero Deo promissę pacis et communiter collaudate ista erit, ut solummodo non nostris temporibus, sed in perpetuum apud posteros nostros obseruetur, quia si quis eam irritare uel destruere aut uiolare presumpserit, siue hoc tempore seu qui post multos annos circa finem seculi nasciturus erit, a nobis inreuerabiliter excommunicatus est. Non magis in comitum aut tribunorum uel potentum, quam in totius communiter populi potestate et arbitrio constabit, ut uindictas superius dictatas uiolatoribus sanctę pacis inferant, et hoc diligentissime caueant, ne in puniendis amiciciam uel odium uel aliud quod iusticie contrarium sit exerceant, ne si abscondi possunt delicta aliquorum abscondant, sed potius in publicum deferant. Nullus pro redimendis qui in culpa deprehensi fuerint pecuniam accipiat, nec fauere quopiam culpabiles adiuuare contendat, quia qui fecerit, intolerabile anime sue iudicium incurrit, ac per omnes fideles meminisse oportet, non homini sed soli Deo hanc pacem promissam fuisse, et tanto tenacius firmissime obseruandam esse. Quo circa uniuersos obsecramus in Christo, ut ista pacis necessaria taxatio inuiolabiliter custodiatur, ut si quis eam deinceps uiolare presumpserit, omnino a sanctę ecclesię filiis sequestretur, et banno excommunicationis inreuerabilis et anathemate mansurę perditionis dampnetur. In ecclesiis uero et ecclesiarum cimiteriis honor et reuerentia Deo prebeatur, ut si illuc confugerit raptor uel fur, minime interficiatur uel capiatur, sed tamdiu inibi obsideatur, donec fame urgente ad deditionem cogatur. Si aliqua persona reo arma, uictum uel fugam moliri presumpserit, equalem penam sicut reus sustinebit. Clericos uero et omnes sub hoc ordine uitam degentes banno nostro interdiciamus laicali uindicta puniri, sed manifesto crimine deprehensi, episcopo ipsorum presententur. Unde laici decollentur; inde clerici degradentur, inde laici detruncentur, inde clerici ab officiis suspendantur, et cum consensu laicorum crebris ieiuniis et uerberibus usque ad satisfactionem affligantur.

IURAMENTVM PACIS DEI. Ab aduentu Domini usque ad proximam diem lunę post epyphaniam, item a LXX^{ma} usque ad octauam pentecostes, item in omnibus uigiliis et ferialibus festis, et tribus diebus in omni septimana, scilicet a uespera V. ferie usque ad diluculum II. ferie pax sit ubique, ita ut nemo ledat inimicum suum. Qui occiderit, capitalem subeat sententiam. Qui uulnerauerit, manum perdat. Qui pugno percusserit, si nobilis est, libram componat. Si liber aut ministerialis, X. solidis, si seruus, cute et capillis. Omnis domus, omnis area pacem infra septa sua habeat firmam. Nullus inuadat, nullus effringat, nullus infra positos temere inquirere aut uiolenter opprimere presumat. Qui presumpserit, cuiuscunque sit conditionis, capite plectatur. Si fugiens aliquis inimicum, uel suum uel cuiuslibet septum intrauerit, securus inibi sit. Quilibet hastam uel quidlibet armorum ultra sepem post eum immiserit, manum perdat. Cuicumque uero uiolatio huius pacis imposita fuerit et ipse negauerit, si ingenuus est aut liber, XII. probatis se expurget. Si seruus, tam lito quam ministerialis, iudicio aque frigde, ita scilicet ut ipsemet in aquam mittatur. Si furtum acciderit aut rapina, aut bellum patrię ingruerit, et clamor more patrię exortus

fuerit, armati omnes insequantur, et in eundo et redeundo pacem unusquisque habeat. Qui uero absque inuitabili necessitate se subtraxerit, si principum terrę aliquis est, X. libras, si nobilis V., si liber aut ministerialis II., si lito aut seruus V. solidos persoluat, aut cutem et capillos perdat. Qui excommunicatum uel quibuslibet sceleribus dampnatum sciens receperit, et contra leges uel diuinas uel humanas defenderit, sententiam dampnati defensor subeat. Viatori hospitium nemo deneget. Necessaria si habet equo sibi precio uendat, si non habet, a uicinis qui habent eadem conuentione acquirat. Si hospitium negauerit, et necessaria uendere uel acquirere neglexerit, magistrum uillę uiator appellat, qui conuocatis ciuibus suis rogata negantem ad presens decapillatum excoriet. Viator si importunus extiterit et uiolentiam in hospitio exercuerit, uicinos suos hospes conuocet, iniuriam denunciuet, quorum consilio satisfactionem exigat et recipiat. Quibus si uiator non acquieuerit, ut raptor dampnetur. Viator si necessē habuerit, II^{os}. in agro manipulos, aut si multum tres equis suis tollat, quos in eodem agro aut in proxima uilla depascat. Pascua pratorum et poma nullus prohibeat. Qui defenderit, poenam fugitiui subeat. Qui conuicia in alium dixerit, si miles, baculis multetur, si rusticus, scopulis excorietur. Hic FINIS JVRAMENTI. Quę uero sequuntur, ore omnium laudata et in manus episcoporum promissa et banno roborata sunt. In omni pacis tempore predicto nullus arma ferat, nisi illa quam prescripsimus necessitas exigat.

CLXIV.

Ad omnium qui in presenti subsistunt uel in futuro successerint fidelium noticiam peruenire desideramus, qualiter ego Erpho septimus decimus sanctę Mimigardeuordensis ecclesię diuina miserante clementia Episcopus, fidelium in quantum potui petitionibus assensum prebendo, oppressis subuenire, afflictis parcere, contractos soluere, animum induxi, cum solum placeant omnipotenti, qui misericordię sunt dediti, nec inuident alienę felicitati. Igitur Domina Adalheith Fricconhorstensis Dei gratia Abbatissa, pietatis amore et salute utriusque uite, ministris qui ad eandem abbatiam pertinebant, ius aliquanto melius et clementius quam prius haberent constituere dispositum habens, assumptis secum suę prouisionis filiabus, eiusdem scilicet Fricconhorstensis coenobii sororibus, domina preposita IDA, decana EILA, custode Gerburga, aliisque quarum nomina inscripta sunt, Thiedhilda, Suanihilda, Gerthruide, adiit Serenitatem nostram cum fidelibus nostris, summa deuotione et humilitate supplicans et deprecans, ut pro diuini timoris et amoris ueneratione, sui que fidelis seruicij, ac oratione et deuotione totius illius congregationis, cum qua prius de omnibus negociis egerat, quę et illi in omnibus consenserat, et quę uoluit uoluerat, optauerat, petiuerat, ut ministris supra memoratis, quia non melius fere ius quam liti et qui cotidie ad curtes seruiunt haberant, unde et plurimum grauabantur, quale habent qui ad episcopatum pertinent, quale et domnus meus Frithericus pro sua clementia ministris qui ad preposituram pertinent, me rogante et impetrante, consentiente fratrum Mimigardeuordensium unanimitate, ius dederat, concoederetur, et per omnia illis similes in lege, iure, iusticia facerem. Quod ego, habito cum fidelibus meis, tam de clero quam de militibus et ecclesię ministris consilio, cum placeret omnibus, omnesque, quia bonum illis uideretur, acclamarent, uellent, peterent, facere non rennui, et ad presens cum plurimi tam de clero quam de militibus et ministris ecclesię adessent, tale ius, legem, iusticiam, qualem episcopales et qui ad preposituram pertinent ministri habere uidentur, concessi, dedi, concoedendo dandoque subscripsi, confirmaui, et per omnia illis similes, uolente rogante domina eorum uidelicet abbatissa Fricconhorstensi A., consentiente etiam ac deprecante unanimitate tota illa congregatione, feci et testamentum scribendo contradidi, et ne quis in posterum temeraria persona irritare rata hęc et certa abolere ullo pacto presumat, bannum episcopalem superimposui, quo cuncta illis firma redderem, confirmarem, corroborem. Est ius constitutum, quid a uiuentibus, quid a defunctis exigatur, quid oportet ab omnibus teneri, ac propterea necesse est doceri et ab omnibus diligentissime obseruari.

Huius constitutionis, traditionis, immo et laudationis testes inscribuntur, ut omnia certiora reddantur. De Clero intererant. Ruodolfus decanus. Godascalus uicedominus. Herimannus custos. Suehtgerus. Adulfus. Liudbertus. Gerbertus. Rato. During. Franco. Herimannus. Uuerinherus. Uuacilinus. Gisilbertus. et multi alii clerici.

De militibus uero aderant. Lambertus comes. Conradus longus. Liuppoldus. Godefridus comes. Bernhardus. Gerhardus de Laon. Godascalus filius eius. Ruogerus. Eilbertus. Hatheuerus. Ruobertus. Folcbertus. Thiedmar. Adalbertus. Wicbern. Meinhard. et alii multi.

De ministris ecclesie hi fuerunt. Wezil. Suehtger. Liudbraht. Liuppo. Ricbraht. Eilbraht. Ruoger. Meinhard. Arnold. Adalbraht. Hugbold. Liudger. Atcilin. Walcono. Engilbraht. Werinbraht. Altman. Heriman. Ado. Odo. Harbraht. Hiddo. Thiedric. Hetcil. Burchard. Liuzo. Berhtold. Gerbraht. Suehtger. Ricbraht. Wetcil. Wateilin. Atcikin. Godefrid. Gerhard. et alii quam plurimi.

Actum Mimigardeford in camera episcopi. Anno dominice incarnationis millesimo octogesimo VI°. Indictione VIII^a. III. Kal. Januarii. Anno uero ordinationis domni Erphonis episcopi primo. Feliciter. Amen.

Von dem, der Urkunde aufgedruckt gewesenen Siegel ist nur ein Bruchstück übrig.

CLXV.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. ERPHO diuina miserante clementia Mimigardefordensis etsi solo nomine episcopus. Si quid sancte Dei ecclesie ministrantibus utilitatis pio affectu impendere curamus, retribui nobis apud Dei misericordiam speramus, maxime cum iuxta preceptum apostoli, operamur bonum apud domesticos fidei. Quo circa notum fieri cunctis Dei fidelibus cupimus, qualiter cum fidelium nostrorum consilio prebendam FRICCONHORSTENSIS cenobii, que aut uix, aut male dabatur, aut eciam importune subtrahebatur, nec post subtractionem restituebatur, ita ut VI. ebdomadibus inter IVLIVM et AVGVSTVM mensem nec potus eis, nec panis daretur, in ceteris autem temporibus confuse et indisposite et contra aliarum consuetudines ecclesiarum inutiliter que iuste danda erant et incaute ministrabantur, ratis temporibus cautius et plenius dari constituimus, quia si in afflictione positus non subueniremus, iram diuine ultionis procul dubio incurreremus. Panes qui dabantur, quamuis modius bonus esset, parui tamen et uiles erant, quod in melius commutauimus, constituentes ut de modio siguli, de quo ante duodecim fiebant, decem panes bene boni fierent, et de modio tritici, uti prius abbatissa scilicet ADALHEIT disposuerat, quatuordecim panes parari iussimus, excepto quod de ipsis panibus tres qui singulis dominicis diebus supersunt, in suos usus dispensans accipiet, ea uidelicet ratione, ut semper in quadragesima VIII^m. tritici pro eis reddat, unde omnibus in commune a quinta FERIA post caput ieiunii, TERCIA. ET SEXTA. ET SABBATO, usque in terciam feriam ante pascha, panis nouus in modum lune formatus detur, et in iisdem supradictis FERIIS duo becarii de meliori ceruisia singulis propinentur, in diebus uero dominicis per singulas duo becarii et panis de siligine, qui uulgariter roggo subtilis dicitur, continue detur, et quia carnes prebendarie, siue de porcis, siue de ouibus, adeo uiles propter macredinem et paruitatem erant, ut aliquotiens ferculum non longius quam est minimus digitus alicuius adulti hominis esset, decreuimus oues et porcos meliorari, et porcum qui prius in triginta nouem fercula diuidebatur, per uiginti quattuor secari, et singulis duo fercula, siue porcina, siue ouina uel bouina fuerit caro, bene et iuste secundum illas carnes que Monasteriensibus fratribus in maiori monasterio dantur, et inter duas unam assaturam dari. Conuiuia dabantur prout placuit, non ut decuit, quia pars aliqua dabatur, plurima subtrahebatur, quia nihil certi, nihil temperati exhibebatur. Vnde incho in commune consilio tempora constituimus, uidelicet in Aduentu, in NATIUITATE DOMINI, JOHANNIS EVVANGELISTE, In OCTAVA, In EPIPHANIA DOMINI, in anniuersario abbatisse THIEDHILDIS, in purificatione SANCTE MARIE, In PASCHA, in inuentione SANCTE CRVCIS, In ASCENSIONE DOMINI, In PENTEOSTE, BONIFATII, JOHANNIS BAPT.,

Cod. dipl. hist. Westfal.

apostolorum PETRI et PAVLI, assumptionis et natiuitatis SANCTE MARIE, MICHAELIS, EONII et ANTONII, COSME et DAMIANI, MAXIMI, OMNIUM SANCTORUM, MARTINI, ANDREE, cum plenum datur serui-
cium septem fercula, cum pleniter non datur quinque dari, ad cenam uero genus cibi quod uulgo struua
dicitur, et assaturam binis et binis. A Pascha usque Pentecosten, SECUNDA et quarta FERIA, de porcis
glandibus siue frumento pastis lardum, nisi festiuitas interuenerit, iuxta prius constitutum, donari constitui-
mus. Pisces non dabantur in quadragesima, preter unum Salmonem, qui in cena Domini dabatur, ceterum
legumina et fabę uiliter et incongrue coctę donabantur, nec erat illis aliquod solatium, unde possent, cum
Deo seruirent, habere sustentaculum. Qua propter diuini timoris pariter et amoris non inmemores, cum
fidelioribus nostris accepto consilio, triginta solidos in quadragesima disposuimus, uidelicet decem de man-
sis quos dederat dominus FRITHERICVS EPS, decem de decimis quas ego peccator ERPHO, etsi indignus
successor eius, in DEDICATIONE EIVSDEM ECCLESIE tradidi, quinque de GASGARE, duo de VELON,
tres de VVAMALO, ut a capite ieiunii usque in PASCHA quattuor allecia singulis, ut pro loco sanctisque
Dei ecclesiis attentius exorent, quanto meliora emi potuerint, donentur, et ut huiusmodi emptio alicui fidei
laico uel clerico committatur. Vinum dabatur eis, sed indiscrete et minus quam indigerent, unde consulto
opus esse uidimus, et quia idem uinum de cellario abbatissę dabatur, uisum est nobis et fidelibus nostris,
ut abbatissę per se, sanctimoniales suum proprium separatim haberent uinum, ac propterea ad compara-
tionem uini sororum ibidem Deo famulantium, quod sui iuris sit, in suum cellarium deferatur, libram
unam VVARTANHORST, unam marcham de adipibus porcorum et de bouinis coriis, unam marcham de
pellibus ouinis, quattuor solidos de BALOHORNON, computauimus, ut non grauetur abbatissa, et earum
cesset querimonia. In diebus dominicis et in omnibus festiuitatibus becarium uini quęlibet, et in conuiu-
iis, si in dominica euerint, duos accipiant. A festiuitate omnium Sanctorum usque in Pascha uetus ceruisia
dabitur et medo defecatus propinabitur. Antiquitas uilissima ceruisia nulli fere nisi indigentissimo potabilis
dabatur, quod a supradicta abbatissa uidelicet ADALHEIT, sicut de triticeo pane bene et honeste et uti-
liter commutabatur, ut omni die quinque becarii bonę ceruisię, abnegato pristinę constitutionis incommodo,
unicuique siue domi fuerit uel exierit, tribuantur. Hanc constitutionem eius utpote bonam laudamus, ad-
iuuamus, et eidem sanctę congregationi permanere et non deficere, banno nostro confirmamus. Benedicta
sit quę in melius auxit uel auxerit, maledicta quę in peius mutauerit, contriuerit, diminuerit. Oblationes
pro fidelium memoria collatas iuxta pristinum seruari, dari, impendi eciam placuit. Pecunia ad compa-
randum uestitum parua erat, nec ad dimidium alicui earum sufficiebat, unde inquisitione facta, de curti
Uuartanhorst XIII. libras persoluendas iure inuenimus, et de ipsis Sanctimonialibus ad uestitum cuiuslibet,
siue in denariis, siue in pannis, siue in frumento X. solidos dari constituto die, uidelicet in festo aposto-
lorum Symonis et Jude, disposuimus, preter libram quę Abbatissę et quę ad comparandum uinum dabitur.
Consuetudo ibi erat aliis sanctis Dei ecclesiis contraria, ut quotquot Sanctimonialium defunctarum prebendę
uacue fierent, quoadusque a succedentibus aliis recuperarentur, sub iure essent abbatissę, in quos uellet
eas usus conuertere. Vnde minui uidentes illarum quę superstites fuerint tam uictum quam uestitum,
quia paucas inuenimus et indigentes, communi consilio et affectus pietate condiximus, ut cuiuslibet de-
functę Sanctimonialis prebenda post obitum eius per annum donetur, et postea subtrahatur, ut uiuentium
et Deo ibidem seruientium uictus et uestitus tanto melius et commodius impendatur. Hęc imprimis cum
agerem contraria fuerant abbatissę prenominate, quę postea per fideles nostros submonita, sponte consen-
sit, bene laudauit, et ut hęc stabilia et inconuulsa permanerent, per omnia se adiuturam promisit. Cui
eciam quę ad se pertineant in suos usus separatim discreta sunt, separatim Sanctimonialibus attinentia
disposuimus, ut utrique parti sua constent et neutra alteram incuset, omni abolita iniuria, et cessante in
futurum querela.

Igitur cum hęc omnia multotiens in Capitolio Fricconhorstensi, presente supradicta abbatissa et con-
sororibus et clericis et familia eiusdem ecclesię, nec non presentibus de clero S. Pauli quam plurimis,
cum multis nobiles tam militibus meis quam aliis et nostre ecclesię seruientibus agerem ad altare sanctę

Crucis missam celebrans III. N̄. SEPT. astante turba innumerabili, hæc decreta, hæc disposita, hæc constituta hanno episcopali, ut perpetuo maneant, in æternum consistant, perseuerent, confirmauimus, corroborauimus, consolidauimus. Secundo in dedicatione maioris ecclesie Monasteriensis III. N̄. NOV̄B. peracta, eundem bannum domnus Coloniensis archiepiscopus Herimannus, et Leodiensis episcopus Henricus, et ego Monasteriensis opilio uidelicet ERPHO, astante, audiente infinita tam cleri quam populi qui ad dedicationem conuenerat multitudine fecimus, et qui ex his quicquam, quæ supra scripta sunt, irritum fecerit, perpetuo anathemate excommunicando condempnauimus. Tercia uice III. IDVS FEB. cum in maiori ecclesia Monasteriensi altare in honorem Sancti JOHANNIS BAPT. consecrarem, quo eciam die penitentes in ecclesiam induxi, et reconciliationem et indulgentiam totis uotis totisque animis quoad poteram facere institui, utpote insequenti die Iherosolimam iturus, eundem bannum repetui, non tacui, omnibus indicaui. Contestamur omnes, conuenimus cunctos, monemus uniuersos qui hæc audierant uel in futuro rescierint, ne anime sue periculum de his tacendo incurrant, quin eciam quod omnis persona hæc infringens uel irritans uel ad nihilare uolens, iudicium diuine ultionis incurrit, sciat, dicat, contestetur, admoneat, in Christi nomine AMEN.

Actum Fricconhorst Anno dominice incarnationis Millesimo nonagesimo, Indictione XIII. III. Non. Septemb. Anno Ordinationis mee quinto. Feliciter. AMEN.

Das aufgedruckte und zugleich mit Pergamentstreifen festgeheftete Siegel ist nur noch zum Theil erhalten. Man sieht noch das bischöfliche Brustbild (von dem Siegel der folgenden Urkunde verschieden) mit dem Bischofsstabe in der rechten und einem geschlossenen Buche in der linken Hand; von der Umschrift ist noch zu lesen: S. ERP. DI. GRĀ. M. . . . ERNE

CLXVI.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. || Sciant fideles tam presentes quam futuri, quia ego Erpho Dei gratia sancte Monasteriensis ecclesie prelatus allodium Ocelini Were consensu sui heredis Lieuechini sepibus et edificiis ab eo libere conquisiui, sibi autem ego suoque heredi decimas de eodem allodio usque ad exitum uite sue concessi. Hoc itaque primum in curti mea Hasbeche collaudatum est, secundo iure Westphalico confirmatum in placito comitis Dodechini presentibus his. Walone albo qui aduocationem de eodem allodio suscepit. Hiso de Lecdene presens. Odo. Anno. Lucechin. Rocelo. Abacho. Godeschalcus de Lon. Liberi omnes. Ministri autem Hermannus de Lare. Bernardus. Godeschalcus. Odelricus de Darenuelde et frater eius Walthardus. Mazo de Were. Teodericus de Bilribechi et filius eius Hadoardus. Rodulfus de Lon. Wezelo. Ego igitur deinde hoc ipsum allodium pro salute anime mee in usum ecclesie beate Marie Monasterii donauit, ut tamen Ocelinus et filius eius reddidit de eodem allodio usque ad exitum uite sue haberet, sed tantum duos nummos in tributum super altare beate Marie quoque anno persolueret. Post mortem uero eius filiique sui ecclesia beate Marie libere obtineret, exceptis septem partibus Fredenensis ecclesie, que sunt segregate in presentia Weremboldi eiusdem ecclesie aduocati. Eppo uillicus presens et Rodericus frater eius. Hyeric. Lubertus. Odo filius Suegeri. Suegerus de Wilne. Anno millesimo nonagesimo II°. dominice incarnationis, indictione XX^{ma}. Hæc stabilita sunt in ecclesia beate Marie Monasterii. Testes igitur tam clerici quam laici hi sunt. Ludolfus prepositus. Suegerus decanus. Adolfus de Lon. Wezelo presbiter. Landduardus presbiter. Hoico presbiter. Themo. Lambertus de Dale, qui aduocationem de eodem allodio a Walone albo, qui antea eam habuerat, suscepit. Haceco. Robertus. Eilbertus.

Das unten seitwärts aufgedruckte Siegel ist kreisförmig und zeigt den Bischof in halber Figur, mit unbedecktem Haupte, übrigens im Ornate, mit der Umschrift: † Erpho. Di. Gra. Mimigardesfordensis Eps.

CLXVII.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. \checkmark Odalricus fauente clementia diuina Mindensis episcopus. || Notum esse cupimus tam successure posteritati quam presentis temporis aetati, qualiter uenerabilis matrona MERESVID predia sua XI. scilicet Vorewere in pago qui dicitur Angeri in comitatu MAGNI ducis, collaudante et confirmante filio suo GERHARDO mundibulo et herede legitimo, ecclesie nostre absque omni interdictione et conditione (delegauerit, Anno ab incarnatione domini M^o.XC.VI. indictione IIII. V Id. Febr. ordinationis autem nostre anno primo, quorum nomina hec sunt. II. in Volchrisson, unam in Frithegotessin, unum in (Wegerden, unum) in Wermerinchuson, unum in Höhinchuson, II. in Hemenhuson, unum in Riudenithe, unum in Hiluise, unum in Aesdorpe, et unum in Richildesbiuthle, quod situm est iuxta fluuium (Alara), cum omnibus appendiciis, id est areis, edificiis, agris, pratis, pascuis, terris cultis et incultis, aquis aquarumque decursibus, molendenis, molis, piscationibus, siluis, uenationibus, uis et inuis, exitibus et redbus, quesitis et inquirendis, cum omni utilitate que uel scribi uel nominari potest, et CC. utriusque sexus mancipia. Nos autem consilio familiarium nostrorum admoniti, eadem predia, exceptis duobus Voreuere Riudenithe et Frithegotessun, eidem matrone ex parte nostri quamdiu ipsa quidem uixerit, pro annuo censu, quem in placito soluit, uno uidelicet denario, concessimus. Insuper utrisque pariter, ei filioque supradicto, XII. libras decimarum in beneficium dedimus, ea interposita ratione, ut si ipsa superuixerit, beneficia cum prediis retineat, sin autem, ipse quidem beneficia habeat, predia uero in usum ecclesie cedant. Hoc ut ratum et omni tempore inconuulsum permaneat, testibus confirmauimus, scriptis insigniuimus, sigilli nostri impressione roborauimus. Nomina autem testium tam liberorum quam ingenuorum subscripta sunt. Thetric. Reginbreht. Volwin. Bodo. Heriman. Fritheric. Landward. Widikin aduocatus. Atholf. Aerp. Volmar. Helmwer. Ascholf. Kerstin. Thancbreht. Aeicco. Aelo. Dudo. Fritheger. Asbodo. Godefrith. Marcward. Retherd. Aethelwic. Meinward. Aethelger. Tammo. Windilbern. Liuthard. Thiederic. Aegilbreht. Thietmar. Liudolf.

Das Siegel, welches auf der Charte, an einer von Schrift leer gelassenen Stelle, mit schmalen Pergamentstreifen angeheftet war, ist verloren gegangen. — Die Charte ist sehr beschädigt, doch nur wenige Worte ganz verloren gegangen, welche oben aus dem Abdrucke bei Würdtwein ergänzt und eingeklammert sind.

CLXVIII.

Aus dem Archive des Domstiftes zu Osnabrück.

In nomine Domini nostri \checkmark I \checkmark U \checkmark XPI. || Notum facimus et notum esse uolumus omnibus tam nostri quam futuri temporis fidelibus, RVOTHWARDVM nobilem nos WIDONEM sancte Osnanbruggensis ecclesie episcopum adisse, et consensu et collaudatione ADALDRVD sororis et legitime heredis sue absque omni conditione in placito FOLCMARI comitis in ius et proprietatem perpetue possessionis ecclesie Sancti Petri Osnanbruggensi et nobis ad manum aduocati nostri AMVLVNGI tradidisse duas curias, unam LINE et aliam HEMBEKE cum quadraginta nominatis mancipiis, et cum omnibus iure ad predictas duas curias pertinentibus tam in mansis possessis et non possessis, quam in ceteris omnibus rebus, que in illis uel in quibuscunque aliis pagis habentur. Insuper in predicti comitis placito dedit nobis et ecclesie nostre in parrochia HAGEN duos mansos possessos, et in parrochia BRAMEZCHE unum mansum uastum, et filium suum HILDEBRANDUM in proprietatem collaudatione predictę heredis sue. Et quia in his omnibus nobiscum bene et fideliter egit, easdem curias, quas nobis dedit, cum omnibus ad ipsas attinentibus, preter illos duos mansos qui HAGE siti sunt, et unum uastum qui est BRAMEZCHE, ei et uxori sue in beneficium prestimus. Insuper ubi ipse uoluit et elegit, ad predictum beneficium tres libras in decimacione minus uno solido addidimus, ita ut si alter eorum alteri superstes fuerit, utrumque, id est preidium quod dedit et

decimatio quam prestitimus, in beneficium in uita habeat. Post obitum vero eorum sine omni contradictione et prædium et decimatio ex toto in usum predictę ecclesię redeat. Si quis autem ex successoribus nostris, quod absit, hoc quod nos fecimus infringere uoluerit, potestatem habeat predictus ROTHWARDVS ad se prædia quę dedit recipiendi. Vt autem hæc pagina firmitudinem habeat, sigilli nostri expressione signauimus. Acta sunt ista SINECLA in prenominati comitis placito, Idus Junii anno millesimo nonagesimo septimo, Indictione V. Presentibus testibus ex nobilibus. FÖLKER. GOZWIN. ADALBER. GODESCALC. THIDRIC. HATHEBRAND. TIEMO. Ex liberis autem. FORMVND. WALDMAR. et bergildi ad predictum placitum pertinentes.

Das Siegel, welches aufgedruckt war, ist verloren gegangen. — Die Urkunde ist sehr sauber und charakteristisch geschrieben.

CLXIX.

Aus dem Fürstlich-Salm-Horstmar'schen Archive.

Notum sit omnibus fidelibus, qualiter dominus BVRGHARDVS Dei gratia Monasteriensis episcopus, semper inopum et oppressorum pius miserator, Gerardo de Graz, eorum quibus decimas suas debuit inclementia oppresso, sua miseratione subuenit. Statuit enim sua auctoritate, ut de domo et agricultura suo annuatim tres solidi et XVI. modii siliginis persoluantur, nullusque episcopalis debiti exactor ab eo uel successoribus suis amplius exigere habeat. Huius pacti testes adhibiti sunt. Herimannus camerarius. Arnoldus dapifer. Engilbertus pincerna. Bernhardus de Chemene. Ricbertus de Lon.

Ein grosses kreisförmiges Siegel (wahrscheinlich das des Bischofs) war aufgedruckt; es ist aber der obere, Bild und Umschrift enthaltende Theil, ganz verloren gegangen, während das untere, durchgedruckte Stück an der Rückseite der Charte sitzen geblieben ist.

CLXX.

IN NOMINE DOMINI. Notum sit omnibus fidelibus tam presentibus quam futuris, quod temporibus regis Heinrici quarti, Dominus Gumpertus venerabilis abbas Patherbrunnensis cenobii, predium quoddam cum uniuersis quę in eo erant mancipiis, iumentis et utensilibus, in pago Ossenthorp, in aduocatia Heinrici comitis de Rietbike, a quodam Gōdicone XX. marcis comparauit, expendens ad coemptionem illius calicem argenteum de sua ecclesia cum communi fratrum consilio, certe satis utili et fructuosa commutatione. Quę coemptio postea apud Thuneresberg in placito Erphonis presidis regali banno confirmata est. Ego vero Heinricus Dei gratia Patherbrunnensis sedis episcopus decimationem de eodem predio illi monasterio perpetualiter delegaui, tam pro remedio animę meę, quam interuentu prefati Gōdiconis, qui eam in beneficium eatenus possederat, sicque rogatu predicti abbatis et fratrum eius iam dictam coemptionem et huius decimationis traditionem nostra pontificali auctoritate et banno stabilire, firmare et roborare curaui, et istam cartam hanc constitutionem scriptam continentem sigilli nostri impressione insigniri feci, ęterna feriens maledictione omnes qui hanc constitutionem ullo modo infringere presumpserint.

Huius traditionis et confirmationis testes sunt, tam canonici quam monachi huius nostrę principalis sedis. Laici uero. Elver. Gerhard. Egbreth. Hugo. Uffo. Liudold. Eizo. Essiko. Herebold. et alii multi.

Acta Patherbrunnon XI. Kal. Septemb. Anno ab incarnatione Domini M.C. Indictione VIII.

Das aufgedruckte grosse kreisförmige Siegel ist zwar zerbrochen, doch erkennt man darauf noch das Bild des sitzenden Bischofs mit dem Bischofsstabe in der rechten und einem Buche in der linken Hand; mit der Umschrift: Heinricus Gra. Di. Patherbrunnensis Epc. †.

CLXXI.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Henricus Dei gratia Patherbrunnensis ecclesię episcopus. || Quotiens a nobis subiecti ea postulant, quę sic eorum profectui conueniunt, ut rationi per omnia competant, non solum quesita ultro offerre, sed et quę proficua sunt eis paterna nos dilectione decet exhibere. Vnde omnium fidelium Christi tam presentium quam futurorum cognoscat industria, qualiter dominus Gumpertus uenerabilis abbas huius ciuitatis cum suis fratribus nos adiit, et ecclesię commissę calamitates, super incensis eius edificiis, distractis prediis, aduocatorum exactione, uiolentorum inuasionē conquerens, quarundam rerum a nobis in presentiarum canonicam correctionem et ecclesiasticę defensionis in futurum tuicionem rationabiliter et suppliciter expetiit. Nos autem ob honorem et amorem Dei, quō ecclesiam eius tuendam gubernandamque suscepimus, et licet multo labore optatę pacis et quietis in litore collocauimus, rationabili petitioni benignum assensum prebuimus, et primitus quę milites et homines nostri iuri suo et beneficio uendicauerant, plenarie restituentes, hęc cum aliis omnibus quę eadem ecclesia eatenus possederat uel deinceps possessura est confirmantes et corroborantes, presentis scripti auctoritate et banno stabilituimus et communiuimus, sub anathematis interminatione statuantes, ut nulla persona parua uel magna, domestica uel extranea, contra Dei ecclesias seuiens, quemlibet abbatem et fratres pefatę ecclesię super bonis concessis uel concedendis, mobilibus uel immobilibus, inquietare, molestare aut diestire presumat. Quod si quis ausu temerario attemptauerit, et quicquam ipsius ecclesię iuris aut honoris, siue in abbatis regulari electione seu in quacumque ecclesiasticę dignitatis et utilitatis prouisione et dispositione imminuere uel infringere presumpserit, anathematis uinculo, nisi uelociter cum condigna satisfactione resipuerit, innotetur, honorisque ac dignitatis suę periculum patiat. Obseruantes autem eidem et in eodem loco quę sua sunt, misericordia diuina custodiat et post hanc uitam ad ęternam feliciter peruenire concedat. Testes huius confirmationis sunt. Thietmarus abbas de Helmwardeshuson. Roggerus prepositus. Reinboldus decanus. Conradus prepositus. Bernhardus cellerarius. Henric. Godescalcus. Hizel. Folcbrath. et cęteri omnes canonici. Laici uero. Karolus filius regis Danorum. Erpho comes. Liuppold comes. Conrad. Burghardus. Tiemmo. Gumprath. Walo. Henric. Henric. Bernhard. Thietmar. Liberi homines. Ministeriales autem. Eluer. Echbertus. Athelwort. Eizo. Item Eizo. Manegold. Hildebold. Herebold. Vffo. Hugo. Adelbrath. Godika. Sibreth. Godescalc. Radolf. Brun. Heriman. et alii multi.

Data Patherbrunnon Kal. Nouemb. Anno dominicę incarnationis \bar{M} .CI. Indictione VIII. Regnante Henrico rege III.

Das zur Seite aufgedruckte grosse kreisförmige Siegel zeigt den Bischof (in ziemlich roher Figur) mit unbedecktem Haupte, in der rechten Hand den Bischofsstab, in der linken ein offenes Buch haltend, und auf einem breiten Stuhle sitzend; mit der Umschrift: Henricus Gra. Di. Patherbrunnensis Epc. †. HE ist jedesmal in einen Buchstaben zusammengezogen.

CLXXII.

E Strunckii mscpt. not. crit.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Adelbertus Moguntinę sedis archiepiscopus. Quoniam uniuersis ecclesiis et monasteriis in nostro archiepiscopatu constitutis debito karitatis affectu quantum possumus consulere et prouidere tenemur, et eorum iustis et honestis precibus non contraire, pro deuota petitione dilectorum in Christo filiorum Thietmari abbatis et fratrum Helmuuardeshusensis coenobii, sub impressione sigilli nostri, scripto commendari iussimus, qualiter fidelis amicus noster Comes Dedo de Zygenberch et uxor eius Helburga nomine, suę proprietatis unum mansum in Ghuthingen ab eisdem quondam pefato coenobio pro octo marcis argenti temporibus pefati abbatis impignoratum, tandem acceptis aliis octo marcis argenti ab illo abbate et monasterio, consentientibus heredibus suis Hermanno uidelicet ac

Sigebodone, iam sepe dicto coenobio Helmuardeshusen in proprietatem tradiderunt, in castello quod dicitur Burcgrona, Comite Hermanno ibidem in comiciali iudicio presidente et uenditionem siue traditionem istam regio banno sentencialiter confirmante. Acta sunt hec anno dominice incarnationis M^o.C^o.I^o. Indictione VIII.

CLXXIII.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. Heinricus Dei gratia Patherbrunnensis ecclesie episcopus. || Quod ad multorum noticiam peruenire congruum duximus, litterarum monimentis mandare prouida deliberatione curauimus. Presens ergo etas omnisque subsecutura nouerit posteritas, qualiter due sorores secundum carnem libere Bertha et Walburg nominate, cum consensu tutoris sui Fritheboldi suorumque heredum Bernhardi et Fritherici, quinque mansos in uilla Suinuelde, quos hereditario iure possederant, ad Patherbrunnense cenobium in honore Sanctorum apostolorum PETRI et Pauli constructum, tradiderunt, ut non solum beneficium necessarie consolationis, sed etiam auxilium oportune experirentur defensionis.

Hec traditio primo facta est in placito Walonis presidis loco qui dicitur Dure, coram multitudine que ad tribunal eius conuenerat, quam ipse regali banno confirmauit et roborauit. Secundo coram principali altari Sanctorum apostolorum PETRI et Pauli presente domno Gumperto abbate cum omni congregatione laicorumque multitudine, ubi et Heinricus nostre ecclesie aduocatus predictam traditionem de altari suscepit, regieque potestatis banno postmodum in placito aduocatie sue stabiliuit. Postea prenominate sorores ab amicis suis ammonite se ipsas in proprietatem predictae ecclesie dederunt, et prefatos mansos cum uno qui erat ecclesie in eadem uilla, usibus suis quamdiu uiuerent profuturos in beneficium receperunt. Hanc traditionem tam legitime factam bannique nostri auctoritate firmatam, si quis, quod absit, infringere temptauerit, uel aliquam lesionem seu iniuriam prefati cenobii fratribus inferre presumerit, iram et offensam Dei Sanctorumque eius incurrat, de libro uiuentium memoria illius pereat, eterne maledictioni cum diabolo et angelis eius subiaceat. Que ne forte attemptare quis audeat, et ut memoriale in generatione generationum permaneat, paginam hanc inde scribi iussimus et eam impressione sigilli nostri subter consignatis idoneis testibus signauimus. Quorum nomina hec sunt. Rockerus prepositus. Reinholdus decanus. Conradus prepositus. Godescalcus. Reimbertus. Folcbertus. canonici. Liuppoldus comes qui ad placitum Walonis presidis presens erat. Worad uicedominus. Eizo. Ecbrath. Monegold. Item Eizo. Rado de Brenken. Bernhardus causidicus. Frithebold. Meingoz. Sifridus. Adelbero. Folcbrath. Cono. Vdo. Vffo. Hugo. Adelbrath. Hildebold. Heribold. Godescalc. Sibrath. Brun. Richard. Radolf. Becelin, Eckehard. Ernest. Frithemar. Thiederic. Walebrun. Widelo. Welziko. Wizo. Et plures alii studio breuitatis omissi.

Hec traditio et confirmatio facta est anno incarnationis dominice M^o.C^o.II. Indictione X. Regnante rege Heinrico III.

Die Charte ist sehr beschädigt und das Siegel zerbrochen.

CLXXIV.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. Heinricus Dei GRATIA PATHerbrunnensis ecclesie humilis minister. || Si specialibus cuiusque fidelium nostrorum necessitatibus perspectis succurrendum et consulendum fore pastoralis sollicitudinis officium exigit, multo amplius et dignius ecclesiarum Dei profectui uel exaltationi congruam diligentiam exhiberi, nouis ad eius necessitatem et utilitatem atque dignitatem pertinentibus rebus, noua immo necessaria et utilia instituta prouideri, auctoritas et ratio deposcit. Qua re debitam ecclesiis nobis commissis diligentiam impendentes, omnibus Christi fidelibus tam futuris quam presentibus notum esse uolumus, qualiter uir quidam Wlpheri nomine a domno Gumperto abbate ecclesie

beatorum APostolorum PETRI et PAVLI, quę in presenti ciuitate sita est, unum Vorwerce Quallenstide dictum, pertinens in curiam prefatę ecclēsię Withun, Jure beneficii accepit, et competentis seruitii equę ut alii ministeriales fidelitatem exhibens, aliquamdiu possedit. Vir autem quidam ingenuus nomine Wort, sedens Herekenthorpe, habebat in comitatu Magni ducis in pago Hallo Nouem mansos paternę hereditatis, quos usu fructuario minus sibi commodos, prefato abbati Gumperto offerens, eos in dominium ecclēsię suscipi, et Quallenstide in ius suę redigi postulabat proprietatis. Cuius desiderio abbas suorum fidelium satisfaciens consilio, Quallenstide a Wlfhero accipiens, consensu ipsius illi proprietario iure possidendum contradidit, et ab eo, heredibus suis fauentibus et predicto duce, bona sua in Hallo Wlfhero iure beneficii profutura in dicionem ecclēsię recepit. Hęc nostra licentia et presentia facta, banno nostrę pontificalis auctoritatis confirmauimus, et omnes qui hęc infringere et annullare absque iusta et utili commutatione . . . sunt, perpetui anathematis uinculo innodauimus. Quę eciam ut per successiones temporum rata et inconuulsa permaneant, litteris ea mandari, testibus comprobari, impressione sigilli nostri fecimus roborari. Testes huius rei sunt. Eluer comes. Worad uicedominus. Vffo. Ecbrath. Essiko. Eizo. Vdo. Cōno. Gerhard. Herebold. Hildebold. Altman. Adēlbrath. Bernhard. Waltgot. Sigebodo. Widelo. Brun. Frithemar. Thanmar. Walebrun. Aethelger. Liefdach. Wlfmund. Becelin. et alii multi.

Actum Patherburnon XII. Kal. Septembr. Anno dominicę incarnationis M̄.C.III. Indictione XI. regnante Heinricho rege III^{to}.

Die Charte ist, so wie das aufgedruckte Siegel, sehr beschädigt.

CLXXV.

IN NOMINE SANCTę ET INDIVIDVę TRINITATIS. Ego Gumpertus DEI GRATIA Patherbrunnensis cęnobii humilis prouisor. Notum fieri cupio posteris nostris, quod quidam ministerialis principalis ecclēsię nostrę nomine Godiko, propter multimoda suę fidelitatis et dilectionis erga locum nostrum obsequia, mansum unum in Vsne cum molendino, pertinentem in curiam nostram Wanbeke, tali iure a nobis accepit, ut omni anno in Dominica medię Quadragesimę unum Salmonem fratribus nostris persoluat. Quod si die ipsa uel precedenti sabbato non persoluerit, eodem iure et sententia quo aliquis ministerialium nostrorum statuta sibi transgrediens componat, uel si hoc facere recusauerit, manso perpetualiter careat. Si autem uel ipse uel post mortem suam quisquam heredum eius uolenter eundem mansum retinere uoluerit, excommunicationi et maledictioni a beatę memorię Meinwerco episcopo inuasoribus nostrę ecclēsię imprecate subiaceat. Ad huius rei memoriale monumentum, cartam hanc conscriptam sigillo nostro signauimus, et nomina testium de pluribus hic affiximus. Vffo. Hugo. Ecbrath. Heinric. Folcbrath. Altman. Adēlbrath. Albern. Waltgot. Hildebold. Herebold. Aelbing. Adelbero. Sibrath. Godescalc. Walebrun. Becelin. Ekkihard. Thiederic. Liefdag. Richard. Rethard. Radolf. Hartman. et alii multi.

Actum Patherbrunnon Kal. April. anno dominicę incarnationis M̄.C.V. Indictione XIII. Regnante Heinricho III^{to} rege.

Das aufgedruckte Siegel ist gänzlich zerstört.

CLXXVI.

C. In nomine domini nostri Christi. Ego Erkenbertus Corbeiensis abbas || hanc kartam iussi conscribi et conseruari, vt sciant tam presentes quam futuri, qualiter Heithenrichus et Cōnradus filii Thiethardi, cum essent homines liberi, in nostrę ecclēsię se mancipauerunt seruitium. Dederunt enim XI^{ci}m mansos in uilla quę uocatur Eilinstidi, et se ipsos ecclēsię, ut mererentur accipere beneficium et aedificium patris

sui, excepta uillicatione in GRONigge, Croppenstidi, Hammenthorp, et omni utilitate que pertinet ad seruitium abbatis, hoc firma sponsione collaudantes, ut nunquam super hoc negotio aliquam inquietudinem ecclesie facerent. Hec autem acta sunt Corbeie, Sub aduocato comite SIGEFRIDO, coram omni congregatione aliisque testibus, Scilicet Heinrico preposito. Wernhero. Adelberone. ac Hugone. Rōperto. monachis. Eikone patruo eorum. Adelrado Comite. Roderico. Anshelmo. Liudolfo. Heremanno. Ōdone. Waldrico pincerna. Immone. Annone. Item Annone. Redingo. Radōlfo. Hilderico. Erph. Wolmanno. Rotmundo. Brungero pincerna. Heriboldo urbano pretore. Godescalco dapifero. Item Godefrido. Godescalco.*) Walberto. Wagone. Thiederico. Gerberto. Eberhardo. Cōnrado. Waldriko Camerario. Godefrido. Christino. et aliis multis. Horum etiam in presentia Reding filium suum Albericum cum consensu attai sui Alberici et auunculorum eius Alberici et Adelberti in seruitutem sancto Vito tradidit cum IIIor. mansis et dimidio in Dalethorh, vt quod habuit pater eius in Horsleui ab abbate consequeretur beneficium. Que ne vel obliuione aut aliqua occasione vel ex nostra vel illorum parte immutentur, et ne pars alterutra amodo post coram probabilibus testibus factam conuentionem inquietetur, hec conuentionis karta patroni nostri Sancti VITI sigillo corroboretur, cui a nemine fidelium tum pro honoris sui gratia, tum pro eterni iudicii vindicta contemptoribus preparata contradici debetur.

Actum Corbeie coram altario sancti STEPHANI protomartiris, anno incarnationis M. C. VI. imperante Heinrico Vto.

Signum Scī Viti Mrīs.

Das Siegel, welches aufgedruckt war, ist verloren gegangen.

CLXXVII.

IN NOMINE SANCTE ET INDIVIDVE TRINITATIS. Quia nonnunquam accidit, ut rerum gestarum homines obliuiscantur, aut si forte sciant non fateantur, iccirco notum sit uniuersis posteris nostris, quod ego Gumpertus Dei gratia Patherbrunnensis cenobii humilis prouisor mansum unum in Hilasan a quodam canonico matris nostre principalis ecclesie Reinboldo nominato, presentibus et fauentibus heredibus eius, tribus marcis comparauit. Mansum istum postmodum cuidam aurifici nomine Reinboldo, fratrum aliorumque fidelium nostrorum consilio in beneficium dedi, tum pro seruitio artis sue quo nobis fideliter et utiliter seruiuit, tum quia ipse tres predictas marcas super altare Sanctorum apostolorum PETRI et PAVLI ad coemptionem eius obtulit. Tali autem conditione illi eum dedimus, ut quoad uixerit ipse eo usu fructuario utatur, post mortem uero eius sit nobis liber ab omnibus filiis et cognatis eius, et nostris usibus seruiat. Hac de causa cartam hanc conscriptam et sigillo nostro immo Sanctorum apostolorum PETRI et PAVLI signatam, predicto Reinboldo dedimus, ut sit tam ipsi quam nobis in testimonium.

Huius rei testes sunt. Frithericus prepositus. et ipse Reinboldus factus decanus. Heinricus. Folcbertus. Gernandus. Hizelinus. Imgram. Bernhardus. canonici. De fratribus nostris. Lentfridus prior. Becelin. Bernhard. Johannes. Geueko. Aelbing. Meinwerc. Werinher. Adelger. Rothard. Albern. Laici uero. Eluer. Wffo. Hugo. Hildebold. Herebold. Adelbero. Ecbrath. Folcbrath. Waltgot. Sibrath. Bruno. Godescalc. Frithemar. Liefdag. Ekkihard. Becelin. et alii multi.

Datum Patherbrunnon VI. Kal. April. Anno dominice incarnationis M. C. VII. Indictione XV. Regnante Heinrico rege V.

Das zur Seite aufgedruckte Siegel ist zerstört.

*) Von einer jüngeren Hand ist über diesen Namen geschrieben: De Hōldesson.
Cod. dipl. hist. Westfal.

CLXXVIII.

Aus dem Kopialbuche des Stifts Corvey.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia quintus Romanorum Rex. Auctoritate sanctarum scripturarum et maxime ex diuersis uerbis in euangelio didicimus, quod domum Dei, que ipso testante domus orationis uocatur, nunc hilariter dando, nunc uota persoluendo, nunc iusticiam faciendo debemus honorare atque sublimare, ut hoc modo Deum creatorem nostrum hic et in futuro propiciam habere mereamur, cui seruire uere regnare est. Cuius rei consideratione, nostram pensantes salutem et successorum nostrorum, ecclesie Corbeiensi subuenire in hiis que necessario postulauit decreuimus. Qua propter omnibus Christi nostrique fidelibus nunc et semper notum fieri uolumus, qualiter nos causa Dei et beatorum martirum Stephani, Viti et Justini et aliorum sanctorum, ob salutem nostram nostrorumque parentum, digno interuentu Fritherici Coloniensis archiepiscopi, Burchardi Mimigardeuordensis episcopi, Euerhardi Eistadensis episcopi, Benedicti Mutinensis episcopi, Heremanni comitis, Godefridi comitis, Sigefridi aduocati, Luduici comitis, Wicberti et aliorum nostrorum fidelium, et precipue digna petitione uenerabilis Erkenberti abbatis, Officium quod quidam Escelinus sibi pro hereditario beneficio uendicabat, iudicio contubernalium suorum ei ablatum, congregationi remisimus, et nisi predictus abbas cum fratribus suis intercessisset, digna ipsum ultione pro iniusticia ei illata punissemus. Quam abhominabili enim iniusticia hoc non dico beneficium sed maleficium sibi uendicauerit, ipsius rei agnitio probabit, omnem quippe annonam fratrum extra canonice addecimatam suscipiens adhuc decimabat, et quod scelestius est etiam septimabat, et hoc suum beneficium nefarie affirmabat. Omnibus igitur nostris fidelibus idem iniustum et sacrilegum acclamantibus et probantibus, ipsum ex toto officium congregationi remisimus et confirmauimus ut prepositus loci iussu et consensu abbatis qui pro tempore fuerit prouisorem annone fratrum quem cautiorem iudicauerit habeat, nec ipsi abbati uel cuiquam successorum eius seu alicui potestati magne uel parue idem commutare liceat, qui uero hoc temerauerit pro contemptu regie maiestatis fisco nostro CCC^{ta} talenta persoluat. Vt autem hec nostre pietatis concessio omni euo inconcussa permaneat, hanc cartam inde conscriptam inpressione nostri sigilli iussimus insigniri.

Signum domni Heinrici quinti regis inuictissimi. (L. M.)

Adelbertus cancellarius uice Rothardi Moguntini archiepiscopi et archicancellarii recognoui.

Data II. Kal. Octobr. indictione XV. anno dominice incarnationis M.C^o.VII. Regnante Heinrico V^{to} Rege Romanorum anno II. Ordinationis eis VIII°. Actum est Corbeie in Christo feliciter amen.

CLXXIX.

IN NOMINE SANCTE ET INDIVIDUE TRINITATIS. Notum sit cunctis ecclesie fidelibus, qualiter comes ciuitatis istius Elferus nomine, pie recor commemorationem anime sue coniugis Regelindis, mansum unum in Othihem quadraginta iugerum, consentientibus heredibus eius, cum uno mancipio Tammo nomine, ad altare Sanctorum apostolorum Petri et Pauli hac sub petitione obtulit, ut idem mansus custodis prouidentia sanctorum usibus pro requie anime eius deseruiens, eiusdem concessionis obtentu, futurorumque annue commemorationis interuentu, a peccatorum nexibus absoluta, iustorum congregetur consortio, et que procella tempestatis exorta, tonitru et fulmine percussa subito miser precibus eterne lucis mereatur perfrui solacio. Ego Gumpertus Dei gratia Patherbrunnensis cenobii humilis prouisor, hec nota et rata apud posteros nostros fieri cupiens, hanc paginam inde conscribi et eam sigillo Sanctorum apostolorum PETRI et PAVLI et nostro insignire mandauit. Testimonium perhibent huic rei uiri idonei. Vffo.

Hugo. Ecbraþ. Hildebold. Adelbero. Eizo. Adelbrath. Folcbrath. Essiko. Gerhard. Godescalc. Sibrath. Fri-
themar. Radolf. Embrico. Meinger. Richard. Liefdag. Ekkihard. Weliko. et alii multi.

Actum anno dominicę incarnationis M^o.C.VIII. Indictione II. Regnante rege Heinrico V.

Die Charte ist sehr zerstört, und das Siegel, welches derselben mit schmalen Pergamentstreifen aufgeheftet war, ver-
loren gegangen.

CLXXX.

Aus dem grossen Kopialbuche des Domstifts zu Münster.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Ad omnium noticiam peruenire desideramus, qualiter dom-
nus Bōrghardus Mimigardefordensis episcopus, ob piam petitionem ac deuotum seruicium Herimanni came-
rarii et suę religiose uxoris Athelindis, et omnium fratrum consensu ac rogatu, talentum decimę fratribus
pie ac benigne dedit, ea uidelicet condicione, ut eidem domnę Athelindę fraternitas et integra sicut uni
fratrum prebenda quousque uiueret daretur, et si ipsa absente maritus suus H. domi esset, ipse plenam
prebendam acciperet, si uero neuter illorum, sicuti fratri absenti domnę A. daretur, hac autem defuncta,
eius prebenda sicut domnę Emmę indesinenter tam minoribus quam maioribus distribuatur, sed tamen
magis plenarie, scilicet cum pane albo et nigro, carne, lardo, et aliis utilitatibus quę dantur ad prebendas
episcoporum Sigifridi, Thiedrici et Frederici. Preterea idem Herimannus unum mansum in Dorouelde V.
sol. persoluentem cum quinque mancipiis, filiis suis Wetzelinę, Ernestone, Herimanno benigne ac ultro
consentientibus, ad usum fratrum tradidit, quatinus in suo anniuersario utriusque simul sui scilicet et uxoris
suę memoria celebretur. Hęc autem sunt loca de quibus decimarum debita soluuntur. De Westbinnethem.
Geko II. sol. de eadem uilla Hamako II. sol. Lanzo de Myddelwic I. sol. Hetzel de Steinberghe II. sol.
Adolf de Samaron II. sol. de dotali manso ecclesię den. II. sol. de curia dn. sex sol. de domo Bernhardi
dn. II. sol. de quodam in Stathede quod iacet sub aratro Hatewordi decem et octo numi. de quodam
aruo sub aratris Gerhardi Sueui in Humelinctorpe octo numi. Hoc quoque stabilissime determinatum est,
ut idem predictus mansus Dorouelde, atque predictę decimę in custodia celerarii permaneant, quicumque
celerarius fuerit, ut inde prebenda quotidiana administretur. Facta sunt hęc et confirmata banno episcopali
anno dominicę incarnationis M^o.C^o.X^o. Indictione IIIa. anno uero ordinationis Burghardi episcopi XII°. in
ydoneorum testium presencia, quorum nomina subter notauimus. Canonici. Thidericus. Thuringus. Burg-
hardus. Gerhardus scolarum magister. Symundus. Gerbertus. Godefridus. Betzelinus. Helmwordus. Adelgotus.
Norbertus. Herolingus. Item Betzelinus. Volcbertus. Amulricus. Engilbertus. Guntramnus. Liberi. Godescalcus.
Bernhardus. Ludbertus. Lantfridus. Herimannus frater suus. Reymfridus. Ruotdolfus. Adalbertus. Ministeriales.
Godescalcus. filii sui. Godescalcus. Reynwardus. Wlfhardus. Engilbertus. Arnoldus. Werenzo. Herimannus.
Wetzelinus. Adalbero. Bernhardus. Ruothardus. Wlfhardus. Etzelinus. Brunsten. Bernhardus. Weringis. He-
mezo. Herimannus. Kristianus. Gerbertus. Thiedericus. Godescalcus. Hathewordus. Data VIII°. Idus Augusti
Mimigardeforde feliciter.

CLXXXI.

IN nomine sanctę Trinitatis et indiuidę Unitatis. Antecessores nostri uiri moribus et uita religiosi
per omnia suę posteritati prouidentes, benignitatis opera, deuota mentis intentione, litterarum consignabant
testimonio, ut si forte mentem humanam ceperit preteritarum rerum obliuio, statim ueneranda priorum
memoria redeat ad cor, presentato simulque recitato peracti operis priuilegio. Igitur Mimigardefordensis
ecclesię canonicus Godescalcus nomine, presbiter in ordine, precedentium patrum uestigia fideliter incedens,
tradidit sancto PAVLO ob remedium anime suę, ad usum regularium Deo seruientium, quoddam predium

in Telgoht situm, firmissima subnectens ratione, ut illud idem predium semper sub manu decani fratrumque consensu contineatur, et annuatim in uigilia omnium Sanctorum oblatio LX. panum et totidem caseorum cum candela fratribus in commune deuotissime tribuatur. Hac uero traditione coram multis testibus idoneis tam clericis quam laicis legitime et canonice peracta, impetrauit ille frater Godescalcus presbiter a decano Helmeriko eundem mansum prestari cuidam Hezelino eiusque filio Walthardo post illum, ut dum ipsi uiuerent, colerent et possiderent, predictam oblationem determinate persoluendo. Sed Walthardus filium non habens iniiit consilium, ut unam de filiabus suis Ibikin nomine redimeret cum duobus mancipiis erga uillicum Godescalcum, consiliante et collaudante familia, et sic ab omni coactione seruitutis aliena facta, copulata est homini libero nomine Eilberto in coniugium. Qui postea utrique et uir et mulier cum Walthardo aliisque amicis uenientes in capitulum, coram decano Thiederiko et fratribus dederunt se in proprium cum iuramento sancto PAVLO sueque familie regulari, ad eandem iusticiam obtinendam, quam habent pertinentes ad preposituram, ea uidelicet conditione, ut hoc supradictum predium, iam a Walthardo redditum decano, prestaretur ipsis uiuentibus et filiis suis de se forte uenturis, cum ipsa ut dictum est danda oblatione. Hoc totum cum utique omnibus qui aderant in commune placeret, decanus Thiedericus, cum uoluntate fratrum, ipsum predium commisit Eilberto et uxori sue Ibikin iure claustrali, ut dum illi uiuant et filii sui post eos illud sepe memoratum studiose persoluant debitum cum cura officiali. Huius ergo conuentionis testes sunt. Thiedericus Decanus. Betzelinus. Gerbertus. Godefridus. Gerhardus. Helmordus. Ruotbertus. Horolungus. Herimannus. Guntramnus. Amulricus. Adalgotus prepositus. Herimannus. Adalbertus. Rothericus. Wichbertus. Meinricus. Hermodus. et de ministris ecclesie. Herimannus camerarius. Godescalcus uillicus. Engilbertus. Bernhardus. Liutbertus. Rohthardus. Euerhardus. Harteuugus. Walthardus. Ricbertus. Eilbertus. aliique quam plures, quorum nomina notare longum est. Sed largiente gratia Dei, et clericorum et laicorum ita stabilitum est testimonio, ut a nullo possit infringi sine animarum periculo. *Viuat et regnat Dominus per omnia benedictus Deus. AMEN.*

Die Schrift der Urkunde ist ausgezeichnet schön und charakteristisch. — Das aufgedruckte Siegel zeigt das seitwärts sehende Brustbild des heil. Paulus, eben so wie es bei den späteren Domkapitularischen Urkunden vorkommt, und ist am Rande bedeutend beschädigt.

CLXXXII.

Aus dem Kopialbuche des Stiftes Corvey.

In nomine sanctę et indiuidue Trinitatis. Nouerit omnis ętas et sexus tam presentium quam futurorum, qualiter Erkenbertus uenerabilis abbas Corbeie ob remedium anime sue et utilitatem successorum suorum acquisierit allodium Sigiberti cuiusdam liberi et honesti uiri, scilicet quidquid habuit in episcopatu Moguntinensi et Potherburnensi, in hiis uillis. Grene. Siboldessen. Item Wulfringhusen. Salla. Andepen. Infernisi. Saermergerinchusen. cum ministerialibus uiris et aliis mancipiis utriusque sexus, edificiiis, areis, agris, pratis, campis, pascuis, siluis, aquis aquarumque decursibus et omnibus utensilibus ad eas iure aspicientibus, collaudantibus filiabus suis, Machthilde, Volcwiga, Aluerada, que iusta successione heredes eius exstiterant. Concessit hic uenerabilis abbas predicto uiro Sigiberto iusta precaria curiam que dicitur Huldessen cum omni utilitate ad se pertinente et duas decimas in uillis nuncupatis Caphlike et Nanni. ea condicione ut si quis de hiis prediis a prefato Sigiberto in beneficio aliquis susceperit, post mortem ipsius irritum fiat. Et si quis minus accepit ex hiis tredecim talentis, abbas id supplebit, insuper pellicium et pelles tali uiro conuenientes uel tres marcas et dimidiam quoadusque uiuat singulis annis intra festum sancti Martini et sancti Thome persoluet, de predicta autem precaria Sigibertus dabit uni filiarum suarum nomine Machildi sanctimoniali quamdiu uiuit duo talenta, mortuo uero eo eadem pecunia ex precaria restabit filie usque ad exitum uite. Hanc autem donationem fecit idem nobilis uir Sigibertus primum ad altare sanctorum martirum Stephani et Viti pro se et pro anima filii sui Sigiberti coram omni congregatione monachorum

a quibus et in fraternitatem susceptus est, et aliis multis inspicientibus. Postea ipsam tradicionem confirmans collaudatione heredum suarum in concilio Gerhardi comitis, suscipiente eodem Gerhardo ipso ab abbate aduocato super ea que sibi adiacent constituto. Que item confirmatio ab heredibus facta est in concilio Reinholdi comitis ipso recipiente et aduocato super sibi uicina constituto. Si quis autem ex successoribus nostris ei infringere uoluerit, ipse liberam disponendarum rerum suarum habeat facultatem. Et ut hec illi rata permaneant, sigillo patroni nostri insignari precipimus.

Isti sunt testes tradicionis que facta est Corbeie ad altare sanctorum martirum Stephani et Viti. Humpertus qui uice aduocati eam recepit. Sigifridus et Thietmarus cognati ipsius Sigiberti. Volcnand. Anselm. Wortwin. Adelrad. Aler. Gerbert. Heribold. Baldo. Godescalc. Hereman. Lenciko. Hildibern. Cunrad. et alii quam plures. Hii autem affuerunt confirmationi facte in concilio Gerhardi comitis. Godefridus prepositus. Ropertus portarius. Gebehard capellanus. Adelbertus canonicus. Folcmarus comes. Gumbertus et frater eius Reiboldus. Wortwin. Fritherich. Benno. Reibold. Hicel. Reinhard. Walthric. Rothard. Tucelia et frater eius Ruthulf. Hicel. Thietmar. Aluer. Calud. Hildeward. Reimbert. Hartman. Thiedric. Hartman. Gerlag. Thiedric. Vnico. Iko. Wolbrath. Witeko. Aldwin. Alberich. Willico. Thietmar. Hii omnes sunt liberi. Isti autem ministeriales. Bodo comes. Godescalc dapifer. Liudolf et frater eius Heribold. Volcberet et frater eius Godescalcus. Godescalcus de Hotepe. Herinold et frater eius Humpertus. Rudwin. Wernhard. et alii multi interfuerunt ubi hec acta sunt secundum legem et iusticiam Angariorum. Item testes confirmationis que facta est in concilio Reinholdi comitis. Ipse Reinboldus qui ea recepit aduocatus super sibi adiacentia constitutus. Otto. Tedi. cognati ipsius Reinholdi. Liudolf. Hildebrecht. Thetwin. Sareword et filius eius Johannes. Adelward. Meinger. Euerhard. Brun et frater eius Godescalc. Bodo. Hager. Reinhard. Ricker. Isiko. Aldrich et filius eius Reinhert. Thieder. Marcward. Meinhere. Thieder. Bernhart. Liuthere. Joseph. Johannes. Atbercht. Aisward. Raso. Volcmar. Raben. Stephan. Walbrecht. Thiedrich. Gerbrecht. Wago. Brun. Berthold. Helmwig. Eberhard. Odo. Waldrik. Marcward. Reinbert de Aldenthorp. Haelt de eadem uilla. Otto. Ruthere de Holthusen cum filio suo eiusdem nominis. Reinger. et alii complures comprouinciales eorum. Acta sunt autem hec secundum ritum Ostersahson herescaph in pago Sulbirgowe. Anno dominice incarnationis M^o. C^o. XIII°. Regnante Heinrico V^{to}. Ordinationis uenerabilis abbatis Erkenberti abbatis anno octauo in Christo feliciter A.M.E.N.

CLXXXIII.

Notum esse uolumus tam presentis quam futuri qui fidelibus, quod ego HEINRICVS gratia Dei ecclesie Patherbrunnensis episcopus, rogatu uenerabilis ERKENBERTI Corbeiensis abbatis et fratrum eius, tradidi ipsis in utilitatem specialiter fratrum decimas de noualibus que fiunt supra uillam Huxeri, in Bilenberg, in Rokesberg, in Frithebugil, in omnibus que uel modo extirpata sunt, uel post hac extirpari poterunt, pro remedio anime mee ceterorumque episcoporum Patherbrunnensis ecclesie. Traditiones etiam antiquas et consensum antecessorum meorum confirmo in ceteris decimis omnibus quas in Patherbrunnensi episcopatu possidere noscuntur, ne quis futurorum terminos antiquos quos statuerunt patres nostri transgredi moliat. Et ut hanc traditionem nostram et confirmationem nemo conuellat, set in eternum eis rata permaneant, has litteras ipsis conscribi fecimus, quas etiam in testimonium impressione sigilli nostri roborari precepimus. Actum Corbeie anno dominice incarnationis Millesimo centesimo quarto,*) imperante Romanis HEINRICO quinto, presidente Corbeis abbate ERKENBERTO. Data XVI. Kal. Martii.

Von dem aufgedruckten Siegel ist nur ein Bruchstück übrig, auf welchem man noch einen Theil von dem Bilde eines sitzenden Bischofs sieht.

*) So liest zwar das Original; da aber im Jahre 1104 weder Kaiser Heinrich V. noch der Abt Erkenbert an der Regierung waren, so ist zu vermuthen, dass bei der Jahrzahl aus Versehen das Wort decimo ausgefallen ist.

CLXXXIV.

Aus einem Codex des Stiftes Corvey. Handschrift des zwölften Jahrhunderts.

Sanctę huic Corbeiensi ecclesię consulere cupiens ego ERkenbertus gratia Dei abbas, sed nihil utilitatis considerans esse in foro quod adiacet ponti in Hugseli, consilio fratrum et ministerialium atque aliorum fidelium nostrorum id exegi, ut singulis annis de singulis macellis uel locis in quibus cum mercimoniis consistunt mercatores, III^{or}. nummi kamerę nostrę persoluantur in cathedra Sancti Petri, sicut mos est et consuetudo in omnibus locis in quibus mercatus regio priuilegio firmati sunt. Quod ne forte graue sit alicui eorum qui hęc soluunt, damus illis potestatem, ut eadem loci uendant, et pro uadimonio ut libuerit ponant ut ante consueuerant. Comes etiam qui nostra dispensatione uillę prefuerit, accipiat quod ab illis dicitur Vorhure, ubi locus hereditario iure uacuatus fuerit. De ipsa autem pecunia constituimus X. solidos dari ad altare Sancti Viti, ut per totam XL^{mam} cęrea ibi candela pro nostra et dantium salute iugiter ardeat. Hęc pro loci utilitate nos statuisse quisque fidelis pępendat, qui autem neglexerit uel infregerit, ęterni iudicii sibi dampnationem adducit. Huius statuti testes sunt. Gerbertus camerarius noster. Godefridus prepositus. Rōpertus portarius. Ex laicis vero Widikindus. Thietmarus. Thiederic. Hildibern. Christianus. Eilhard. Hoger. Horic. Todico. Egono. Folcmar. Ecelin. Helmdag. Adalrad comitis et filii eius II°. Thiederic et Adalrad. Waldric pincerna. Waldric camerarius. Waldric item pincerna. Gerbertus. Anno. Liudolf. Adelbreth. Wern. Presente Sigefrido aduocato. attestante omni nostra congregatione et cunctis Hugseliensibus conciuibus. Quę ut rata ecclesię nostrę maneant, auctoritas sacratissimi Viti ipsiusque sigilli immunitas hęc scripta corroborat. Actum apud eandem uillam anno incarnationis Domini M.C.XV. Regnante Heinrico V^o. imperatore augusto. III°. Idus Junii.

Isdem uenerabilis Erkenbertus abbas utilitati fratrum et suę saluti consulens, statuit nobis ex quibusdam prediis que ipse adquisiuit vel redemit karitates in anno. Vnde sicut illi pro his ęternam deprecamur requiem, sic infringenti ęternam imprecamur ultionem. Statuit primum in anniuersario precessoris sui Marwardi abbatis V. solidos fratribus de manso uno in Choten. Redemit etiam a quodam Wernhero III^b. talentis et dimidio mansum I. in Wellethe soluentem X. sol. de quibus fratribus statuit V. in anniuersario patris sui X. Kal. Aprilis, V. in anniuersario matris XI. Kal. Nouembr. Concessit etiam fratribus molendinum adiacens sub monte aque quę preterfluit Albahtessen, quod soluit X. sol. precatu Godefridi prepositi, qui ipsum molendinum redemit ab Ezzelino XXII^b. sol. ut fratribus in anniuersario Titonis inclusi, qui eundem prepositum ad conuersionem perduxit, V. sol. inde persoluantur, V. reliqui in sanctarum virginum, quarum reliquias ipse prepositus nostro monasterio inuexit. Vnum quoque mansum redemit ab supradicto Ezzelino, qui iacet in Erclon. Hunc commisit custodi ecclesię, ut in anniuersario sui VIII. sol. fratribus inde persoluat. Remisit quoque fratribus XII. iugera, quod uocatur campus gallinarum, unde substituit eis in anniuersario suo ceruisiam XC. modiorum. Redemit etiam a quodam Aldolfo beneficium suum, dimidiam scilicet carradam vini, unde fratribus ad anniuersarium suum statuit semel propinari, reliqua preposito dedit ad hospites suscipiendos, ne unum fratrum in aliquo minueretur.*)

*) Dieser, mit der obigen Urkunde in keiner sachlichen Verbindung stehende Anhang, ist offenbar nur ein willkürlicher Zusatz des Abschreibers und konnte erst nach Erkenberts Tode gemacht werden; durfte aber hier doch weder wegbleiben, noch von der ihm einmal, wenngleich nur zufällig, angewiesenen Stelle entfernt werden.

CLXXXV.

Aus dem Kopialbuche des Stiftes Corvey.

Erkenbertus Dei gratia Corbeiensis abbas, praesentibus atque futuris, etate futura superuenturis, notum esse uolumus, quomodo temporibus nostris per uicarium meum Christinum elemosinam monasterii adauxi. Emit itaque ipse Christinus quatuor talentis a quatuor fratribus, Reimberto, Eremfrido, Bertholdo, Radolfo, assentientibus iustis eorum heredibus, in Crymmenhusen aream unam XL iugera cum omni utilitate, edificiis, pascuis, siluis, aquis aquarumque decursibus, unde prefati fratres consensu heredum suorum III. Non. Maii tradicionem manu sua more saxonico in presencia nostri et aduocati fideliumque nostrorum coram omni congregatione fecerunt in monasterio nostro ad reliquias sanctorum martirum Stephani, Viti et Justini. Et ego firmaui iure meo ad domum elemosinariam coram hiis testibus. Sigifrido comite et aduocato. Widikindo uice aduocato. Thietmaro libero. Adelrado. Gerberto. Ecelino. Annone. Erp. Haeldo. Habone. Waldrico camerario. Waldrico pincerna. Item Waldrico pincerna. Godescalco dapifero. Heriboldo pretore urbis. Horico. aliisque quam plurimis. Anno Domini M^o. C^o. XVI. actum et confirmatum.

Tradidit quoque hortatu prefati Christini quaedam nobilis femina Hoburc ad altare sanctorum martirum predictorum pro salute sua omnisque suę parentele, collaudantibus herede eius Reinhardo et vormundo suo Ortomaro, In Crymmenhusen areas II. mansos III. in Eilenhusen areas II. mansos II. in Regildinchusen aream I. mansum I. cum omni utilitate in edificiis, agris, pratis, aquis aquarumque decursibus, et medietate molendini in Crymmenhusen, quę predia sicut priora concessi ad elemosinam monasterii, et domne Hoburge prebendam omni tempore uite suę donauit. Anno domini M^o. C^o. XVIII. II. Kal. Januarii, coram hiis testibus. Sifrido aduocato. Adelrado. Heriboldo. Hildeberno. Gerberto. Horiko. Sahsone. Wern. Eilhardo. Christino. Ecelino. Reinhero. Hobone. Godescalco. et prenomatis Reinhero. Ortomaro. Hugone. Confirmatum in placito Reinholdi, in cuius comitatu eadem predia sita sunt, primo iuxta Olberg coram hiis testibus. Vnicone. Heremanno. Wazzone. Ecelino. Barawardo. Haeldo. Reinggero. Walberto. Wagone. Helmwigo. Wigmanno. aliisque innumeris diuersę condicionis et etatis. Item quoque ipse comes secundo ipsam tradicionem regio banno confirmauit in quodam placito ubi omnes sui comitatus homines auditores et testes erant. Hęc ut inconuulsa omni tempore maneant, has testamentales literas sigillo Sancti Viti patroni nostri muniuimus.

CLXXXVI.

Aus dem Archive des Fürsten von Salm-Horstmar.

Lodewicus Dei gratia Monasteriensis Ecclesie Episcopus, Vniuersis Christi fidelibus ad quos presentes litere peruenerint, Salutem cum noticia veritatis. Noueritis quod constitutus in nostra ac testium infrascriptorum presentia Hermannus Rost, Canonicus Monasterii Varlarensis, nobis quasdam literas venerabilis in Christo patris domini Theoderici, nostri quondam predecessoris, eius uero sigillo ut prima facie apparuit sigillatas, sigilloque huiusmodi affixo a tergo inferius eisdem literis more veterum, omni ut apparuit suspicione carentes, presentauit, supplicans nobis, ut easdem literas transcribi et sigilli nostri appensione muniri faceremus, quarum literarum tenor sequitur in hec uerba.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. Ego Theodericus Dei gratia Mimigardeuordensis Episcopus. Quia boni pastoris est, utilitati sibi commissi gregis in omnibus prouidere, rem memoria dignam, ne eam annosa vetustas obscurat, literis nobis placuit auribus posterorum commendare. Notum itaque esse uolumus tam futuris quam presentibus Christi fidelibus, quod lacrimabilibus querelis omnium marke que Goplen uocatur in parochia Cosfeldensi inhabitantium interpellati, ob deuastationem eiusdem marke, que in successionem pulcherrimorum in ea lignorum ab hominibus Cappenbergensium Comitum fiebat, scilicet a Curte

Varlarenſi nec non et a Curte Coſfeldenſi, Illuſtriſſimos comites et fratres Godefridum et Ottonem atque nepotem eorum optime indolis iuuenem Henricum, multis nobilibus perſonis adhibitis, ad communem vtilitatem euocauimus et amica ammonitione, ut ab intolerabili tyrannide homines ſuos inhiherent, commouimus, qui Nobiliſſimi Comites Godefridus et Otto atque Nepos ipſorum Henricus, quando iam conceperant mente voluntariam pro Chriſto paupertatem velle ſubire, ſiluaſ que vocatur Northolt, que in ipſorum predio ſucceuerat, nobis perſuadentibus, ad dilatandos eiſdem marke terminos in reconciliationem preteriti facti, ſimul etiam et vltronei aliam ſiluaſ que Rette vocatur in augmentationem Varlarenſis marke contulerunt, ea videlicet conditione, vt Varlarenſis curtis per circulum anni in eandem ſiluaſ Jus habeat omni die cum duabus tantum ſecuris indifferenter ligna ſuccidendi, et cum duobus curribus et non pluribus euehendi. Iuſuper et ſortem vnus Curtis in Jam predicta marka adeo plenarie ac ſi in ea ſita eſſet obtineat. Decretum eſt etiam, ut ſi homines eandem marke Goplen inhabitantes, malicioſa intentione ipſam ſiluaſ Northolt penitus deuſtando ſucciderint, ſeu per ſe ligna defecerint, curtis Varlarenſis Jus ipſum quod in hac ſiluaſ habuerat in reliquis ipſius marke lignis obtineat. Sane et hoc determinatum eſt, vt Curtis in Coſfelt omnes eandem villaſ in Coſfelt tam inhabitantes quam adhuc inhabitaturos aqua et pascuis et lignorum ſarmentis ſua licentia tueatur, et ſua ſorte contenta nullam violentiam ipſam marke inhabitantibus in ſuccisione lignorum inferat. Vt igitur hec compositio utrique parti ſtabilis in eum permaneat, eam contra omnium machinamenta fraudium et priuilegii noſtri auctoritate roboramus et ſigilli impreſſione communitus. Teſtes ſunt hii. Weſcelinus, Renoldus, Capellani. Herimannus, Otto, Comites. Nithinc, Franco, liberi. Robertus, Herimannus, Bernardus, Arnoldus, Walterus, Svetherus, Godeſcalcus, minifteriales. Acta ſunt hec dominice Incarnationis Anno M^o.C^o.XVIII. Indictione quinta.

Nos igitur Lodewicus Episcopus prefatus, examinatis literis huiusmodi, vna cum teſtibus infrascriptis, eaſdem tranſcribi fecimus et ſigilli noſtri appenſione muniri. Actum Horſtmare, preſentibus ibidem Nobili viro domino Giſelberto de Brunchorſt, nec non venerabilibus viris Rodolpho Decano Eccleſie ſancti Ludgeri Monasterienſis, et Nicolao ſcolastico Horſtmarienſi, ac Lamberto noſtro Capellano, nec non ſtrenuis viris Bernardo de Drulſhaghene milite, Johanne Maleman, Bertoldo de Langhen, aliisque quam pluribus fide dignis ad premiſſa conuocatis. Datum anno Domini M^o.CCC^o.XLIII. Ipſa die beati Jacobi apoſtoli.

Von dem angehängten Siegel ſind nur noch Bruchſtücke vorhanden.

CLXXXII.

In nomine ſanctę et indiuiduę Trinitatis. Conradus diuina fauente clementia Marchio Miſnenſis. Omnibus Chriſti fidelibus notum eſſe uolo et perpetuę memorię commendari deſidero, qualiter uir eccleſiaſticus Monasterienſis eccleſie antistes Fridericus, conſenſu uenerabilium uirorum fratrum ſuorum, meorum parentum, uidelicet marchionis Dedonis, Geronis, Conradi comitum, patris quoque mei Thietmonis, ceterorumque alio conſanguinitatis articulo mihi coniunctorum, et conſilio et licentia uenerabilis uiri Bucconis Haluerſtadenſis episcopi, eccleſiam que dicitur Gerbeſtede, pro honore ſancti Johannis Baptiſte, cuius reliquię ibidem continentur, ex patrimonio predictorum principum ditatam conſummauit, canonicamque uitam ſanctimonialium, quam in eodem loco inceptam repererat, eorundem dominorum licet laicorum iuamine, ut bene nouerat, canonicę et regulariter ordinauit. Inſtituerunt enim hii omnes prenominati uiri in eadem eccleſia more totius Romanę eccleſie abbatiffam, que clauſtraliter uiuens ſue ſpiritualiter preſeſſet congregationi, eidemque abbatiffę ſuaſ ſingularem partem de prediis predictę eccleſie ad ſuaſ procuracionem decreuerunt. Alia uero ad uiginti quatuor prebendas ſanctimonialium et ſuſtentionem ſex preſbyterorum et unius diaconi et unius ſubdiaconi dari iuſſerunt. Que uero ſupererant, ipſis laicis qui dicebantur minifteriales eccleſie ad mandatum ſolius abbatiffę ſeruire

debentes, cuique ut dignus erat impenderunt. Hoc etiam, ut his*) qui prouectoris ætatis inter eosdem cognatos esset aduocatiam haberet, et quod nullus ex ipsis eandem aduocatiam aliquo modo alienaret collaudauerunt. Ipsi etiam statuerunt dari seruicium aduocato ter in anno, dum presidere debet iudicio, primo uidelicet post Epiphaniam, tres plenos porcos, tres modiolos et dimidium salis, tria maldra et dimidium farine, triginta caseos, dimidiam sexagenam scutellarum, quindecim bicaria, quinque gallinas, quinquaginta oua, septem sexagenas auenę, uiginti urnas ceruise, quinque ollas, tria plaustra lignorum. In ebdomada post pascha dandi sunt tres porci, quorum quilibet ualeat quatuor solidos, bernam cum interioribus, excepta aruina, capite et pedibus ac sulta, reliqua sicut in Epiphania. Item proxima die dedicationis dabuntur sex oues et reliqua omnia sicut in pascha, sed sine porcis et berna. Hęc ideo statuerunt, ne aduocatus grauis esset hominibus ecclesię, sed eos defensaret. Quicquid etiam de iustis causis in placito suo ab hominibus ecclesię obtineret, tertia pars sua esset, et duę partes ecclesię cederent. Hoc etiam de communi consilio omnium cognatorum, cum opus fieret, ut abbatisa eligeretur, constituerunt. His uero hoc modo ordinatis predicti principes, suasu fratris sui episcopi Friderici, et ob hoc quia melius sciunt clerici regere ecclesiasticos ordines quam laici, eandem abbatiam Monasteriensi ecclesię hac condicione obtulerunt, ut quicumque Monasteriensis esset episcopus in eodem loco unam curiam cum bonis ad illam determinatis haberet, ipseque cum illuc causa dandi abbatissam, quod tamen sine predictorum heredum consensu nunquam fieri debet, uel pro aliqua alia causa eiusdem ecclesię dispositione necessaria ueniret, seruicium sibi fieret, et si ultra eiusdem ecclesię bonis . . . sic immitteret, quod aliqua sine tribus causis faceret quas determinauerant, si uel quod abbatiam sine predictorum heredum consensu uel congregationis alicui daret, uel de bonis ad prebendas sanctimonialium pertinentibus suę mensę assumeret, uel etiam eiusdem ecclesię bona beneficii iure liberis uiris prestaret, quę etiam ad loci et ad huius institutionis destructionem pertinerent, per hoc sibi et omnibus successoribus suis predicti loci potestatem perderet. Hac igitur re tam honeste ordinata, quam diu idem F. episcopus uixit, status eiusdem ecclesię securus permansit, nec aliquis pactum ullo modo infregit. Sed mortuo illo, Erpo subsequens Monasteriensis episcopus predictum pactum uiolauit, nam bona eiusdem ecclesię beneficii iure liberis uiris cognatis suis porrexit. Quo facto comes Thiemmo pater meus, unus de predictis fratribus, qui tunc superstes more instituto eiusdem ecclesię aduocatiam tenuit, cum marchione H. et cum fratre suo comite C. et cum comite W. et fratre suo comite D. ac cum ceteris cognatis suis iniit consilium quid faceret, cum pactum a se et a patribus illorum firmatum ruptum esse uiderent, omnes pariter commoti, legatione facta episcopum Erponem in ipsum locum Gerbestede uocauerunt, ut de hoc facto secum tractarent. Ipse autem uocatus uenit et uix de predictę potestatis ablatione, quę pro rupto pacto fieri debuit, inter se et eosdem principes pace composita, bonis ecclesię redditis, priorem pacti condicionem reiterauit communique consilio eam deinceps ratam esse collaudauit. Reiterato igitur pacto predicto res tota tranquilla sine motu permansit quam diu idem Erpo episcopus uixit. Sed eo fideliter in domino defuncto, Burchardus eiusdem Monasteriensis ecclesię dictus episcopus superuenit et rem hoc predicto modo ordinatam inueniens non ex parte sed omnino destruxit. Nam defuncta eiusdem ecclesię abbatisa, nullam aliam, ut regula sanctimonialium exigit, ipsis prefecit, sed partem allodiorum quę abbatissę pertinuit, cum aliis plurimis bonis quę pro animabus predictorum principum et cognatorum illorum, quorum omnium corpora ibidem sepulta sunt, in anniuersariis eorum ad dandas oblationes fratribus et sororibus, et ad dandas elemosinas pauperibus in altari sancti Johannis Baptistę oblata et banno Haluerstadensis episcopi confirmata fuerunt, mensę suę assumpsit. Sanctimoniales etiam quas ibi meliores inuenerat et quendam canonicum, quia obediens erant Romanę ecclesię eiecit, et quatuor suę assentantes uoluntati retinuit, bona etiam ad earum prebendas pertinentia sibi usurpauit, quędam insuper eiusdem ecclesię bona militibus dedit, comiti H., domino Wiberto,

*) für is.

Cod. dipl. hist. Westfal.

domino H. domino B. domino S. domino M. et ceteris multis quibus uoluit, et sic seruicium Dei quod in illo claustro fieri debebat cottidie prorsus destruxit. Mortuo uero illo destructore ecclesie, uenerabilis dominus meus bonę memorię R. Haluerstadensis episcopus egre ferens tantam loci destructionem, communicato consilio totius ecclesie, dignum duxit ad bonum statum prestante Domino reformare. Ego uero, quia locus ille ad meam spectabat tutelam et defensionem, quamuis in ecclesiasticis rebus adhuc essem tener et fatuus, tamen multorum uenerabilium uirorum, episcoporum, abbatum ceterorumque fidelium Christi preceptis et monitis iustructus, libenter ex habundanti rerum mearum copia ad eterne beatitudinis uitam obtinendam et ad temporalem feliciter transigendam, diuina auxiliante gratia, quod meę felicitati aptissimum fidelium . . . auxilio incipere et in Domino perficere constanter elaborauit. Quid plura? Sanctimonialia ille uiolenter extruse in locum suum reductę sunt, et ipsarum petitione ordo ille antiquior (in S. Benedicti regulam*) et in seraturas transmutus est. Dominus autem meus R. episcopus ex regula S. Augustini, communicato consilio ecclesie et meo assensu, patrem spiritalem eis preesse instituit, qui in spiritalibus necessitatibus . . . tamen pater nunquam nisi per spontaneam et liberam electionem eis preponeretur. His uero ita bene ordinatis et dispositis superuenit T. Monasteriensis episcopus, qui omne quod ad honorem ecclesie . . . destruere et adnichillare conatus est, Deo tamen opitulante nichil profecit, nisi hoc solum quod de bonis ecclesie quinquaginta mansos qui ad prebendas sanctimonialium pro anima marchionis H. . . . inde abstulit, per quod etiam ipse condicionem ab antecessoribus meis factam infregit. Supplicauit etiam domino Pape, quatenus bona ecclesie que beneficiali iure liberis uiris tradita fuerant, uidelicet comiti H. et . . . de . . . ingrothe et ceteris quos tedium est numerare, bona quoque que prefatus T. episcopus sue mense est ausus usurpare, sua auctoritate congregationi, que Deo gratias numero ad Centum uiginti moniales sub sancta professione seraturis subdita manet, reddi faceret, omniaque que ad honorem Dei et ecclesie predictę ordinata fuerant, uetus quoque pactum a parentibus meis condicionaliter factum, et cetera omnia que ad statum eiusdem loci pertinent, ipsius auctoritate roborari ac priuilegio consigniri impetraui. Tali modo, ut supradictum est, Gerbestede locus a parentibus meis institutus est, taliter est per me reformatus, presentibus domino Cardinali qui tunc mecum fuit, ac domino meo R. Haluerstadensi episcopo, et ceteris episcopis, abbatibus, clericis ac laicis multis presentibus. Anno dominice incarnationis Millesimo centesimo octauo decimo, in ipso loco Gerbestede, in nomine Domini feliciter. Amen.

Das Siegel ist verloren gegangen.

CLXXXVIII.

C. In nomine sanctę et indiuidue Trinitatis. Erkenbertus Corbeiensis abbas presentibus atque futuris. || Placuit nostre humilitati omnibus notum facere in quibus tempore nostro pro posse ecclesie nobis commissę prouidimus, et quanto labore que inutiliter emergebant resecare studuimus. Ea uidelicet intentione, ut successoribus nostris, si qua super causis per nos quoquo modo finitis inquietudo mota fuerit, dum qualiter composita sint nouerint, defensionem certissimam hec nostra scripta proferant, loco autem prodesse nolentes obprobrium sue desidię habeant, si non solum ipsi pro se non laborare, sed nec aliorum laboribus prouisa curauerint conseruare. Fuit igitur in diebus nostris quidam ΓΩΔΕΦΗΛΟΥC,**) qui magi-

*) Die eingeschlossenen, im Originale verloren gegangenen Worte, sind aus der alten Aufschrift der Urkunde zu ergänzen.

**) Dass der Schreiber des ältesten, aus dem 15. Jahrhundert herrührenden, Corvey'schen Kopialbuches, die ungewöhnliche griechische Majuskel, mit welcher dieser Name im Originale geschrieben ist, nicht verstand, und indem er sie mit ähnlich gestalteten lateinischen Buchstaben verwechselte, den unerhörten Namen Twaotihaoc herausbrachte, ist weiter nicht zu verwundern. Kaum traut man aber seinen Augen, wenn Falk e, der das Original vor sich hatte, ohne alle Ahnung, dass er es mit griechischen Schriftzügen zu thun habe, den Namen Twaetihaoyc schreibt, und eine gelehrte Anmerkung darüber macht, wo er unter andern aus der letzten Hälfte, haoyc, den Namen des Gaues Ahugo herausfinden will.

stratum sibi et dominatum super has curtes uendicabat. Gudelmon. Ouenhuson. Hestanon. Ziatesson. Ikkenhuson. Munichuson. Medesthorp. Sologon. Bramhornon. Fridderun. Visbike. Bernesthorp. Sutholt. et per hoc prebendam fratrum sibi non fratribus utiliter usurpare intendebat. Officium autem ipsum sibi hereditarium affirmabat, unde res ita se habet. Pater eius Reinfridus de ipsis curiis annuatim solebat ad manus prepositi reditus colligere, post hoc ausus est dicere sui iuris esse, inibi uillicos statuere, pro libitu cuncta disponere. Manifesto autem Dei iudicio eo Morsacio interfecto, precessor meus beatę memorię Marcwardus filio eius adhuc ad mamillas posito officium et beneficium patris concessit, sed puer paulo post obiit, officium autem et beneficium in potestatem abbatis rediit. Tum mater cum hoc Godefrido adhuc perparuo, adiutorio eorum quos adtrahere potuit, beneficium uix hac condicione optinuit, ut officium coram abbate multisque qui affuerant perpetim abdicaret. Hoc pacto mater conticuit cum filio. A me quoque officium non quesuit, cum beneficium suum suscepit. Post autem quam nupsit, iniustus suis fautoribus fretus, pro quo XXX. iam annis conticuerat, officium requisuit. Vnde cum me nunc per principes et cęteros liberos homines meos, nunc per ministeriales meos nimium sollicitaret, premio ab hac sententia eum reuocare contendi, sed non recepit. Iudicio igitur quesito, cum iam lege ministerialium partem suam uideret infirmari, quod prius obtuleram recipere tandem consensit, quia officium remanere sibi non posse persensit. Dedi itaque ipsi VII. marcas, et coram subscriptis testibus officium uoluntarie abdicauit. Gerberto decano. Wulframno camerario. Godefrido preposito. Hugone preposito omnique congregatione. Sigifrido comite et aduocato. Widikindo uice aduocato. Conrado de Euerstein. Sigeberto nobili. Reinoldo uassallo. Gumberto de Wartberg. Reinboldo fratre eius de Koanstein. Bernharde de Waldekke. Folcmaro de Ittera. Folcnando. Conrado de Euerskute. Heinrico Olepe. Thiedrico. Bern. Thietmaro. ministerialibus. Adelrado. Godescalco et fratre eius Annone. Heriboldo. Liudolfo. Waldrico camerario. Item Waldrico pincerna. Item Waldrico iuniore. Godescalco paruo. Gerberto. Reinhero. Annone. Wernharde. Walone. Karolo. Altolfo. Widolone. Odone. Wazone. Thiedrico. Helmwigo. Wagone. Waltberto. Folcberto. Godescalco. Albwino. socero Godefrido de quo racio est. Skerpoldo. Conrado. Reinboldo.

Actum Corbeię anno Domini M.C.XX. Regnante Heinrico Vto. Idus Maii. Hęc ut nulli sint in dubio firmamus domini nostri sancti Viti sigillo.

Signum sancti

Viti mris.

Das auf die Schlussformel durch einen Kreuzschnitt aufgedruckte Siegel ist verloren gegangen.

CLXXXVIIIb.

In nomine domini nostri Ihesu Christi, ego Rocherus Magedeburgensis ecclesię archiepiscopus, sub presenti pagina notum facio omnibus Christi fidelibus tam futuris quam presentibus, quod litem et discordiam diu inter canonicos Angarenses suumque prepositum Othelricum diu de prebendali dispositione habitam, pacis et concordię cupidus, tandem communicato consilio decani prefatę ecclesię quondam preposito ceterorumque religiosorum virorum tam laicorum quam clericorum subscripta conditione sedauit, et ut in posterum inuiolabiliter permaneret, firmiter stabilii. Summa autem eorum querimonię specialiter fuit de curte quadam in pago Heildageshem sita, quam a uenerabili nostro archiepiscopo Hartwigo ecclesię An-

garensi traditam*) eiusdem ecclesie canonicis in propalauerunt, Huiusque ueritatis testimonium manifesta sigillati uerint, sed predictum prepositum eandem curtem sibi usurpasse, et sub priua redegisse proclamauerunt. Ad sedandam huius disceptationis controuersiam ego tum ponens, et utrique parti prout habilis potui consulens, statui quatinus seruitia ad priuatum usum prepositi pertinentia duarum marcarum precio inminuerentur, et usui fratrum restituerentur, ita uidelicet quod de curte H.i.ga. dimidia marca. De Siliburin dimidia marca. De Sibollinghusun dimid. M. De Angarensi uero curte, unde prius XIII. dierum eidem preposito seruitium persoluebatur, uel marca argenti, septem in usus fratrum remissis, VII. alios in proprio usu ipse prepositus sub precio dimidie marce obtineret. Additis insuper preposito in proprium usum Heildageshem. Bedingthorpe. ceteris omnibus ex integro in prebendam fratrum dispensandis. Huius autem pacis et concordie testes sunt. Decanus Hathuardus. Gezo camerarius. Frethericus custos. Johannes. Ekehardus. Guntramnus prepositus. Fredericus. Purichardus. ecclesie nostre maiores. Angarenses autem ecclesie canonici tres. Aezelinus decanus. Theodericus. Huchbertus. Laici quattuor. Volmarus. Fredericus. Meinricus. Widulo. et alii plures. Facta sunt autem hec anno ab incarnatione Domini M. C. XXI.

Das aufgedruckte grosse kreisförmige Siegel zeigt den Erzbischof, mit unbedecktem Haupte, auf einem mit Stufen versehenen Stuhle sitzend, in der rechten Hand den Bischofsstab, in der linken ein offenes Buch haltend; mit der Umschrift: Röggerus Dei Gra. Magetheburgensis Ecclesie Archieps. †

CLXXXIX.

In nomine sancte et indiuidue Trinitatis. || S. Dei gratia Mindensis episcopus. Pro omnibus que celestis nobis retribuit misericordia, nichil digne retributionis humanus inuenit defectus, nunquam tamen a iuste quantum possumus uicissitudinis debito nostre deuotionis auertetur affectus. A parentibus enim in hac ecclesia, cui indigne presideo, adhuc puer oblatu, eadem Dei aspirante misericordia, cum maxima caritatis et dilectionis abundantia ab omnibus canonicis in consortium fraternitatis eorum sum receptus, et ita mecum per omnes etatum uices omnium perseuerante gratia, per diuersa beneficiorum et dignitatum incrementa promotus, nullis ut dictum est precedentibus meritis, communi tamen consensu, uoluntate et petitione, prouisor ecclesie sum constitutus. Unde notum esse desideramus tam futurorum quam presentium ecclesie nostre nostrique fidelium dilectioni, quod pro his tantis diuine pietatis et ecclesie nostre ab ineunte etate in nos respectibus, et maxime pro spe eterne retributionis, hec hereditatis nostre predia in occidentali parte fluminis quod Leina dicitur sita, unum Vorewerc in Sutrem, unum in Bedebure, unum in Idanhusen, unum in Westrem, unum in Wechertheren, unum in Elmenhurst, cum omnibus ad hec eadem Vorewerc iure pertinentibus, uidelicet mancipiis utriusque sexus, areis, edificiis, terris cultis et incultis, siluis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, uenationibus, questis et acquirendis, cum omnibus ullaenus usui aptis, hec inquam omnia cum consensu et collaudatione cognate et legitime heredis mee Bertę, laudante etiam dno. Brunone eiusdem Bertę marito et mundiburdo, consentiente etiam in id ipsum et adstipulante fidelissimo amico et cognato eodemque mundiburdo meo dno. Adolfo comite sene de Scoamburg, hec inquam uniuersa ecclesie Mindensi eiusque patronis beato Petro apostolorum principi sanctoque Gorgonio precioso martyri, in pago Mersteme, in mallo Gerberti comitis, fratris comitis Erponis, iuxta uillam Runeberchen, in orientali parte, perpetuo iure possidenda tradidi. Sed unum Vorewerc ex supradictis in Sutherem, ob recordationem anime mee, in usum fratrum meorum incommutabili firmitate donauit. Ecclesiam etiam in Idanhusen ab episcopo nulli concedendam nisi

*) Die Urkunde des Erzbischofs Hartwig über diese Schenkung, vom Jahre 1094, ist noch vorhanden, aber so zerrissen und verdorben, dass von dem Inhalte nur noch wenig herauszufinden ist, und eine Abschrift der vorhandenen Fragmente unnütz sein würde.

sacerdoti qui ibidem stabiliter habitare Deoque fideliter seruire studuerit, constitui. Et ut hæc nostrę traditionis et constitutionis deuotio nunquam in irritum ducatur, hanc cartam conscribi iussimus, sigilli nostrę impressione signauimus, banni nostri firramento stabiliuimus, testibus idoneis corroborauimus. Hi sunt testes. Nobiles. Adolfus comes predictus. Eberhardus uicedominus. Bernhardus et frater eius Cono. Ministri ecclesię. Gerbertus. Egilwardus. Herewardus. Liudolfus. Vastmarus. Preterea alii quidam liberi homines. Meinfrith. Athelbern. Hoico. Rothward. Athelhelm. Ido. Eibold. Thaneward. Eico. Meinhard. Dodilo. Egilhard.

Das Siegel, welches auf die Charte, an einem von der Schrift leer gelassenen Raume, mit schmalen Pergamentstreifen angeheftet war, ist verloren gegangen.

CXC.

Nach einer im ehemaligen Münsterschen Landes-Archive aufbewahrten, neueren Abschrift.

In nomine Sanctę et indiuiduę Trinitatis. Theodericus Monasteriensis Ecclesię Dei gratia Episcopus. Notum fieri volumus tam presentibus quam futuris Christi fidelibus, quod Comites Godefridus et Otto fratres pro salute animarum suarum obtulerunt se et sua quedam Deo et beatę Marię semper virgini et beatorum apostolorum choro omnibusque Sanctis, videlicet Capenbergh quod iure allodii possidebant, cum aliis allodiis, curiis et mansis, Werne, Nette, Alsteden, Heile, Capenbergh, cum uniuersis usibus earum, scilicet pratis, pascuis, viis et inuis, et irriguis, molendinis, nemorosis et campestribus, tradentes hæc in manus fratris Norberti ad usum et necessitatem fratrum tam presentium quam futurorum ibidem Deo seruientium secundum apostolica instituta et secundum regulam beati Augustini, sub disciplina et magisterio prenominati fratris Norberti. Ego vero Theodericus supradictus Monasteriensis episcopus, rogatus a Coloniensi Archiepiscopo et a supranominatis fratribus Ottone et Godefrido et ab uniuerso Canonicorum ibidem degentium collegio, X^o. VIII°. Kalend. Septembris, in die scilicet Assumptionis Sanctę Dei genitricis semper virginis Marię, per pontificale officium, habentes cooperatorem Spiritum Sanctum, castrum et eiusdem castrum ambitum solemnem consecrationem vertimus et immutauimus, ut exinde esset, sit atque permaneat immunitas atque cimiterium, iacentes in eodem ecclesię fundamentum, assignantes eidem ecclesię predicta allodia in dotem perpetuam. Post hæc autem brevis elapso temporis interuallo, et aucto fratrum ibidem collegio, Godefridus et Otto supra dicti germani, adhuc in habitu positi militari, de allodiis que tunc hereditario iure possederunt, Mengede, Curete, Sorbecke, Wisele, Wesheim, cum mansis et mansionariis, viis et inuis, pratis et pascuis, nemoribus et campestribus, et cum uniuersis usibus et appendiciis suis et iusticiis earum, supradictę ecclesię Capenbergh, seruisque et ancillis Dei ibidem constitutis, coram tribunis in statutis placitis in usus perpetuos contradiderunt et transfuderunt, suasque donationes et oblationes in synodo nostra renouauerunt et banno nostro sibi firmari postulauerunt. Ea autem que Deo oblata sunt, sacrorum attestacione canonum sacra esse perhibentur, unde qui ea Deo auferre et ad suum usum retinere presument, sacrilegii et eterne damnacionis rei esse conuincuntur. Ea propter quicumque temerario ausu Deo et fratribus iam dictam ecclesiam et curtes vel aliquid de supradictis possessionibus auferre presumpserit, cum fratribus nostris ecclesię nostrę prelati et sacerdotibus, in presentia nobilium et ecclesię ministrorum, vinculo anathematis usque quo respiscat inhodauimus. Vt autem hæc tam a futuris quam a presentibus rata habeantur, et hoc ordine legitime gesta et firmata esse credantur, bulla nostra assignauimus, et in virtute Spiritus Sancti, ut perpetuo inconuulsa permaneant, vinculo banni nostri firmauimus. Actum vero est Anno incarnationis Domini Millesimo Centesimo vigesimo secundo. Confirmatum vero Anno eiusdem incarnationis Millesimo Centesimo vigesimo quinto.

Testes prime traditionis. Adolphus comes de Altena. Wigboldus. Bruno tribunus. Wernerus. Emunt. Franco. Lambertus. Reginbolt. Bertholf. Confirmationis vero que facta est in synodo testes. Bruno prepositus. Rutbertus decanus. Engelbertus custos. Gerardus magister. Helmwardus. Guntramus. Folcmarus de Sancto Mauricio, et omnes canonici et sacerdotes qui sacre synodo tunc interfuerunt. Nobiles vero. Rudolphus et frater eius Bernardus. Wern. Bernardus. Hereman. Ministeriales vero. Walterus. Thietmarus. Bruno.

CXCI.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Helmburch humilis ancilla Dei. Notum esse uolo tam futuris quam presentibus, quod pro remedio anime meae, || collaudatione BERNHARDI de Lippe, in cuius eram tutela et mundiburdio, consensuque aliorum coheredum meorum, tradidi perpetualiter in proprium sanctę MARIAE Dei genitrici reliquisque sanctis in ecclesia Herisiensi quatuor mansos cum omnibus suis pertinentiis, hoc est animatis et inanimatis, mobilibus et immobilibus, sitos in uilla OVERRIDE nominata, in parochia LOVENE, in comitatu FRIDERICI comitis ad Thunererberhe. Fecimus autem hoc ea uidelicet ratione, ut deinceps omni tempore, remota omnium hominum contradictione, pertineant in perpetuum ad prebendam sanctimonialium ibidem Deo sueque sanctissime genitrici sanctę SATVRNINAE uirgini seruientium. Et ut hoc in futurum iugiter firmum perseueret et inconuulsum, uenerabilis eiusdem loci abbatissa BEATRIX nobis petentibus hoc inde iussit fieri scriptum, sigilli sui inpressione roboratum et insignitum. Interfuerunt autem huic traditioni fideles isti. Venerabilis predicta BEATRIX abbatissa. Preposita Helmburch. Decana Helmburch. Ida. Redin. Siburch. Beatrix. Gunderat. Cunegunt. Liutdrut cum reliquis consororibus. Ex clero. Ade. Thietwart. Helmer. Herrat. Marcwin. Ex laicis liberis et ministerialibus. BERNHART de Lippe. Cōnrat eiusdem loci aduocatus. Odelric. Vdo. Cōno. Cōnrat. Bernhart. Cōnrat. Widerolt. Heinric. Odelric. Alberic. Godescalc. Reinhere. Wezel. Riprech. Vdo. Wiren. cum aliis multis utriusque sexus fidelibus.

EGO Thietmarus uenerabilis abbatissę BEATRICIS notarius scripsi.

Data III. Non. Mart. anno dominicę incarnationis M.C.XXIII. Indict. I. Actum HERISIE in monasterio sanctissime Dei genitricis Marię feliciter AMEN.

Das Siegel, welches aufgedruckt war, ist verloren gegangen.

* CXCI.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Henricus Dei Gratia Patherbrunnensis ecclesię episcopus. || Sicut sagacis industrie et laudandę prouidentię cognoscitur res gestas memorię posteriorum commendare, ita nihilominus desidię et negligentię ascribitur, neglectu earum emulis ecclesiarum aditum presumptuose inuasionis uigilanter non premuniri. Quę sollerter contemplantes, et ecclesiis nobis commissis ecclesiasticę tuicionis protectionem in futurum impendentes, omnibus fidelibus notum esse uolumus, qualiter uir quidam nomine Wighardus ac uxor sua Walburg nominata cum duobus filiis suis Wighardo et Folcberto temporalem carnis suę libertatem sub ecclesiasticę seruitutis redigentes proprietatem, salubri consilio parique desiderio se in proprietatem Patherbrunnensis cęnobii iure ministerialium dederunt, duosque mansos in Othen, quos hereditario iure possederant, laudantibus et fauentibus legitimis heredibus, ecclesię conferentes, eos ab ipsius ecclesię abbate Hamukone sibi posterisque suis a generatione in generationem iure beneficii profuturos receperunt. Hanc traditionem a Fritherico comite aduocato ecclesię nostrę apud Balhornon regali banno firmatam et stabilitam, banni nostri munimine roborauimus, et hanc cartam in testimonium ueritatis scriptam sigilli nostri inpressione insigniri mandauimus. Huius traditionis et confirmationis testes paucos de pluribus proferamus. Wino prepositus. Bernhardus decanus. Conradus prepositus. Godescalcus. Esicus. Reinbertus. Rantwigus. Folcbertus. Hartmannus. canonici. Ministeriales autem. Vffo. Hugo. Heinric. Eilbreth. Adelbero. Bernhard. Altman. Folbrath. Welciko. Waltgot. Albern. Reinzo. Eilbrath. Warmund. Becelin. Gerlach. Actum in Patherbrunnon XIII. Kal. Jul. anno ab incarn. D. M.C.XXIII. Indict. I. Regnante Henrico V. rege.

Das aufgeheftet gewesene Siegel ist verloren gegangen.

CXCIII.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. || Ego Hamuko Dei gratia Patherbrunnensis ęcclesię humilis minister. Notum fieri cupio posteris nostris, quod quidam uir Wighard et uxor sua Waltburg nomine cum duobus filiis Wighardo et Folcberto ex libera conuersione se dantes in proprietatem ęcclesię nostre, acceperunt a nobis mansum unum quadraginta iugerum in Othihem, quem comes ciuitatis huius Elferus pro requie anime coniugis sue Regelindis ad altare Sanctorum apostolorum PETRI et PAVLI optulit, tali conditione, ut omni anno in festo Sancti Michaelis tam ipsi quam post eos posteritatis sue filii duodecim denarios grauioris monete custodi ęcclesię nostre persoluant, et si hoc neglexerint, uel duodecim solidos soluant, uel manso careant. Huius rei testes sunt et presentis scripti pagina et homines quorum hec sunt nomina. Wino prepositus. Bernhardus decanus. Conradus prepositus. Godescalcus. Esicus. Reinbertus. Rantwigus. canonici. Ministeriales autem. Vffo. Hugo. Heinric. Eilbrath. Adelbero. Bernhard, Walmant. Folcbrath. Welziko. Waltgot. Alber. Reinzo. Eilbrath. Warmund. Becelin. Gerlag. et alii multi.

Actum Patherbrunnon XIII. Kal. Jul. Anno ab incarn. D. M.C.XXIII. Ind. I. Regnante Heinrico rege Vto.

Von dem, mit Pergamentstreifen auf die Charte gehefteten Siegel, das seitwärts sehende Brustbild des Abtes, mit unbedecktem Haupte, einen Stab in der rechten und ein Buch in der linken Hand, vorstellend, ist ein grosser Theil verloren gegangen, daher auch die Umschrift nicht mehr anzugeben.

CXCIV.

In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Heinricus Dei gratia Patherbrunnensis ęcclesię episcopus. || Nouerit omnium fidelium Christi tam presentium quam futurorum uniuersitas, qualiter ęcclesia que est in Atlon uenerit in proprietatem Patherbrunnensis cenobii. Antiquiores nostri dixerunt ibidem quondam fuisse congregationem in honore sanctę Dei genitricis MARIE coadunatam, in cuius honore eadem basilica est dedicata. Nunc uero, peccatis hominum ut putatur exigentibus, uix parua quedam uestigia huius rei dinosci possunt. Vnde domnus Hamuko uenerabilis Patherbrunnensis cenobii abbas temporalibus rebus pro subditorum necessitatibus explendis sedule deditus, beatę Dei genitricis et uirginis MARIE amore prouocatus, et fratrum et fidelium suorum consilio et auxilio animatus, Bernhardum comitem fratrem Volkoldi de Malesburgh, cuius propria fuit ęcclesia, cum amicis suis adiit, et conuentionem pro ęcclesia cum eo faciens, sedecim ei marcas spondit. Qui ueniens cum herede suo unico scilicet filio nomine Amulungo, tradidit ęcclesię beatorum apostolorum Petri et Pauli in Patherbrunnon ipsam ęcclesiam cum agris et mancipiis, pascuis et pratis, et cum omnibus attinentiis, Widikindo aduocato ęcclesię astante et cum abbate et fratribus suscipiente. Abbate autem memoratum argentum persolvente, rursus uenit predictus comes Bernhardus in placitum memorati Widikindi aduocati, et hanc traditionem laudauit, stabiliuit ac firmavit, legitimo herede suo unico filio astante, laudante atque uia secum tradente. Vnde nos superne remunerationis intuitu ac prefati abbatis et fratrum suorum rogatu, ipsam ęcclesiam cum omnibus suis appenditiis acquisitis seu acquirendis, nostra pontificali auctoritate, ęcclesię beatorum apostolorum Petri et Pauli in Patherbrunnon confirmamus et corroboramus, ęterna ferientes maledictione omnem hominem, qui quemlibet abbatem et fratres ipsius monasterii super hac inquietare, molestare aut diuestire presumerit. Vt autem hec confirmationis nostre auctoritas stabilis et inconuulsa permaneat, paginam hanc inde conscriptam sigillo nostro insigniri fecimus. Huius traditionis et confirmationis testes sunt tam canonici quam monachi. Laici uero. Thiederic de Vordei. Erpo. Wezelo. Vffo. Hugo. Heinrich. Liudold. Athelbero. Altman. Folbrath. Altmar. Frithemar. Welciko. Sigebodo. Sibrath. Warmund. Sibrath. Reinzo. Eilbrath. Gerlach. Godescalc. Conrad.

Acta sunt hec Balhornon. XIII. Kal. Decembr. Anno ab incarnatione Domini M.CXXIII. Indictione II. Regnante V. Heinrico imperatore.

Das grosse, seitwärts neben der Schrift aufgeheftet gewesene Siegel ist verloren gegangen.

CXCIV.

Aus dem Archive der Standesherrschaft Kappenberg.

C. In nomine sanctę et indiuidę Trinitatis. Heinricus diuina fauente clementia quartus Romanorum Imperator Augustus. || Notum fieri uolumus tam presentibus quam futuris Christi fidelibus, quod Godefridus comes et frater eius Otto castrum Capenberg, quod Jure allodii possidebant, cum adiacentibus quatuor curiis, Nette, Werne, Heile, Alsteden, Deo patri omnipotenti, et beatę Dei Genitrici Marię, et beatissimis apostolis Petro et Paulo, Sanctisque omnibus, spe futurę retributionis animati optulerunt, tradentes hoc uenerabili fratri Norberto suisque fratribus sibi subiectis, eorumque successoribus in canonica professione secundum apostolica instituta ibidem degentibus. Nos ipsis fratribus ad imperiale patrocinium confugientibus traditionem hanc ratam et inconuulsam permanere statuimus. Decernimus etiam et firmamus ex rogatu eorundem fratrum, quod nullus episcopus uel eiusdem ecclesię futurus prelatus potestatem habeat, regulam, professionem, institutionem assumptam immutare, uel indulgentia laxioris licentię corrumpere. Aduocatus ibi nullus sit, nisi quem fratres ipsi unanimiter elegerint. Qui si incommodus uel inutilis fuerit, si semel, secundo uel tercio correptus non emendauerit, alium eligendi liberam habeant facultatem. Hoc et fideles Dei scire*) uolumus, quod eidem Godefrido eiusque fratri, pro redemptione anime meę, supra dicto sacerdote pro eis intercedente, regiam offensam ex animo condonamus, obsides eorum manumittimus, et quicquid cause uel exactionis in ipsos habuimus uel habere possemus, ęternaliter postponimus. Ad hanc uero nostram traditionem testes ydoneos adhibuimus. Adelbertum Mogontinum archiepiscopum. Fridericum archiepiscopum Coloniensem. Hartwicum Ratisbonensem episcopum. Ottonem Bauenbergensem episcopum. Brunonem Spirensensem episcopum. Herimannum Augustensem episcopum. Gebehardum Herbipolensem episcopum. Alii quoque principes. Heinricus dux Baioariorum. Fridericus dux. Symon dux. Pertolfus dux et frater eius Cūnradus. Marchio Theipoldus. Marchio Engelbertus. Berengarius comes. Ut autem hęc nostrę traditionis auctoritas stabilis et inuiolata omni permaneat ęuo, hanc inde cartam scribi, et sigilli nostri impressione iussimus insigniri. Preterea quascunque possessiones, quęcunque bona, in terris, uineis, mancipiis, censibus, decimis, molendinis, aquis aquarumue decursibus, pratis, pascuis, nemoribus, campestribus, montibus, collibus, uallibus, aut quibuslibet aliis rebus predicta Capenbergensis ecclesia in presentiarum possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum uel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis poterit adipisci, omnia ei imperatoria auctoritate confirmamus. In quibus hęc propriis uocabulis duximus exprimenda. Mengede. Curede. Sorbeke. Wisele. Weshem. cum mansis et mansionariis et uniuersis usibus et Justiciis suis. Si qua igitur ecclesiastica secularisue persona hanc nostrę constitutionis paginam sciens contra eam uenire temptauerit, si secundo tercioue commonita presumptionem suam non correxerit, indignationis nostrę penam sentiet.

*Signum Heinrici Quarti Romanorum Imperatoris (L. M.) Inuictissimi.
Phylippus Cancellarius Recognoui vice Archicancellariū.*

Data anno dominicę Incarnationis M^o. C^o. XX°. III°. Indictione XIII. apud Lobwisen. Quando dominus Imperator anulum et baculum ecclesię Remisit.

Das wie gewöhnlich aufgedruckte grosse Majestätssiegel ist zwar am obern Theile schadhaft, jedoch die Figur des Kaisers nebst dem grösseren Theile der Umschrift noch erhalten.

*) Im Originale steht durch einen Schreibfehler: scire.

CXCVI.

In Christi nomine. Notum esse uolumus tam presentis qui quam futuri Christi fidelibus, Qualiter ego Wino prepositus matris ecclesie Sancti LIBORII, communicato Bernhardi decani nostri ceterorumque fratrum ac fidelium nostrorum consilio, decreuerim ut quicumque uillicus procurauerit curtim que est in LESSETE; et libera est a soluendis decimis, pro duobus mansis ad ipsam pertinentibus, unde nobis iure debentur decime, super granarium nostrum VIII. maldra frumenti annuatim debeat persoluere, ita concessa sibi decima, ut siue ipsemet uillicus siue alius quicumque ex supradictis mansis quicquam ipso concedente seuerit, nullus ei in congregandis decimis uim ullam inferat, sed ipse uillicus utilitati sue ex his ut liberit prouideat. Si uero ipse uillicus plus agrorum de quibus nobis decima debetur quam supradictos mansos seminauerit, debitam de eis nobis decimam dimittat, et sic omnis inter nos et fratres nostros monachos de decimis disceptatio cesset.

Huius rei testes sunt. Hamuco abbas, cuius uigilantia ut hec fierent elaborauit. Ruothard. Gerlag. monachi. Bernhardus decanus. Cuonradus prepositus. Reginbraht. Esic. Gernand. Rantwig. canonici. Hi laici. Volbraht. Waldgot. Altman. Adalbero. Bernhard. Volcmar. Hizel. Sibraht. Warmund. Liudolf. Gerlag. aliique quam plures.

Aufgedruckt ist das älteste, grosse kreisförmige Siegel des Domkapitels zu Paderborn, mit dem vorwärts sehenden Brustbilde eines Heiligen in bischöflicher Kleidung aber mit unbedecktem Haupte und in der linken Hand eine Schriftrolle haltend, und der Umschrift: Scs. Liborius Epc.

